

ספר
צהות

מהחכם הגדול רבי אברהם ב"ר מאיר
הספרדי המכונה בן עזרא נ"ע.

מבואר באר היטיב

מאה

גבריא'ל הירש ליפמאן.

פירדא

שנת יכ"ז הצחות לפ"ק.

בבית ובדפוס המשובח התורני כ'הדוד יצ"ו
בן מהוד"ר איצק צירנדאָרפֿער זצ"ל.

אים פֿערלאַג בייא דעם פֿערפֿאַסער.

אדוני אבי

עטרת ראשי, פחד עיני,

מעורי בדרך אמת הנחני,

ירא אלהים, וך מעללים,

פועל צדק, חונן דלים,

האיש הנעלה

נדר' זיסל ליפמאן יצ"ג

ולכבוד

אמי מורתי

חכמת לב, יראת ה', רבת המעלות,

בשערים נודע שמה לרום תהלות,

אשת חיל

מרת פיירלה חת';

שבת ביחס

בקק מעמלסדאָרף יע"א ;

יובל מצער מנחתי,

ראשית פרי מוימתתי,

לאות אהבה ותודה תמימת

מאת בנם

נבריאָל הירש ליפמאן

מזכרת תורה.

חשואות חן חן לארזני דודי האיש המהולל והנכבד, חוס דוד,
יקר ערך, השוע והנדיב אי"א כהר"ר משה האפמאן
יצ"ו בק"ק ממ"ד יע"א, חלק חסדו ואמתו אשר זה ימים
כבירים גמלני, וגם עתה החזיק ידו, להיות עוד כנגדי,
והויל והב מכיסו להרפסת הספר הזה. תהי נא שלמה משכורתו,
זה יהיה חמיד אהו, ירבה כבוד עשרו בהשקט ובבטחה,
על גפי מרומי ההצלחה! הלא כה יאוו בלב נמלא תורה
בן אהותו, סר למשמעתו,

המבאר.

לפי שכלו יהולל איש .

משלי י"ב ס' .

הן אחת חגיד נגד בני עמי , כי הצ"ח היקר והשלם , צקי בכל המקרא ומופלג בתלמוד , כהר"ר גבריאל הירש בר"ר ליפמאן יצ"ו מק"ק מעמלסדאָרף יע"א , תלמידי היה צדקדוק לשון עבר , ושקד על דלתות חכמת הלשון , יגע ביגיעה רבה ותמידית , והעמיק הרחיב בכלליה ותכלוכותיה עד היסוד בה . ועתה נשאו לבו לקרבה אל המלכה , לצאת את ספר **צדוות** להחכם המפואר הסודקדק הגדול רבי אברהם בן עזרא ג"ע , וידיו רב לו לצרר , ללגן וללרף את דברי החכם ז"ל בכסף מזוקק שצעתים . כן יחס צעיר לימים ורב תבונות הזה , ועשה והלליה , כי ללל במים אדירים , בעומק דעת החכם , להבין באמרויו הנכוחים מפורש ושום שכל ולבאדם צאר היעוצ , נהיה את הספר הנעים הזה צדיעה ושקידה גדולה מחלאת רובי טעיות הדפוס , אשר האפילו חור יקרו עד הנה , ופתח פתח עינים לכל מבקש דבר ה' במראה מקום המקראות , אשר הוצאו לעדים נאמנים , למען ירוץ כל קורא בו , חף אשר לא נסה בלשון החכם הזך והקצר , מעט הדבור ורב המחשבה .

וגם אחי נדרשתי לאשר שאלני , נמצאתי לאשר בקשני , ותהי ידי עמו , תמכתיהו חף עזרתיהו , ובחרתי מאמרים קשים בדברי החכם ז"ל כפי מנער ידיעתי , אשר חולק לי ממעל . וזה לך האות , קורא נעים ! כי כל המאמרים צביאור הספר הנזכר , המסוייגים בתחלתם צסימן : [*] ובסופם צנולת : ד"א (ר"ת : דוד אשטענאָסער) , לי המה ומנוקד שכלי הדל צבעו .

והנה את זה חזיתי ואדברה , כי ציאור הצ"ח המושלם הנ"ל טוב הוא מאוד לחלקו ציעקב ולהפיצו בישראל , והוא רב התועלת לבחורי חמד ולכל דורשי לשוננו הקדושה , להבין אמרות ה' הטבורות במקראי הקודש , כי יאיר גתיב למשוטטים בעומק , לבקש דבר חכמת החכם צדוק נח , לנחותם הדרך ילכו בה לנצח לא יכשלו , למען ילקטו איש לפי חכלו , לטעום טיף יערת דבש אמרי אחת , ודעת לגפסם ינעם .

ואבלה

ואכלה לדבר באלה הטורים, באמת וניחור באחרים :

הגברת חיל, גבריאלי גפתי !

בארץ צפונות אמרי צחות, סתומים כחירות .

חמדות מליה, מגלים נעלם ופלאי ,

לכן רצון חכמים תפיק, ידבר בה גברות .

פירד, יורד תמוז ה' תקפ"ז לב"ע .

דוד אטענוואסער .

מנחת ידירות ואזכרת אהבה

ולבב נמהרים יבין לדעת,
ולשון עלגים תמהר לדבר צחוח.

ישעיה ל"ב ד'.

מורשי לבני נתקו ודמעות גיל על לחיי תזרמנה, בזכרי את
אהבת נעורינו ובנקרי עת דודים מנוער; יום אשר
יחדיו המחקנו כוד להור אחרי תושיה, וארח לחברה נפלאה
אהבתנו; יום אשר חקונו על כפינו ובנפורן שמיר חרשנו על לוח
לנבר; אני לדודי ודודי לי, וכאז כעתה אתה ידעתני ואנכי ידעתך;
יום אשר נשענו יחד תחת סוכת שושנים, אהל התורה, סבוכה
גדלויות המודע ובסגסני האהבה. ואתה, אשר לא התרפית
מהמחקר, תאכל את פרי תאגתך אשר נגרת. מפתאים ושובצים,
אשר נטיו פעמיהם ארחות עקלקלות, עליה, ואינך לא מהם ולא
מהמם. בודד אתה במועדס, לתור על פי נביאינו, ובימות בלקחם,
אשר מעשה עטיהם נשמת אלוה ממעל, ואמרות פיהם רוח שדי
בשחק. וכלם חרותים על לוח לבבך, ומפעל כפיך עשית חיל,
כי עתה אשר דוברי נחות פסו, בחרון היונה הה! אבדו, וגם
אדירי הצאן התפלשו בלשון עלגים, חשפת אור אשר ענור עד
הנה, והעלית מדע בחקך ובחרמך בינה אספת, לבאר את ספר
צחוח אשר להרב אבן עזרא ז"ל בלשון נחות, ועל מי הנהר
הענווים מי השלוח ההולכים לאט הזלת, ואל ארמון אשר בנס
אולם הכנת לו.

ועתה אשר שרים כחוללים יום יום ימעטו, חדלו הפורעים
על פי הנבל בשירי עברית, העיר דוד את הכנור —
ה"ה המלך השלם מורי ואלופי כ"ה דוד אַטְטֶענזאסער נ"י,
לנצח במליכותיו. ומזמרת זמירותיו ומהדר תפארתו האציל עליך,
חלה דלית מים מומעין באמן. ואנכי ידעתיו, כי שפתיו נפת
תטופנה ומגד תרעפנה, וכחלי כחם דבריו על און שומעת.

והנה אמרתי בראש סומיות קרת אטיפה תהלת דודי — כ
לישרים באזה תהלה — הגם אשר לא נעלם מומי קט
ערכי ומנער לשוני, כי הגלויות לא אדע אף כי הגזירות מני,
ואיכפה אוכל לחות דעי על פעלך בקרב אחינו? הן קלותי, ומה
אשיב

אשיב? וגם אגש לבי לערוך-אומר ודברים, ומדוע לא אירא ואזל
 פן יחרקו המדברים *) שימוני עלי, ופושק שפתים יקראוני; אך
 נדעתי נזרתי אומר: היחלל איש מנטוע שורק, כי ירא פן צפריו
 תשך ההונעה? האהיה כאיש מלחם להגיד האמת, פן ישימו עקב
 עלי יושבי שער? ואל המדברים אענה: אל תאינו לדבר עתק;
 שמעו נא נדקתי, אשר ענתה בי, ואחר חשפטו. ידעתי את ידי, כי
 מי מטעי מדעיו לא ירהבו את נפשו כתכיים, אשר בשש חברותיהם
 ובירקרק חרון גולותיהם יתגלו ויתנשאו, וגם אחר גאה וגאון לא
 ילקח לזנח לחרמו ולקטר למכמתו, אך כל איש אשר יורהו לאומר:
 הנה סיגים מכסף! שפתים ישקו.

ומרם אכלה לדבר אשפוך תחנתי לך, א עליון, רוכב הכרובים!
 פתח נא גולות עליות אשר בשחק, ומים על זמא תזק;
הב שבותנו כימי קדם, ורפא מחלת לשוננו. תן לנו לב טהור
 ורוח נכון ליראה את שמך ולעבדך, נהלנו והדריכנו באמתך,
 ואל יאינו דלי כח להצמיח לשון עלגים. ואתה ה' אמיץ כח וטהור
 עינים, אתה ידעת תומת לבבי, כי קראתי אותך באמת, נחנו
 נא בדרך הישר ותן לנו השלום והאמת.

*) מלה זאת נמצאת במאסף לחודש תמוז תקנ"ו במכתב מהחכם ר"א
 אייבעל ז"ל, ומבואר במורה נבוכים להרמב"ם זכ"ל מהמלות הזרות
 פות ד' ע"ט.

ווירצבורג, בחודש תמוז ה' תקפ"ז לב"ע.

הנער **מרדכי בלימליין** בלח"א מהור"ר
משה נ"י, אשר הוא מורה נדק לעדת ישורון
 בק"ק רעקענדארף יע"א.

הקדמת המבאר

אם אמרתי מילין אחר, למלל גדול יקר תפארת, שורק חשד
גפן אדרת, החיבור הנעלה: **ספר צחות** להחכם
המפורסם רבי אברהם ב"ר מאיר הספרדי המכונה בן עזרא
נ"ע, לא ידעתי ספורות, למעלותיו היקרות. הלוא נודע, לכל
מביני מדע, מה רב טובו וחן ערכו, יערוף כמטר לקחו, מלמד
וממסר לדבר נחות, באמרי נכוחות, לכל יודע שיחו, כי פי שנים
צרוחו, להבין לדעת, בלי מגרעת, אמרות ה' הטעורות, והיו
למאורות. ודבריו עתיקים, כלו ממתקים, פרי קודש הילולים, וכל
דרכי דקדוק והכלולים, בספרי הקדמונים מפתחים, פה נקצצים
בשערים, במעט הכמות ורוב האיכות, אמרי חכמות רמות,
מגלים תעלומות.

והנה זה זמן כביר שנדפס הספר הזה בק"ק ברלין בשנת
הקב"ח לפ"ק, *) וזה כמה שנים הלכו לתווס הנדפסים
אז, כי מרוב יקרו, אהבי החכמה והמדע חשו אז ולא התמהמהו,
להביא ברכה בתוך בתיכם, ולהגיהו באוצרותיהם, ולא נשאר כי
חס שמן מנהו, זעיר שם זעיר שם. ועתה רבו כמו רבו, אשר
גרסה נפשם לתאוה, לטעום מנף נועם מצימותיו, ומרוב טוב
הנפון באמרותיו, ויש אשר לא נסו לעמוד על צמתי המליצה הנשגבת,
ואין לאל ידם, לבוא אל מכלית חקר תבונת המחבר ז"ל, כי עמוק
עמוק הוא, כי חזון המדע אחר נפרץ, וכחצ בקיטור נמרץ, בספר
זה נחות אמריו, כדרכו בכל חיבוריו, כגדע. וגם מרוב השגיאות
אשר נפלו בדפוס תילי תילים, בסו פניו תרולים, וילאם הקורא
ללכת בדרך לא סלולה, לעלות מרום גבעה תלולה, בלי משען
ומשענה, להבין על גמטה, דברי החכם ותודותיו, הנוטפים מתן
שפתותיו.

כל זאת עלה בדעיוני, כי העיר ה' את רחי וחיל הגבירי,
להפיץ כעת מעינותיו מעיינות החכמה, לרוות צמאון מתאוי
תעלומה, ונתן לעבדו חנינה, חלק מנער בבינה, ובארתי דברי
החכם לסקלם מאחן מנשלה, לנהל הקורא צם בנתיב מסולה, ועל
כל

*) הספר הזה מדפוס וויניציא לא היה אחי במלאכה הזאת, כי בקשתו
בדפוס מוקדם, ולא ראיתיו עד הנה.

הקדמת המבאר

כל סתום ונעלם, אל מקומו יבוא בשלום. והנחתי ציונים, בסדר
חלפ"א בית"א מסומנים, למען ימצא המעיין חיש מהר דברי חפץ
בציאורי, אשר יחגה לרגלי הסר הגבוה, ובהלו נרו ראשו יגיה,
ויחדיו יהיו תמים, לשוחרי לשון רמים, ואחד באחד יולמדו,
יתלכדו ולא יתפרדו.

ועוד עשיתי, עקוב מדרך פניתי, שקדתי מאוד לטהרו,
משגיאות מאפילי הדרו, כל החסר למלא, וכל היתר
לכלה, הרביתי תקינים, להעביר קמטונים, אשר בו נפלו, ולספור
חדלו. ומקראי קודש למופת הוצאו, לא הראה אפוא יומאוו,
ואנכי עשיתי כונים, היה הם חונים, חיש על דגלו באותותיהם,
למקומות מושבותיהם. ולהיות לעזר, להבין כוונת החכם בנקלה,
אשר לא היה בתחלה, המקרא שלי נקודות הצבתי, אך התיבס
אשר חנה עליה הרוח הדימוית, באותיות גדולות נקודות וטעמים,
לפי טעם הענין נרשמים, וכמעט יעוף בה עיניו, תאיר התיבס
מול עבר פניו.

ואף זאת לדעת, כי ספר מהצנים, מוזקק שבעתים, שהזכרתי
לפעמים בציאורי, להטעים דעתי ומחמרי, הוא הנדפס
מק"ק אופינחך תקנ"א לפ"ק, וספר המכלול, מפורר ומהולל,
בדברי הזכרתי, ולאחן לי ימצאיה, הוא הנדפס פה ק"ק פיורדא
תקנ"ג לפ"ק.

ואני טרם אשים קנני למילין, אחלה נא פני קורא הנעים,
שאל יאשימוני לתת בי דופי, אם פעמים דברי אלה, חן
די באר ועולה, ולצית באופן נהתי מגרעת, כאיש נבער מדעת,
אל יבהל ברוחו, לדבר קשות בשיחו, כי אנכי רך ועלם עדנה,
בן עשרים ואחת שנה, וידעתי גם ידעתי, מיעוט ערכי
וחסרון תבונתי, וכתבתי רק לפני גילי, אנוש כערקי ושכלי,
היוצאים ללקט אורות, בשדה לשון יקרות, לתת לנער דעת ומזימה,
לבוא אל הקודש פנימה, להבין אמרות ה' הבהירות, שבעתים
מטובות, כי לא חתע לי לבדי, להיות רק עזר בעדי, אך גם
לאחרים אשפיע, ולהם אומר חביב, וזאת תורת האדם עלי אדמות,
לא לו לבדו יאגור תבונה, כי גם לאחרים יחלק מנות, למלאות
חבל דעה ובינה, וחכמות בחן תרונה. ואנכי, תהלה לאל!

הקדמת המבאר

חיינו ימינו, שחתי מגמת פני קדימה, להגות בחזרת ה' תמימה, וכל ישעי וכל חפצי זה, ובדרך אל עליון, שהנחתי בדרך חמת, ובנעימים הפיל חבלי, והרחיב גבולי, לעלות ויגלה, להשיבה המהוללה, פה עיר ונלאה חכמים וסופרים, מאירים כספירים, ואט שכמי לסבול עול תורה, וינקתי מים, על ידי צעלי כנפים, לומדים מופלגים דפה, וגם נעליתי להיות בחוך הצאים לשזור צר, אל הרחש המשביר, ה"ה ארמ"ו הרב המאור הגדול, בגאון המפורסם בכל קטוי ארץ, כבוד מהור"ר וואלף האמבורג נ"י, ועודני עומד על משמרתי, לחסות

צאל כנפיהם, לרוות צמאונא מהוד זה אמירותיהם, הנזלים מנאר השכל והתבונה, וממקור תורת אל דה נאמנה. וגם לא נסוגתי אחורנית, מלחקור אחר יסוד לשגנו הקדושה, לקהלת יעקב מורשה, להבין מפורש במקרא, צנועם שפה צרורה. ובעזרת השם בחתי עד הלום, לבאר ספר החתום, נחמד כספיר ויהלום, ביד ה' הטובה עני. ויואל גא אלוה, ויהיה לתועלת לבני עמנו, המבקשים דעת ואכמה, בלשון עבר הנעימה, כי כוונתי רצויה, ומלאכתי ציושר עשויה, ונא להועיל ולטוב תפריח, וחפץ ה' בידי יצליח!

פירד, בחודש תמוז ה' תקפ"ו לב"ע.

גבריא אל הירש ליפמאן

דבר המנאר למסוגי גבול אחרים, ובמארה יהיו נארים.

מיוסד על משקל י"א תבועות.

אֲנִשִּׁי רָשָׁע, בְּלִי חָמֶם מְכַרְתִּיהֶם,
פֶּן יֵרְעוּ לִי, וְצָרִים הֵם בְּנִכְלִיהֶם,
סֵפֶר זֶה עִם בְּאוּרֵי בְּכָל-תְּבוּנָתוֹ,
בְּלִי רְצוֹנִי עַל מִכְבֶּשׁ הַדְּפוּס לְהַעֲלֹהוּ,
יִזְכְּרוּ נָא: אֲדוּר מְסִיג גָּבֹול רֵעֵהוּ!
וְכִי אֲנִי יַעֲשֶׂן בָּם אֵף ה' וְקִנְאָתוֹ!

בראשית

שיר מרבי אברהם ן עזרא נ"ע •

•	בְּרֵאשִׁית (א) כָּל רֵעִין •	וְאַחֲרֵית כָּל הַגִּיּוֹן •
•	מִבְּרֶךְ אֵל עֲלִיּוֹן •	אֱלֹהֵי הַרוּחֹת •
•	אֲשֶׁר חֲסְדּוֹ הִטָּה •	עָלֵי דָרֵי מִטָּה •
•	וְשֵׁת לֶפֶה מִבְּטָא •	וְחִכְמָה בְּטוּחֹת •
•	וְהִכִּין מִשְׁבִּילִים •	לְיִשְׂרָאֵל מִעֲגָלִים •
•	לְחַבֵּר סוּד מַלִּים •	לְהַטִּיב כָּל שִׁיחֹת •
•	וְאַבְרָהָם זָקֵן •	כְּעוֹף נוֹדֵד מִקֵּן •
•	יִסוּד דִּקְדוּק תִּקֵּן •	וּבֵאֵר עַל לְחוֹת •
•	וּמִחֲבֵרָתוֹ תִּנְעָם •	לְכָל מִשְׁכִּילֵי עַם •
•	בְּנוֹתָנוּ (ב) טוֹב טַעַם •	לְנַעֲוֹת גַּם נָחוֹת •
•	וּסוּד אוֹתוֹת נִרְאוֹת •	וּפַעַם נִחְבְּאוֹת •
•	וְלִמָּה הֵן בָּאוֹת •	קְמוּצוֹת וּפְתוּחוֹת •
•	קֶרֶב תִּלְמִיד הִנֵּה •	לְכָל תִּשְׁאֵל מַעֲנֶה •
•	וְתִהְיֶינָה עֵינֵי •	לְבָבָהּ (ג) נִפְקָחוֹת •
•	אֲחוֹז אוֹרֵחַ סָקֵל •	וְלִדְעַת מִשְׁקָל •
•	לְכָל כָּבֵד אוֹ קֵל •	קָרָא סֵפֶר צְחוֹת •

הערות מהמבאר •

- (א) השיר הזה הוא מיוסד על משקל יתר וארבע תנועות ויתר וארבע תנועות • (ב) בְּנוֹתָנוּ כנ"ל, כי הוא מקור מבנין הקל, וגם צריכה התי"ו להיות • צו"א נח בעבור משקל השיר האמור •
- (ג) ראה מה שכתבתי בביאורי לדף י"א ע"א סימן ז' •

בעבור שנבראת נשמת האדם בצלם אלהים, ידמו מעשיה אל מעשיו. והנה סוד כל התנועות (א) על שלש דרכים, התנועה האחת מהמוצק, (ב) שהיא כנקודה (ג) בחוך עגולה, (ד) וזאת תנועת האויר והאש, שהיא תנועה מלממה אל מעלה, כי הארץ אמצעית בחוך הגלגלים, (ה) ומוצקה היא מוצק גלגל המולות, (ו) והתנועה השנית אל המוצק, וזאת תנועת המים והארץ, שהיא תנועה מלמעלה למטה, והתנועה השלישית סביב המוצק, וזאת תנועת הגלגלים, שהיא תנועה לא למעלה ולא למטה. וכאשר חפשתי דברי התנועות (ז) הנקראות שבעה מלכים, (ח) מצאתי המוסדים מהן הם שלשה, (ט) חולם וחירק ופתח גדול, והארבעה הנשארים מורכבים מאלה.

והנה תנועת החולם למעלה, [*] על כן צורחו נקודה למעלה (י) בסוף המלה, (יא) שלא יתערב עם הנקודה הנקראת רביע, (יב) שהיא אחת משנים עשר טעמים. ונקרא חולם בעבור היות תנועתו שלמה, מגורת וְהַלִּימָנִי (יג) (יג) ודברי הקדמונים וְלִי (יד) עתים הלום, (טו) ויש מי שיקרא שמו מלא פנים כי כן הוא. (טז) ולעולם לא יהיה דגש אחרי החולם, רק יהיה נח נעלם והוא וא"ו במבטא, פעם יכתב ופעם לא יכתב, כי ישענו על המבטא ופעם יכתב אלף תחת וא"ו המשך ואינו שורש כלל, כמו והיו שאִסִּיךְ (יז) (יז) גם יכתב באלף והוא

באור

(א) זל"ס: בעוועגונגען. (ב) זל"ס: מיטטעלפונקט. (ג) זל"ס: וויא דער פונקט. (ד) זל"ס: צירקעל. (ה) זל"ס: היממעלס־קערפער. (ו) זל"ס: ספערע, קוגעל דער געשטירגע. (ז) זל"ס: פֿאַקאלע, הילפסלויטע. (ח) עיין זכר מאזכים דף ז' ע"ב, שמונה אותם שם כסדרם. (ט) וכן כתב החכם ז"ל זכרו מאזכים דף י"ד ע"א. וגם זלשון ערצו (אין דער אראבישען שפראכע), אינס ליסוד כי אם שלשה תנועות, הנזכרות פה. [*] כלומר, שמואל תנועת החול"ס הוא למעלה (אין האהער טאן), כידוע למצינו ט"ז הלשון, על כן נזרת נקודת החול"ס למעלה מהאות. ד"א. (י) ובמאזכים דף ז' ע"ב כתב, שלכן נקרא גם תנועת החול"ס: מלך מלכים. (יא) בזוף האות, כי תנועת החול"ס באה על האות בסופה, כמו תהו (ראשית ח' ז'), שבה החול"ס על האות ת"ו בסופה. (יב) הטעם (דאן טאנצייבען) ד"ב יע הוא גם כן נקודה אחת למעלה מהאות כמו החול"ס, רק שזה ד"ב יע למעלה באמצע האות, והחול"ס הוא בסופה, אולם בלא זה נכדל הרביע מה חול"ס, כי הוא נקודה גדולה יותר מנקודת החול"ס. (יג) הוא לשון חוק ובריאות, וכן: (איוב ט"ד) יחלמו זכיהם (געזונד, שטארק ויין), שלם זכא. (יד) וזה הוא זכא: ראש השנה דף כ"ח ע"א. (טו) עתים חללים כז"ל. וטעמו גם כן לשון שלם (געזונד ויין, געהעריגען פֿערשטאנד האבען). (טז) רזנו לומר: יש קוראים את החול"ס מלאפוס (מלא פה, כי פ"ו זלשון כשדים: פה), ובאמת כן הוא, כי קריאת החול"ס

ספר צחות

והוא שורש, כמו ראש, ובסוף המלה פעם בואו נעלם, כמו הסכלת
עשו (ראשית ל"א כ"ח), ופעם ה"א נח נעלם, כמו עשה (יח) סטים
שנאתי (תלים ק"א ג'), ופעם אל"ף, כמו מחטא לי
(ש"א י"ב ג'), ופעם נכתב ו"עם אל"ף בעבור היות
האל"ף שורש, כאל"ף חטא שהוא במכתב לכרו ולא במבטא, והוא
מחטא בלשוני (תלים ל"ט ז'), וכבר נכתב בחסרון האל"ף,
מחטו לי (ראשית כ"ו).

ויאמר ר' יהודה המוקדק הראשון ז"ל, (א) כי זהו אל"ף המשך תחת
אל"ף השורש. ותנועת החיר"ק למטה, [*] על כן תנועת
החיר"ק למטה, ומפני שבהוצאתו מן הפה נראה הקורא כחורק שיניו,
קראוהו חיר"ק, וחכמי דקדוק לשון ישמעאל יקראו שבר, (ב) על כן
צורתו נקודה אחת תחת האות, ונקרא כן מגזרת ויחזקו שן
(איכה ז' ט"ז). (ג) ויחכן להיות אחריו נוח נעלם. שהוא
יוד, כמו ריב ומדון (מנקה א' ג'), ופעם יחסרוהו מהמכתב, כמו
לא תענה על רב (שמות כ"ג ז'), ויש שכתבו אל"ף תחת יוד
(ה) בעבור שהוא שורש, כמו ראשון הוא (שמות י"ז ז'), ויש
שהוא תחת יוד, כמו ורצאתי אתכם (יחזקאל מ"ג כ"ז) ויחכן
לבוא אחריו דגש, כמו און (ז) וחקר (קהלת י"ז ט'), רק
דגש אחריו יוד נח נעלם איננו כי אם מלה ורהויה לכן סעיפי
(ח) ישיבני (איוב כ' ז') ותנועת הפת"ח לא למעלה ולא
למטה רק היא אמצעית, (ט) וצורתו קו להורות על קו העגולה, ונקרא
פת"ח

באור

החול"ס היא, כאלו הפה מלח מדבר שהוא בתוכו. (יז) כי השורש ממלת
שחסיך הוא: ששה, מחסיל"ה, לא: שאם. (יח) עשה, כז"ל, ובפירושו
כתב, שגלת עשה הוא כמו: עשות ספרים (קהל"י י"ב י"ב), וא"כ כאו
כחסרה אות: תי"ו. (יט) לה, כז"ל.

(א) זה מוסב למעלה על מלת מחטו וגו'. וראה מה שכתב החכם ז"ל
בפתיחה לספר מאזנים, בענין שמות ייחודיים ל' הקודש, המדקדקים הקדמונים.
[*] זה הוא ענין בפני עצמו, וז"ל: מוכח החיר"ק הוא למטה (איין פיינער,
אם וועניגסטען הערבארער טאן), ועל כן תנועת החיר"ק (דער פאקאל
חיר"ק) למטה מהאות (אונטער דעם בוכשטאבען). ד"א. (ב) בעבור
היותו כשדר ונזרק ויוצא מן הסינים, הנט במאזנים דף ח"ע"א. (ג) שעיניו:
חריקת הסינים (דיא צעהנע בלעקקען), והנה הקורא (ווער אויף
שפרייט) את החיר"ק, כאן חורק את שיניו. (ד) ראה שם בדברי הרש"ד
ז"ל בתיקון סופרים שלו, ובדבריו יז"ל. (ה) וזה הוא דרך התמלכות
אותיות אלו יזה בזה, כמו שכתב החכם כמה פעמים בספר זה ובספר
מאזנים. (ו) היה ראוי להיות: ורציתי ביו"ד, כמו בניתי מן פנה,
ודומיו, כי שרש מלת ורצאתי הוא: רצה מחסיל"ה. (ז)
ואון. כז"ל. (ח) גם בספרו מאזנים דף ח"ע"א חמר, שתיבת סעיפי
ביו"ד עם דגש הוא וד, אכן בכל הספרים שלנו לית יו"ד, וכן משג
החכם

פת"ח מפני שצריך לפתוח הפה בקריאתו. ולא יכלו המדקדקים לשומו
 באמצע האות ולא למעלה, שלא יתערב עם הרפ"י (י) שישימו על
 אותיות בג"ד כפ"ת, בעבור שהם פעם חזקים. ופעם חלשים.
 והנה לעולם יהיה הפת"ח אם אין אחריו נח נעלם כמ"ס ש"מך, בעבור
 שאחריו נח נראה שהוא השו"א, (יא) כי השו"א יתחלק לשני
 חלקים, האחת שתהיה תחלת המבטא בראש המלה או בחוכה, כשי"ן
 ש"מ"עו"מ"ס ת"ש"מ"עו"ן, כי השו"א איננו נקרא בעצמו רק בעבור חנועה
 אחריו או לפניו, ואם החנועה אחריו הנו שו"א מתנועע ואם החנועה
 לפניו הנו שו"א נח והוא נראה במבטא, כי אין רי"ש ש"מך כה"א ע"ש
 במבטא, על כן יקראה"א ע"ש נח נעלם. ובסוף המלה
 יתחברו שני שו"אין, כמו וי"ש"ת מן רי"ן (ראשית ט' כ"א),
 יפת אלהים (סס פסוק כ"ז), ואמר רבי יהודה המדקדק,
 כי ראוי לקרוא תי"ו וי"ש"ת מן הי"ן שו"א מתנועע דבוק עם
 מלת מן, (יב) והנה מה יעשה במלת יפת אלהים, כי אין
 כח בלשון לחבר שני שו"אין מתנועעים, (יג) כי ניקוד
 אלהים שו"א עם פתח קטן. (יד) ויאמר החכם הנזכר, כי אנשי
 סביר"א יקראו השו"א המתנועע אם אחריו יו"ד בחנועת החי"דק,
 יחזיהו ירמיהו, (טו) ויקראו השו"א שאחריו קמץ גדול, כמו ברכה
 ש"מרים, בפת"ח חטף והטע' שו"א עם פת"ח,
 ואם אחר השו"א המתנועע אחת מאותיות אה"ת"ע שהם אותיות
 הגרון, לעולם תהיה חנועת השו"א כפי החנועה הבאה אחריו, כגון
 דעו אפוא (מ"ב יו"ד יו"ד), שיקרא הדל"ת כדמות שור"ק, (טז) ובמלת
 דעי כאילו הוא בחיר"ק, ובמלת דעה כאילו הוא בפת"ח קטן.
 וכן מנהג מקרא המדקדקים כאשר אמר (יז) באותיות הגרון
 וכיו"ד, רק בחנועת השו"א שהיא אחר שו"א לא תאבה לו ולא תשמע
 אליו, כי הנה העברים הוצרכו כאשר התחברו שני שו"אין מתנועעים
 להניח השני, (יח) והניעו גם הראשון כהכנס אחת מאותיות ב"ל
 שהם

באור

החכם המבאר לספר מאזנים צמ"ח. (ט) בל"א: ברייטער טאן,
 מיטעלטאן. (י) סימן הרפ"י על אותיות בג"ד כפ"ת הרפיות, קו מושכב,
 כזה: ב"כ וצביריהן. (יא) הכס נראה והשו"א הכס חסד הכס, כאשר
 מבאר החכם והולך. (יב) כאילו כתוב: וי"ש"ת מן, ועיין במאזנים דף ב'
 ע"ב. (יג) ולקראו כאילו כתוב: יפת אלהים. (יד) הוא סגול בדברי
 הקדמוני, והנה השו"א המורכב: תחת אל"ף אל ה"ס הוא שו"א נע,
 כדן כל שו"א מורכב. (טו) יקראו הכס כאילו כתוב: יחזיהו, ירמיהו.
 (טז) כלומר: דעו כאילו כתוב: דעו, דעי כמו: יחזיהו, ירמיהו.
 דעי, דעה: כמו: דעה. (יז) ר' יהודה המדקדק הזכיר. (יח)
 רוצה לומר: כי אם יתחברו שני שו"אין מתנועעים, מה
 ח"י אפשר לבטא במבטא, יסתנה השו"א הראשון לחנועה, והשו"א השני כס,

ספר צחות

שהם משרה'ם למעם, (יט) כמו בְּשִׁמְעוֹן בְּשִׁמְעוֹן לְשִׁמְעוֹן וּשְׁמַעוֹן
 יֵאמְרוּ לְרֹאוּבֵן בְּרֹאוּבֵן
 וְהָנָה הַשּׁוֹאֵה שְׁנֵי נָח נִרְאָה, וְאִם הִיא
 יוֹד יַעֲלִימוּהוּ, כְּמוּ בְּיָמֵינוּ בְּיָמֵינוּ לְיָמֵינוּ, גַּם הַמִּסִּים,
 מְיָמֵינוּ אֵשׁ וְחַלְמוֹת לְמוֹ
 גַּם הַנֶּאֱמָר חֲסֵדוֹנִי (תַּלְמִיד יֵשׁ לֵ"ו), כִּי הַמִּסִּים הַנוֹסֶף עִם שְׂאֵר
 הַנְּאֻתוֹת יִהְיֶה בַחֲזִירָקִי, (כ) וְאִם הוּא מֵאוֹתוֹת אֶחָד עֲרִיבֵיהֶם הֵתִיתִי
 קִסְיָן קֶטֶן, כְּמוּ מְרֹאוּבֵן, מֵהָ יֵצֵא הַרְבֵּה (רֹאשִׁית כ"ד'), בַּעֲבוּר כִּי
 הַיּוֹאֵה הַשְּׁנִי מִתְנוּעָה, וְהָנָה אֶחָד הַמִּסִּים נָח נַעֲלָם,
 עַל כֵּן נִקְמָץ (כח) הַמִּסִּים, וּמִשְׁפָּט הוּא 'אוֹלְשׁוֹם שׁוֹר'ק (כז) בְּאִמְצָעִיתוֹ,
 וְיִקְרָא כִּאֲלוֹהוּא אֵלֶּיךָ, (כט) וְרֹאוּבֵן וְשִׁמְרָתָם, כֵּן קִבְּלֵנוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ
 דֹּר אַחֵר דֹּר. וְדַע כִּי מֵלֶת שׁוֹאֵה מְגֻרָת גִּשְׁתָּה
 (שְׁלִיכ'טו'), (כד) כִּי הוּא כִּנְגֵד הַגִּלְגָּל הָעֲלִיוֹן שִׁישְׁלוֹ תְנוּעָה

אַחַת שׁוּה, וְהַשְּׁבָעָה מִלְכִּים כִּנְגֵד חֲלָקֵי כּוֹכְבֵי לַחַת שֶׁהֵם שְׂצִים מִנִּיכָל,
 (כפ) וְשְׁנֵי הַמֵּאוֹרוֹת הַגְּדוֹלִים מֵהֶם הֵם חֲמֵהוֹלְבָנָה וְחֲמִשָּׁת הַמִּשְׁרָתִים,
 גַּם הַטַּעֲמִים שְׁנַיִם עֶשֶׂר כִּנְגֵד חֲלָקֵי גִלְגָּל הַמּוֹלֹת, וְהָנָה תְנוּעַת הַפֶּתַח
 כִּנְגֵד כּוֹכְבֵי הָעֲלִיוֹן. וְכֹאשֶׁר יִפְתַּח הָאוֹת בַּעֲבוּר שִׁישׁ אַחֲרָיו נָח נִרְאָה
 כְּמִסִּים אֶמֶר, יִקְמָץ בְּקִמְץ גְּדוֹל אִם הִיא בְּסוֹף פֶּסוּק אוֹ בְּאַחַתָּה, [*] כִּי
 מִשְׁפָּט אֶחָד לָהֶם, וְכֹאשֶׁר הוּא חֲצִי חֲרוֹן, וְנִקְמָץ בַּעֲבוּר שֶׁהוּא
 מִעֲמֹד. [*] וְאִתְחַמָּה עַל כָּל וְיֵאמֶר שֶׁהוּא פֶתוּחַ וְהוּא בְּאַחַתָּה גַּם בְּסוֹף
 פֶּסוּק, כִּי הִיא בַּחֲחֵלָה בַּפֶּתַח קֶטֶן, (כו) וְהָנָה עֲלֶיהָ מְדֻרָּה
 אַחַת לְהִיזָחוֹ בְּמִתְחַלְלֵי גְדוֹל (כו) וְדִי לוֹ, וְכֵן מִשְׁפָּט נֶעֱדָר שְׁעָר, כִּי

בַּחֲחֵל

באור

כְּמוֹ: בְּרֹאוּבֵן בְּרֹאוּבֵן, וְדוּמִיָּה, כִּי הַשּׁוֹאֵה תַחַת אוֹת רִיב בְּמִלּוֹת הָאֵל,
 הוּא נָח לְדַעַת הַחֲכָם ז"ל, כְּמוּ שֶׁכֵּתֵב בְּפִירוּשׁ בְּסִמּוֹן,
 וְכֵן כֵּתֵב הַחֲכָם הַמֵּצֵא אֶת לְסִפְרֵי מֵאוֹתֵים דָּף י"א ע"ב בְּדַעַתוֹ ז"ל, וְתַחַת הַשּׁוֹאֵה
 הַלְשׁוֹן תְּנוּעַת הַחֲזִירָק, וְהָנָה מֵהָ שְׁאֵל הַחֲכָם פֶּה: וְהַכּוֹנֵן גַּם הַרְשָׁוִן,
 ה"ל: כִּי הַשּׁוֹאֵה הַרְשָׁוִן יִשְׁתַּכֵּה לְתְנוּעָה. (יט) לְכוֹנֵה מֵהָ (אֵינֶנּוּ גְעוּוֹיִסְסֵעַן
 וְיֵן אוֹיְבוֹדִירִיקֵעַן). (כ) וְכֹאשֶׁר שְׁאֲחִירָיו בֵּא דָגֵשׁ לְהַשְׁלִים אוֹת הַכּוֹנֵן הַתְּנַלְע,
 כִּי רִאשִׁי לְהִיזָח: מֵן, וְתַנְלָע הַכּוֹנֵן בְּדָגֵשׁ, כִּינְכָה, וְכֵן אִם אַחֲרֵי הַמִּסִּים אֶחָת
 מִתְנוּעָתוֹת אֶחָד ע"ר שְׁאִין רִאשִׁין לְקַבֵּל דָּגֵשׁ, כְּמוֹדֵעַ, נִתְחַלֵּף הַחֲזִירָק לְקִמְץ קֶטֶן
 (בִּירִי) לְתַשְׁלוֹם דָּגֵשׁ, כְּמוֹ: מְרֹאוּבֵן, וְדוּמִיָּה. (כא) נִקְוֵד בְּקִמְץ קֶטֶן
 בְּחִירָתִי. (כב) הוּא מֵלִאפְסִים: בְּדַבְּרֵי הַרְשָׁוִיִס ז"ל. (כג) ר"ל:
 הַחֲזִירָק נִתְחַלֵּת הַתִּיבָה נִקְרָאת כֹּאשֶׁר תִּהְיֶה אֶלֶף בְּתוּבָה לְפָנֶיהָ, ד"מ: וְרֹאוּבֵן
 כֹּאשֶׁר בְּתִיב: אוֹרֵאוּבֵן, וְרֹאשֶׁה לְקִמְץ בְּאוֹת וי"ו, וְכֵן כֹּל לְרִדְק ז"ל:
 דָּף ה"ה ע"ב, וְדָף כ"ה ע"א. (כד) בְּלִיִּד זִיין. (כה) ר"ל:
 שְׂבָתִי, זֶדֶק, מֵאִדִּים, חֵמָה, כּוֹכֵב, לְכָנֵה. [*] פִּירוּשׁ: אִין בְּסוֹף
 פֶּסוּק יִי בְּאַחַתָּה, כִּי הַסּוֹף פֶּסוּק וְהַתְּנַחַם מִשְׁפָּט אֶחָד לָהֶם, כֹּאשֶׁר יוֹדֵה הַתְּנַחַם
 עַל חֲזִירָתִי (הַאֲלִבְעֵן פֶּעֶרֶד), וְהַסּוֹף פֶּסוּק עַל חֲרוֹן שִׁלֵּם (גִּאֲנֻצֵּעַן פֶּעֶרֶד).
 ד"א. [*] כֹּל אֶחָד: שְׁוִיעַ, רוּחַע פּוֹנֶקט, שְׁטִילֵשׁטְמַנְד. ד"א. (כו) כְּמוֹ

וְיֵאמֶר

בתחלה הם על משקל ארץ, וכן משפט רחב, כי בתחלה היה על משקל חדש קדש, ובעבור אות הגרון בפתח, אעפ"י שימצא על משקל קדש, והאות מאותיות הגרון, כמו אהל בהן ידו (ויקרא ט' כ"ג), רק עם הה"א ימצא כן לבדו, (כח) גם נמצא צהר תעשה לחיבה (ראשית ו' ט"ז) כמשפט חבריו, האר נער יעור אם היה אלף העתיד מתנועע בשו"א ופת"ח בעבור שהוא מהגרון עם חבריו שהם ינ"ת, הם מתנועעים בשו"א לבדו, כמו אדרדר ידרדר תדרדר נדרדר כי אלה ארבעתם הם המשרתים, (כט)

והאלף נקרא סימן המדבר בעד נפשו, (ל) והיו"ד סימן מי שאינו נמצא, (לא) והנו"ן סימן המדברים בעד נפשם, והתו"ו סימן לנוכח, והנה אם הוסיפו וא"ו לדבק הטעם, (לב) אעפ"י שיראה שאחריו נח נעלם, (לג) כמו ואדרדר אותך (יחזקאל ז' א'), לעולם הוא בפת"ח, להפריש בינו שדו"ה העתיד, ובין ואדרדר א העם (שם כ"ד י"ט) שהוא עבר, על כן נקמץ, וכן משפט אם תשוב ואשיבך (ירמ' ט"ו י"ט), ואסובבה (תל"ס כ"ו י"ו), (לד) ודע כי לעולם לא יתכן היות סימן אינ"ת חסר מהמלה, על כן טעה רבי יהודה המדקדק, שאמר כי א"ף ואחללך מהר אלהים ואדרדר (יחזקאל כ"ח ט"ז) הוא א"ף השורש, וחסר המשרת (לה) בעבור התחברות שני אלפין, כייכבד על הלשון מקראו, והדבר הפוך, כי הא"ף השורש הוא

באור

ויאמר בסג"ל • (כו) עיין במכלול דף י"ט ע"ז • (כח) הבט מה שכתב להלן באות קרית, ומה שכתבתי שם בסיון ד' • (כט) ארבע האותיות ח יג ת (אית"ן) הם משרתים בראש העתיד להורות על הגי' (פערואנען) • (ל) מדבר נעדר (ערסטע פערואן) • (לא) נכסר (דריטטע פערואן) • (לב) פירוש, לחצר הענין, וכאז"ל החיצון (קאניונקצאן, בינדעווארט) • (לג) נראה שכוונת הסג"ל בזה, שאף על פי שכתבתי כי אחרי הו"ו שבמלת ואדרדר יבוא נח נעלם, כי הו"ו היא במתן, שהיא חצי נגינה, ומאריך את הצרת האות באופן שיוכל נח נכסר במצא, בכל זאת תבוא הו"ו צפת"ת, להבדיל בין מלת ואדרדר שהיא עתיד, והו"ו היא וי"ו החיצון, ובין מלת ואדרדר שהיא עתיד מהופך לעבר, והו"ו היא וי"ו החיצון, כי הנקודה העצמית של וי"ו החיצון היא שו"א, רק במלת ואדרדר ותצטרפה, שיבוא שו"א נע אחרי הו"ו, כהפך שו"א הו"ו לפתח בעבור שזא אחריה חטף פת"ח כמשפט, אבל מלת ואדרדר היא עתיד מהופך לעבר, והו"ו היא וי"ו החיצון, והיתרה ראו להו"ו צפת"ח ודגש אחריה כמשפט, רק בעבור אות הגרון שאחריה שלא תקבל דגש, כהפך הפת"ח לקמץ לתשלום דגש, כמנהג (לד) שם אלה היוו"ן המה לחיצון, ולכן מוקדים צפת"ח • (לה) אל"ף אית"ן, שהוא אות שימוש • (לו) ומשפטו בתשלום: ואאדרדר כמו וואאלפך חכמה (איז"ל ג"ג ל"ג), ובכפול אל"ף פ"א הפעל • (לז) וואאלפך הקריאה, הוטלה תנועתה על אל"ף אית"ן, כמנהג • (לח) שראוי בתשלום: מאלכנו

ספר צחות

הוא החסר, (לו) כחסרון אל"ף ממלה מלפנו (לו) מבהמות ארץ
(חיצול"ה י"א) .

הנה אשוב להזכיר המלכים המודכבים, דע כי חנועה קמ"ץ גדול
מורכבת מחול"ם ומפת"ח גדול, על כן היא צורתו כצורת
שניהם, (ח) כי נקמץ מהם, (נ) גם הפה נקמץ בקריאתו, (ג) ואיננו
סחוח כפת"ח גדול, כאשר אנחנו קורין אותו במקומות האלה, רק
אנשי טבר"א גם חכמי מצרים ואפריק"א יודעים לקרוא הקמ"ץ הגדול .
[*] ולא יתכן להיות אחריו דג"ש כלל (ד) רק אם יהיה הט"ף, (ה)
כמו רנן שמים (ישע' מ"ד כ"ג), חגי יהודה (נחום ז' א'), כי בתחלה
היה"י ראוי להיחזק על משקל"י רוממו, (ו) גם ימצא במלת
צינן בחולם, כמו סבן צין (תלים מ"ס י"ג), סבי עיר (ישע' כ"ג

באור

מלפנו על משקל : **מפקדנו**, כי הוא צינני פועל מצנן הכבד הדגוש,
ושדשו : אלף, : י"י ורק בהעדר"ף השדש הוטלה תנועתה על המ"ם .
(א) כי צורת הקמ"ץ הגדול סימנו קו (כמו הפת"ח) ונקודה (כמו
החול"ם), כזה : ד . (ב) ר"ל : כלקח מהם, מלשון **וקמץ** משם (ויקרא
ז' ב') (איננו האנדר פאלל נעהמען) . (ג) ר"ל : לכך נקראת
התנועה הזאת : קמ"ץ גדול, כי יש בכלל קמ"ץ ל' סגירה ועברה כמו : **לקמצי**
(ראשית מ"א מ"ז) שיתכן להיות ענינו לצבור ולאסוף ולא להוציא
(עיין בפירוש הרמב"ן ז"ל על פסוק זה), וזוהו הענין הוא שם **קמץ** בתלמוד
והוא תואר לכ"י הקומץ וקופץ ידו מלת לזולתו, וכן הפה כסגר : י"י וכן קמץ
בקריאת התנועה הזאת . (ד) הבט במאזנים דף י"ד ע"א . (ה) קמ"ץ חטף, שהוא
תנועה קטנה ותולדת החול"ם . (ו) מלת **רנן** היתה ראוי להיות : **רוננו** ע"מ
רוממו

(*) ר"ל : שבקריאת הקמ"ץ הגדול הפה איננו פתוח כאשר הוא פתוח
בקריאת הפת"ח (הפת"ח הגדול), כמו שקוראים הספרדים את
הקמ"ץ הגדול, וקריאתם איננה נכונה בזה לדעת החכס"ז, רק אנשי
טבר"א (הבקאים) נטיב מצטא לשון עבר יותר משאר כל היהודים,
והם בעלי המסורה, כמו שכתב להלן בד"ה הפת"ח הקטן,) גם חכמי
מצרים ואפריק"א יודעים לקרוא הקמ"ץ הגדול, וקריאתו הנכונה
היא מורכבת מקריאת החול"ם (שהיא הברת ס), כקריאת הספרדים
שהיא נכונה בזה,) ומקריאת הפת"ח הגדול (הפת"ח, שהיא הברת
א), והפה נקמץ (ויורד געשלאססען) בקריאתו, כמו שהיא
כסגר בהברת ס . כן דעת החכס ראב"ע ז"ל בקריאת הקמ"ץ, שהיא
מורכבת מהברת א ומהברת ס, והרכבת שתי ההברות האלו בהברה
אחת (אין אינער זילבע) מורגלת גם בלשונות רבות כמלק
א יירא פא, כוודע. ומכל זה תבין, קורא נעים ! כי מה שקוראים
אנחנו האשכנזים את הקמ"ץ הגדול בהברת ס, אין להשוות אותו
כטועים על זה, כמו שכתבנו חוזה מחברים אחרונים . ודי בזה כעת .

דוד אטטענואסער .

כ"ג ט"ז), רק לעולם יהיה מלעיל בעבור החול"ם והדגש הבא אחריו
 (ז) על כן היא ההעמדה (ח) כנוח נעלם, ואם יהי' במכתב או לא יהיה,
 (ט) כי העקר הוא המבטא, על כן שי"ן שִׁמְרָם קמוץ בקמ"ץ גדול. (י)
 וכן כל מלה בפת"ח גדול, בעבור שאחריו נח נראה, כמו פֶּר גם
 חֲפָאֵת, אם יהיה סמך יעמוד כמשפטו, ואם איננו סמוך כטעם
 הענין יקמץ בקמ"ץ גדול, להפריש בין הסמוך ואשר הוא עומד
 בעצמו, וכן משפט כל ים, (יא) אולי השתנה ים סוף, [*] כי
 סוף הוא שם תואר לים, או כמו פעול, (יב) כמו מורכב
 ישבע סוג לב (מזלי י"ד י"ד), כי מלים היו (יהושע ה' ה'), כאשר
 אפרש. (יג) והנה וְשָׁחַטוּ אוֹתוֹ (שמות י"ב י"ו) קמ"ץ כמשפט,
 (יד) וְשָׁחַטוּ הַפֶּסֶחַ (שם פסוק כ"ח) הוא פתוח, כי היה ראוי
 להיות תחת השי"ן חיר"ק כמו שִׁמְרוּ, (טו) רק נרחב בעבור
 אות הגרון הבא אחריו, כי כן משפטים, כאשר אפרש עוד.
 השור"ק (טז) מורכב מן החול"ם ומן החיר"ק, על כן היא נקודה בתוך
 הוא', (יז) בעבור היות החול"ם עליון והחיר"ק שפל,
 ובמקום

באור

רוממו, וזא קמ"ץ חטף תולדת החול"ם צרי"ם תחת החול"ם, והדגש
 צנו"ן לתשלוש אות הכפל, כמנהג. (ז) צמלת סבין תבוא הנגינה מלעיל
 צתנועת החול"ם, בעבור שיבוא אחריו דגש, וזה לא יתכן בלי נגינה, כי החול"ם
 הוא תנועה גדולה, ואחרי תנועה גדולה לא יבוא שו"א כח ולא דגש בלי נגינה (ח)
 פ', הנגינה, מלשון עֲמָדוֹ ואשמעה (צמד צר ט"ס), שענינו איחור ועיכוב
 (הארדען, ווארטען), כי הנגינה מסבבת איחור ואריכות (טענונג,
 פערלענערונג דעם טאנעם). ומה הטעם קרא החכם ז"ל להנגינה:
 המתכה (להלן בערך בנין פעל), ולכן הנגינה היא כנוח נעלם, כי אי אפשר
 שיבולע הנא נסתר ע"י הדגש. הבא אחריו, בעבור שגמטך להאריך אותה בעבור
 נגינת טעם, וראה במכלול שער הנקוד דף קנ"ב ע"א ובדברי החכם ה' מ' באר
 כ"י שם בסיומן וי"ו. (ט) ר"ל: שאחד הוא, אם יהיה הכח הנסתר במכתב או
 לא יהיה במכתב, רק במבטא, כי העיקר הוא המבטא, והכח הוא בכח התנועה
 במשך נשימתה. (י) והקמ"ץ מושכת אחריה האל"ף בכח המבטא, חף שאיננה
 כמורה. (יא) משפט כל מלת ים הוא בקמ"ץ היי"ד, וזלתי ים סוף, ועיין
 במכלול דף ר"ה ע"א. [*] ר"ל: מלת ים סוף היא מלה זרה, כי
 מלת ים איננה סמוכה למלת סוף, והיא בפת"ח, אך אולי סוף הוא שם תואר
 לים, ר"ל: כי מלת ים היא סמוכה למלת סוף, והטעם, שגדל סביבה קנה
 וסוף (בינוענוע). ר"א. (יב) ר"ל, שמלת סוף היא תואר למלת ים,
 והוא שם תואר על משקל פֶּעוּל, כמו סוג לב, שהוא ג"כ תואר ע"מ פעול,
 כמ"ס החכם ז"ל להלן בסוף שער בנין פעל, ובמאזנים דף כ"ו, וכמ"ס
 החכם המצא כ"י שם. (יג) במקומות הנזכרים בסמוך. (יד) כי הוא עזר
 יבנין הקלע"מ פקדו, ודומיו. (טו) כי הוא הציווי מצנן הקל, והי' ראוי:
 וְיִשְׁחָטוּ ע"מ שִׁמְרוּ, רק שגפתי"ם בעבור החי"ת, והבט במאזנים דף
 כ"ז ע"א.

(א) ראה במאזנים דף ז' ע"א. (ב) הטעם שצברו אות היו"ו לנקודת האור"ק
 (המלל"ס)

ספר צהות

ובמקום שאין שם וא' ושימו צורחו שלש נקורות, האחת בעבור החול'ם, והשנית בעבור החיר'ק, והשלישית בעבור האמצעית (ג) ההווה בחור' הוא ו' כראוי, כי המלה היא חסרת הוא'ו, כי בא ה'א' החת וא'ו, כמו שפכה אשרי (תל'ס ע"ג), כי אותיות אהוי' מחלפים נעלמים גם נראים כאשר אפשר, ואין ספק כי שפכה הוא וא'ו במבטא, (ד) כיור ידיו ורגליו שהם באל'ף נעלם ב' במבטא, על כן הם קמוצים כולם, (ה) כי המבטא עיקר גדול. ונקרא שור'ק מגזרת שר'קו (איכה ג' ט"ז), כי כן הוא, (ו) ויש שיקראוהו קיבוץ פו'ם, (ז) והנה מצאנו אל'ף נוסף בסוף המלה אחרי הוא'ו, ולא אבוא שמוע (שעיה כ"ט י"ג), ההלכוא אתו. (יהושע י"ד כ"ד), ואין צורך במבטא לא'ף גם לא בשורש, ואיננה כן ה'א יד'יה ורגל'יה, כי אחריה אל'ף נח נעלם, (ח) ונמצא ואת'יקיהא (יחזקאל מ"ט ט'), על כן היא הה'א קמוצה בקמ'ץ גדול, וכן משפט יד'יה יד'ה הנכבה רואה בעיני'ה (מ"ז ז'), צויתי אות'כה (שמות כ"ט) בה'א, (י) משפט הה'א והאל'ף שבסוף המלה (יא) במבטא הוא שוה, על כן אמרו כי אותיות הנחת הם ארבעה והם אהוי', (יב) ואותיות המשך כנגד המבטא הם או'י לבדם, [*] רק כנגד המקרא הם ארבעה, (יג) ובעבור

באור

(המלצו'ס) בעבור שהיו'ו היא תמיד נח נסתר אחרי השור'ק. (ג) הנקודה הנחה באמצע הוי'ו, שהוא מלפני'ם, כזה: ו. (ד) הה'א נמלת שפכה היא נחה ונסתרת במבטא, וכאלו היא וי' נח נסתר. (ה) כי הקמ'ץ מושך האל'ף בכח המבטא, ודומה במבטא כאלו כתיב: ידאו, רגלאו, ועל כן הדל'ת והלמ'ד במלות: ידיו, רגליו קמוצות. (ו) פו': מבטא תנועת השור'ק הוא בשר'יקת ובתנועת השפתים, והוא מגזרת שר'קו (צישעון). (ז) נקרא השור'ק (המלצו'ס): קיבוץ פו'ם, כי הפה נסגר וכפץ בקריאתו, ומלת קיבוץ, מלשון לא תקפוץ (דברים ט"ו) בחילוף בוא"ף, ועיין מה שכתבתי לעיל בד"ה והנה, סימן ז'. (ח) כי הקמ'ץ המנוקדת תחת הה'א, נמלת יד'יה ודומיו, מושכת א"ף בכח הקריאה, כנודע. (ט) כי אל'ף הנמשכת פה ב' במשך הקריאה על ידי הקמ'ץ תחת הה'א, היא כתובה בפועל, ואין כן האל'ף במלות: אבוא, הה'לכוא, כי שם הנח נסתר הנמשך מהשור'ק שלפני האל'ף במלות האלה, הוא וי' ולא אל'ף, וז"ל האל'ף במלות האלה אין צורך לה לא בשורש ולא במבטא, ועיין במאזנים דף כ"א ע"א. (י) והבט שם בפירושו. (יא) ר"ל: האל'ף והה'א הנחות ונסתרות בסוף מלות: ואת'יקיהא, אות'כה ודומיהן. (יב) ר"ל: כי ד' אותיות אהוי' הם לפעמי' נחות ונסתרו' במבטא. [*] אותיות המשך (דיא דעהנונגס: בובשטאבען), שהן האותיות הכמשכות ונחות במבטא, הן לפי המבטא אותיות או'י לבדן, כי במבטא האל'ף והה'א הנחות והנסתרות שזין הן, רק במקרא (איים לעוען), שישם האדם את עיניו על צורת האותיות, יש הבדל גדול בין אל'ף לה'א, אם הן נמנחות במכתב, אף שהן נחות ונסתרות במבטא, כי

(יג) ובעבור גורל מעלחם (יד) היה השם הנכבד והגדול מהם.

הקמ"ץ הקטן מורכב מן החול"ם ומן החיר"ק, ויש הפרש בין השור"ק (א) ובינו, כי הוא (ב) נוטה לחול"ם, וכן יורו חכמי דקדוק לשון ישמעאל, [*] והקמ"ץ הקטן נטוי אל החיר"ק, על כן צורתו (ג) שתי נקודות, (ד) ונעשו כן (ה) להפריש בינו ובין השו"א, כי יחכן ששמו השו"א שתי נקודות שוות בעבור היות לגלגל העליון שתי חנועות והם החנועות הגדולות, ולא שמוהו נקודה אחת שלא יתערב עם החיר"ק. ונקרא קמ"ץ קטן בעבור שיש אחריו לעולם נתנעלם, (ו) כי"ר ידעו ישראל (השע"ט ז'), **יראה** כל זכורך (שמו"ג יז'), ובעבור היות כל בן סמוך בשלש נקודות, (ז) כמו בן בליעל (ש"ח כ"ה יז'), בן בכרי (ש"כ כ"א), הוצרכו להיות כל בן שהוא מוכרח בטעם הענין (ח) בקמ"ץ קטן, כמו וחלד בן שני ליעקב (ראשית ל"ז), ואם הוא במקף, (ט) כי שני תואר למלת בן ע"כ (י) א"ף אפ"על כמו אפ"לח אפ"כור בפת"ח קטן, בעבור שיש אחריו

נח

באור

כי הן כדלות מאוד בצורה, ולכן האותיות הנחות והנסתרות לפעמים, הן במקרא חרבע, והן אותיות א"ה ו"י. ר"א. (יג) יותר מזה תמצא מבואר במכלול שער אותיות א"ה י"ד פ"ז ע"א, ועיין גם במאזנים דף ג' ע"א. (יד) הבט בפירוט החכם ז"ל לשמות (ג' ט"ז), שהאריך בזה.

(א) שגם הוא מורכב מן החול"ם ומן החיר"ק, כמו שכתב החכם לעיל כד"ה השור"ק. (ב) השור"ק. [*] תנועת השור"ק, שהיא הברת ו, דומה מאוד לתנועת החול"ם, שהיא הברת ו, ותנועת הקמ"ץ הקטן (הכיר"י), שהיא הברת e, דומה מאוד לתנועת החיר"ק שהיא הברת i, וכן יורו מ"דקקי לשון ישמעאל (לשון ערבי), כי בלשון ההיא סימן אחד להברת e, ולהברת i, וגם סימן אחד להברת o, ולהברת u. ר"א. (ג) נודת הקמ"ץ הקטן (כיר"י). (ד) ברוחב ישת או כנגד זו, כזה: (י). וטעם שתי הנקודות החלה, בעבור שהקמ"ץ הקטן נטוי (נייגטויך) אל החיר"ק, והנה הנקודה האחת היא נקודת החיר"ק, והנקודה השנית היא סימן הכיר"י עמו. (ה) שתי נקודות הכיר"י הם ברוחב, להפריש בין הכיר"י ובין השו"א, כי השו"א הוא שתי נקודות בצורך, כזה: (ז). (ו) פי', לכך נקרא הכיר"י קמ"ץ קטן, כי טבע ועילת הכיר"י כטבע ועילת הקמ"ץ, לבוא לעולם אחריה נח, ובמקומות רבים תבוא וזתחת זו, וכן כתב הרד"ק ז"ל במכלולו שער הנקוד דף קכ"ג ע"ב. ובמאזנים דף י"א ע"א משמע מדברי החכם ז"ל, שנקרא קמ"ץ קטן, בעבור ש כקמ"ץ מן החול"ם ומן החיר"ק. (ז) ר"ל: בעבור היות כל מלת בן כשהוא סמוך לשם אחר, מנוקד בשלש נקודות, דהיינו בסגול. (ח) מופסקת לפי טעם וכוונת הענין, ולא בסמיכות. (ט) פירוש: הנס שמלות בן שני נתחברו על ידי המקף הבא ביניהם, בכל זאת בא תחת מלת בן צירי. ולא כט"ל, כי לפי טעם וכוונת הענין מלת שני הוא תואר למלת בן, והכוונה: בן הוא שני, ולא בסמיכות: בן אל שני. ועיין לקמן בשער השמות ד"ה אחר הגאון, וגם ראה מה שכתב מהרש"ד ז"ל בתיקון סופרים.

ספר צחות

נה נראה, וכן משפט **ידיכן ידיהן**, דק כל לשון יחידה (יא) באחרונה, (יב) שהוא אחריו כ"ף הנכח, לעולם הוא בקמ"ץ קטן, כמו **ידך רגלך**, ואין זר אחנו, כי הנה בקמ"ץ גדול יש מלות זרות שכאו פחוהות, כי הנה **שמרנו דריש קמו"ץ**, (יג) **שמרתם**, כירחל גנבתם (ראשי ל"א ל"ב), רק **שמרגי**, והכלל כל מפעל (יד) שהוא עם סימן לשון יחיד מדבר באחרונה שהוא נו"ן וי"ו לעולם הוא פחוח, כן מצאנוהו וכן מלות רבות בשמות שהם ע"מ ארץ, כמו **ספר** שהוא בקמ"ץ קטן, (טו) והוא האמת וככה רבים, והנה הראשון בפח"ח קטן, (טז) כמו **חסד וצדק**, ועוד שיש מהם שישחנו לקמ"ץ גדול במקום אתנח וסוף פסוק, כמו **חסד**, ויש מהם שלא ישחנה, (יז) כמו **תבן וצדק**, ויש שישחנה מהם, כמו **ארץ ארץ**, וכן **כסף** **כסף**, ויש גם מקומות שלא ישחנו הם בעצמם, (יח) כמו ועל רגעי **ארץ** (תליס ל"ה), נחפה ב**כסף** (סס"ח י"ד), וכאשר יסמכו (ט) יש מהם בפח"ח גדול כמו **גפן**, שם **גפני** (י"א ל"ו), ויש בחיר"ק, כמו **צדקי ספרי**, ויש בפח"ח קטן באותיות הגרון, ו**חלרי באין** (תליס ל"ט וי"ו), ויש בפח"ח גדול, (כ) כמו **חסדי ארצי**, והוא הרב, גם יש בחיר"ק, (כא) והוא המעט, כמו העבר **העברי** (רמז ל"ט י"ז). ודע כי הפרש גדול יש בין בנייני הפעלים ובין השמות, כיהם (כג) יבאו על משקלים משונים אין קץ להם אצלנו. ולא כן משקלי הפעלים, כאשר אפשר לך, על כן נלמד משקל **פועל** ממשקל **פועל** אחר, ולא נלמד משקל **שם** מ**שם** אחר. וכל אות שהוא קודם היו"ד לשון רבים, שהוא סמוך לעולם הוא בקמ"ץ קטן, (כג) בעבור שיש אחריו נחנעלם, ואם

באור

סופרים שלו צפ' וי"א על פסוק זה. (י) זה ענין צפני עצמו, וכמשך למטה. (יא) נקבה נוכחת. (יב) בסוף המלה. (יג) במלות **שמרנו**, **שמרתם** הוסיפו למ"ד הפעל בקמ"ץ כמשפט, אך במלת **שמרגי** הוסיפו למ"ד הפעל בפח"ח, שלא כמנהג, והבט להלן בשער הפעלים ד"ה חיר. (יד) פעל, (צייטווארט). (טו) כי משקל **פעל** ומשקל **פעל** אחד הם, כנודע, וכן כתב המכילם בשער דקדוק השמות דף קס"ו בהגה"ה: כי (טז) פת"ח קטן הוא סגו"ל בדברי הראשונים ז"ל. (יז) אף באתנח וסוף פסוק. (יח) והרד"ק ז"ל במכילם דף קס"ח ע"א במשקל **פעל**, לזונה בפרטות אותם שלא שחנה לפעמים, ובתבשם הרב ר"א בחור ז"ל בהגה"ה: כי טעמי חית' (אות משלי תלים) הם משונים והרוב שזכר אחר זה גם המה באמת, לסיכך לא שחנה. עכ"ל. (יט) אם יבאו השמות גם מכ"ס ומחזירים אל הכינויים. (כ) באותיות הגרון. (כא) באותיות הגרון. (כב) השמות. (כג) צפני"רי

ואם היה סוף המלה ה"א נח נעלם, והמלה שם, איננו עבר או עתיד, אם הוא סמוך הטעם כפי הענין הנזכר בקמ"ץ קטן, כמו ומקנה הבהמה (ראשית מ"ז י"ח), ואם הוא מוכרת, (כד) הנו בפת"ח קטן, כמו ומקנה רב (במדבר ל"ב א') ואם סוף המלה א"ף לעולם יהיה נח נעלם, ע"כ לא יהיה לעולם תחת האות שהוא לפניו פת"ח גדול כי אם קמ"ץ גדול, ואם המלה מלרע יהיה בקמ"ץ קטן, כמו ועתה ירא (כה) פרעה (ראשית מ"א ל"ג), ואם היה מלעיל יהיה פת"ח קטן, כמו ויבא על כנפירות (תלים י"ח י"א).

הפת"ח הקטן מורכב מקמ"ץ קטן ופת"ח גדול, [*] וכן קריאתו בארץ מורה, והנה צורתו שתי נקודות להורות על הקמ"ץ הקטן, ושמו נקודה אחת תחתיהם באמצעית כאילו הוא גלגל קטן, כאשר הראיתך, כי הפת"ח הגדול הוא כנגד חנועת הגלגל. ורובי הפת"ח הקטן להיות אחריו נח נראה שהוא השו"א, (ז) והנה סוף כל החנועה נח נראה אונעלם, (ז) על כן לעג רבי משה הכהן הספרדי ז"ל על רבי יהודה המדקדק, בעבור שאמר בספרו כי העברים לא יחלו בנח ולא יסלימו בנע, והדיון עם רבי משה הכהן, כי אין כח במדבר כי אם כן. והנה אם היה סוף המלה אל"ף לעולם יהיה נח נעלם, ואם ה"א זקודם ממנה פת"ח גדול לעולם יהיה נח נראה, כי מפיך (ג) יהיה בה"א, ופי' מוציא, (ד) בעבור שהיה נסתר ונראה, (ה) וזה הוכל

באור

(כג) ציר"י, כמו: דברים שהוא סמיכות מן דברים. (כד) נספק בטעם הענין, ולא בסמיכות. (כה) מלרע, כן: הוא בספרים מדויקים וכן נמסר עליו במסורה לית, מלרע, וכ"כ הרד"ק ז"ל במכלול דף קל"ה ע"א, אולם שם כתב ויבא בסגול, ועיין במאנים דף כ' ע"ב, ובדברי הרש"ד ז"ל בת"ס שלג צ"פ מקץ על פסוק זה.

[*] קריאת שם הפת"ח הקטן (הסגול) מורכב מקריאת הקמ"ץ הקטן (הציר"י), שהוא הצרת e, ומקריאת הפת"ח הגדול (הפת"ח), שהוא הצרת a, ויהיה קריאת הפת"ח הקטן כקריאת הצרת a, בלשון העמים, וכן קוראים היהודים היושבים בארצות המזרח את הפת"ח הקטן (הסגול). ד"א. (א) אונח נראה או שג"א נח, כי נח נראה ושו"א נח אחד הם, ככודע. (ב) סוף כל תנועה במבטא הוא נח, אונח נראה או נח נעלם, אבל בתחילת תנועת המבטא לא יתכן לבטא נח, ובסוף התנועות בכוח כלי המבטא, לא יתכן לבטא נע, כי נע ונח הם שני הפוכים, ולא יתכן לבטא שני הפוכים בנפח אחד, ועל כן הדין עם ר"מ הכהן הספרדי ז"ל, אשר לעג על ר"י המדקדק ז"ל שאמר בספרו, כי העברים לא יתלו המלה בנח, ולא יסלימו אותה בנע, ומה סידוש השמוענו בזה ר"י המדקדק ז"ל, שהעברים לא יעשו זה בלשונם? והלא אין לשון בעולם שיכול לדבר כן, כי אין כח בלשון לבטא כמו זה. (ג) הנקודה הבאה בתוך הה"א, שהיא נח נראה, נקראת: מפיך. (ד) ר"ל, כי מפיך בלשון כשדים: מוציא. ומטעם זה, קראו בעלי המסורת לנח נראה: מפיך. (ה) ר"ל: הנקודה הבאה בה"א נח נראה נקראת: מפיך (מוציא), כי

ספר צחות

תוכל להכיר, אם ה'א' שהוא באחרונה הוא שורש, לעולם יהיה פת"ח
 (ו) כמשפט כל חבריו, ואם היה ה'א' סימן הנקבה שאיננה נמצאת,
 כמו ידָה, לעולם קמוץ בקמ"ץ גדול, להפריש בין ה'א' השורש וה'א'
 המשרת, ואין צורך להזכיר כי אם היה ה'א' בסוף נח נעלם,
 כי אם קמ"ץ גדול יהיה, בין שיהיה ה'א' סימן נקבה כה'א' עשה
 בנתה, ובין שיהיה בסוף, (ז) כמו א'שמעה מה ידבר (תל"ס)
 פ"ה"ע), ובין שיהיה השורש, כה'א' עשה ואם הייתה
 תנועת חול"ם עם ה'א' והוא שורש, לעולם יהיה פת"ח נח נראה,
 ויסיפו בקריאה אל"ף פתוחה, ועל כן יכתבו פת"ח בין האות שהוא
 קודם ה'א' (ח) ובין ה'א', כמו אלוה גבוה, (ט) ואם טען טוען
 איך נקרא אות שאיננו כהוב, יש להשיב למה אנו
 קוראים ירד'שלים ביו"ד ואינה בכחוב, שלא חמצא ואח המלה בכל
 המקרא ביו"ד רק חמש, (י) ובעבור החיר'ק הכחוב בין הלמ"ד
 והמ"ם אנחנו קוראים היו"ד, כן קבלנו מאבותינו, ועוד כי לא היינו
 יודעים והמכח הלשון ודרך הסברה לולי הקבלה מה טעם היו"ד, אף על
 פי שרבים אמרו להורות על שתיים, (יא) רק היינו יודעים בלא קבלה
 כי אותיות הגרון ירחבו וירחיבו אשר לפניהם, (יב) כאשר אפשר.
 על כן טענו סופרי אלה המקומות ששימונה ה'א' גבוה שו"א, כי אין
 צורך, הלא תראה כי אין מנהג לשום תחת רי"ש וי"אמר שו"א
 כי ידוע הוא שהמלה לא תפסק כי אם על שו"א נראה והוא
 נח, (יג) אם אין האות מאותיות יהו"א, (יד) רק המנקדים יש להם
 מנהג לנקד שו"א תחת

באור

הה"א היתה בטבעה נחה ונסתרת כמו האל"ף, ועתה ה"א נח נראה, על ידי
 סימן המפיק. (ו) פו: אם הה"א במפיק, והיא שרש, לעולם יבא
 לפניו פת"ח כמשפט כל חבריו המלה, ויהיה כמ"ה, גבה, כמו: אמר,
 שמר, מן השלמים, אבל אם הה"א במפיק וקמ"ץ
 לפניו, תהיה סימן כינוי נקבה נסתרת: ידָה, ביתה, וכדומה.
 שהיה הצל בק"ה'א' השרש היא במפיק, ובין ה"א' השימוש
 (ה"א' כינוי נקבה נסתרת) שהיא במפיק. והנ"ל במכלול דף ז"ח ע"ב ודף
 ק"ו ע"א. (ז) נוסף בסוף המלה, כמו: אש מעה ודומה, שה"ל נוספת.
 (ח) דקדק לומר דוקא כן, כי המנקדים הפת"ח תחת הה"א ונצטרפה, הם
 קוועים, כמנאמר בשלח דף כ"א ע"א. (ט) ויהיה דומה במצבם כאלו כתיב
 אלה, גבוהה, והטעם להרחבת אות הגרון, כנודע. (י) חמשה פעמים
 במצאת עלת ירושלים ביו"ד, ומנווין במקורה, והשאר:
 ירושלים, בני יו"ד. (יא) דנה לומר, שצאה מלת ירושלים במקפר הזוגי
 (צוויאצאהל), המורה על שתיים (הנ"ל במאזנים דף י"ח ע"ב), כי
 העיר ירושלים היתה נחלקת לשתי ערים, העיר העליונה והעיר התחתונה.
 (יב) אותיות הגרון הם בעצמם ברוב מורחבים בתנועת הפת"ח, וגם
 ירחיבו בתנועה זאת את האותיות אשר לפניהם, כמו: רותב, נער,
 דומיהם. (יג) ר"ל: שו"א נח נראה. (יד) שהם

תחת ח' עשית שהוא לשון נקבה, שלא יתערב עם לשון זכר, (טו)
וכן במלוח: כהירך (ראשית ל"כ"ו) ויריך (טו) והדומה להם,
ואם טען טוען למה הוצרכו לשון שו"א, כי הנה לא מצאנו
תחת ח' עשית קמץ גדול, ידענו כי יקרא בשו"א נראה והוא נח, (יז)
כי הוא סוף המלה, יש להשיב הנה אות השי"ן יוכיח, כי
הנקודה ישימנה בתחילתו או קרוב מסופו, (יח) שהוא תחלת השי"ן
השלישי, (יט) כן מנהג חכמי טבריא והם העיקר, כי מהם היו אנשי
המסורת ואנחנו מהם קבלנו כל הנקוד, אולי עשו כן, שלא יחשוב אדם
כי שכת המנקד, ויסתפק לו, והנה לפי דעת אלה הסופרים (כ) ראוי
לשום תחת ה"א גבוה שלש נקודות זאת אחר זאת במערכת (כז) אחת,
האחת בעבור המפיק, והשתיים סימן השו"א. וכאשר אמרתי במלת
גבוה שהיא בחול"ם, כן אומר במלת הגבוה למעלה (ישעיה' י"א)
שהוא בקמץ קטן, גם כן יגיה חשבי (תלים י"ט כ"ט)
שהוא עם חיר"ק, ולא מצאנו ה"א להיותה ככה עם שו"א
כחבריו, (כז) מרוע אנוח, והאומרים תמוה ונגוה הם חועי לב,
בעבור שר"ל יתכן להיות פעול (כג)
מהפעלים העומדים שאינם יוצאים, כאשר אפשר. (כד)

וכבר

באור

לפעמים נחות ונסתרות במצטא. (טו) המנקדים הוצרכו לנקד שו"א תחת ח' עשית
במלת עשית ודומי, שלא יחשוב אדם, שכת המנקד את הנקודה הראויה
להיות תחת ח' עשית, ויקרא ח' עשית בקמץ: עשית, ודומי, שהוא
לשון זכר. (טו) במלת יריך, ודומי, נקדו את הכ"ף בשו"א שלא
יטעה אדם לקרוא יריך בקמץ הכ"ף שהוא לשון זכר, ולפי שהרגילו בנקודת
זאת הכ"ף בשו"א נח נקדו כ הכ"ף הראשית באחרית המלה לעולם בשו"א,
כמו: ירך ודומי, כמו שכתב רד"ק: "לכחלולו שער השו"א דף קכ"ו ריש ע"א".
(יז) בעבור שלא מצאנו תחת ח' עשית תנועה, ידענו כי יקרא ח' עשית
נח נראה, שהוא שו"א נח, כי הוא בסוף המלה. (יח) באות השי"ן נמצא
תמיד נקודה בראשה, או בתחילתה, כזה: ש, או קרוב מסופה, כזה: ש,
והנה מנחם הסביר לא הוצרכו לסמן שניהן, השי"ן הימנית והשי"ן השמאלית,
והיה די לסמן אחד מהן, ד"מ: השי"ן הימנית, ומוקד כדעשאלס יחסר
הסימן הזה היה שי"ן שמאלית, או להיפך, אך צעלי הנקוד סימנו
שניהם, שלא יחשוב אדם כי שכת המנקד את הסימן, ויסתפק לו, וכן הוא
במלות: עשית, ירך, יריך ודומיהן, כמו שכתב החכם למעלה. (יט)
תחת הראש השלישי של אות שי"ן, כי באות האות יש לה
דמות של שניהם (רעיא צעהנע), וכל ראש משל ראשיה נקרא: שי"ן (שן,
צאהק). (כ) הסופרים הנזכרים למעלה, שישימו תחת ה"א גבוה שו"א
(כא) נל"א: ליניע. (כב) שחראותיות הנרון: ט"ע. (כג) כי
הפעלים: תמה, נהה, הם פעלים עומדים (אונאיבערגעהנדע צייט
ווערטער), על כן לא יתכן לאמור: תמוה, נגוה, צנינוני פעול
(ליידענדעם מיטטעלוארט), כי לא יתכן להיות פעול מפעלים עומדים,
כנודע. (כד) להלן בסוף שער בנין פעל, ובמקומות אחרים.
(א) סו"א

ספר צחות

וכבר אמרתי כי ימצא עם ההול'ם ה"א נח נעלם, כמו שלמה
פרעה, כי **פרעה** אהרן (אמות ל"ב ז"ה), אח קול
 העם **ברעה** (סספסוק י"ז), גם בשורק, כמו
 לא יקרהה קרהה (ויקרא כ"א ה'). ואם סוף המלה וא"ו
 וקודם הוא יו"ו שהוא סימן לשון רבים, הנה הוא נראה,
 (ח) כמו ידיו ורגליו, ולעולם הוא קמוץ (ז) בקמ"ץ גדול, ואם
 אין שם יו"ו והוא יו"ו עיקר, (ג) כמו קו, הנה הוא
 פתח גדול אם הוא סמוך, (ד) ואם איננו סמוך, (ה) יהיה קמוץ
 כמשפט. גם יבוא בקמ"ץ קטן וא"ו נראה, כמו שלן הייתי (איוב ט"ז ז'),
 ולעולם לא יהיה הוא במסוף נח נעלם כי אם בחול'ם או בשורק,
 (ו) כמו ידו רגלו עשו בנו. והנה של חול'ם סימן לשון יחיד שאיננו
 נמצא, ושל השורק סימן לשון רבים, (ז) חוץ
 ממלת וישתחו.

והנה אבאר לך דעתי בואת המלה, אע"פ שלא יוכל
 מבין להבין דברי אם לא יקרא הבניינים כאשר יש עם לבכי
 לפרש אותם בזה הספר. יש פעלים שהם על משקל רכעיים (ח) אע"פ
 שהם שלישיים, (ז) כמו תתחרה את הסוסים (ירמיה י"ב ה'), והוא
 על משקל תכרסם, כי אלו היה ה"א נוסף כה"א תעופה
 בבקר (איוב י"א י'), היה קמוץ בקמ"ץ
 גדול, והער (ג) שאמרו מלת הפועל (ד) מתחרה באורו (ירמיה כ"ב
 ט"ו), וידענו כי זה ה"א נוסף הוא בשרש רק שמוהו
 כמו עיקר. ואין למצוא על מלת תתחרה (ה) במרעים (תל"ס ל"א'),
 כיהם (ו) על שתי דרכים, כאשר ימצאו בן פעלים רבים. וכן
 מלת שאנן, ואע"פ שהנו"ן האחרון נוסף, הנוחשוב כשורש, ואמרו
 יחד אסירים שאננו (איוב ג' י"ט), והעתיך א' שאנן, כי לא
 יתכן להיות פועל עבר ולא יהיה לו עתיד, והפועל
 (ז) מ' שאנן, וככה משפט רענן, על כן לא תמצא מלת שאנן או
 רענן בכל המקרא בנו"ן אחד. וכן משפט

באור

(א) הו"ו הוא נח נראה. (ב) למ"ד הפעל נקודה בקמ"ץ גדול.
 (ג) שורש. (ד) למלה שאחריה, כמו: קר' תהו (ישעיה ל"ד י"א). (ה)
 כמו: נטה קו (איכה ב' ח'). (ו) והעם, לפי שהו"ו מנוח
 השפטים, והחול'ם והשורק ג"כ תנועות השפה, לכן תהיה הו"ו אחרי
 חול'ם או שורק נח נסתר. (ז) גם כן לשאינס נמצאים.
 (א) שחרב האותיות המה שרשיות. (ב) שגלג האותיות המה שרשיות.
 (ג) שה"א במלת תתחרה, איננה נוספת. (ד) בינוני פועל (שהע'
 שיגעים מיטמעל: ווארט). (ה) שחשברה ה"א של תתחרה.
 (ו) מלת תתחר ומלת תתחרה הם שני דרכים, ועיין בפירושו לתל"ס שם.
 (ז) בינוני

משפט א' שתהווה, כי הוא' הוא תחת ה'א שהוא השורש, כי שחזר
(ס) גבעות עולם (סבוק ג' וי') הוא על משקל
עשוי, והנה כן לא שלותי (אינג' כ"ו), (ט) ועוד אפרש כי אותיות
יהו"א יתחלפו, והוצרכו העברים להחליף הה"א, שהוא
שורש בסוף המלה, כאשר יהי' באמצעית המלה, בוא' או ביד',
בעבור כי הה"א איננו מאותיות המשך, (ו) והנה ה'א אשתחווה כאילו
היא עיקר, על משקל המרובעים כמו אתפריסם, והתאחר
התי"ו בעבור אות השריקה, (יא) כאשר אפרש, (יב) והעד
שאין הה"א נוסף במלת אשתחווה רק על דרך שהוכרתי, (יג) שאיננו
קמוץ כמשפט כל נוסף, ועוד שמצאנו וה'שתחווה, (יד) ואין מנהג
הה"א לעולם שיהי' נוסף בפועל עבר. אם לא היה סימן
לשון נקבה, (טו) והנה וא' ו'שתחווה כמו עיקר, (טז) והעלימוהו
בעבור היותו סוף המלה להקל. על הלשון, והעד שאמרו על
לשון רבים ו'שתחווה, (יז) ושמו המלה (יח) מלעיל, שלא יתערב
זה הוא' (יט) עם סימן לשון רבים. ואל יטעון טוען כי
הנה כמו ברושים משניר באו לך (יחזקאל כ"ה), (כ) דע כי לא
באה המלה מלעיל (כא) רק בעבור שהוטעם הטעם (כב)

במלה

באור

(ו) ציננוי פועל. (ח) מדבריו ז"ל נראה, כי הוא גורם פה: שחזר בקמץ
השי"ן, אך בכל הנוסחאות שלפנינו כתוב: שחזר בפתח השי"ן. (ט)
שבמלת שלותי. הומרה ה"א השרש, כי שרשו: שלה, בוי"ו נראית,
כמו במלת אשתחווה. ובאמת מלת שלותי זרה, כמו שכתב להלן באות הוי"ו.
(י) פיל, באמצע המלה, כי הה"א לא תנוח באמצע המלה. (יא) כי אם פ"א
הפעל היא אחת מאותיות השריקה (ויוצלוויטע), שהם אותיות ובה"א, תבוא
תי"ו התפעל בן פ"א הפעל לעי"ן הפעל, כמו: אשתחווה. ודומי. (יב)
לקמן בשער בנין התפעל. (יג) שנוכחת, רק שמוה כמו עיקר. (יד) שהוא
פועל עבר, אלא שהוי"ו מהפכו לעתיד. (טו) אלא ודאי שמוהו כמו שרש,
ובאלו השרש הזה הוא בן ד' אותיות. (טז) הוי"ו האחרונה במלת וישתחו וישתחו
במקום הה"א של אשתחווה, שהוא כמו שרש במלה, והוי"ו של אשתחווה, שהוא
תחת ה"א השרש כפלה מהמלה. (יז) ר"ל: וי"ו האחרונה במלת וישתחו היא
כמו שרש במלה, ותיכנה לסימן רבים, בעבור שאמרו בלשון רבים: ו'שתחווה
בשתי ווי"ן. (יח) מלת וישתחווה. (יט) וי"ו האחרונה
במלת וישתחו. ויש לי מקום עיון בזה, אך לא אחריך יותר, שלא
אכלא מגדר וסוק אשר שמי' לצאורי זה, כי רק לצאור את דברי החכם ז"ל
באיתי. (כ) בננו לך, כנ"ל. וטענת הטוען ממלות בכו לך, שבאה מלת
בכו מלעיל, דף שיהי' הוא סימן לשון רבים. (כא) ר"ל: מלת
בכו באה מלעיל בסיבת נסוג אחור מפני קירוב הטעמים, כי במלת לך באה
בגינה באת הראשונה, ויהיה קירוב הטעמים אם תבוא הנגינה במלת בכו
מלעיל, כמו: זכר לנו, שבאה הנגינה במלת זכר מלעיל אף שהיתה ראוי
לביא מלעיל דף צע"ן הפעל, כמשפט, וזה מפני קירוב הטעמים,
כי

ספר צחות

במלה שדיא אחריה בראשיתה, כמו שבשפלתו **זכר** לָנוּ (תלם קל) כ"ג), ואין כן במלת **וישתחו** (כג), ואם אמר הנה המה ראו כן **תמהו** (שם מ"ו ו"ו), (כד) גם זאת איננה טענה, כי בעבור האתנה (כה) שבה המלה מלעיל כמשפט, ואין כן מלה **וישתחו** ישראל (ראשית מ"ז ל"א), ואם אמר הנה **שבו** על (כו) עונות אבותם (ירמיה ל"א ו"ד), החשובה כי הנה הפעלים השניים (כו) היו כן להפריש ביניהם ובין השלישיים בעלי ה"א באחרונה, כמו **שבו** ויבנו (ראשית ל"ד כ"ט). והיו"ד (כז) האחרונה אם היה סימן יחיד **מתברר** נפשו, הנה קודם היו"ד חיר'קוהיו"ד נח נעלם, כמו **יד ידגלי**, ואם היה לשון רבים סמוך אל אחר, גם ידעה נח נעלם ויהיה בקמ"ץ קטן, כמו **יד ידגלי** נשים (איכה ד' ו"ד), **ידגלי** חסידיו (ש"א ז' ט'), ואם יסמכנו המדבר אל נפשו (ס) או יהיה יו"ד נראה, כמו **עיני** תראנה בה (מיכה ז' ו"ד), והנה יהיה האות שהוא לפניו פתוח כפת"ח גדול בעבור שיש אחריו נח נראה, רק אם היה באתנה או בסוף פסוק ישוב או קמ"ץ גדול כמשפט כל הפתוחים, ואם היה היו"ד תמורת אות עיקר ביו"ד יעלו **שדי** (תלם ז' ו"ז), (כט) הנה יהיה האות שהוא קודם דיו"ד קמוץ בקמ"ץ גדול, כי הוא על משקל **חכם**, ורגה הוא (ז) תואר השם, (לא) כי העברים הפרישו בין כל פעל עבר ובין שם התואר, כמו בני **אם חכם** (לז) לכך (שליכ"ט ו'), שהח"ף פתוח בפת"ח גדול כמשפט בעבור

שיש

באור

כי במלת לכו בלה הנגינה מלעיל. (כב) שבה הנגינה. (כג) **וישתחו**, כ"ג, וק"ל, שהמלה הזאת בלה בעצמה מלעיל, בלי קצת נסח. אחר. (כד) שבה הנגינה מלעיל חף שהיו"ו סיומן רבים. (כה) הנה זה אתנה במלת תמהו, ועל ידי המפסיק הגדול הזה נהפך שו"א המ"ם: **תמהו** ע"מ **פקדו**, לקמ"ץ, ובעבור זה בלה הנגינה תחת המ"ם כמשפט, שבה הנגינה בפעלים צע"ן הפעל. (כו) שבה הנגינה מלעיל, חף שהיו"ו סיומן רבים. (כז) פי', העבר לרבים נסתרים מבנין הקל בפעלים השגגיים (נחי עי"ן ו"ו). הוא מלעיל להפריש בינו ובין העבר לרבים נסתרים מבנין הקל בפעלים השלישיים (נחי למ"ד ה"א), שהוא מלרע, כמו: **שבו** על עונות, שהוא מגזרת **שוב** (ראשית י"ח ו"ד) מכחי ע"ו, הוא ד' מלעיל, **שבו** ויבנו שהוא מענין שביה (געפאנגען נעהמען), מכחי ל"ה, ד' הוא מלרע. והבט בדברי רש"י ז"ל בפירושו על התורה במקום הנזכר. (כח) זהו ענין אחר ומוסב למעלה על סוף ד"ה וצבר, והפסיק בנתיים בעבור מלת זישתחו, שביאר אותה על נכון. (ס) אם יבוא לשון רבים נכינו מדבר בעדו. (כט) שבה היו"ד תחת ה"א שדה שהיא שרה והנה החכם ז"ל גורם פה הדל"ת בקמ"ץ, אכן בנפשות שלפנינו הדל"ת בפת"ח. (ל) מלת חפס. (לא) שם התואר (אייגענשאפטסווארט). (לב) שהוא פעל עבר מבנין הקל. (לג) ש"ע במלל דף ד' ע"ב ודף ה' ע"א, כי

שיש אחריו נח נראה, ואין מלה זרה במקרא חוץ מארבעה, (ג) כי אינם באחת ולא בסוף פסוק (לד) והם קמוצים, והם אריה שאג (עמוס ג' ח'), כי הוא טרף (השעו' ח'), ושפט של שמשון, (לה) ואין מלת טרף בפיה (ראשי' ח' י"ח) כמוהם, כי היא שם, (לו) ואין כמוהו מזה השרש, (לז) ג' עשו בשמות, כמו עשן, שהשי' קמוץ להפריש בינו ובין כאשר יהיה סמוך, (לח) ואם היה פתוח הנופועל עבר, והר סיני עשן כלו (שמו' ט"ו י"ח). והנה היו' לא יהיה געלם באחרונה כי אם אחר חיר'ק אוקס' קטן, ולא יהיה נראה כי אם אחר פת' ח גדול, כמו עיני, ובאחת ח וסוף פסוק יהיה קמוץ בקמ"ץ גדול, ויהיה נראה (לט) בשמות עם חול"ם, לא בפעלים, כמו הוי גוי חוטא (ישעיה ח' ד'), ועם שור'ק יהיה בפעולים (מ) מפעלי הר"א, (מא) כל הזהב העשוי (שמות ל"ח כ"ד), ובזוי עם (תליס כ"ז'). והנה לא יהיה היו' נראה בסוף המלה בחיר'ק ובקמ"ץ קטן ובפת' ח קטן.

ואחר שדברתי על התנועות אדבר על המשקלים. והם על שני דרכים, הדרך האחד משקל בעלי הדקדוק, שישקלו לעולם תנועה כנגד תנועה, והיא התנועה בעצמה והניקוד שוה, ואם היה במלה האחת אות משרת צריך שיהיה כמו אותה האות המשרת במלה האחרת, בין שיהיה בראש המלה או באחריתה. וכל המדקדקים הסכימו דעתם לשקול כל המלות שישלהם עברועתיד מגזרת פעל, (ס) בעבור שאמרו כי שומר והרג ואכל פעלים הם, ואני רופתי אחריהם, אע"פ שאדע כי זאת המלה, שהיא

באור

שם הביא מלות רבות, שהן עזרים מנכין הקל, ואין לא באתנא ולא בסוף פסוק, ואע"כ עי' הפעל שלהם קמ"צה, והוא כפלא מאוד צעיר. ובדוקק י' לישב דברי החכם ז"ל בזה, אבל לא אחר כך יותר. (לד) המלות האלה, שאג וחיירותי, אין לא באתנא ולא בס"פ, ועי' הפעל שלהם קמוצה שלא כדת, כי היתה צריכה להיות פת"ח כמשפט העבר מנכין הקל. (לה) ושפט של שמואל, כז"ל, והוא: ושם שפט את ישראל (ש"א ז' י"ז), ובנוהחא שלפני כתיב: ושפט שפט של שמשון, ושעות הדפוס הוא, כי במלת והוא שפט את ישראל (שופטים ט"ז ל"א), הפ"ח נקודה כפת"ח, כאשר מצאתי בכל הספרים המדויקים. (לו) ר"ל: שם המואר, וענינו: טרוף צמיה, כי עלה היות היה טרוף צמי היונה, וכן כתב החכם ז"ל צפירושא שם בסוף דבריו, וכן פ"ה שם הרמב"ן ז"ל. (לז) פי', שלא נמצא עוד משרש טרף שם תואר ע"מ פעל בשני קמז"ס. (לח) כי מן עשן, יאמר במכירות: עשן העיר (יהושע ח' כ'). (לט) ר"ל: בשמות יצא יו"ד: נח נראה אחר החול"ם, כמו: גוי ודמיו, וזה איננו נמצא בפעלים. (מ) צמיכונים הפעולים. (מא) והם נחיל"ה. (א) וכן עשצ"כ מדקדקי לשון ערב, כמ"ש במאזנים דף כ"ז ע"א. (ב)

ספר צחות

שהיא פעל, איננה נכונה לשקול עליה כל המלות שיש להם עבר ועתיד, בעבור שהוצרכו לומר בנין הפעיל, וזה הבנין (ג) מזאת הגזרה איננו ברשון הקודש, וחקשה בנין פעל הדגוש, ואין העי' דגוש, ועוד כי שקלו המרובע, (ג) כמו כרסם, על פעלל, ואיך ישקל מרובע על משולש. (ד) וככה דרכם,

אמרו כי שמר ע"מ פעל, כיהתח השי"ן קמ"ץ גדול כאשר יש תחת פ"א הפעל, ותחת מ"ם שמר פת"ח כאשר יש תחת עי"ן פעל, והנה הנח הנראה (ה) שהוא תחת הרי"ש אע"פ שאינו כתוב, כמו הנח הנראה שהוא תחת למ"ד פעל, על כן יקראו השי"ן פ"א הפעל, כי הוא כנגדו, ויקראו המ"ם עי"ן הפעל, ויקראו הרי"ש למ"ד הפעל. והנה שמרו ע"מ פעלו, שמרתי פעלתי, ואותיות אינ"ת שהן סימן

העתיד, אשלח כמו אפעל, ישלח כמו יפעל, והנה האות הנוסף הוא שוה, ומשקל אשמור אפעול, ונשמר נפעל, והשמר התפעל, והאמת התפעל, רק לא

יכולנו לומר התפעל, בעבור שלא יתאחר התיז (ו) כי אם עם אותיות השריקה, והם הפעלים השניים לא ישקלו במלת פעל, אף על פי שהכניסו דעה כל המדקקים כי אין פועל רק משלש אותיות, אין כן דעהי כאשר אפשר, (ז) וישמרו ויפעלו, ותשמודנה ותפעולנה, יברכה ה' וישמרה (במדבר וי"ז כ"ד),

יפעלה ויפעלה. וכאשר עשו המדקקים בפעלים ג"כ עשו בשמות, אמרו כי ארץ ע"מ פעל, גבר תמים (תלמי י"ח כ"ז) כמו פעל, גבור כמו פעול, וזכרון פעלון,

וזכרון פעלון, תפארת תפעלה, תפארה תפעלה, תלבזשת תפעולת, משמר מפעל, משמרתי מפעלתי, מגדול ישועות מלכו (ש"צפ"כ"א) מפעול, מגדיל (תלמי י"ח"א) מפעיל.

והנה יש לך להשמר איזה אות הוא משרת ואיזה עיקר, כמו התל שהוא ע"מ פעל, והנה התלו משקלו פעלו

באור

לא יוקא, כי גם בנין פעל הדגוש לא מצינוהו בלשון הקודש, כמ"ס במאזנים דף הזכר. (ג) בן ד' אותיות שרשיות. (ד) בן שלש אותיות שרשיות. (ה) ה"א הכח, כמבואר למעלה בד"ה הפת"ח הקטן, וע' מ"ש שם בסיון ב'. (ו) הפע"ה שכתבתי למעלה בד"ה והנה חבאר, בסיון י"ח. (ז) להלן בשער בבינים השפ"ס.

ספר צהות

פִּעֵלוֹ, כִּי הִהָא הִיא עֵיקָר, וְאִין כֵּן הָרַעוּ מֵאֲבוֹתָם (יִרְמְיָהוּ כ"ו),
 כִּי הִהָא נֹסֶף (ח) בְּחוֹסֶפֶת הִיא הַפְעִיל, וְכֵן וּמֹצֵא
 אֲנִי מִרְמָה אֵת הָאִשָּׁה (קִלְתָּ כ"ו), ע"מ פִּעֵל, (ב)
 וְאִין מֹצֵא רוּחַ (תְּלִים קל"ז) כְּמוֹתוֹ, כִּי הוּא מְגֹרֵת
 הוֹצִיא, רַק הוּא ע"מ מִפְּעֵל, כִּי הֵנַח הֵנַעֵלם תַּחַת פֶּ"א (ג) כִּפֶּ"א
 מִפְּעֵל שְׂהוּא נַח נִרְאָה, וְכֵן אֲמָרוּ בְּמִשְׁקַל יָדַע יִשְׂרָאֵל
 (ד) קָרֹב מִמִּשְׁקַל יִפְעֵל כִּי יִשְׁנַח נַעֵלם אַחֲרֵי הַיּוֹד תַּחַת
 הַיּוֹד שְׂהוּא שׁוּרֵשׁ, כְּאִשְׁרֵי אֲפֻרֵשׁ עוֹד. וְרַבִּים הִשְׁתַּכְּשׁוּ בַּפְעִילִי
 הַכֹּפֵל, כְּמוֹ הַמֶּסֶם שֶׁנִּמְצָא פֶּעַל עֵבֶר, כִּי אִם הֵם הִכְסֵּף (רִאשִׁית מ"ז
 י"ח), וְכֵן מִן וְחִרְבוּ וְדָלְלוּ (יִשְׁעִיָּה י"ט ה') (ה) דֵּל, וְהֵנַח
 אֲמָרוּ שֶׁמִּשְׁקֵלוֹ פֶּעַ שְׂהוּא חֹסֵד לִמָּד, (ו) וְהִנְכוֹן שְׂהוּא
 חֹסֵד עֵינִי. (ז)

וְהַדְרֵךְ הַשְּׁנִיט שֶׁל מִשְׁקַל הַפְעִילִים וְהַשְּׁמוֹת הוּא עַל דְּרֵךְ בַּעֲלִי
 הַחֲרוּזִים. (ח) וְשׁוֹה הוּא בְּמִשְׁקַל אִיזָה הִיא חֲנוּעָה שְׂחַתִּי
 אוֹ שִׁיָּה הִיא שׁוּרֵשׁ אוֹ נֹסֶף אִינֵם חוֹשֵׁשִׁין, כִּי לֹא יִשְׁמְרוּ רַק מִסְפָּר
 הַחֲנוּעוֹת. וְהַשּׁוֹ"א הַמִּחְנוּעַ עִם הַחֲנוּעָה שְׂהוּא אַחֲרֵי קוֹרֵן אוֹתוֹ יִתֵּד,
 וְשׁוֹה הֵם בַּעֲיֵנֵיהֶם בְּמִשְׁקַל גְּבָרִים כְּמוֹ חֲמוּרִים, כִּי הִפְתָּח הַחֲטָף
 לֹא הוֹסִיף עַל הַשּׁוֹ"א הַמִּתְנוּעַע רַק יִקְרָא
 ג"כ יִתֵּד, וְכֵן וַיַּצְבּוּ אוֹתָם חֲמוּרִים (שְׁמוֹת ס"ז) שְׂהוּא קִמְ"ץ חֲטָף,
 וְכֵן אֵל הַכִּינּוּתִי (כ) לֹ"ט (ד"כ א' ט"ו"ז), שְׂהוּא פִתְחָה קֶטֶן
 חֲטָף. וְזֶה מִשְׁקַל חֲכָמִי לְשׁוֹנֵנוּ לְהִיטֵּת הַחֲרוּז מְרֻבַּע, (ג)
 וַיְהִי הַשְּׁלֹשָׁה הָרִאשׁוֹנִים בְּאַחֲרֹנָה עַל אוֹתוֹת שְׁוִיִּם, כְּמוֹ גִדּוֹד
הַסִּיר אוֹנִי, וְהַבְּהִיל רַעִיוֹנִי, וְשֵׁם פִּי וְלִשְׁוֹנִי, (ד)
אֲסוּרִים בְּיָדֵיהֶם. וְהֵנַח עֵקֶר כָּל אֶחָד יִתֵּד וְאַרְבַּע תְּנוּעוֹת. וַיִּשְׁמִי
 שִׁיחֹסֵר הָאֶחָד, (ה) כְּמוֹ קָרָא סֵפֶר הַיָּסוֹד,
יִגְלֶה לָךְ כָּל סוֹד, שִׁפְתֵי הָעֵבְרִיִּים. וַיִּשְׁ
 מִשְׁקַל אַחֲרֵי וְהוּא מְרֻבַּע, וְאִין בּוֹ יִתֵּד וְהוּא קָל, וְכֵן הוּא אַרְבַּע תְּנוּעוֹת
 בָּל

ב א ו ר

(א) כִּי שְׂרָשׁוֹ: רֹעַ מִנְחִיעִ"ו. (ב) כִּי שְׂרָשׁוֹ: מִצָּא. (ג) הַיּוֹד הִכָּח
 כְּסִתֵּר הוּא תְּמוּרַת יו"ד פֶּ"א הַפְעֵל, כִּי שְׂרָשׁוֹ: יִצָּא. (ד) לֹא מִנְחִיעִי
 כֵּן בְּמִקְרָא כ"א: יִשְׂרָאֵל הוּא יָדַע (יִהְיֶה כ"ב כ"ב). (ה) דָּלְלוּ וְחִרְבוּ,
 כִּי לֹ"ט. (ו) לִמָּד הַפְעֵל. (ז) עֵינִי הַפְעֵל, וְשִׁמְקֵלוֹ: פֶּלִי.
 (א) הֵם בַּעֲלֵי הַשִּׁיר (דִּיכְתֵּעַר), שִׁסְדִּירוֹ שִׁירֵיהֶם בְּהַשְׁמָתוֹת הָאֲמוּנוֹת
 וְהַבְּרִית בְּסוֹף הַטּוֹרִים (פֶּעֶרַע), חֶה נִקְרָא: חֲרוּז (רִיִּם). (ב)
 בְּנוֹסֶחַ שֶׁלִּפְנֵי כְּתוּב: הַכִּינּוּתִי הִיא בְּחֶטֶף פֶּתַח. (ג) שִׁיר בֵּן אַרְבַּע
 טוֹרִים. וְעֵינִי בְּסִפֵּר: דָּר כִּי נֹעַם לְהִכָּחֵס הַנֶּעֱלָה מִהוֹרֵר מִזֶּה
 סָבִיב ו"ל. (ד) עֵינִי מִהַשְׁתַּכְּשִׁי לְהֵלֶן בְּדִיבּוֹר הַמִּמּוֹךְ סִימָן ז'. (ה)

ספר צהות

כל אחד, אֶשָּׂא מַעֲנֶה, אֶגִּיד מִשְׁנָה, עַד כִּי אֲכַנֶּה, בְּנִין דַּעַת. וְיִשְׁמִי שִׁיעֶשֶׂה זֶה מְרֻבַּע וְלֹא יִשְׁמַר רַק אַחֲרֵיהֶם, (ו) כְּמוֹ לֹא שְׁאַלְתִּי מֵאִזְנֵי גִפֶּן, מְרֻבַּע יָמִים עָלְתָה נֶצֶח. וְיִשׁ מִשְׁקַל אֶחָד מְרֻבַּע כְּהוֹס' שׁוֹ' אֵנֶּה עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, (ז) כְּמוֹ שֶׁבַחְהָ בְּחִבִּי, וְשִׁירָה בְּעֶרְבִי, אֲכַנֶּה לְמַלְכִּי, בְּפֶתַח וְאִימָה.

וְיִשׁ מְרֻבַּע גָּדוֹל מוֹה, וְהוּא שְׁתֵּי תַנּוּעוֹת וְיָחַד וּשְׁתֵּי תַנּוּעוֹת, כְּמוֹ שְׁנֵי בָחַן יְלָדוֹת, עוֹרָה וְאַל תִּישֵׁן, כִּי כָל יָמֵי שְׁחָרוֹת, כָּלוּ כְּמוֹ עֵשֶׂן. וְיִשְׁמִי שִׁיּוֹסֶף עַל זֶה מְרֻבַּע שׁוֹ' מִתַּנּוּעַ, (ח) כְּמוֹ אִמָּה אֵל אִמָּת אִתָּה, וְאִם לֹא רָאִיתִיךָ, וְאוֹלָם בְּרֹב טוֹבָה, (ט) בְּכָל עֵת חַיִּיתִיךָ. וְיִשׁ מִשְׁקַל אֶחָד וְהוּא יָחַד וּשְׁתֵּי תַנּוּעוֹת וְיָחַד וּשְׁתֵּי תַנּוּעוֹת, (י) כְּמוֹ תִּבְרָךְ יְהוָה אֲדוֹן עוֹלָם, בְּפִי כָל הַיָּצוֹר כָּלֵם. וְיִשְׁמִי שְׁהוֹסִיף עַל זֶה הַמִּשְׁקַל בְּאַחֲרוֹנָה יָחַד וְתַנּוּעָה, כְּמוֹ אֲצִילָה מִכְּבוֹדוֹ אֵל בְּרָאךְ, וְעַל אַרְבַּע דְּמוּת חַיִּוֹת גִּשְׁאָךְ.

חיות גשאך

וְהִנֵּה ר' שלמה הספרדי (א) מְנוּחָתוֹ כְּבוֹד חֶבֶר שִׁירִים עַל שְׁנֵי הַמִּשְׁקָלִים, וְרַם זִמֵּן בּוֹגֵד (ס) אֶסְרֵנִי בְּפִידוֹ, עַדִּי אֲחִי

המרני

באור

ר"ל: שור אחד, ויהיה רק משולש. (ו) שלם יהיה השיר סדווי (געריוסט) כי אם בסופו. (ז) ויהיה משקל השיר כלו: יתד ותנועה. (ח) המשקל הזה הוא המשקל הקודם בעצמו, אך בסופו תמיד ש"א נע על שתי התנועות הראשונות מהמשקל. (ט) ראש להלן בדבור הסמוך סי' ז' מ"ג שס. (י) על משקל זה סדשתי שיר קטן על הדעות (דיא פרוינדשאפט), ולאניגמו פה לעיני הקורא הנעים:

חֲלוּנֵי מַר	בְּסֶם חַיִּים	יָקוֹ רֹפֵא	עֲשֵׂה גִחַת
עָלֵי מָוֹר	עָלֵי מִכָּה	יִצְוֹ רוֹכֵל	לְמֶרֶק־חַת
הֵלֵא דְמוּב	בְּשָׂרוֹ ל־	חַיּוֹת נֶעֶר	כְּמוֹ נֶשֶׁר
זִמֵּן בּוֹגֵד	כְּמוֹ כֵּן ב־	שְׁלוּחַ פִּיד	עָלֵי גֶבֶר
כְּבוֹא נֹדֵד	בְּעוֹף מִקָּן	לְהִגִּיד ע־	צִבְתַּת חֶבֶר
אֲרוּכָה י־	עָלָה לוֹ י־	חֲזִיק לוֹ עוֹד	עֲבוֹת קֶשֶׁר

(א) זה הוא המאמר המפואר, ר' שלמה ה' גבירול, ממדינת מאלקיה ורביה

הַמֵּרְגִי בַבֶּגֶדֹּי וְיֵשׁ מִשְׁקַל אֶחָד שְׁתֵּי תַנּוּעוֹת וְיֶחֱד וּשְׁתֵּי תַנּוּעוֹת, (ג)
וְהוּא כְּמוֹ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר עָלוֹ שְׁאוּנִיה, אָנָּה תִשְׁלַח
רַעְיוֹנֶיהָ, וְיֵשׁ מִהֶסְיוֹ שׁו"א מִתַּנּוּעַ עַל חֲלָתוֹ, כְּמוֹ אֲלִיכֶם בְּנֵי
תוֹרָה וְתוֹפְשִׁיהָ, עֲלִיכֶם לְגִלּוֹת אֶת

בְּמוֹסֶיהָ, וְיֵשׁ שִׁיטָּתוֹ ע"מ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר עָלוֹ שְׁאוּנִיה תַנּוּעָה
בְּאַחֲרוֹנָה, (ג) כְּמוֹ בִימֵי יְקוֹתִיאֵל (ד) אֲשֶׁר נִגְמְרוּ,

אוֹת כִּי שְׁתֵּקִים לְחִלּוֹף יֵצְרוּ, רַק בְּחֲרוּמִים הָאֲחֵרִים יֵשִׁים תַּחַת
הַתַּנּוּעָה הַנּוֹסֶפֶת חֲצִי חֲרוּמֵי יִסְבֵּי, (ה)

וְכֵן הוּא בְּסוֹף, (ו) אֲרָאָה פָּנֵי תֵּבֵל יְדִידֵי זִוְעָפִים, יִתְנַפְּרוּ
אֵלַי וְלֹא נִכְרוּ, וְיֵשׁ מִשְׁקַל אֶחָד וְהוּא ב' תַנּוּעוֹת וְיֶחֱד וְהַתַּנּוּעָה וְיֶחֱד
וְהַתַּנּוּעָה, וְהוּא נֶחֱד בְּקֶרְאֵי גְרוֹנִי, דְּבִק לְחִבִּי

לְשׁוֹנִי, וְיֵשׁ מִשְׁקַל אֶחָד, וְהוּא תַנּוּעָה וְיֶחֱד וּשְׁתֵּי תַנּוּעוֹת וְיֶחֱד וְהַתַּנּוּעָה,
כְּמוֹ גִּדְעָה קֶרֶן עֲדִיגָה, הִיא גְבֵרֶת כָּל מְדִינָה, וְיֵשׁ

מְרֻבַּע שְׁהוּא ב' תַנּוּעוֹת וְיֶחֱד וְיֶחֱד, כְּמוֹ מָה לָּךְ יִחִידִי
תִּשְׁבִּי, דּוּמָם כְּמֶלֶךְ בְּשָׁבִי, בְּנָפִי רִנָּנִים

תֵּאֱסוֹף וּכְנָף יְגוֹנִים תִּסְחָבִי, אַע"פ שְׁלֹא עָשָׂה כְּהוֹגֵן בְּמִלַּח תִּשְׁבִּי,
כִּי הֵשִׁין הוּא נִחְנָרָה, (ז)

וְהוּא הִנִּיעוּ בַעֲבוּר הַמִּשְׁקַל, וְיֵשׁ מְרֻבַּע אֶחָד שְׁהוּא ב' תַנּוּעוֹת וְיֶחֱד
וְהַתַּנּוּעָה וְיֶחֱד, רַק בְּסוֹף הַחֲרוּמֵי יֵשִׁים תַּחַת הַיֶּחֱד הָאֲחֵרֹן תַּנּוּעָה, (ח)
וְכֵן

באור

וְרָאָה בְּפִתְיָהָ לְכַפֵּר מֵאֲזִיזֵי דָף ב' ע"א. (ס) וְהוּא עַל מִשְׁקַל יֶתֶד וּשְׁתֵּי תַנּוּעוֹת
וְיֶתֶד וּשְׁתֵּי תַנּוּעוֹת וְיֶתֶד וְתַנּוּעָה, כְּמוֹ: אֲצוּלָה מִכְבוֹדוֹ וְגו'. (ב) הַמִּשְׁקַל
הַזֶּה הוּא: שְׁתֵּי תַנּוּעוֹת וְיֶתֶד וּשְׁתֵּי תַנּוּעוֹת וְיֶתֶד, כְּמוֹ: שְׁתֵּי תַנּוּעוֹת וְיֶתֶד וּשְׁתֵּי
תַנּוּעוֹת, וְהוּא כְּבִדֵּל מִמִּשְׁקַל שְׁוֹנָה וְכִי הַנּוֹכַח לְמַעַלָּה, כִּי הוּא: שְׁתֵּי תַנּוּעוֹת
וְיֶתֶד וּשְׁתֵּי תַנּוּעוֹת שְׁתֵּי תַנּוּעוֹת וְיֶתֶד וּשְׁתֵּי תַנּוּעוֹת. (ג) וְיִהְיֶה סוֹף הַמִּשְׁקַל:
יֶתֶד וּשְׁלֹשׁ תַנּוּעוֹת. (ד) בְּזִיר זֶה קוֹן ר' שְׁלֹמֶה הַסֵּפֶר ד"י (ר' שְׁלֹמֶה ז'
גְּבִירָה) ז"ל עַל רִבִּי יִקְוֹתִי א"ל ז"ל, שֶׁנֶּחֱדָה שְׁתֵּי תַנּוּעוֹת לְחִלּוֹף הַתַּנּוּעִים, כְּאִשֶּׁר
כָּתַב רִבִּי אֲלִיָּה בְּחֹרֶר אֲשֶׁר כָּתַב ז"ל בְּנִימוּקָיו לְכַפֵּר מִכְלָל דָּף קַע"ה ע"א.
(ה) וְיִהְיֶה סוֹף הַמִּשְׁקַל בְּחֲצֵי הַחֲרוּמֵי יֶתֶד וּשְׁתֵּי תַנּוּעוֹת וְיֶתֶד. (ו) סוֹף הַמִּשְׁקַל
שֶׁל חֲצֵי חֲרוּמֵי הָאֲחֵרֹן יִהְיֶה יֶתֶד וּשְׁלֹשׁ תַנּוּעוֹת, כְּמוֹ: אֲשֶׁר נִגְמְרוּ, הַקּוֹדֵם.
(ז) לֹא כֵן הוּא דַעַת מִדְּקָדִים אֲחֵרִים, כִּי הֵם: יֶתֶד וּשְׁתֵּי תַנּוּעוֹת וְיֶתֶד וּשְׁתֵּי תַנּוּעוֹת וְיֶתֶד
לְעוֹלָם אֲחֵר שׁו"א נֶחֱד דָּגָל בְּאוֹתוֹת נִגְד' כִּפְת', וְלִדְעָתָם אֵין הֵשִׁין בְּמִלַּת
הַשְּׁבִי נֶחֱד נִרְאָה, בְּעִצּוֹ שֶׁנִּבְרָא שְׁתֵּי תַנּוּעוֹת וְיֶתֶד, אֲבָל לֹא כֵן דַּעַת הַחֲכָמִים ז"ל,
וְכֵן כָּתַב בְּמֵאֲזִיזֵי דָף ז' ע"א, שְׁו"א הַלֵּמֶד בְּמִלַּת וְלִכְנִימִין הוּא
נֶחֱד, (וְרָאָה מֶה שֶׁהֵעִיר הַחֲכָמִים הַמְּבָאֵר שֶׁם). וְכֵן רָאִיתִי שֶׁדַּעַת
ר' מִשָּׁה ז' חֲבִיב ז"ל בְּסִפְרוֹ דְּרָכֵי נִיעָם הִיא כְּדַעַת הַחֲכָמִים ז"ל, כִּי כָּתַב שֶׁם
דָּף ח' ע"א ח' ז"ל: אֲבָל אִם יֵשׁ אֲחֵרֵי שׁו"א נֶחֱד כְּמוֹ וְשִׁכְבָּתָם וְכו', וְאֵין לְהֵאָחֵד
יֶתֶד

ספר צחות

וכן בחצי החרון הראשון, (ט) לא כן בחרוים האחרים, כמו גבר
אשר דת וחוק חרת עלי לבו, ישמח בדעתו כגבור
עת שלוף חרבו, (י) לחקוד יסוד סוד צפנתיו יעלה אל מעון
סדע ונשקיה (יא) בעין שכל באשנבו. ובעבור היות זה המשקל
 כבו בלשון הקודש ובעבור
 היחידות הוצרך בעל החרוים להפסיק מלת כגבור וכן צפנתיו, כי
 לא יתיק כי חרו אחד הוא. ויש משקל אחר

והוא הקשה שבכולם, והוא הנועה ויחד ותנועה ויחד, כמו **אדרשה**
חסדה, בי אני עבדה, אערוף גדה, מהלל נחמד.

והחרוים שיש להם טעם גנינות, [*] ראויים להיות משקל כל חרו
 וחרו שונה. אולי ישעון טוען לאמור מה טעם להיות המשקלים כאשר
 אמרתי, והנה אני אעשה משקלים אין קץ להם, כי אשים יחד אחר
 יחד, ואוסיף או אגרע מהם, אולי זה הטוען יקיץ משנת אוולתו וילמד
 חכמת הערביים, אז ידע בראיות גמורות למה נבחרו אלו השקלים ולא
 אחרים ותנות דעתו עליו. והנה נתתי לך כלל שחוכל להבין איות חרו
 הוא שקול [*] או איות הוא נשבר.

שער האותיות.

יש מחלוקת בין הקדמונים (א) אם זה המכתב שהוא בידינו אם הוא
 כתב עברי, כי מלת אשוריה יש מי שהוציאה מגורח אשור, ויש
 שאומרים שהוא מאשר באותיותיו, ועל זה אסמך. והנה מצאנו סדר
 האותיות (ב) בספר תהילים גם במשלים גם במגילת איכה, רק שהפ"א
 קודם לע"ן. (ג) והנה יש לנו לספר בתחלה מוצאי האותיות כאשר
 הם כתובים בספר יצירה.

והנה

באור

יותר. (ח) ויהיה סוף החרון: יתר וסתי תנועות: **באשנבו**.
 (ט) כי סוף סתי חרו דרשן גם הוא יתר וסתי תנועות: **עלי**
לבו. (י) הנה הביע המסור את שו"א הרי"ש במלה: הו"א, לעשות
 מוכן יתר, אשר שלא כדת, כי הוא באמת כח בראית הדגש הקל שאחריו.
 ועיין בתלמוד לשון עברי כפ"ב מדרכי המליכה והשיר § ש"פ. (יא) **וישקיה,**
 כ"ל, כי הוא מוסב על **יעלה** שהוא יחיד נסתת. [*] כראה, כי
 בעלי החרוים הקדמונים: כתבו חרויהם ע"פ סידור גנינות העצמים
 (אקצענטע, טאנצייכען). ד"א. [*] הכוונה במלת שקול, שחרויו
 כמה שיש בין ביתדות ובין כתנועות, ולהיפך הוא כש כר. ד"א.
 (א) הלא היא צמס' סנהדרין (דף כ"א ע"ב ודף כ"ב ע"א). ובהקדמה אור
 לנתיבה לספר נתיבות השלום האריך החכם הרמב"ן ז"ל בזה. (ב) סדר חלפ"א
 בית"א, אשר על פיו מסודרים איות מוזמרי בספר תהלים, ופ"אשת חיל במשלי,
 והקיות במגלת איכה. (ג) במגלת איכה הפ"א מסודר קודם לע"ן, חן מאיכה
 ישנה המסודרת על נכון, וראה מה שכתב רש"י לשם (ב"ט"ז).
 (א) ונאמת

והנה אותיות הגרון הם ארבע, והם אהח'ע, והקדמונו בסימן החי'ת קודם העי'ן. (א) בעבור שיקשה על המדבר לחבר חי'ת עם עי'ן, גם לא ימצאו נחברים בלשון הקודש, ואם טען טוען הלא כתוב ושמו ירחע (ד' כ' א' נ' ל' ד'), יש להשיב כי הוא עבד מצרי, ונקרא כן בלשון מצרים ולא בלשון הקודש. וארבעה אותיות החיך והם גיכ'ק, וחמשה אותיות הלשון והם דסלנ'ת, וחמשה בינות השניים ויקראו אותיות השריקה, והם ו'ץ שר'ס או הפך הסימן ז'ס שר'ץ, וארבעה אותיות השפה והם בומ'ף. וחכם גדול בדקדוק לשון ישמעאל הכר ספר בדקדוק הלשון ושם הספר ספר העי'ן, בעבור כי ממנו החל, כיהעי'ן הוא אות היוצא בתחלה מהגרון, (ב) רק החי'ת והעי'ן הם קשים, ואין באותיות הגרון יותר קל מהאל'ף, ואין צורך לומר המלה כולה [*] רק אם חנועה תחתיה.

והנה מצאנו האל'ף שיבא גם נעלם אחר כל חנועה, על כן הושם בראש האותיות, וכן הוא, **מָצָא קָרָא** הנו בקמ"ץ גדול, **בְּרָאשִׁית** הנו בקמ"ץ קטן, ואוריד **בְּאֵפֶיֶר** (שעיה' י"ד) הנו עם פת"ח גדול, תבוא אליך **וּתְלָא** (איוב ד' ה') הנו עם פת"ח קטן, **רָאשׁוֹן** הוא לכם (שמות י"ז) דנועים חיר'ק, **רָאשׁוֹנוֹב** (ישעיה' ט"ג) הנו עם חול'ם, ועם שור'ק, כמו מסעף **פְּאָרָה** (שעיה' י"ד ל"ג). ומעם אחר (א) כי האל'ף סימן המדבר, (ב) והנה ראוי להיותו ראש לכל האותיות. ודע כי כל גשם (א) הוא מורכב על דעת אנשי שיקול הרעת מעצמים (ב) רבים, כי אין עצם (ג) נראה [*] כי אם הגשם, והנה האל'ף הוא כגשם, כי הוא העיקר, ונקרא כן שהוא מורכב (ד) מאל'ף עצמים והטעם רבים. [*]

והנה

באור

(א) ובאמת העי'ן קודם החי'ת, כמו שכתב החכם ז"ל בפירושו לשמות (ג' ט"ו), ועיין להלן בד' והנה אומר סימן ג' מה שכתבתי שם. (ב) ואחריו החי'ת ואחריו הה"א, ואחריו האל'ף, והעי'ן והחי'ת הם היותר כבדים וקשים, וכ"כ בפירושו לשמות (שם), והבט עוד מ"ש להלן במקום הנזכר. [*] אין צורך לומר (לבעט בקריאה) המלה (נ"ל: האות, ר"ל האל'ף) כולה. רק אם תבונה תחתיה, כי אין האל'ף כשמעת בקריאה כי אם בהיותה בתנועה, אבל אם איננה בתנועה היא תמיד נח נסתר, מה שאין כן בשאר אותיות הגרון, כי החי'ת והעי'ן הן תמיד נח נראה, והה"א לפעמים נח נראה במפיק. ד"א. (א) שהוא האל'ף בראש האותיות. (ב) המדבר נעמו (ערסע פערואן). (א) נל"א: קערפער. (ב) נל"א: געגענשטענדרע. (ג) נל"א: וועזען, געגענשטאנד. [*] בחם (ווירד מיט דען וינגען בעגריפען). ד"א. (ד) כי האל'ף מורכב מחלקים שונים, כמו שזכר החכם והולך. [*] אות הא' מורכב מאל'ף עצמים, אבל לאו דוקא אל'ף (טויענדר), כי אם בטעם והכוונה: עצמים רבים במספר, ולכן נקרא האות הזה: אל'ף, מלשון אל'ף. ד"א.

ספר צחות

והנה צורת האלף כגשם בן אדם שיש לו ראש וגוף ויד ורגל. והנה האלף היא נמצאת עיקר (א) כאלף **אבד** **אכל**, וחשוב וא"כמלת **אומרה** (ב) לאל סלעי (תליס"ב י"ד), כי במלח **יאמר נאמר האמר** אע"פ שהאלף מתחלף בוא"כבמבטא, אינו במכתב כי אם אלף, והנה נמצא ולעמשה **תמרו** (ט"ז) בלא א"ף כתיב, (ג) כי סמכו על המבטא. ויש אלף חסר מהבנין, כמו שקר **מזין** (שלי י"ז), (ד) ובבנין הכבד הרגוש (ה) כמו **מלפנו** (ו) מבהמות ארץ (איז"ל י"א). ונמצא אלף המדבר נעלם, והיא **ואענה** (ז) את ורעדור (מ"א י"א ל"ט). ויש אלף בראש המלה רק בשמות נוסף, כמו **אנחנו באורועה**, (ס) ויש א"ף בפועל נוסף, והוא כמו **והאזניחו** נהרות (שעיה י"ט ו"י). (ס) ויש אלף בתוך המלה תחת אות הכפל, והוא אשר **בואו** (ט) נהרים ארצו (ס"ו ט"ב), ויש שהוא חסר בסוף המלה **כאלף כסא**, אמרו על פס יה (שמות י"ז ט"ז), והנה אנחנו מצאנו **כסאות** למשפט (תליס קכ"ב ה'), והנה האלף שורש ויש א"ף בסוף המלה (י) תחת ה"א, כמו **שגיאות תלואים**, קראנה לי **מרה** (רות א' ב'). (יא) וכבר הזכרתי (יב) כי **מהמן** לי בלא אלף, גם נמצא **מרשית השנה** (דברים ח' י"ב) בלא אלף, (יג) ונמצא יו"ד במקומו כאשר הוא נכון במבטא, לדור **רישון** (איז"ל ס' ט'), (יד) ויש ה"א תחת אלף, כמו **הדרם** (ד"ה ב"י ו"ד י"ט), **אדרם** (מ"א י"ב י"ח)

באור

(א) שרש. (ב) כי הא"ף הנכתבת היא מאותיות אית"ן לסימן הגוף והו"י הוא תמורת אלף השרש, כי שרשו: אמר. (ג) שהיתה ראוי להיות: **תאמר**, כי שרשו: אמר. (ד) הוא צינורי פועל מבנין הכבד הנוסף (הפעיל), כי שרשו: און, והראוי: **מאזין**, ונעלם הא"ף להקל. (ה) בנין **פעל**. (ו) עיין מה שכתבתי למעלה: ב"ה ויאמר סימן ל"ז. (ז) **ואענה**, כנ"ל, וכ"כ הדר"ק ז"ל במכלול (דף כ"ה ע"ב), ח"ל: **ואענה** וכו', האלף נחה והו"י פתוחה כמו שהיתה בנבואה האלף, כי הענין לעתיד, עכ"ל, וכ"כ בפירושו שם, וכ"כ הדר"ש ז' מלך. (ס) **מן ובאורוע** (ירמיה ל"ב כ"א). (ח) האלף נוסף, ומשפטו: מבנין הכבד הנוסף. (ט) ומשפטו: **בזון**, והוא מהכפולים על משקל השלמים, והאלף הוא תמורת ז' שני, ובמאזנים דף ט"ז ע"ב כתב החכם זאת לפי דעת ר"מ הכהן ז"ל, וכ"כ בפירושו, אבל דעתו לא כן היא, כי הוא אמר, שהא"ף נוסף בסוף הפעל, ודינו: **בזון** כמו בכפולים. (י) בסוף השורש, שבה הא"ף תחת ה"א למ"ד הפעל, כמו: שגיאות מן שגה, ודומיו. (יא) קראו לי **מרה**, כנ"ל, וא"ף מרא תחת ה"א הנקבה, ומשפטו: **מרה** ב"ה, וכ"כ בפירושו שם. (יב) למעלה דף א' ע"ב. (יג) ודינו: **מראשית** באלף. (יד) שכתבתי ז"ל במקום אלף השרש, כי

י"ח), אֲדָר הַדָּר (מ"א י"ד י"ז), ורבים בן. ולפי דעת רבים יש
הוא כמו אוי, כמו הוי גבורים (ישעיה ה' כ"ז), הוי
אומר לאב (ישעיה מ"ה י"ד), ומעם יש (טו) בעבור
שימצא הוי לשבח, (טו) וכאלו הוא לשון קריאה, והוא מגורת הנה,
(יז) הוי הוי ונוסו (זכריה ב' י"ד), הוי ציון המלטי (שם פסוק י"ח).
ודע כי בחשבון [*] הנה החמשה בעבור שהוא חשבון עגול, [*]
וכן הששה וכן העשרה, כי הם חללת כלל העשרות, [*]
והיורע חשבון הודו [*] יבין זה, והנה אוניות ארזי הם עיקר. (א)
ובכר הוכרתי (ב) אלף ואתיקיהא, וכן ראוי להיות אחרי כל
ה"א. (ג) והנה אומר לך כלל. באלף, שהיא חסרה
במקומות רבים, כאלף ואבדה, (ד) ובאמצע (ה) כמו אם לא
שריתיה לטוב (ירמיה ט"ו י"א), (ו) ובסוף, (ז) ברחוץ
הליכי בַּחֲמָה (איוב כ"ט וי"ז). (ח) והיא מתחלפת בה"א,
כאלף. אַתְּחַבֵּר יהושפט (ד'ה ב'כ' ל"ה), (ט) אַרְוֹשׁ
ידושנו (ישעיה כ"ח כ"ח), (י) אַשְׁכִּים ודבר (ירמיה

כ"ה

באור

שרא: ראש / והומרה האלף ביו"ד אה"י, כאשר נכון במצטא, שנכתב יו"ד אחר
החיר"ק. (טו) שנמנח לפעמים: אוי, ולפעמים: הוי. (טז) לדבר
טוב, היפך אוי (וועהע), שהוא תמיד לדבר רע, חזל הוי הוא
לפעמים לדבר טוב, כמו: הוי ציון המלטי. (יז) היה, כזל, כי כן
בתנ בפירושו לישע' (א' ד'), ור"ל: שאלת הוי מענין היה (ויין), והטעם
שהדבר יהיה כך, והוא לשבח, כמו: הוי הוי ונוסו, והומרה עלת היה
שאלת הוי בחילוף אה"י.

א [*] הנה רמז החכם ו"ל פה על תכונות ומעלות ארבעה המספרים: אחד,
חמשה, ששה ועשרה, והן בעצמן תכונות ומעלות ארבע האותיות: אה"י,
שהם עיקר כל האותיות, באשר תכנה והולך, וראה בפירושו לס' שמו"ט (ב' פ"ו).
כי שם ביאר הכל בארמיה. ד"א. [*] מספר החמשה הוא מספר עגול
ושוה, כי הוא שוה במדותיו (אין דער קוואדראטצאהל) ובמעוקבו (אין
דער קוביקצאהל), כאשר ביאר החכם בפירושו במקום הנזכר, וראה בפירושו
מקור סיים ובפירושו מוטוט על דבריו שם. ד"א. [*] העשרה הם
כוללים האותיות, שהם מאחד עד עשרה, והאחדים האלה בכללם מספר
העשרה, והמספר הזה הוא התכלה והאחד הראשון בעשרות, ועיין
בפירושו במקום הנזכר. ד"א. [*] חשבון חכמי הודו (אינריען). ד"א.
(א) ועל ספר יצירה קרא לג' אותיות: אוי: אמות, ובתנ הדר"ק ו"ל
במכלול שער אותיות אוי דף פ"ז ע"א: ונקראו אותיות.
להוציא לא תיבה ולא אות בעולם מכלתי אחת מהן, והן אותיות הנשימה וגו'. ומה
שלא מונה ג"כ אות ה"א, עיין שם שהאריך בזה, ואולי גם לזה כיע החכם ו"ל
פה. (ב) למעלה ברה"ט השורק. (ג) הקמנה בקמ' גדול שמושך עמו אלף.
נח נסתר. (ד) עיין מה שכתבתי למעלה דף ג' סימן ל"ו. (ה) באמצע השורש.
(ו) ודינו: שאריתיה, כי שראש שאר, ובעלם האלף והוטלה תנועתה
על האות. השאית הקודם כמשפט, והתי' ובחיר"ק שלא כמשפט,
וע"ש בדברי הר"ש נ' מלך. (ז) בסוף השורש. (ח) הראוי: בחמאה. (ט) תמורת

ספר צהות

כ"ה ג', (י"א) יתור האמון (שס כ"צ ט"ו), (יב) מצאתי און לי
 (הטע י"ב ט"ו). (יג) ויחלף ביוד והפך הדבר, (יד)
 כמו ובכבודם התימרו (ישעיה ס"א ו"ו), שהוא מגזרת את ה'
 האמרת (דגריס כ"ו ו"ו), אשרו חמוץ (ישעיה ס"א ו"ו),
 טעמו ישרו, (טו) כל פקודי כל ישראל (תלים)
 קי"ט קכ"ט, ובסוף המלה נשוי פשע (תלים ל"ב א'),
 כמו נשא עון (ישעיה ל"ג כ"ד). ויאמר רבי משה הכהן כי לא
 תשים (ראשית מ"ו י"ט) חסר אליך, מגזרת תאשם שמרון
 (הטע י"ד ט"ז א'), ובמהו אל תחד כבודי (ראשית מ"ט י"ו),
 (טז) ויאמר ר' יהודה המדקדק כי והבמות תישמנו (יחזקאל ו"ו)
 וי"ז, יתכן היות יו' דחתה א"ך, (יח) ויפה אמר. והנה האל"ף
 ישרת בראש המלה סימן מדברי חיד זכר או נקבה, ולא ישרת בסוף רק
 אם היה תחת ה"א שהוא סימן לשון נקבה, כמו גבהא קומהו (יחזקאל
 ל"א ה'), (יח) ואמר ר"י המדקדק כי כמוהו כעגלא ד'שה
 (ירמיה כ"א י"א), (יט) והנה בא אחריו רבי מרינוס, (כ) גם
 הוא היה מדקדק גדול, וילעג על האומרים שהמלה מגזרת חדשא הארץ
 ד'שא (ראשית ס"א י"א), (כא) כי אלו היה בן היתה ד'שאה, כמו אני
 מלאה הלכתי (ד"ס ס"א כ"ח), ואני אלעג עליו,
 כי מה דמעה לעגלה שחרוש, (כב) ואף כי עם מלת תפושון
 (ירמיה ס"ט), (כג) והנה חברו ופ'שחם כעגלי מרבק (מלאכי

ג'

באור

תמורת החתבר. (י) תחת הדולש, וזן מלך כתב שס, כי הוא
 המקור והא"ף נוספת. (יא) דינו: השכם, כי הוא המקור
 מהפעיל. (יב) דינו: ההמון. (יג) תמורת הון. (יד) ר"ל:
 האל"ף יתחלף ביו"ד, וגם להיפך, שיתחלף היו"ד באל"ף. (טו) שהוא
 הכינוי מבני הכפר, מן ישראל, וכל זה מבואר יותר במאמרים דף ט"ו ע"א.
 (טז) שרש: אחד, והוא מבני הקל, והראוי: תאחד, וזה
 כן להקל. (יז) מגזרת תאשם שומרון. (יח) משפטו: גבהא
 על משקל שמרה. (יט) כעגלה ד'שא, כז"ל, ודעת ר"י: גבהא
 המדקדק ז"ל, כי ד'שא כמו גבהא השומר, וזה האל"ף
 תמורת ה"א, וראוי להיות: ד'שה בה"א, וטעם המלה מענין ד'שה
 (דדעשען). (כ) זה הוא ר' ונה בן גאנח ממדינת קורדובה,
 כמו שכתב החכם ז"ל בפתיחה לספרו מאמרים, והטעם שס
 בדברי החכם המזכיר סימון ו"ו. וכ"כ הרד"ק במכלול דף מ"ג ריש ע"א. (כא)
 ר"מ לעג על האומרים שחלת דשא מגזרת ד'שא, רק דעתו שהמלה מגזרת
 ד'שה, כדעת ר"י המדקדק ז"ל. (כב) כי העגלה לא מדוש, בעבור
 שחין בה עוד כח לעבודה תשה כזאת, רק השור ידוש, או הפרה תדוש.
 (כג) שהוא מענין דבוי ושומן, והוא להיפך, כי העגלה ש' דוש תמיד, עד
 שתקרה בשם התואר: ד'שה (ד'שא), לא תוכל להיות זריאה ובעלת בשר,
 כאשר הכוונה בעלת: תפושון שחבירה מלת ופשתם, שהיא
 מענין

נ'כ), וק המלה מגורת **דשא**, (כד) והטעם שהיא רועה דשא ואין עליה עבודה, וזה דקדוק המלה, דע כי שם החומר לשון יחיד וזכר הוא **דשא** ע"מ **מלא**, והנה האלף נחנעלם, וכאשר רצונו להוסיף סימן הנקבה גם הוא ה"א נחנעלם, (כה) התחברו שנים נחים נעלמים, ע"כ חסרו האחד, (כו) ונקמץ השי"ן להורות על לשון נקבה, (כז) וכמוהו מלת **יוצא** ליחיד וזכר, והנה אמרו בשגגה **שיוצא** מלפני השליט (קהל' יו"ד ה'), (כח) אע"פ שהיה ראוי להיותו **יוצאה**, והחליפו דה"א בתי"ו ואמרו והנה רבקה **יוצאת** (ראש' כ"ד ט"ו), ובעבור היות האלף נחנעלם היתה המלה מלרע, (כט) בי מנהג כל פועל אם יהיה לשון נקבה יחידה בה"א להיווצה מלרע, כמו האומרה (ל) בלבבה (ישעיה"ו מ'), ואם היא בתי"ו הנה יהיה מלעיל, כמו משלכת אויבת שומרת, וכן מקרה מלת אחת, (לא) כאשר אפרש באות הדל'ת.

וקודם שאזכיר שאר האותיות אומר דבר כלל בכל, כי כל טעם שאני אומר בצורת האותיות ובשמותם, גם אשר אמרתי בצורת השבעה מלכים ושמותם, לאקבלתי מרבי ולא למדתי מספר וקדרך סברא, ויתכן המשכיל הבא אחרי שיוציא ג"כ הוא טעמים לאשר הזכרתי, יותר נכונים מהטעמים שלי, לכן אנכי החילוחי לסקל האורח, ישמע חכם ויוסיף לקח.

והנה אומר כי אותיות הגרון הם ארבעה, וכבר הסכימה דעת מחבר לשון הקודש להיות חצי האותיות עיקרים (ס) לעולם, והסימן ק"ט

באור

מענין שומן, ויגיד עליו ריעו: כעגלי ערבך, שהם עגלים פטומים, וכן תרגם יונתן מלות כעגל ה' דשא: כעגלי ריבך. (כד) דעת הסכסו"ל, כי עגלה דשא: עגלה שהיא רועה דשא, ולא כר"י המדקדק ור' מריוט ז"ל. (כה) ויהיה דשאה, כמו: מלאה. (כו) ה"א השגשגתה במלת דשא: והאלף במקום ה"א: הנקבה, וכן דעתו במאזנים דף ט"ו ע"א. (כז) כדרך ה"א הנקבה שגא לפניה קמץ, ויהיה דשא כמו דשה בה"א הנקבה. והנה דעת הרד"ק ז"ל בפירושו שם בדעת הסכסו"ל. (כח) מלת שיוצא כמו: שיוצאה, וכפלה ה"א הנקבה, והוטלה תנועתה על הצד' שלפניה: (כט) ר"ל: בעבור שהאלף כעלם במלת יוצאת המלה מלרע, כי לא יתכן כח כראה אחרת ג' בלי נגינה, אבל אם היתה האלף בתנועה, ד"מ: יוצאת, כמשפט השמים, היתה הנגינה מלעיל, כמשפט שני תנועות קטנות, שגאה הנגינה בראשונה. (ל) הנגינה מלרע, כמשפט ה"א הנקבה בסוף השמות, כי הנינוני דינו בשם. (לא) פירוש: אחת ראוי להיות: אחרת, וכשמה הדל'ת בעצור כוונת שתי אותיות ממונא אחד זו אחר זו, ונפת"ח הסי'ת, להורות על לשון נקבה, כאשר נקמץ שי"ן דשא ודל' שיוצא להורות על ל"כ.

(א) שרשים. (ב) כי שמו אברהם, על שם הפסוק ראשית

ספר צהות

ק"ט צ"ח גו"ע ספר"ד, וחצי האותיות פעם עיקרים ופעם משרתים, והסימן כשחיל"א ב' המון, כאשר הוא שמי. (ג) והנה בעבור היות האל"ף והה"א קלים על הלשון שמום משרתים, ולא כן החי"ת והעי"ן, (ג) ע"כ נשארו עיקרים. (ד) ואשר יורה על זה, ששמו עיקרים כל האותיות שהן יוצאות בינות השניים (ה) בעבור היותם כבדים, חוץ מהשי"ן שהוא הקל שבהן, (ו) ובעבור שעזבו רובי אלה הוצרכו לשום רובי אותיות השפה משרתים, (ז) ומאותיות החי"ת בחרו החצי שהם הקלים, (ח) ומאותיות הלשון קרוב מחזיים. (ט) ועוד אומר כי נכון בעיני שזה המכתב שהוא בדינו היום היא כתב עברי, (י) בעבור כי מצאתי שיחליפו הה"א בה"י כאשר יסמכו המלה, כמו חכמה אמרו חכמת לב (שמי"ל כ"ה), והנה אין הה"א קרוב ממצא החי"ת, (יא) רק הלשון במעלה השלישית מהגרונ כנגד האותיות, (יב) והנה הוא (יג) לפי דעתי בעבור המכתב, שהוסיפו על הה"א מה שיורה על שהוא סמוך, כי הוא אחריו, והנה שב חי"ו, (יד) הלא תראה כי יש לנו חמש אותיות שהם כפולות במכתב, (טו) והנה האחד כ"ף, והנה הוא בצורת סמוך שאיננו עומד בעצמו, ולא כן כ"ח, בעבור

שיש

באור

(ראשית י"ח) והיה שמך אברהם כי אב המון וכו', וכן סימן גו"ע ספר"ד הנזכר למעלה, כדלה בוכתו על שמו, כי הוא היה מגזע ספר"ד, כאשר נקרא: רבי אברהם ב"ר משה הכהן. וע' במכלול דף מ"ב ע"ב ודף מ"ג ע"א. (ג) ר"ל: היותו והעי"ן היתה היותר כבדים מן האל"ף והה"א, וכן כתב לעיל בשער האותיות ד"ה והנה, וכ"כ בפירושו לשמות (ג' ט"ו) וז"ל: וזהנה אותיות הגרון הם ארבעה ותחתם עי"ן ואחד חית וכו', ואלה שניהם עי"ן וחית כבדים מאוד, ומי שלא כהג בנערותו לבטא בהם לא יכון לדבר בהם כמו הערלים וכו'. וכן הוא סדר מוכן: העי"ן והחית האות הנזכר בתחלה מהגרונ ואחריו החית ואחריו הה"א ואחריו האל"ף. והכלל מוסד לדעתו ז"ל, כי האל"ף והה"א הם יותר קלי המבטא מכל האותיות, והאל"ף קלה מן הה"א, והעי"ן והחית הם היותר כבדים, והעי"ן כבד מן החית. וזה הוא נגד דעת מנחם הלשון להחכם ר' בנימין איש רו"ל בפרק ראשון מאמר א'. (ד) ולא יתכנו להיות אותיות השמות, כדבריהם. (ה) והם אותיות וספר"ן, כנזכר למעלה. (ו) ולכן הניחוהו לשימוש. (ז) כי כולם הנה משרתים חוץ מהכ"א. (ח) והם יו"ד כ"ף שהם הקלים, וג"ק הניחו לשם, וכ"כ בפירושו לשמות במקום הנזכר. (ט) כי הנה כולם משרתים חוץ מהחית והכ"א. (י) דעת החכם, כי כתבנו היום הוא כתב עברי, ונקרא כתב אשורית שהוא מלא שר באופות, וזה הוא כדעת רבי בסנהדרין (דף כ"ב ע"א), וכ"כ למעלה בראש שער האותיות. (יא) כי הה"א ממוכל הגרון, והחי"ו ממוכל הלשון. (יב) כי לפי מה שמכנו לעיל בראש שער האותיות, מוכחי האותיות בשם ספר יצירה, אותיות הגרון ראשונים, ואחריהם אותיות הקיף, ושלשית אותיות הלשון. ועיין בפירושו לשמות (שם). (יג) שהתחלפה ה"א בחי"ו. (יד) בסמיכות הוסיפו על הה"א שזרתו כזה: ה, קו קטן ברגלה השמאלית ברוחב, להפנות על סמיכות וחיבור המלה למה שאחריה כעין מקף כזה: ", ועי"כ שב הה"א להיות תי"ו, כזה: ת. והם (טו)

שיש יחרון בקו שהוא למטה, (טו) וכן יש יחרון בקו הראשון של גימל,
(יו) והדלת והה' והוא והו' והח' והש"ת עומדים, והנה בעבור
היות הכ"ף כן השיבו מה שהיה ברוחב אל האורך בסוף המלה, (יא)
להורות על סוף המלה, גם המ"ם הנה סמוכה, (יט) ובסוף סגרו המ"ם
להורות על סוף המלה, וככה משפט הנו"ן ומשפט הפ"א והצד"י.

האות הנקרא ב"ת יתכן שתקנו המתכבד אחר האל"ף, בעבור שאין
רחוק מאותיות הגרון יותר מאותיות השפה, (א) ואין ראוי

לשום אות אחר אות ושניהם ממוצא אחת, והנה כן אחרי הה"א (ב)

שם הוא' (ג) ואחרי העי"ן (ד) הפ"א, (ה) ואע"פ ששם טי"ת

(ו) אחרי החי"ת, (ז) גם הוא רחוק מהגרון, כיהוא בשלישית (ח)

כפי מוצא האותיות. והנה זה האות מורה על דבר שישתכח אחר, (ט)

והנה הוא כטעם ב"ת, (י) כמו ראובן בעיר, ויהי יוסף במצרים,

(ס) ויש ב"ת שטעמו בכלי, כמו פאבן יד (נמדבר ל"ה)

(י"ז), ויש שטעמו בעבור, כמו ויעבוד ישראל בא"שה (הושע י"ב)

(י"ח), ויש תחת מ"ם, כמו והגתו פבשר ובלחם (ויקרא ח')

(י"ט), ויש ב"ה נוסף, כמו יען וביען (שם כ"ו מ"ג),

בראשונה הנו ראשונה. (ס) ויש בית הטעם (י"א) חכר, כמו

כי ששית ימים (שמות ל"א י"ז), (י"ב) וכמו

הנמצא בית ה' (מ"ב ט"ז ח'), (י"ג) ולפי דעתי שחסרוהו בעבור

שכל דבר ודבר צריך למקום ולזמן, ע"כ יאחזו דרך קצרה. והנה הבי"ת

ישרת בראשית המלה ולא באחריה, וחבירי הבי"ת הוא' והכ"ף

והלמ"ד, כי יאמר בשמעון לשמעון ושמעון בשמעון, החנועה

שזה בכולם, (י"ד)

תנועה

באור

(טו) והם אותיות מנכ"פ"ך. (טו) בקו התחתון של ב"ת יש יחרון שהיא

יזאל לחץ בנד הימין, ועי"כ נורת הבי"ת עומדת בעצמה. (יו) בקו הימני של

גימל למטה. (יח) מה שהיה ברוחב ב"ת השיבו אל האורך ב"ת בסוף

המלה. ועיין מה שכתב בספרו יסוד מורה ריש שער האחד עשר. (יט) סמוכה

בנורתה אל מה שחמירה.

(א) כי אותיות השפה הם במעלה החמישית מהגרון, לפי חמשה המוצאות,

והאל"ף היא בראשונה מאותיות הגרון, ואחרי' בי"ת, הראשונה מאותיות השפה,

כי אין ראוי לשום אותיות ממוצא א' או קרובים ממוצא זו אחר זו, כי יכבד על

הלשון. (ב) ממוצא הגרון. (ג) ממוצא השפה. (ד) ממוצא הגרון. (ה)

ממוצא השפה. (ו) ממוצא הלשון. (ז) ממוצא הגרון. (ח) ממוצא הלשון

הוא במדרגה השלישית ממוצא הגרון. והב"ב בדרגה שש (ג' ט"ו). (ט)

ר"ל, שהבי"ת תשמש בשם להבדיל בו יחס התוך במקום (לאקאלע). (י) בל"א:

היו"ו. (ס) לא מנחתו כן בכל המקרא, רק בל"ל: ויוסף היה במצרים (שמות

א' ה'). (ס) שבי"ת בראשונה נכתב ובל"ל נכתב: ראשונה.

(יא) ב"ת המשמשת לטעם וכוונה מה. (יב) דינו: ב"ששית. (יג) דינו:

בבית

ספר צחות

חנוּעת המים, כי לעולם היא בחיר'ק, (טו) משמעון, או בקמץ
 קטן אם אחריו אחד מהאותיות שלא ידגשו (טז) והם אהחע'ר, כאשר
 אפשר יועם שי'ן (יז) יהיה בפת'ח קטן, ואחריו דגש לעולם, ואיננו
 בן הדגש שהיא אחר משמעון, (יח) כי הדגשות בא לחסרון נו'ן מן
 כי יבולע הנו'ן בראש ובאמצע ובסוף, כאשר אבאר. (יט) ואין
 צורך להוכיח הכי'ת שהוא בראש או בסוף ובאמצע עיקר, כמו בפרק
 גבור ערב. ויש ב'ת במלות הטעם שלא נוכל להסירה אע"פ
 שאיננה עיקר, כמו בעבור. והנה לפי הסברא נקרא כן
 בעבור הטעם שהוכרחתי, (כ) וככה צורחו מעט נוטה לכי'ת.
 אות גימ'ל. הנה זה האות מרכינית במצאי האותיות, שהוא הראשון
 מבעלי החיר, ובעבור היותו כבד על הלשון עובוהו
 שורש לעולם. ואל יקשה בעיניך בעבור שנמצא וגלגל'תיה (ירמיה
 לא כ"ה), וגלגל'ת לפני סופה (ישעיה י"ז י"ג), שהוא כמו
 כאשר יבער הגלגל ער חומו (מ"א י"ד י"ז), (א) כי זה
 הדבר כפל הוא, (ב) כפ"א וגאפופיה (הושע ב' ד'), (ג)
 ומלות סחר'חר (תלים ל"א י"א), (ד) פתלתול (דברים ל"ב
 ה'), חמר'מרו (איכה א' כ'), פקח' קוח (ישעיה
 ס"א א'), וכן חשג'שגי (שם י"ז י"א), שהוא
 מן ישג'ה (תלים נ"ב י"ג), (ה) מטל'מלה (ישעיה כ"ב י"ז) מן
 ויטילו (יזכר א' ה'), וכן ימצא חסר בכפל,
 כמו חג' חג' עיקרו חג, כמו אוכלים ושוחים וחגגים (ש"א ל'
 ט"ז), ע"כ נדגש גימ'ל הגי' יהודה (נחום ב' א'), להחבלע
 אות הכפל בו, ועוד אפשרנו. והנה זה האות (ו) לא ישרח בראש

או

באור

בבית ה'. (יד) כי עיקר נקודת אותיות וכלל היא ש"א, כמוצאר
 במאזנים דף י"א ד"ס ע"ב. (טו) ואחריו דגש, להשלים אות נו'ן מן
 החסר. (טז) ובאה תנועה גדולה שמועכת אחריה כח נסתר לתשום
 דגש. (יז) אם תבוא המלה עם שי'ן המשמעת בראש תהיה השי'ן בפת'ח
 קטן (כגו"ל), כמו: שפכה (עיר'ה ט') ודומיו. ועין להלן בלות שי'ן.
 (יח) אחר המ"ס צמית' משמעון. (יט) לקמן בלות נו'ן. (כ)
 פ', בעבור שאות הכי'ת תורה בשם להגביל צו יחס התוך במקום טעם
 ב'ת (הוי"ו), וגם צורת הכי'ת: פ דומה לבית הכנסה לשכון בתוכו,
 כקרא בלות הזה: בית מלשון בית (הוי"ו).
 (א) וא"כ תהיה הגימ'ל צמלת וגלגל'ת יד ודומי' אינכה מן
 השש. (ב) צמלת וגלגל'ת יד ודומי' הפ"א כפולה, כי שרש: גלל, והכנס
 במאזנים דף כ"ז ע"ב. (ג) צמלה הזאת כפולה הפ"א שהיא למ"ד הפעל, כי
 השש: כאף. (ד) בצפרו י"מ ריש שער הנ"ל כתב, שזה הכפל, העו'ן
 והלמ"ד, הוא לחסרון, כמו: ירקרק, ארמדם, ודומיהם, וכ"כ בפירושו לזיר
 (א' ו'ו'). (ה) על הכפל הזה, הפ"א והעי'ן, כתב הקדש בצפרו הנזכר,
 הוא ליתרון, כמו יפית, וכ"כ בפירושו לתלים (מ"ה ג'). (ו) הגימ'ל.
 (ז)

או בסוף, ואין צורך להזכיר האמצעי, כי לא יתכן לשום המשרת בו
(ז) עד שלא יתערב, כי אם בראש או בסוף, ע"כ טעה החושב כי
שנים סימנים האחד בראש והשני בסוף יתכנו והנסמן אחד, (ח) הוא
האומר כי יש אלף חסר, והוא בטרם יאצרה בבטן (ימיה א' ה'),
(ט) שהוציאו מגורת אוצר, ולא אמר כלום, רק הוא מגורת
יצר, כאשר אפשר (י) באותיות הנוח בהזכיר דרך הבנינים,
ואמר (יא) כי כמוהו וארותי את ברכותיכם (מלאכי ב' ג'), ואמר
כי האלף סימן המדבר, ואלף ארור איננו, (יב) היש
טפשות כזאת, איך יאמר האומר ואשמעתי, (יג) רק יאמר
ואשמע, אם הוא לעתיד הנה הוא בשו"א נע, (יד)
ואשמעתי מלרע לעתיד, כי אם היה מלעיל יהיה עבר, (טו)
והנה וארותי כמו וחתתי את אשר אחון (שמו"ג י"ח),
(טז) רק ימצאו השנים הסימנים (יז) בפעלים
היוצאים, לא בעומדים, כמו ה' ישמרה מכל רע (תלים קכ"ז),
ולא ישמרנו בעליו (שמו"ב ל"ו), (יח) ובהגיעי לפעלים אז
אפשר זה, וטעם גימ'ל יתכן להיותו מלשון השלמה
ושילום הדבר, וקרוב מגורת ויגמול שקדים (נמדר י"ז כ"ג), (יט)
וצורתו קרובה מצורת הבי"ח, [*] וכאילו נשלם הבי"ח, (כ)
הבני

כאור

(ז) לא יתכן לשום אות משרת באמצע המלה, כי יתערב באותיות הראשיות, מה
שאלו כן בראש או בסוף. (ח) צעבור שתבואנה אותיות השמות בראש המלה או
בסופה, ע"כ טעה החושב, כי יתכנו לבוא שתי אותיות השמות במלה אחת,
האחת בראש המלה והשנית בסופה, לסמן דבר אחד, כי אין צורך לשני סימנים
על דבר אחד. (ט) דעת הטועה היה, כי שש מלת אצרה הוא:
אצר, מגורת אוצר, וראוי להיות: אאצרה, רק בפלה ל"ף. אחת
להקל, ולא כן הוא, כאשר מבאר החכם והולך. (י) לקמן בשער צנין
פעל בצעלי הוי"ד בראשונה, (יא) הטועה הזכר. (יב) כי שש מלת
ואורותי הוא: אדר. (יג) הבט מה שכתבתי להלן במקום הזכר.
(יד) אם הוי"ו בראש: ואשמע, הוא לעתיד, והוי"ו הוא וי"ו החיבור,
אבל אם הוי"ו במקן: ואשמע, הוא לעבר. (טז) אם מלת
ואשמעתי מלרע תהיה לעתיד, והוי"ו הוא להיפוך, וע"כ הכניחה
מלרע, כמשפט עבר מהופך לעתיד כנזכר ומ"ב, אבל אם המלה
מלעיל, צע"ן הפעל כמשפט, תהיה עבר, והוי"ו הוא וי"ו החיבור. (טז)
הווי"ו במלות האלה הם וי"ו ההיפוך מעבר לעתיד. (יז) האחד בראש המלה
והאחד בסוף המלה. (יח) במלה הזאת ודומי' הכינויים בסוף המלה הם כינויי
הפעול (פירווערטרע אים אקקוואטיף), חלה לא יתכן בפעלים העומדים,
כי אין להם פעול. (יט) טעם אחר גימ'ל מלשון השלמת (פאללענדונג)
הדבר, כענין ויגמול שקדים, שהוא השלמת וביטול הפרי. [*] כי צורת
הגימ'ל: ג גם היא סגורה משלשה צדיה ופתוחה מחד השמאלי, קרובה לצורת
הבי"ח: ב. ד"א. (כ) צל"א: רצו דוח. (כא) צל"א: אויו טויוענד
(אויו)

ספר צחות

הבנוי מאל"ף (כא) מלבן או אבן, על כן אחריו דל"ת. [*]
אות דל"ת. גם זה לא ישרח בראש גמלא בסוף, ולא ימצא נוסף או
חסר כי אם באותיות בעלי הכפל, כמו הגימ"ל, רק יש
מלת **אחת**, והיא ארת במקרא, (א) כי הגה לשון זכר יחיד הוא
אחד, והיה ראוי להיות לשון נקבה **אחדת**, בעבור היות הדל"ת
והת"ו כאשר הם רפים קרובים במוצא, כבד על
הלשון להחבירם, והנה חסרו הדל"ת ופתחוהו ה"ת להורות על לשון
נקבה, ג"כ מלת **משרת** את המלך (מ"א ט"ו) הנה בתחלה (ג)
היה **משרת ע"מ** **מכרף**, והיה ראוי להיות לשון נקבה
משרתת במו **מברכת**, ובעבור שהתחברו שנים
חיונין והם ממוצא אחד כבד על הלשון, וחסרו
האחד ופתחו הרי"ש להורות על לשון נקבה, כאשר הזכרתי (ג) במלת
שיצא מלפני השליט (קהלת י"ד ה'). ויאמר ר' משה הכהן ז"ל כי כן
היה **ללת** (ש"ל ט"ט), וחסר דל"ת, (ד) כטעם דל"ת **אחד**.
(ה) וי"א שמלת אחת איננה מן אחד, (ו) רק הם ב'
מלות כטעם אחד, והם **אח** (ז) ו**אחד**, והנה אחת מגזרת **אח**,
(ח) ואמר כי כמוהו **אני** ו**אנכי**, (ט) והזכירו
העברים **אחת** לא **אחדת**, בעבור שהיא קלה על הלשון.
והנה יש דל"ת נוסף, והוא **ובדמשק** ערש (עמוס
ג' י"ג), (י) ויחכן להזהב ב' מלות, כמו **בדי** ריק (ירמיה
כ"א כ"ט), (יא) והנה הוא הכריו"ד, (יב) כמו **עד עדי על עלי**,
ויש אמרים שהמלה (יג) מארבע אותיות, ואין

לה

באור

(אויז פיעל). [*] והנה סידור האותיות: אל"ף, **מא** **לף** **אבנים** **בבנה**
בית (ני"ת), וכאשר נגמל וכשלם (גימ"ל) ה"ת יבואו **הדלת**
(דיא שתי"ע) להבנם זו (דל"ת) • ד"א •
(א) ר"ל: כי מלת **אחת** היא אחת (איינציג) במקרא, כ"ל ממצאו
במקרא בלעדיו מלה שדו"ח תחסר זה אות דל"ת כ"ל באותיות צעלי
הכפל, ועיין בפירושו לקהלת (ז' כ"ז) ומה שכתבתי להלן בסיומן ד', (ב) והוא
לזכר, (ג) לעיל באות אל"ף בל"ה ודע וגומר • (ד) ד"ל: **ללדת**, אלא
שנחסרה הדל"ת בעבור התחברות דל"ת ות"ו, שתי אותיות ממוצא
אחד, וכן דעת הרד"ק ז"ל בפירושו שם, אבל אין כן דעת רמ"ק. (אחי הרד"ק)
ז"ל, כי לדעתו לל"ת משפטו: **לללת**, מענין יל"ה, כמבואר במכלול דף
ק"ד ע"א • (ה) כאשר בספרה **הדל"ת** ממלת אחת במלת אחת, כאומר •
(ו) זאת היא דעת הרד"ק ז"ל במכלול דף ר"ע ז', אבל דעתו לא כן הוא כאשר
כ' בפירושו לקהלת (שם) • (ז) כמו: ועשה **אח** (יחזקאל י"ט) • (ח)
ותאמר **אח** לזכר ואחת לנקבה • (ט) ודעה במכלול דף ר"ד ע"א • (י)
ועיין בפירושו החכם ז"ל שם • (יא) הנט במאזנים דף י"ג ע"א, ושם
מבואר יותר • (יב) בדמשק, כמו: **בדי משק** • (יג) מלת **ובדמשק**
(יד) ובפתיחה

לחבר ככל המקרא, והוא רחוק. ויאמר רבי אדונים הלוי ו'ל, (יד)
 ביהדל"ח מאותיות המשרזים, וראייתו הודמנתון (דניאל ב' ט'),
 וזאת איננה ראיה משני פנים, האחד כי זה הדל"ח היא חחת
 חיו התפעל, (טו) בעבור שלא יחשוב השומע כיהיון הוא סמך,
 בטעם מה נצטרך (לשית מ' ד ט'), כאשר אפרש, (טו) והנה גם
 הס"ח איננו משרת, והשני כי זאת המלה היא ארמית.
 ויאמר רבי מרינוס ו'ל כי רחצו הזבן (ישעיה ח' ט') ראוי להיות
 הודבן, כי כל חיו התפעל מנהגו להיותו קודם פ"א הפעל, כמו
 והתגדלתי והתקדשתי (ישוקל ל"ס כ"ג), רק אם יהיה
 הפ"א אחד מאותיות השריקה יתאחר
 החיו, (יו) כמו וישתמר חקות עמרי (מכהיו ט"ז), והמשתמר
 משתמר (סג' א' וי'), עוד מכתולל
 (שמות ט' י'), וס"ת ויצטירו (יהושע ט' ד'), כי
 הוא חחת חיו, א"כ יהיה כן הודבן, כי גם חיון מאותיות
 השריק, ואין טענה ממל' והת' שוטטנה (ירמיה מ' טג'), (יח)
 כי היה כבר על הלשון שיהחבר חיו עם שני שיחן,
 והטית והתי' קרובים במוצא, והוצרך המדקק לאמת על מלח הזבן
 שהוא מבנין התפעל, ולא אמר שהוא מבנין נפעל, בעבור
 דגשות הכף, (יט) והדין עמו. ויאמר ר"מ הכהן ו'ל, כי דגשות חיון
 לחסרון חיו התפעל והוא התזבן בח'ו, וכבס המטהר את בגדיו
 (ויקרא י' ח'), (כ) ויפה דקדק. והנה טעם
 הדל"ח קרובה מגורת חנוכה ותנועה, [*] והצורה ב'שם. [*]

הה"א

באור

(יד) וצפתיה למאזנים קראו: ר' אדונים הלוי בן לברט מערבי מקדינת פאס,
 ע"ס. והוא דוגש בן לברט, ורש"י ז"ל מזכירו פעמים רבות בסתם: ודוגש פיהם.
 (טו) דל"ח הודמנתון היא חחת חיו התפעל, כי באה התי' אחרי הפ"א
 הפעל וגם נהפכה לדל"ח בעבור חיון שהיא מאותיות השריקה, כי אם אמרו:
 התזמנתון לו: הוזמנתון בפגישת חיון ותי', הכבדים על המנטא, היתה
 חיון בשמעת כאלו היא סמך, בעבור שהיו לריכוס לקראה צחוק המנטא. (טז)
 להלן בשער בנין התפעל, ובמאזנים דף י"ג ע"א. (יז) עיין מ"ס לעיל בד"ה
 והנה אבאר סימן י"א. (יח) שראוי להיות: והשתו טכנה, בעבור השי'ן
 שהיא מאותיות השריקה, כאמור. (יט) כי הדגש בעי' הפעל הוא סימן בנין
 התפעל, ואם היה מהתפעל ראוי לכתוב: הזבן, הי' צדקתן והכף רפה,
 והבט מ"ס הר"ש בן מלך ז"ל בפירושו לישעיה (סס) פל המלה הזאת. (כ)
 הטי' דגושה להתבלע חיו התפעל, כי דינו: המנטא הר, ומכאן התי' שלא
 יבואו ב' אותיות ממוצא אחד ו' אחר ו'. [*] ר"ל: טעם אות הדל"ח מענין תנועה
 ותנועה, כי סס האות הזאת מענין דל"ח (טוהרע) כמ"כ החכם בסוף באור
 אות גימ'ל, והדל"ח מתנועת ע"י ציריה: ד"א. [*] כלומר:
 צכס האות דל"ח נרמזה צורמה, כי צורמה האות דל"ח דושה לדל"ח, כזה

ד. ו. א.

(א) המקור

ה 5

ספר צהות

הח"א • בעבור היותו קל הושם משרת בראש ובסוף עם דרכים רבים • והנה הוא ישרת לחימה עם הפעלים ועם השמות ומלות הטעם, כמו **הַשְׁמַע** עם קול (דכ"ד ל"ג), או **הַנְּסָה** אלהים (שס כסוף ל"ד), **הַנְּהִיָּה** כדבר הגדול (ס) או **הַנְּשַׁמַּע** כמהו (שס פסוק ל"ג), **הַהֲצִל** הצילו (מ"ז י"ח ל"ג), **הַיִּתְּפֹאֵר** הגרן (ישעיה י"ד ט"ו), ובעתיד **הַיִּסְפָּר** לוכי אדבר (איו"כ ל"ז), **הַיַּעֲרֶף** שערך (שס ל"ו י"ט), **הַאֲכֹת** אכה אבי (מ"ב י"ז כ"ט), ועם שם הפועל (ט) **הַאֲמַר** תאמר אלהים אני (יחזקאל כ"ט ט'), **הַאֲמֹר** (ס) למלך בלעל (איו"כ ל"ד י"ח), והשחנה בעבור היותו סמוך, (ג) ועם השמות, **הַכֹּת** חשעים שנה (רמזית י"ז י"ז), **הַאֲלֹהִים** אני להמית ולהחיות (מ"ב ה' י'), ועם מלות הטעם, **הֵלֵא** הוא אמר לי (רמזית כ"ה'), **הִגַּם** הלום (שס ט"ז י"ג), **הִמָּן** העץ (שס ג' י"א) • והנה אתן לך כלל כה"א התימא, כי לעולם בפת"ח חטף, שהוא שו"א נע עם הפת"ח הגדול, כמו **הַיִּצְלַח** הימלט (יחזקאל י"ז ט'), רק אם היה האות הבא אחריו מתנועע, (ג) אם הוא בלא וא', (ד) בשו"א נע, (ה) ושוה הוא שיהיה האות שרש, כמו **הַשְׁמָנָה** היא אם רזה (צמדני י"ג כ'), או משרת, כמו **חֲבִמְחִינִים** (שס כסוף י"ט), ויפתח ה"א בפת"ח גדול, כי אין כח בלשון לחבר שני שוואי' מתנועעים, ואם היה האות שאחרי ה"א י"ד לא ידגישוהו, כמו **הַיְּהוּדִים**, (ו) רק ישיבו השו"א שהיה נע להיותו נח, כמו **הַיִּדְעָתָם** (ז) את לכן בן נחור (רמזית פ"ט ט'), ואם היה האות הבא אחרי ה"א התימא אחת מאותיות הגרון יהיה הה"א לעולם פתוח בפת"ח גדול, והוא הרב בפעלים גם בשמות, גם יהיה בפת"ח קטן, כמו **הַאֲמִינוּן** אחיך (ש"צ י"ג כ'), **הַאֲנֹכִי** הריחי (צמדני י"א י"ב), **הַאֲזַכֵּל** בשר אבירים (תל"ז כ' י"ג), **הַחֲיִיתָם** כל נקבה (צמדני ל"א ט"ו), **הַחֲכִים** יענה דעך (איו"כ ט"ו ב'), **הַעֲבֹד** ישרא' (ירמיה ב' י"ד), **הַעֲלֶה** נרף תערוץ (איו"כ י"ג כ"ה), **הַהֲמִיתָ** המיתוהו

באור

(א) המקור (אונבעשטיממע ארט) צדנרי הקדמונים • (ס) **הַאֲמֹר**, פל"ל • (ב) פ', כי **הַאֲמֹר** מקור מבנין הקל, ומשפטו: **הַאֲמֹר**, כמו: **הַאֲמֹר** תאמר, והשתנה בעבור הסמכו למלה **הַאֲמֹר**: **הַאֲמֹר** למלך • (ג) בשו"א נע • (ד) זה הוא כמו מאמר מוסגר, והכוונה, שלא נכאנו וי"ו אחר ה"א התימא • (ה) מוסב על מלת מתכווע שלפני זה • (ו) שראוי לבוא דגש צי"ד כדין אחר ה"א הידיעה • (ז) הנה דעת החכם ז"ל שלא כלעת מדקדקים אחרונים, כי לדעתם השו"א תחת היו"ד נמלה זאת הוא נע, בעבור שנרפה הדל"ת שנחה אחריו

המיחורו (ירמיה כ"ו י"ט), **ההצילו** אלהי הגרים (ישעיה ל"ו י"ח),
 והנה מלח **הייטב** בעיני ה' (ויקרא י"ד י"ט) וזה, (ח)
 ע"כ אמרו מכהישיחורחנו שהיא על פה, כי טעמו כה"א הדע',
 כמו אשר ייטב בעיני ה', וכל זה בעבור הדגשות, וכמוהו **השבה** עם
 נעמי (רות ב' וי"ז), **ההלכנו** אתו (יהושע י"ד כ"ד),
ההשיבו (עזרא י"ד י"ז), **העיר ההללה** (יחזקאל כ"ו י"ז), והנה
 לפי דבריהם אנה מצאו **הא הדעת עם עתיד**
 (ט) חוץ מואת, (י) כי אין ראיה ממנה כי עליה היא המריבה, והנה
 המלה וזה נהנה נוציא וזה כנגד וזה, ויש על פירושנו עדים נאמנים
 והם המעתיקים וזכרם לחיי העה"ב. (יא) ויש מקומות שיחסר ה"א
 התימה, כמו יכרנו עליו חברים (איוב מ"ב'), **אתה עתה תעשה**
 מלוכה (מ"א כ"א ו'), (יג) ויתכן שיאמר בזה ברמו, מתנועת
 המדבר להורות על התימה. (יד) נדרך אחרת היא ה"א הדעת, ודרכה
 להיות לעולם אות הבא אחריה דגש, כמו **הברכה והקללה** (דברים
 ל' י"ט), ויתכן שנרפה ב"ח **הברכה** אחת **היא** לך
 (דברים כ"ז ל"א), להפריש **בין שני הראיין**, (טו) כה"א
היורדת (ט"ז) היא למטה (קהלת ג' כ"א), ואם היה האות אחת
 מאותיות הגרון, גם הרי"ש עמחם, ויהיה הה"א קמוץ בקמץ
 גדול, כמו ה"א **העולה** היא למעלה (שם), **האלהים האדירים**
 (ש"א ד' ס'), **האיש הרך** כך והענוגה
 (ס) (דברים כ"ב כ"ד), מחתות **החטאים** (מלכים י"ג'),
 לא כן **הרשעים** (תלמוד ס' ד'), וזה הרב, והמעט להיוחו
 בפח"ח **קטן**, כמו מ"פ **החכם** (קהלת ס' ס'), אבל **החסיל**
 (יחזקאל ס' ד'), כי אל אל **האמור** (ס) נשאתי (איוב ל"ד
 ל"א), ויש מעטים, ובעל המסורת **הזכרים**, שבאו בפח"ח
 גדול

באור

אחריה, ולא כן דעתו. ועיין מ"ש לעיל דל"ה והנה ר' שלמה סימן ז'. (ח)
 שבה ה"א **הייטב** בפת"ח והיו"ד דגושה, והוא ה"א התימה, והיה משפטה
 שו"ס ופת"ח, וכ"כ במאזנים דף כ"ד ע"א, וכ"כ הרד"ק ז"ל במכלולו דף
 כ"ב ע"ב. והבט בפתחה לבית השכימספר ג' כעול להחכם ר' הירץ וויזל ז"ל
 דף י"ד ע"א, כי שם יושב זרות המלה הזאת בטוב טעם ודעת. (ט) כי מלת
 השבה וסדרותיה הן כולן עברים. (י) מלת הייטב. (יא) רבותינו ז"ל
 סבמי המאנה והגמרת. (יב) ודינו: **היכרנו** עליו במתיבה. (יג) משפטו:
האתה בלשון שאלה ותימה. (יד) ר"ל: נסברה ה"א התימה במלות
 כאלה, בעבור שאין צורך לה, כי המדבר ירמוז בדבריו על התימה,
 בשינוי קולו ובתנועת ידיו, המורים על זה. (טו) ה"א **הברכה** ה"א הידיעה
 ולכן אחריה דגש, אבל ה"א **הברכה** ה"א התימה, ולכן אחריה
 רפה. (טז) שה"א במלה **ואת** היא לידיעה, וכ"כ בפירושו שם.
 ופ"ה ה"א העולה ה"א הדעת, וראה בפירושו שם. (ס) והענוג, כג"ל.
 (ס) האמר

ספר צהות

גדול, כמו העבד העברי (ראשית ל"ט י"ז) • (י"ז) זכר הזכרתי (י"ט)
 שנמצא ה"א הדעת עם פעלים עובדים, כמו כל נפש
 הבאה ליעקב מצרים (ראשית מ"ז כ"ז), (י"ט) ועתה עמך הנמצאו
 פה ראיתי בשמחה להתנרב לב (כ) (דה"א כ"ט
 י"ז) ובהכנס הבי"ח או הכ"ף או הלמ"ד על ה"א הדעת, יחסר והו' ושימו
 חנועה ה"א הדעת על הבי"ח או על הכ"ף או על הלמ"ד, בשמים
 בשמים לשמים, ופעם ישאירו הה"א, כמוה' בתשמים
 חסדך (תלים ל"ו י"ז), פעל להמזבח
 (ס) והרבים שלא יכתב ה"א לרקל על הגשון יורד אחרת
 יקראו ה"א אנשי הדקדוק (כ"ט) ה"א הקריאה, (כ"ט) כמו הקהל
 חוקה אחת להם (צמח ט"ז ט"ז) • (כ"ט) ויש ה"א שיראה
 לחימה, ואמרו המפרשים שהוא אמת, (כ"ד) והוא הנגלה נגליתי
 לבית (כ"ה) אביך (ש"ס ל"ז), ויחזן לפרש אותו בחימה,
 (ט) והוא הישר, רק אם יכנס ה"א החימה על מלת לא, ישוב אמת,
 הלא הוא אמר לי (ראשית כ"ה), גם נמצא (כ"ו) נחלף בה"א,
 הלה היא ברבת בני עמון (דברים ג' י"א), גם יש לוא מלא עם
 וא"ו ואל"ף • (כ"ט) ויש ה"א לבני הכבד הנוסף הנקרא
 הפעיל, השמיד הכרית, הוציא הזריר, האכיר, ה'שיב,
 הרבה, הקלו בך (יחזקאל כ"ז), גם יספא ה"א צעחידים, ורם
 מעשים, יהושיע ה' (ש"א י"ז), ובמלת פעול, (כ"ט)
 מהקצעות (יחזקאל מ"ז) • (כ"ט) ורובם בלא ה"א להקל על
 הלשון

באור

(ס) האמר, כנ"ל • (י"ז) הבט מ"ס החכם המזכיר לם' מחזנים דף כ"ג
 ע"א סגון קע"ח • (יח) במחזנים דף כ"ג ע"ב • (י"ט) כפי הנוסחא
 הזאת לא נמצא פסוק זה במקרא, רק נ"ל: כל הכסף הבאה ליעקב מצרים,
 אבל באמת לא כיוון החכם ז"ל על פסוק זה כלל, רק על הפסוק (שם פסוק
 כ"ז): כל הכסף לבית יעקב הבאה מצרים, כי בפסוק שלפניו הזכיר הכניסה
 במלת הבאה מלרע, והמלה ה"א היא צינזי, והחכם הביא פה ראיה
 מפעלים עובדים, אבל בפסוק האחרון מלת הבאה מלעיל,
 והיא לשון עבר, וזאת היא ראית החכם, שנראה ה"א הדעת • (כ"ט) עם פעלים
 שזכרים • ועיין בדברי רש"י ז"ל ובצינזי מהרש"ד ז"ל בפסוקים האלה • (כ"ט) לך,
 כנ"ל • (ס) לא מצאתי פסוק זה בכל המקרא, אך כיוון החכם על פסוק:
 הצולה להמזבח (דה"ב כ"ט כ"ז) • (כ"א) אבל לא כן דעתו, כמו שכתב
 במחזנים • דף כ"ג ע"ב, שאין בל"ק סימן קריאה רק הענין יורה עליו,
 וה"א הקהל הוא לדיעה • (כ"ב) בל"ע: פאקאטיך, צורוף, אנרעד •
 (כ"ג) חקה אחת לכם, כנ"ל • (כ"ד) ר"ל, שהה"א במלת הכנ"ל לא תורה
 לתומה, רק על דבר שהיה חמת, ועיין בפירש"י שם, וכ"כ הרד"ק במכלול דף
 ז"צ ע"ב ודף כ"ג ע"א • (כ"ה) אל בית, כנ"ל • (כ"ו) הבט במכלול דף כ"ג
 רום ע"א • (כ"ז) אלף הלא • (כ"ח) ראה במכלול שער אמתיות ח"ו דף פ"ז
 ע"א, ומה שהעיר שם • הרב ר"ח צחור ל"א • (כ"ט) צינזי פעול מצנין
 הפעיל

הלשון, ויש ה"א בלשון צווי בבנין נפעל, כמו הַשְׁמַר לך
 (שמות ל"ד י"ב), וכן בשם הפועל, (ל) הַכְרַת חֲכָרָה
 (במדבר ט"ו ל"א), ויאמר משה הכהן ז"ל, כי הוצרכו העברים
 לחוסף הה"א בעבור נז' כנין נפעל, שהוא מבולע בעתידים, אֲשַׁמֵּר
 יִשְׁמַר נִשְׁמַר הַשְׁמַר, והנה יש לו חנועה בתחלה ואח"כ
 יבלע חנו', ואם אמר שִׁמֵּר לבדו, איך
 ידגישנו (ל) עד שיבלע חנו', ע"כ הוצרך להוסיף ה"א, וכן טעם
 ה"א התפעל פועל עבר, (לג) והתפרך בלבבו (דברים כ"ט י"ח),
 וכן שם הפועל לְהַתְּהַלֵּךְ לפני ה' (תלמיד כ"ו י"ד), (ס)
 ולשון צווי, הַתְּהַלֵּךְ לפני (ראשית י"ז ח'), ויפה אמר
 ר"מ הכהן נ"ע. ויש תי"ו תחת ה"א, והוא ואנכי תרגלתי
 (לג) לאפרים (הושע י"א ג'), והוא מלה זרה בעבור היות
 החילוף בראש המלה. (לד) קול המלֵּה (יחזקאל א' כ"ד), אמר ר"מ
 הכהן ז"ל כי הה"א (לה) נוסף, והוא מגזרת מֵלֵה, ובאה
 על שני משקלים, (לו) כי משקלי השמות משתנים, והנה
 נקדוח אש המסים (ישעיה ס"ד ח') גם הה"א נוסף, ודע כי ה"א נוסף
 בתחלה בשמות לא ימצאו כ"א מעטים, כמו רוח והצלֵּה
 (אסתר ד' י"ד), להנפֵּה גוים (ישעיה ל"ב ח'). ודע כי יש ה"א
 חסר והוא שורש במלח הטעם, רק הוא מבולע, כמו מֵה־בָּצַע
 (ראשית ל"ז כ"ו) הנה איננו במבטא, (לז) רק נשאר במכתב,
 והנה מִלְכָם חורבנו (ישעיה ג' ט"ו), מִזֶּה בידך (שמות ד' כ'), איננו לא
 במבטא ולא במכתב. (לח) והה"א באחרונה ע"ל
 דרכים רבים, יש ה"א נוסף בעתידים, כמו אֲשַׁמְעָה מה ידבר האל
 (תלמיד פ"ה ט'), נִשְׁלַחֲנָה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את
 הארץ (דברים א' כ"ב), רק עם היו"ד לא מצאנו כ"א יסוד
 יח'יִשָּׁה (ישעיה ה' י"ט), והמלה מהפעלים הכנייים, כאשר אפרש,
 וכן עם תי"ו תעופה בבוקר תהיה (איוב י"א י"ג), ואין התחירה
 את הסוסים (ירמיה י"ב ח'), איננה כמוהם. (לט)

ובשמות

באור

הפעיל. (ל) מקור, וכן צווי. (לא) כי לא יבוא דגש חזק בתחלת המלה
 (לב) ה"א התפעל גם היא חיון הננין כמו ה"א הפעיל הנזכרת למעלה.
 (ס) לפני אלהים, כנ"ל. (לג) כמו: הַגְלֵתָּ, כי הוא עבר מננין
 הפעיל. (לד) צמלת תרגלית נחלפה הה"א בתי"ו בראש המלה, והוא זר,
 כי חילוף ה"א בתי"ו איננו רגיל כי אס' בסוף המלה, כמו: חֲכָמָה, חֲכָמָה,
 ודומיו. (לה) ה"א הראשונה. (לו) כִּלְהָ, מִלְהָ. (לז) כי מלת מֵה
 מחוברת במקף, ולא יתכן לבוא נח כסתר אחר חנועה קטנה
 בלי ננינה. (לח) אכן נדגשו הנני' ד' ויח' צמלות האלה לחסרון הה"א. (לט)
 כי צמלה הזאת הה"א איננה נוספת בצמלת תעופה, כמ"ס למעלה נד' והנה
 אבאר

ספר צחות

ובשמות יש ה'אנוסף (מ) והוא סימן לשון נקבה, כמו צדקה ישועה
 העודה, וכולם מלרע, (מא) ואם הוא מלעיל הנו
 נוסף, (מנ) ואיננו סימן נקבה רק הוא לשון זכר, השער
 התחתונה (יחזקאל מ' י"ט), יומם ולילה (דמדרס' כ"א), מעלה
 מעלה ממה ממה (דנר' כ"ח מ"ג), ונחלה

מצרים (במדבר ל"ד ה'), גם בפעלים
 בערה (הסע ז' ד'), כי הטעם (מג) הוא בעיני, (מד) אין בו ספק.
 ויש ה'א באחרונה, שהוא חתח אל (מה) בשלש נקודות, (מו)
 שהוא ראוי להיותו סמוך בראש המלה, וירד אברם מצרימה (ראש'
 י"ביו"ד), נלכה דתינה (שס ל"ז), ויש שהיא נוסף,
 כמו ישוכו רשעים לשאלה (תלס ט' י"ח), (מז) וכמוהם רבים
 ביחזקאל, (מס) וכולם מלעיל, ע"כ טעה רבי מרינוס
 המדקדק שאמר כי נורא עלילה (תלס ס' ה') שם החואר לשם הנכבד
 והנורא, והה'א נוסף, ואמר שהוא כמו עליון, מגורח במעל
 ידיהם (נחמיה ס' וי"ו), (מט) שהוא ע"מ והבאתי מרדך בלבבם
 (ויקרא כ"ז), ומיתן וידיה מורד בלבבו, ולא חמעול ידו
 לכתוב, כי יקרא השם על דרך שמות הנקבה, (נ) הלא פקח עיניו
 וראה, כי פירושנו כן כאשר הוא, כי הוא נורא עלילה, בעבור עלילותיו
 הוא נורא, והנה כמוהו סמוך נורא תהלה (שמות ט"ז י"א), (נא)
 אולי יאמר עוד כי ההלוח תואר השם, (נב) ומתי ראה
 לשון הקודש בשמות או בשמות החואר מלה באחריתה ה'א, (נג) ואיננה
 בלשון נקבה וראייה שהביא ממלת ולשדקה (ראש' מ"ט י"א) (נד)
 לא אמר כלום, רק הוא לשון נקבה, והם שני שמות, על דרך
 זכר, (נה) גם על דרך נקבה, (נו) וכמוהו רבים. ויש ה'א באחרונה

נוסף

באור

אבאר. (מ) נוסף על השם בסוף המלה, לסימן לשון נקבה. (מא) כדין
 השם עם ה"ח הנקבה. (מב) ר"ל: נוסף לגמרי, שלא לצורך כלל. (מג) הנגינה.
 (מד) מלעיל. (מה) וזה שקראו המדקדקים: ה"ח בסוף המילה במקום למ"ד
 בתחילתה. (מו) בסגול. (מז) והנה הילקוט בתלס ט' כתב, וז"ל:
 אמר ר' נחמיה כל תיבה שלא נתן לה למ"ד בראשה כיתן ה"ח בסופה כגון חרבה
 וכו', מתיבין ל' והוא כתיב יאבדו רשעים לשאלה, א"ר אבה לרשעים דיד
 התחתונה ששאל. עכ"ל. והוא דבר נאה ומקובל. (מח) פרשה ל"א. (מט)
 דעת ר' מרינוס ז"ל שח"ס צמועל חות המשקל, והשם: על"ל, על משקל
 מורד ששרפו: רכך. (נ) כי הה"ח במלת עלילה הוא לנקבה, בעבור
 שהנגינה מלרע, (נא) מלת כורא סמוכה למלת עלילה, כמו שהיא סמוכה
 למלת תהלות: כורא תהלות. (נב) מה שלא יתכן, כי תהלות לשון רבים,
 וכורא לשון יחיד. (נג) מלה שאחרייתה ה"ח ולפניה קמ"ץ והנגינה מלרע.
 (נד) שלדעת ר' מרינוס ז"ל, הה"ח נוספת אף שהנגינה מלרע, ולא לנקבה,
 ונראה שראייתו לזה היא בעבור שמלאנו שורק (ישעיה ה' ב') בלשון זכר. (נה)
 שורק

נוסף סימן לשון נקבה, והוא במפיק, והוא סימן לשון יחידה, (ט)
 תחת אשר ענה (דברים כ"ב כ"ט), והשקה את המים (במדבר כ"ז),
 והנה כן בפעלים גם בשמו', ידה ליתר תשלחנה וימינה
 להלמות עמלים (זפתים ה' כ"ז), ג"כ במלת הטעם,
 להיות עמה, (ראשית ל"ט י"ד), לא יעשה לה (שמות כ"א י"א), ויש
 מקומו' שיעלימוה"א ולא הוציאנו, (כח) ויקרא לה נובח
 (במדבר ל"ב מ"ב), וישערה לא הפך לבן (ויקרא י"ג ד'). ויש
 ה"א באחרונה אחרי יו"ד ולעולם יהיה הה"א קמץ, וזה יהיה
 סימן לשון רבים בעבור היו"ד, כמו ידיה רגליה, ואם נסמכו ידי
 לשון רבים, יאמר ידיהם רגליהם עם חוספות
 ה"א, וכן בסימן לשון נקבות רבות, ואין הפרש
 ביניהם רק שיהיה נו"ן תחת מ"ם, ובמלת הטעם אתהם אתהן, כקוץ
 מנד בלהם (ש"כ כ"ג ו"י), בעבור היותו באתנה.
 ויוסיפו ה"א על מלת שמרו, שמרהו, אשמרהו,
 יצרנהו יבוננהו יסובבנהו

(דברים ל"ב י"ד), (ס) ובלשון צווי,
 שמרהו, ובעד נכריה חבלהו (משלי כ"ו י"ג), ובשמות יראה הה"א
 שיהיה נח נעלם בשורש, (נט) מקנהו מחנהו
 מראהו מעשהו, ולנקבה מראה בלא יו"ד סימן
 יחיד, ועם יו"ד סימן רבים, וכן מעשה
 לא נוכל לומר מעשה כלל, (ס) בלא נמצא, כי אנחנו
 המוקדים לעולם נדרוף אחר הכתוב. ונמצא בשמות נוסף
 ידו, ידיהו נשא (חזקוני ג' י"ד), ועיניהו (איוב כ"ד כ"ג), (כא)
 ויאמר ר"מ הבין ז"ל כי הה"א (כב) סימן לשון
 רבים, כי הכתוב אמר עיני (כג) ה' אל צדיקים (תלים ל"ב ע"ו), וראייתו
 בהתפלל ובעד רעהו (איוב מ"ג י"ד), (כד) מגן גבוריהו מאדם
 (חזקוני כ"ד), (סה) ולא אמר כלום, כי גבוריהו הוא לשון
 יחיד, (כו) כמו מעל פני מתו (ראשית כ"ג ד'), כי שניהם
 שמות

באור

שורק - (נו) שורקה - (נו) נסתרת - (נח) הה"א במלת לה נוסח,
 וסתרתיה היא כינוי נקבה נסתרת, וראוי להיות במפיק, ונחקר המפיק
 והה"א נח נסתרת, והוא על פי המכורה, ועיין ע"ש שם התיקון סופרים.
 (ס) יסובבנהו יבוננהו יצרנהו, כ"ל. (נט) הה"א שהיתה נח נעלם
 במלת מקנה ודומיו, היא כראה ומורגשת ע"י
 חנוכה במלת מקנהו וסתרתיה. (ס) רק מעשיה בלא יו"ד, והוא סימן
 יחיד, כמו: מראה. (סא) הה"א במלה זאת ודומי' נוספת
 ע"כ כינוי נסתרת הוא יו"ד. (כב) במלת ועיניהו. (כג) לשון
 רבים. (כד) שהוא מוסב על שלה רעי אינו. (סה) שהוא מוסב על גבורי
 אשור

ספר צחות

שמות החוואר, והנה שכת הנה עין (סו) ה' אידאו (תל' ל' ג' י' מ'), בער רעהו הוכיר אליפו, שהנא הנכבד מחבריו, ואם היה דברו (סח) נכון, הנה יהיה רעהו העורמי (ראשית ל' י' ג'), שנים, ומה הפרש בין אביו לאביו, אחיו ואחיהו, איש שוין (דברים כ"ב') (סט) ואיש

שוין (ש"א י"ד ל' ד'), הנה ידק (איונ' ב' יו') (ע) והנה עושה מלאכה על האבנים (ירמיה י"ח ב'), ואינו חסר אליף (עא) כי מלה אחת היא, (עב) אע"פ שאנשי המסורת אמרו שהוא חסר, (עג) ושמו יטעו מועד איד הבחיש דברי אנשי המסורת, דע כי המסורת שהיא בידם לכתוב והנה חמש אותיות (עד) כאשר הם, הוא האמת, רק הם השכו דרך סברה שהוא חסר. ויש ה"א באחרונה כימן לשון נקבה, והה"א נעלם, רק לא יבוא כן כ"א אחרי נון, השמטנה (שמות כ"ג י"א), יקרענה.

והנה אדבר על צורת הה"א. דע כי כל אות יש לו צורה אחת, והטעם שהיא דבקה, (א) חוץ מהה"א שהיא שתי צורות, (ב) והנה היא קו באורך וקו ברוחב, כי הקו הוא בין שתי נקודות, (ג) ואחר כך שמוקו אחד מפורד. (ד) והנה הה"א צורה על עצם הדבר שהוא העיקר כאשר פרשתי, (ה) הוא העצם הנכון לקבל צורה, או ידוע נמצא, [*] והנה הלוכה [*] לא המצא עד היות שנים, [*] וזה טעם הה"א [*] כמו

באור

אשור הרבים. (סו) לדעתו גבורתו מוסב על שר כנא אשור הגבור. (סז) לשון יחיד. (סח) דברי ר"מ הכהן ז"ל. (סט) את שוין, כנ"ל. (ע) הנון ביד, כנ"ל. (עא) והיה כאלו כתיב: והנה הוא, וזה הוא. דעת הרד"ק בפירושו שם, וז"ל: כתוב מלה: אמת, וקרי: והנה הוא שתי מלות, והענין אחד. עכ"ל. (עב) וסופה, הכינוי: הו. (עג) חסר אלף. (עד) במלה אחת: והנהו.

(א) ר"ל, שחלקי הצורה הם דבקים זה בזה, ולכן הם צורה אחת. (ב) כי חלקי הה"א הם נפרדים זה מזה, דעבור שהקו השמאלי באורך הוא נפרד מהקו הרחב שהוא למעלה, ומהקו הארוך בנך הימין. ועיין בספרו י"מ שער י"א. (ג) ר"ל, כי שני קווי הה"א המדובקים יחד הקו הרחב והקו הארוך, המה בין שתי נקודות, הנקודה האחת בתחלתם, והנקודה השנית בסופם. (ד) שהקו הארוך השמאלי באות הה"א, הוא מפורד משני הקווים האחרים, והוא בין שתי נקודות אחרות. (ה) למעלה באות חל"ף בל"ה ודע כי כל. [*] ר"ל: אחרי שקיבל העצם את הצורה המוכנת לו, אז היה כמזל, הכוונה: כמזל (עקסים: שירענד) בהשגת קוטיכו ובמחשבתכו, אשר בהן נבדל אותו מיתר הכמאלים, על ידי השגת צורתו המיוחדת לו. ד"א. [*] פי', מהלך הדבר מהעדר הצורה אל מציאותו המוחלטת (אין ויין ויורקליכעס דאויין), על ידי צורה מיוחדת ומבדלת משאר צורות הכמאלים. ד"א. [*] ענש וצורה. ד"א. [*] ר"ל, שטעם הה"א, שכתבת בשתי אותיות, מורה על מציאות העצם, שהיא בשני דברים: העצם והצורה, ולכן האות ה"א יש לה שתי צורות, כאשר ציאר

[*] כמו **הא** לכם זרע (ראשית מ"ז כ"ג), [*] וגם **אני** **הא** (יחזקאל ט"ז מ"ג), [*] והנה הטעם כמו הנמצא, [*] ואלה הדברים צריכים פ"י ארוך.

אות הוא ו' ידע כי **הא** ימצא שורש בתחלה ובסוף, כמו **הרה** **הנה**, גם יתה באחרונה במפיק, כמו **נבה**.

נבה, ובאמצע כמו בן, **נבהל**, **נהלת** בערך (שמות ט"ז י"ג), רק הוא לא ימצא בראש המל' ולא בסופה

(ס) שורש כלל, רק אם היה תמורת אות אחד מהנעלמים, (ז) כמו אין לה ולך (ראשית י"א ל'), שם התואר ע"מ חכם, והנה הוא ו' תחת

היו"ד, לא היה ולך (ט"ז וי"כ ג'), (ס) כמו ילד, (ס) ובסוף המלה, שלו הייתי (איוב ט"ז י"ב), והוא מגזרת

שלו (ג) כל בוגרי און (ג) (ירמיה י"ב א'), ונמצאת מלת לא שלותי (איוב ג' כ'), והיא מלה זרה, (ד) וכן מלת מקללני

(ירמיה ט"ז י"ד), (ה) ויתכן שטעמו מקללני, המקללים שלו, אין להם עסק אלא אני, (ו) וכן מלת עניו

ולעניים (ז) יתן חן (מל"ג ל"ד), וזה הכלל אין וא' שרש בראש או בסוף, רק ווי (ח) העמודים (שמות כ"ז י"ד), גם

הכמינו אמרו כי ווי העמודים כצורת וא', והנה הוא כדמות ובק, (ט) אע"פ שמצאנו בשמות בן ופסי (במדבר י"ג י"ד), ושם בן שמואל

באור

צ"ח החכם במאמר זה. ד"א. [*] שולת **הא**, שהיא שם אות **ההא**, תורה על מציאת הדבר (היער, היער איזט), כמו: **הא** לכם זרע

(היער האבט איהר זאטען). ד"א. [*] לכן היצירה שם: וגם חכי **הא** דרך בראש נתי, איך איד, היער האבט אך נון דיא

שטראפע דיינער האנדלונגען איבער ויין הויפט פער הענגט). ד"א. [*] ר"ל, שפירט מלת **הא** הוא כמו: הכמנא, (היער איזט עם, עם איזט דא) ד"א. וכ"כ החכם ז"ל בפירוטו לשמות (ג' ט"ו), ובספרו יסוד תורה בשער ה"ל.

(ס) עיין מה שכתבתי להלן בחות יו"ד סימן י"ז. (א) הם אותות אלה ו' שאלים זה תמורת זה, כמו אור במאזנים דף י"ג ע"ב. (ס) לא היה לה ולך

כ"ל. (ס) והיה ראוי להיות: ולך ע"מ ילד, אלא שנקמה היו"ד בעבור האתנח, כמשפט. (ב) שרשו: שלח, ונחליל מ"ד ה"ה.

(ג) בגדי בגד, כ"ל. (ד) שמו להיות: שלותי ע"מ בליתי. (ה) זראוי להיות: מקללני ע"מ מפקדני. (ו) והיה מקללני מורכב: מן: מקללני, ומן: ני (אני), ולר"ק ז"ל דעת חסרת במלה זאת, כי הוא

חיה שהוא מורכב מן שנים ששים מן: קלל וקרה. ראש במכיל דף ס"ח ריש ע"א. (ז) הו"ו במלות עניו ולעניים תמורת ה"ה, כי ה"ה: ענה. (ח) שהו"ו שרש בראש המלה. (ט) ר"ל: הו"ו דומה

בצורתו לר"ת דבק הנקרא כ"ל: האקען, לתלות בו דבר. והנ"ל בספרו יסוד תורה

ספר צהות

שמאל הנביא וְשָׁנִי (דֶּחֳאוֹ וְיִיג), גַּם וְשָׁנִי הַמַּלְכָּה (אֶסְתֵּר א' ט'),
 גַּם בְּכֶסְלוֹ (זִכְרִיָּה ו' א'), אֶל חֶסְמוֹן עָלָיו, (י) כִּי
 הַמַּלְכָּה לְשׁוֹן כְּשִׁדִּים הָיָא. וְהִנֵּה הוּאֹ בַּת־חַלְהָ, (יב) כִּמוֹ
 וְיִשְׁלַח וְיִקְרָא, דְּבַק עִם הַכְּתוּב לַמַּעֲלָה, וְיִשְׁרָבִים שְׁפִירָשׁוֹ (יג)
 כַּפֹּא רַפָּה בַּלְשׁוֹן יִשְׁמַעְעָל, (יד) כִּמוֹ וְיִשְׁאֵא אֲבִרְהָם
 אֶח עֵינָיו (רִאשִׁית כ"ג ד'), כִּי הוּא אַחֵר בֵּינֵם הַשְּׁלִישִׁי (שס),
 כִּאִילוֹ אֲמִרְבִּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי נִשְׁאֵא אֲבִרְהָם אֶת עֵינָיו,
 וְכִמּוֹהוּ וְאִשְׁרָ לֹא שֵׁם לְבוֹ אֶל דְּבַר ה' וְיַעֲזֹב אֶת עֲבָדָיו (שְׁמוֹת ט' כ"א),
 טַעַמּוֹ עֹזֵב. וְהִנֵּה הוּאֹ בַּשְּׁמוֹת (י) לַעֲוֹלָם יִהְיֶה בְּשׁוֹ אֲנַע,
 וְקֹאֵם הִיָּה אֲחֵרָיו שׁוֹאֲנַע, יִשְׁיִמוֹ שׁוֹרֶק בּוֹאֲוֹ, וְיִקְרָאוּהוּ כִּאִילוֹ
 הוּא אֶלֶף, (טו) בְּרַכָּה וְקִלְלָה (דְּנִידִים י"א כ"ו), וְכֵן בַּפְּעִלִים,
 וְשִׁמְרָתָם לַעֲשׂוֹת (שס"ה) כ"ט, וְאֵם הִיָּה הָאֹת שְׁאֲחֵרִי
 הוּאֹ אַחֵר מַחְבִּירִיו, שֶׁהֵם אוֹתוֹת הַשְּׁפָה, אַע"פ שֶׁלֹּא
 הִיָּה הָאֹת בְּשׁוֹ אֲנַע, לַעֲוֹלָם יִקְרָא כִּמוֹ אֶלֶף, בַּשְּׁמוֹת וּבַפְּעִלִים,
 וְכֹאֵן בְּבִיתָר (שְׁמוֹת ז' כ"ח), וְכִנְיָהּ וְכִיתָ אֲבִיךָ (צִמְדָּרִי י"ח א'),
 וְכִקְשׁוֹ אֶת ה' אֱלֹהֵיהֶם (הַשְּׁעָנָה ה'), וּפְרָו וּרְבּוֹ
 (יִרְמְיָה כג ג'), וְיִצְאָתָם וּפְלִשְׁתָּם (מִלְּחָמֵי ג' כ'),

וּמִלְּאוֹ בַּחֲדָה (שְׁמוֹת י"ד ו'), מִצְפּוֹן וּמִיָּם (תְּלִי ק"ז ג'),
 אִין מַלְה זֹרָה, דְּבַק אֵם הִיָּה בַּמִּקּוֹם מוֹכֵרָה (טו) יִקְמָץ
 הוּאֹ, כִּמוֹ אֶל עֵבֶר הָאֲפוֹד וּבִיתָהּ, (יז) מִכֵּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה
 (שְׁמוֹת ל' יד), כִּדְרָךְ הַזִּבְיָא לַחֵם וְיִין (רִאשִׁית י"ד י"ח).
 וְהִנֵּה אֲחֵן לָךְ כִּלְל בּוֹאֲוֹ שְׁהוּאֹ אֲרַשְׁהֶמְלָה עִם הַפְּעִלִים, וְיִשׁ וְאֹ
 דְּבַק עִם פּוֹעֵל עֵבֶר אַחֲרֵי פּוֹעֵל עֵבֶר, (יח) כִּמוֹ מִי פִּעַל וְעִשָּׂה (יִשְׁעִיָּה
 מ"ד), וְהִיָּה הָאִישׁ הַהוּא חָם וְיִשָּׁר (אִיּוֹב א' א'), וְיִשׁ וְאֹ
 שִׁישׁוֹב הַמַּלְכָּה לַעֲתִיד, כִּמוֹ וְעִשָּׂה בְּצִלָּל וְאֱהִלְיָאֵב (שְׁמוֹת ל"ו א'),
 וְהִיָּה הָאִישׁ הַהוּא כַּעֲרִים (יִרְמְיָה ל' ט"ו), וְהַשְּׁעָם (יט) לְבוֹ
 יִפְרִיד

באור

מוֹכֵר שַׁעַר יֹאֵ. (י) עַל שֶׁם בְּכֶסְלוֹ. (יא) בַּת־חַלְהָ. (יב) אֶת
 הוּיֹ. (יג) שְׁהוּאֹ פְּעִמִּים רַבִּים שֶׁלֹּא לְזוֹרֵךְ, וְאִיכָּה מִשְׁמַשֵּׁת חֶלֶם
 לַתְּחִלָּה הַדִּיבּוֹר בְּלִבָּהּ, וְעִיִּין בְּמַכְלֹל דָּף מ"ט ע"ב. (יד) בְּרִאשׁ הַשְּׁמוֹת. (טו)
 עִיִּין לַמַּעֲלָה דָּף ד' ע"ב, וְיִשְׁ שֶׁם בְּסִימָן ה'. (טז) בְּנִגְזֵה מִפְּסָקֵת בָּאוֹת
 שְׁאֲחֵרִי הוּיֹ, כִּמוֹ: וּבִיתָהּ וְדוּמִיו. (יז) פְּסוֹק זֶה לֹא כִמְלָא בְּכָל הַמִּקְרָא,
 דְּבַק נִמְלָא: אֶל עֵבֶר דְּהוּאֹ הַפְּסוֹק: הַפְּסוֹק בִּיתָהּ (שְׁמוֹת כ"ח כ"ו), וְשֶׁם ל"ט י"ט,
 אֶךְ הַפְּסוֹק ל' כִּיּוֹן עַל פְּסוֹק: הַפְּסוֹק הַפְּסִימִית וּבִיתָהּ (יִתְקַלֵּל מ"ד
 י"ז). (יח) הוּיֹ בְּרִאשׁ הַעֲבָרִים הוּאֹ וְיִיֹ הַדִּיבּוֹר, וְכֹוֹנֵת הַמַּלְכָּה:
 עֵבֶר, אֵם יִבּוֹחַ פִּעַל עֵבֶר לַפְּנִיָּה, וְאֵם חִיכָּה כֵן, הוּיֹ מִהֶפְכָּת אֶת הַעֲבֵר לַעֲתִיד.
 וּבְפִירָשׁוֹ לַשְּׁמוֹת (ג' ט"ו) כֵּתֵב: וְעֵבֶר הוּיֹ מוֹלָאוֹ מִהֶתְחַבְּרוֹת הַשְּׁפָתִים
 ע"כ מוֹלָאוֹ בְּרִאשׁוֹנָה לְדַבֵּק זֶה עִם זֶה אֲבִרְהָם וְיִצְחָק, מִי פִּעַל וְעִשָּׂה, ע"כ. וְהֵם
 דְּנִידִי

יפריד בין שניהם, ואם היחה המלה לעתיד, ותחת אות העתיד
באל"ף המדבר (כ) פת"ח קטן, או חיר"ק תחת ינ"ת, או תחת שלשום
(כא) פת"ח גדול, לעולם יהיה הוא'ו (כז) בשו"א נע, כמו ואשמע
וישמע ונשמע ותשמע ואשמע ותשמע וישמיע וישמיע,
ואם היה אות סימן המדבר בשו"א נע ופת"ח גדול, כמו ואדבר, יהיה
הוא'ו פתוח בפת"ח גדול, ואם היה יו"ד ישוב הוא'ו בחיר"ק
ויחלם הו"ד, כמו וישלח את בני ישראל (שמות ו"ו י"ח), וכן המשפט
עם אותיות בכל"ם, בימינו לימינו בימינו מימינו, ויש
מחלוקת בין אשור ובין בן

נפתלי (כג) במלה מישני (ס) אדמת עפר (דניאל י"ג ז'), ואם
היה הסימן נו"ן או חיר"ק, ישוב הוא'ו בשו"ק במשפט, כמו
ותדבר ונדבר, והעתיד בכל הבניינים אם יכנים הוא'ו על סימן
העתיד והוא פתוח, וידגיש אות הסימן, ותשוב המלה
לפועל עבר, (כד) וישמע ויקרא, וכן בכל הסמוכים, (כה)
ותפלימי (ש"ג כ"ז) מ"ד, ונשמע וימס לבבנו
(יהסע נ"י"א), רק עם האל"ף יהיה הוא'ו
קמוץ בקמ"ץ גדול, ואדעה בשם (שמות ל"ג י"ו), ואעדה עדי (יחזקאל
ט"ז י"א), ואעשה למען שמי (יחזקאל כ"ד י"ד),
וכן ואשליך את עפרו (דברים ט"ז כ"א), וישליך אל המים
(שמות ט"ו כ"ה), פתוח, ותשליכי, ונחרם
אתהם (ס) כמוהו, וכן בבנין הדגוש עם הא"ף,
שהוא סימן המדבר, לעולם קמוץ בקמ"ץ גדול, ואדבר אל העם
בבקר (יחזקאל כ"ד י"א), חוץ ממלת ואמורתהו (ש"ג ס' י'),
(כו) והטעם אנשי המסורת איננו טעם, ואם היה
בתחלה יו"ד סימן העתיד בשו"א נע, יפתח הוא'ו במשפט, ולא ידגש
הו"ד

באור

דברי טעם. (יט) כוונת הענין. (כ) לסימן מדבר צעדו. (כא) ז"ל.
אדעתה. (כב) אם היא וי"ו הסיפור. (כג) שני האנשים האלה היו שני
ראשי ישיבות במסורת, שם המסד יעקב בן נפתלי ושם השני אהרן בן אשר:
(רא' צחור ז"ל בספר מסורת המסורה). ועיין מ"ש הרד"ק ז"ל בהקדמתו לספר
השרשים, וגם מ"ש החכם המצא ר"י למכלול דף ז' ע"א. (ס) כן הוא במפרים
המדויקים, וכן כתב החכם ז"ל בספרו מאזנים: מישני, שהיו"ד דגוש וזה
ואין לה שנית, עכ"ל, ולא מצאתי במסורה מחלוקת: בין בן אשר ובין בן
נפתלי במלה הזאת, ועיין מ"ש החכם המצא ר"י בספר מאזנים סימן רפ"ה.
(כד) וזאת היא וי"ו המהפכת מעתיד לעבר. (כה) הכיטויים. (ס) פסוק
זה אינו כמלא במקרא, רק: ויחרם אתהם (במדבר כ"א ג'), או ונחרם
אותם (דברים ג' וי"ו). (כו) שהיו פתוח, והיה ראוי להיות
קמוץ, כי טעם המלה לעבר. והטעם במכלול דף כ"ה ע"א וע"ב, ומה שהעיר שם
הרב

ספר צחות

ז

היורק ישוב נח נראה, כמו וירדבר וישוב, ואין מלה נרה, ועם
הנזן והחיו ידגשו שניהם, ונאמר אל אדני (רחש)
מ"ד כ"ג, וירדבר בפך (מ"ח כ"ד) ויש, וא"ו בראש
המלה, כמו נוסף, ואיה וענה (ראשית ל"ז כ"ד), וחשב חמר
ושוממה (ש"ב י"ג כ'), (כו) והנכון כי חסר מלה, כמו מעונה,
(כח) כי בן מנהג אנשי הלשון לקצר, כמו באוכלי
שלחנה (מ"א נ"ו), (כט) אדמחכם לגרמכם ורים
אוכלים אותה (שעיה א' ו'), (ל) חמור להם (ש"ח
ט"ו כ'), ומאכלו בריאה (מזקוק)
ח"ט ו'). ויש מקומות שירדכו, הו"א ודרך קצרה בשמו,
כמו אדם שחאנוט (דה"א א' א'), נפק ספיר (שמות כ"ט י"ח),
רק שמש ירח (מזקוק ג' י"ח),
כל אחד עמד, (לא) ברע באח ריי (תלים ל"ה י"ד),
בבשאלוף (ירמיה י"ח י"ט), חסר כ"ה, (לג) כי הראשון
מושך עצמו ואחר עמו, כמ"ם מאל אביך (ראשית מ"ט
כ"ה), (לג) ובי"ח באל שרי (שמות י"ד ג'), (לד) ומ"ם נזכרה
דודק מיון (שירא' ד' ד') (לה) ויש בפעלים פועל אחר פועל,
ואמרו המדקקים כי המלה חסרה וא"ו, כמו ונעה נרדפה
(הושע י"ז ג'), (לו) ולא דברו נבונה, רק היא חסרת שי"ן,
שהוא כמו אשר, וכן היא נעה שגדדפה, אל תרבו חרברו
(ש"ב ב' ג'), (לז) כילא ידעהי אכנה (איוב ל"ב כ"ג),
(לח) ויש פועל עבר זה אחר זה, (לט) כמו חסק עבר (שירא'
ו"ו), בין רגליה פרע שכב נפל (שופט' ה' כ"ו), (מ) והנה
הם שלשה בלא וא"ו השנים, (מא) ובעתיד אשובה
אדעה צאנך (ראשית ל' א'), ארדוף אישיג אחלק (שמות
ט"ו ט'), והם שלשה בנינים, הקל
והכבד

באור

הרב ר"א צחור ז"ל • (כו) חיו"ן במלות: ואיה ושוממה נוספות • (כח) מענה, כ"ל, והראוי: מענה (געפייניגט) ושוממה • ולהלן בשער הרביעי • כתב: • • • • • חסר מלת ע"ו • • • • • (כט) ראה במכלול דף נ"ז ע"ב, כי שם ביאר המלות האלה, וגם ראה במאזנים דף ה"ח ע"א, מ"ש החכם שם: • (ל) אותה • את פריה • (לא) ר"ל: • אין ו"ו חסרה במלת ירח, כי הכוונה: השמש עמד, הירח עמד, כל אחד במקומו • (לב) והראוי: באלוף • (לג) כי הראוי: מאל אביך ויעורך, ומאת וגו', ועיין בפירוט החכם שם • (לד) כאלו כתיב: באל שרי ובשמי וגו', וע"ש בפירוט • (לה) הראוי: מיון ממי שריס אהבך • (לו) שדיו: ונרדפה • (לז) שתדברו • (לח) שאכנה • (לט) בלא וי"ו החיבור • (מ) ברע נפל שכב, כ"ל • (מא) ר"ל: שני פעלים האחרונים באים בלא וי"ו, ומן הראוי צריך לנחש עכ"פ האחרון בוי"ו • (מב) בנין פפעל

והכבד הנוסף (מז) והרגוש, (מז) כאשר הם במערכת. (מה) הוא
 בסוף המלה יש נוסף, (מה) כמו למענינו מים (תליס ק"ד ט'), חיתו
 יער (שס ק"ד ט'), בנו בעור (במדבר כ"ד ג') ויש סימן
 לשון יחיד שאינו נמצא במלת הטעם ובשמות ובפעלים, בלתי
 עמו אתו ידו רגלו, ה' אהבו (ישעיה מ"ט ד'), ושמרו, אויב
 ירדפו (הטעם ט') ג'), וזה שמו
 אשר יקראו (דמיה כ"ג וי"ו), (מו) והנה כולם בחולם, כי הוא
 לשון יחיד, רק אסבא (מו) אחרי מ"ם סימן הרבים
 הוא נוסף, והמלה לעולם מלעיל, כמו תביאמו ותטעמו (שמו"ט וי"ז),
 יצא מחלב עינמו (תליס ע"ג ו'), אין מלה זרה,
 כי כולם בחולם, ומלת יכסימו (שמות ט"ו ה'), (מח) אולי
 בא כן בעבור היות התנועה בחחלה (מט) בשור"ק, וכבד
 הזכרתי (כ) כי תנועת השור"ק קרובה אל תנועת החולם, על כן
 יחליפו זאת בואת (נח) ישוב גם ישוב, יקום ויקום, (כז) ישפוטו,
 ישפוטו הם (שס י"ט) כ"ו),

והטעם כמו יכסימו, כי בסוף המלה תחשב אף היא. (כג)
 והוא באחרונה בשור"ק לעולם סימן לשון רבים בפעלים,
 אכלו וישתהו (תליס כ"ב ל') עבר, ועתיד יאכלו ענוים (שס פסוק
 כ"ז). ואם היה הפועל מהפעלים
 היוצאים שאינם עומדים, כמו שמר, ויהיה פועל ופעול במלה אחת,
 (נד) והוא בשור"ק, יהיה סימן לשון יחיד פעול, רק אם
 יהיה עם ה"א, (נה) כמו ה' ישמרהו ויחיהו (תליס ט"ג ו'), או
 עם

באור

הפעול, (מג) ענין פעל. (מז) כבד הכניינים, כי לפי דעתו"ל בא
 ה"ס ע"ל במערכת אחר הקל, ועיין להלן בשער הכניינים. (מה) זה הוא
 ענין אחר. (מו) האהב"ש הכס המבאר למאזנים דף וי"ז ע"א נסימן כ"א.
 (מז) אות הוי"ו. (מח) שראוי להיות: יכסימו בחולם. (מט) תנועת
 אות הוי"ו שלפניה. (נ) למעלה גדלה. הקמ"ץ הקטן, ובמאזנים
 דף וי"ז ע"א כתב: ופעם יתחלף החולם בשור"ק כי הוא שארו הקרוב לו. עכ"ל.
 (נא) החליפו החולם בשור"ק, לזווג תנועות הוי"ו והמ"ם, במלת יכסימו,
 כמו: ישפוטו חמורת ישפוטו, ודגשו. (נב) עיין במאזנים:
 דף וי"ז ע"א, ומ"ש שם הכס המבאר נסימן י"ט ונסי" כ"י.
 (נג) ר"ל: מלת ישפוטו תחשב כאילו היא בסוף המלה, ה"פ שבה אחר מלת
 הם, בעבור שאלות ושפוטו הם דנקות בטעם, כי ישפוטו
 מוטעמת במרכ"א, והיה ראוי: ישפוטו בענין ההכסף, כי הוא בסוף
 פסוק, אך בחלף החולם בשור"ק לזווג. התנועות כמו במלת יכסימו.
 ועיין להלן בשער הרצעי"ס בד"ה כלל גדול, ובמאזנים דף וי"ז ע"א. (נד) כמו:
 ישמרהו: ישמור, שהיה הפועל, ויכסימו: יחיהו, שהיו סימן
 הפועל, (נה) אבל אם הכיטו בלש"ה הוא בחולם, כמו: אהבו ודמיו,
 המוכרים

ספר צחות

עם נו"ן רגש לעולם בעבור חסרון הה"א, ולא ישמרנו (נו) בעליו
(שמות ב"א ל"ו), ויש מהם נראים, (מ) כמו יסובבנהו
יבוננהו יצרנהו (דברים ל"ז י"ד). ואם ויהי הגו"ן רפה

לעולם הוא סימן לשון רבים פועלים לברם, כמו
שמרנו זכרנו, ושמענו ועשינו (דברים ה' כ"ד), או פעולים,
הוא עשנו (תלס"ק ג'), ה'

זכרנו יברך (שם קט"ו י"ב), יזכרנו, ואין מלה וזה בכל המקרא
בפעלים גם בשמות, כמו ידינו רגלינו, גם במלות
הטעם, כמו אין זר עמנו (מ"א ג' י"ח), (נח) רקמלת

ממנו שהיא רגוש', כמו איש ממנו (נח) את קברו (ראשית כ"ג ו"ו),
על כן יקראה אנשי מורה בלא דגשות, והם טועים,
כאשר אפשר באות הגו"ן. (ס) וכבר דברתי (כ"א) על מלת וישתחו, ויהיה כמעט וזה והנה אתן לך כלל במלות הזרות בפעלים,

דע כי אם מצאנו פועל איזה פועל שיהי מאחד הבניינים, הנה כל הבנין
קיים, שנוכל לומר כל חפצנו, (סג) כמו השמחת כל אויביו (תלס
פ"ט ט"ג), נאמר אשמיה משמיה משמיה בלא ספק ובלא
מורה, ואם המלה בפעלים תהיה וזה

נוכל לומר היא לבדה, ולא נלמד מטנה, כמו וישתחו, לא נאמר
ואשתחו ולא ונשתחו ולא ונתשתחו, אפילו לא נוכל לחסר
הא"ו בעבור שהיא וזה (סג)

ונאמר ושתחו, וכן מלה וירא לא נאמר ירא, רק ירא בקמ"צין
קמניב, (סד) או מלעיל, כמו ירא ה' עליכם
(שמות ה' כ"א), ואחר שלא נאמר ירא אף כי לא נאמר וירא,
וזהו דרך האמת: ויש וא"ו בשמות באחרונה בשור"ק,

וחרענה באחו (ראשית מ"א ב'), (סה) והנה בין אהים יפריא (הטע
י"ג ט"ו) לשון רבים ממנו והוסר הוא"ו.

אות וי"ן. לעולם שורש, ורבים אמרו כי יתחלק עם סמ"ך ועם
צד"י

באור

הנוכחים למעלה. (נו) תמורת ישמרכו זה"א. (נז) פ"י, שנראה
וזמנא זהם זה"א. (נח) אהנו, כנ"ל. (נט) הנו"ן רגשה זה"א וזה
כי כיוון ה"ו לשון רבים. וצריך להיות רפה, כמו: ידינו ודמיו.
(ס) ועיין מה שכתבתי שם בס"ז. (סא) לעיל בד"ה הנה אבאר, ובמקומות
אחרים. (סב) וכלל הזה כתב החכם ז"ל ג"כ במאזנים דף ל"ד ע"ב. (סג)
בעבור שגלת וישתחו היא וזה, צריכים אכחשו להניח המלה כמו שהיא,
ואפילו לא נוכל לחסר הוי"ו שצראשה, ולאמור: ישתחו, רק: וישתחו.
(סד) זה הוא ירא פרעה (ראשית מ"א ל"ג), שהוא צד"י הוי"ו ומלרע,
וע' מה שכתבתי. למעלה בסוף ד"ה הקמ"ץ הקטן בסיומן כ"ה. (סה) שהוי"ו
תמורת ה"א העש, כי שרשו: אח"ה.

(א) כי

צרי, יעלו (תלם נ"ו י"ג), נתעלסה (מל"ז י"ח), עלץ
לבי (ש"ח ב' ח'), בעבור היות שלשם

קרובים במוצא, והנכון שהם קרובים בטעם (ח) ולא יתחלפו,
כי לא יתחלף אות באות כלל רק אותיות אה"י לבד, (ז) בעבור
שימצאו פעם נראים ופעם נעלמים, ושי'ן בסמ"ך, בשור"י (ג) מהם
(השע"ט י"ג), וקריאחם שוה אין הפרש ביניהם. וצורתו

כשמו והוא כלי וי"ן, [*] אולי בן טעמו, וכמוהו על אונק' (דברים
כ"ג י"ד), כי האל"ף (ד) נוסף באל"ף מי אפסים (יחזקא

מ"ג'), כאבני (ה) אקרה (שעיה"כ י"ג), והזנות רחצו
(מ"ח כ"ג ח'), בשמים וזגים (ד"ה ט"ז י"ד), (ו) ולפי

דעתי שמלת וזגים איננה כי אם מגזרת מן אל ון (תלם
קמ"ד י"ג) - (ז)

אות ח"ת. זה האות יותר ידוע מהגזון (ח) מהאל"ף והה"א, כי
הנה יש אל"ף דגוש, (ז) למה תתראו (ראשית מ"ב ח'),

(ג) תביאו לחם חנופה (ויקרא כ"ג י"ז), ושמו
עצמוחיו לא ראו (איוב ל"ג כ"ח), רק הח"ת הוא לפני

מהה"א

באור

(א) כי שלשת ענינים לשון שמה. (ב) וכ"כ בפירושו לשיר (ח' י"ד),
ועוד במקומות אחרים, ותמיהה לי מאוד, כי תחכם ז"ל כתב בספרו מחזיקי דף

ג' ע"א: והמתחלפים אה"י מ"ת, וכן שם דף ט"ז ע"א וע"ב: ויתחלף הה"ח
עם תי"ו וכו', ויתחלף מ"ס עם נו"ן וכו', וכו'. ועיין בפירושו לקהלת (ט"ו י"ח):

(ג) תמורת בסודי בסמ"ך. [*] להזין כוונת תחכם נר"ד לדעת כלל המונח
אלו, והוא: כי כל שמות וזרות האותיות כללן הקודש מורים על דברים נמצאים

בעולם (וידקליכע, עקסיסטירענרע דינע), כי התחלת הכתיבה בין
האומות הקדמוניות היתה ביד מרת הדברים, אשר היתה כוונת הכותב לדבר

מהם (היעראגליפען, בילדערשריפט). והנה אומר תחכם פה, כי מרת
הזי"ן היא כשם האות הזה (זי"ן), והיא מרת כלי זיין, כזה: זיין

ואולי מרת שם האות הזה היא בשמת כלי זיין, כי מלת זיין היא לה"ק,
כמו: אונק, ששרזון, כמו הזונות (דיא וואפפען), והאל"ף נוספת.

ד"א, (ד) של מלת אונק. (ה) לאבני, ככ"ל. (ו) שם כלי זיין.
(ז) שנינו מין, כמו תרגום למינו לזונה וכן וזנים מרוקחים והטעם מיכי חטה

ואורו וזון והדומה להם. כ"כ בפירושו לתלם (שם), וכ"כ הרד"ק ז"ל פירוש
מלת וזנים בפירושו לז"ה (שם).

(א) זל"א: איז מעהר קעהללוים. ועיין מה שכתבתי לעיל באות
אל"ף זל"ה והנה אומר. (ב) באל"ף נמצא לפעמים דגש בדרך הזרות משא"כ

באר"ת, כי הוא כדד במצא יותר מהאל"ף, ועיין במכלול דף כ"ג ע"א וע"ב.
(ג) אכן בגרסתנו לית דגש בא"ף, וגם לא בזכרה דגשות הא"ף הזאת במסורה,

ח"ל באיז (ל"ג כ"ח): ראו, והיא חד מן ה' אלפי' דגשין וס' ויבואו את
המנחה דיוסף, תבואו לחם תמכה, וטעם עכמותו לא ראו, ויבואו לנו כיד אהינו
המונה דעזרא. עכ"ל. (ד) וכ"כ הא"ת ימ"ש, וראה מ"ש מהרש"ד ז"ל בתיקון
סופרים עלו בפרש' מקן (מ"ג כ"ז) שהאריך שם. (ה) ר"ל: כי מוצא הקמת
הוא

ספר צחות

מהה"א, (ה) והער כי תמצא אוהל ולא תמצא רוחב רק
רוחב, (ו) אכן בחן (ישעיה כ"ט ז'). ודע כי אותיות
הגרון ירחבו וירחיבו אשר לפניהם (ז) בכל המלות שם או
פועל, כמו לעשות, היה ראוי להיותו ע"מ לבנות, כי עשה כמו
בנה, ויחננו היה ראוי להיותו ע"מ ויבנו,
ויחן את פני העיר (ראשית ל"ג י"ט), היה ראוי
להיותו כמו ויכן לו בית (שם פסוק י"ז), והנה נרחב החית רק
לא הרחיב שיש לפניו, (ח) ולא כן העי' ויעל משה (שמות
י"ט כ'), (ט) בעבור כיהעי' לפניו מהחית, (י) אעשה בפח"ח
קטן, אענה אף אני חלקי (סיוט ל"ז י"ז) בפח"ח גדול, שער
ע"מ ארץ, וקטרח ורחיב, תואר ע"מ קדש,
ותארו (י"א) מבני אדם (ישעיה כ"ב י"ד),
ואיננו כן רחבו, (יב) כיש פעמים שיאמר יחרדו בצפור
(שם י"א י"ח), (יג) ויאמרו יחשבו, ואהרגה את יעקב
אחי (ראשית כ"ז מ"א), ואחרלה, ונעבדה את
מצרים (שמות י"ד י"ב), אעברה נא (דברים
ג' כ"ד), בעבור שהוא פתוח (יד) לפניו, וכן יעלו חסידים
בכבוד (תלמוד קמ"ט ה'), ופעם יהיה דרך אחרת, כמו מהתארו
(ש"ס כ"ט י"ד), (טו) כי פארו (טז) אות הגרון בקמ"ץ חטף,
בעבור שהיה ראוי להיותו ע"מ האות שהיא לפניו, (יז) החרב נחרבו
המלכים (מ"ג כ"ג), ע"מ והפדה לאנפדתה (ויקרא י"ט כ'),
או כמו העניק העניק (דברי' ט"ו י"ד), (יח) והוא הנכון, כי
החליתי (מ"א כ"ב ל"ד), (יט) היה ראוי להיותה ה"א
בקמ"ץ

באור

הוא עמוק יותר (דער טאן איזט שיעפער) ממוצא הה"א. (ז) כי החית
כריכה יותר הרחבה מהה"א, כי מוצא עמוק יותר ממוצא הה"א, כנ"ל. (ז)
הבט מה שכתבתי למעלה דף וי"ו ע"כ סימן י"ב. (ח) האות שלפני אות הגרון.
(ט) שרחב גם האות שלפני העי'. (י) מוצא העי' יותר עמוק ממוצא החית,
ולכן כריכה העי' הרחבה יותר מהחית. (יא) שראוי: ותארו ע"מ קדשו.
(יב) הרי"ש בקמ"ץ חטף תמורת חול"ס רוחב, כמשפט. (יג)
(יג) כוונת המכס ז"ל, שיש בכלל שינויים רבים נענין הרחבת אות הגרון,
כמו: תוארו, רחבו, יחרדו, יחשבו, ודומיהם. (יד) צפת"ס
(בסגול) (טז) זה כמשך קטן
למעלה, כי הביא לעיל: ותוארו, שלא כמשפט, אבל פעמים יהיה דרך
אחרת: תארו, כמשפט. (טז) הרחיבו. (יז) כי הקמ"ץ חטף בראוי
לכאן תחת י"ת א"ר וכו'. כמו: רחבו, ובא תחת האל"ף, להרחבת אות הגרון.
(יח) החית במלת החרב היתה: ראוי להיות בשו"א נח, ע"מ והפדה,
אך באה בחטף להרחבת אות הגרון, כמו: העניק, שראוי להיות: הפדה.
העניק בשו"א נח תחת העי', ע"מ: הפדה. (יט) ע"מ באזנים

ספר צחות כה

בְּקִמְצָן חֲטָף, בְּמוֹ אֶתָּה הִרְאָתָהּ (כ) לְרַעַת (דְּנִיס ד' לִי),
 לֹוִי אֹתָהּ הִגְרֹן, יִחְרֹם כָּל רִכּוּשׁוֹ (עֹרֶס יוֹד ח'), עִמְּיִשְׁלָהּ,
 לֹוִי אֹתָהּ הִגְרֹן, הִחְדַּלְתִּי אֶת דְּשֵׁנִי (זֹפִטִיס ט' ט'),
 מִשְׁוֹר, (כז) וְאִין מַעֲמָד (תִּל' ס' ט' ג'), (כז) מִשְׁוֹר.
 וְשֵׁם חִי' מְגֹרֶת חֲתָת אֱלֹהִים (רֹאשִׁית ל' ה'), וּמַעֲשֵׂה
 הַחֲתָת הַפֶּךְ נִתְעַלְסָה, שְׁהוּא מְגֹרֶת כִּנֵּף רִנָּנִים נִעְלָסָה
 (חִינֹכֶל ט' י' ז'), לְהַסְתֵּר וְהַחֲבִיא בְּחֹלְדָתוֹ,

וכן הצורה. [*]

אֹת מִי'ת. לְעֹלָם עֵיקֶר, רַק בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת הוּא חֲתָת חִי'וֹ
 הַחֲפֵעֵל, נִצְטַדֵּק (רֹאשִׁית מ' ד' ט'), וְיִצְטַדֵּקוּ (יִחוּס
 ט' ד'), הִצְטַדֵּקוּ (סס) פִּסּוֹק י' ז'), וַיֹּאמְרוּ כָּל
 הַמִּדְקָדִקִּים כִּי הִתְלִיפוּהוּ הָעִבְרִים (א) בְּעִבּוֹר שְׂוִדְכָּו
 בְּצוּרִי, וַיּוֹצִיאוּהוּ בְּפֶה בְּרִבְרִי צָחוֹת, כֵּן הִסְכִּימָה דַעַת כּוֹלָם. וַיַּחֲכֵן
 הַיּוֹחֵן מְגֹרֶת וְאֵל תִּמְט (מַעֲלִי ד' ה'), גִּבֹּר צוֹרָתוֹ נוֹסָה כֹה וְכֹה, (ג)
 וְאֵם שַׁעַן מוֹעֵן אֲנִי הַנּוֹן, (ג) הִנֵּה כְמוֹהוּ תִתָּה פֶתֶחַ (דְּנִי
 ז' כ' ה'), שְׁהוּא מְגֹרֶת נִתָּן, (ד) כֹּאשֶׁד אֶפְרַשׁ בְּאוֹת נוֹן,
 אֹת הַיּוֹדִי. יִמְצָא שׁוֹרֶשׁ בְּרֹאשׁוֹנ' כִּי'וֹד יִדַּע, וְלֹא יִרְאֵה (דְּנִיס
 כ' ה' י' ח'), וּפְעַם יַחֲסֵר הַיּוֹד, (ח) דַּע אֶת
 אֱלֹהֵי אֲבִיךָ (דִּה' א' כ' ט'), וְלֹא יַחֲסֵר יוֹד יִרְאֵה, וְעוֹד אֶפְרַשׁ

וה

באור

דף כ"ד ע"ב, ומ"ש בזה החכם המבאר שם. (ב) הִרְאָתָהּ
 כִּלְכִּל. (בא) נִרְחַב, וְעִינֵן דִּהְכִּל. (בב) רִחַב מִהַשְׁכַּחְתִּי לְהִלְכֵּךְ
 סוֹף שֶׁעַר בְּנֵין הַפְּעִיל. [*] כִּינֵת הַחֲכָם ז"ל, כִּי הִירְאָתָהּ שֶׁהָיָה מִי'ת שְׁהוּא
 עֵינֵן חֲתָת, מוֹרֵא וּפֶתַח, הִיא הִכָּךְ נִתְעַלְסָה שְׁהוּא לְשׁוֹן שְׁמָחָה, וְהוּא מְגֹרֶת:
 כְּעֵלָם ה', שְׁהוּא עֵינֵן פְּרִישָׁת הַעֶזְרַת בְּזִיכֵי כָל רֹאשִׁי, וְכֵן הוּא
 בְּאֵמֶת, כִּי הַשְׁמָח בְּלִבּוֹ הוּא יִתְרַחֵף וַיִּתְרַחֵף לְשׁוֹן כָּל, אֲנִל מִי שְׁהוּא בְּפֶתַח
 וּבְקִתָּתָהּ, הוּא בְּתוֹלְדָתוֹ (אִין וַיִּנְעֵד נֶאֱמָר) לְהַסְתֵּר וְלִהְיוֹת בְּמַסְתָּרִים,
 כִּי הוּא יִרְאֵה מִמֶּנָּה שׁוֹכֵחִין, וְכֵן הִיא צוֹרֶת הַיּוֹדִי, כִּי צוֹרֶתָהּ הִיא כְּמוֹ
 מַעֲרָה שֶׁבְּכִסִּים זֶה לְהַסְתֵּר שֶׁם, כֹּה: ח' ד' א'.

(א) בְּמֵלֶת נִכְסֵי דָק וּבְחִבְרוֹתֶיךָ נִחְלָפָה תִי'וֹ הַחֲפֵעֵל בְּטוֹר'וֹ, לְדַבֵּר נְחוֹת
 בְּצִדִּי, כִּי מִנְּטָח הַטוֹר'ת קָל וַיִּתֵּר אֶתֶר הַכֶּדֶי, מִנְּטָח הַתִּי'וֹ, וְעִינֵן לְהִלְכֵּךְ שֶׁעַר
 בְּנֵין הַחֲפֵעֵל. (ב) ד'ל: כִּי צוֹרֶת הַטוֹר'ת כּוֹטָה בְּשֵׁי חֲלִיקָה מִן הַיּוֹמֵן אֶל
 הַשְּׁמָחֵל. וְאוֹלֵי לִכְךָ צוֹרֶת הַטוֹר'ת כּוֹטָה לְשֵׁנֵי בְּדִלִים, כִּי הָיוּ הֵיא מִתְחַלֵּף עִם
 אֹתֵתֶיךָ הַמַּשְׁתָּת, כֹּאשֶׁר בִּימֵר הַחֲכָם בֹּזֵה, וְע"כ תִּשְׁבּוּבוֹ כְּמוֹ מַשְׁתָּה כְּאוֹתִיוֹת
 יכ"ל מ"ן הַבְּאִיס מִסְרֵיו, וּבְכָל מִקוֹם הוּא שׁוֹרֵף כְּמוֹ חֲתָתִית ז"ת הַבְּאִיס לִפְנֵינוּ,
 וְכֵן הוּא כּוֹטָה לְכַד הַיּוֹמֵן שְׁהוּא לִבְנֵי, וְגַם לְכַד הַשְּׁמָח שְׁהוּא לְאַחֲרֵינוּ, וְהִנֵּה מ"ש
 הַחֲכָם ז"ל מֵאוֹת טוֹר'ת בְּסִפְּרֵנוּ יִסְדֵּד מוֹרֶה שֶׁעַר אֶתֶר עֶשֶׂר. (ג) אֲנִי הַנּוֹן מִשְׁרַשׁ
 נִטָּה בְּשֵׁם הָאֵת טוֹר'ת, שֶׁחֵן זֶה טוֹן? (ד) וְאִין בְּמֵלֶת תִּתָּה כו'ג, וְכֵן הוּא
 בְּשֵׁם הָאֵת טוֹר'ת.

(א) שְׁהוּא שֶׁרָא בְּמֵלֶה. (ב) לְהִלְכֵּךְ בְּשֶׁר בְּנֵין פְּעֵל בְּד'ה וְעֵמָה אֶלְדִּבְרֵי
 (ג) רִחַב

ספר צחות

זה בבנינים • (ג) ויש יו"ד בראש המלה נוסף בשמות, כיו"ד
יָצָהָר, ויש יו"ד שהוא סימן בעד יחיד שאיננו נמצא, (ג) כמו **יִשְׁמֹר**,
יִדְבָּר, ואם יוסיף באתרונה וא"ו יהיה לשון רבים, כמו
יִשְׁמְרוּ יִדְבְּרוּ יִרְאוּ מה' (תלס ל"ג ח'), (ד) רק
השרש להתחברו עם חנועת
נעלם יו"ד
שבר, וכן המנהג עם כל הסימנים, **אִירָא יִירָא נִירָא תִירָא**, ויש
יו"ד שורש באמצע המלה, רק שימצא
שיעלם, (ה) כמו **אִים** ו**נִירָא** (הקיק א' ו'), אמרו את **אִימתי**
אשלח לפניך (שמות כ"ג כ'), **הִיָּה חִיָּה וְיִהִי וְיָחִי**,
ואין בן הוא ושהוא שורש, (ו) כמו
דוה לבנו (זכיה י"ז), והנה מצאנו ואתה הוה להם למלך
(כמיה ו' ו' ו'), הנה יד ה' הויה (שמות ט' ג'), והנכון כי
הוא ו' תחת הו"ד כי יחלפו, הלא חראה אמרו מן **ידע**,
ידע לכם (יחזקאל ל"ז ז'), כאשר אפרש בבנינים • (ז) ודע
כי מלת **יְהִי** גם **יָחִי** ורות, כי הם שניהם מבנין הקל, ואין מנהג
אותיו העתיד (ח) להיותם בשו"א כ"א האלף בפח"ח
קטן, והשלשה (ט) בשבר, (י) כ"א אין שם אות מהגרון, ואם היה
מהגרון יהיה פח"ח קטן או גדול, כמו בזה **יָחִי** עניי עמו (ישעיה י"ד
ל"ג), **וַיֵּעָלֻ**, והנה ההתחלת **עתידי** (יא) **הִיָּה וְיִהִי**, אם היה
חסר ה"א לעולם כוא נע, (יב) וזה **חִימָה**
גדול, וככה דקרוק המלות, מלת **פָּנָה אֶפְנָה יִפְנָה תִפְנָה נִפְנָה**,
ובחסרון הה"א חשוב המלה מלעיל,
אֶפֶן יִפֹּן נִפֹּן תִפֹּן, (יג) או בקמ"ץ קטן, אל **תִפֹּן** אל מנחתם
(כמדבר ט"ז ט'), והנה בעבור **דחיות** מנהג
היו"ד להיותו נעלם עם השבר, כי הוא הקל, (יד) ע"כ אמרלו **יְהִי**
(ראש ל' ל"ד), (טו) וכאשר רצו לעשות ע"מ וירד מיעקב (כמדבר
כ"ד י"ט), באקשה, (טז) ע"כ אמרו **יְהִי** **רָאוּבֵן** (דברי ל"ג ו' ו').

ואין

באור

(ג) ראה טעם לזה בפירושו לשמות (ג' ט"ו). (ד) **יִרְאָו** מה' כז"ל
(ה) הבט במחזנים דף י"ד ע"ב, ומ"ש שם החכם המבאר **בסימן ז' ד'**
(ו) עיין בהכ"ל דף ט"ו ע"א, ומ"ש החכם המבאר **בסי' ל"ז** - (ז) להלן בשער
בנין נפעל. (ח) בבנין הקל. (ט) מבנין אותיות ינ"ת. (י) מביר"ק.
(יא) תחת אותיות א"ת **בבנין הקל משרשי**: הִיָּה, חִיָּה, שֶהֶם כח"ל"ה.
(יב) אם תחסר ה"א השרש בעתיד יבוא שו"א נע תחת יו"ד ותיו" א"ת **יָחִי**.
יְהִי יְחִי תְהִי תְהִי, וזה זרות. (יג) כמו כן משרשי: הִיָּה, חִיָּה, חִיָּה.
אם יבואו בחסרון **ה"א**, הִיָּה מן הראוי לבוא.
יְהִי יְחִי, וכן השאר. (יד) המיר"ק היא המנועה הקלה שבמנועות (דער
פיינסטע טאָן). (טו) **יְהִי**, כז"ל, נמקום **יְהִי**, כי היו"ד

ואין יו"ד לפי דעתי בסוף המלה שורש, אולי עשו כן העברים באות
הוי"ו גם הוי"ד, שלא יהיה שורש בסוף, בעבור כי ישרתו בסוף לדרכים
רבים, והוי"ד יחד מהוא"ו. (יו) ויאמר ר' יהודה המוקדק ו"ל וכן הסכימה
דעת ר' יונה ו"ל ור' משה הכהן ו"ל, כי חיים מפעלי הכפל, (יח) ע"מ
ויחריו יהיו חיים (שמי' כ"ז ב"ד), (יט) והראי' וארפכשד חי (ראשי'
י"א י"ג), שהוא פתוח כמשקל פעלי הכפל, כמו יען **רן**
לבבך (מ"ב כ"ב י"ט), (כ) ואני אומר כי יש לנו מלות כמו ורות
בנגד חבירו, (כא) כמו כי צו לצו (ישעיה כ"ח יו"ד), (כב) תהיה
כן מלת חי, (כג) ונדרש יו"ד חיים כיו"ד העבריים
(שמות ג' י"ח), (כד) והעד הנאמן כי לא
המצא מלה שהיא מצטרפת (כה) כלל עם סימן עתיד או עבר עם
סמוכים (כו) כי אם מבעלי הה"א, אמרו אם יחיינו (כו) נחיה (מ"ב
ו"ד), ולא אמרו יחיינו (כח) בשכר החי"ת
כמשפט בעלי הכפל, ולא אהוי וחבירו, (כט) רק אחיה,
ומלת לחייתנו (דברי' וי"ז ב"ד) מהבנין הכבוד. ויש יו"ד
תחת ה"א, כמו חסיה נפשי (תלים כ"ז ב"ד), (ל) ויעלימוהו
[*] ויאמרו עשיתי, ובשמות החואר, (לא) יעלו שדי
(תלים)

באור

כח נסתר מוכשרת יותר לבוא אחר הקור"ק מלבוא אחר הסגול, כאמור. (פז)
כי לאמור: יהי, יחי, על משקל: וירד, הוא קשה מאוד, ואי אפשר לבטא
כן, כידוע: למצוי
יהי הוי"ו והי"ד שרשיים בסוף המלה, בעבור כי ישרתו פעמים רבות בסוף המלה
על דרכים שונים, וביותר הי"ד, והי"ן נקל לטעות בין וי"ו וי"ד שרשיים, לשימוש
(יח) ושרשו: חיי. (יט) שרשו: תמס. (כ) שרשו: רכך. (כא)
שאר כתי"ל, כי לדעתו ו"ל סי מגורת כתי"ל, ושרשו: סיה. (כב)
שרשו: נזה, ומשקל: פע. (כג) על משקל: פע, מנחי"ל. (כד)
פיהם, יו"ד חיים נדגשת דרך כחות, למדת ולדגשת י"ד האש, כי
הי"ד נח נסתר הוא סימן הרבים, כמו שדגשת יו"ד העבריים
להראות יו"ד היחס, כמ"ש בפירושו לשמות (ג' י"ח). (כה) ר"ל:
מלה שיש לה צירוף עם זמן עבר או עתיד. וז"ל החכם המצא אר למאזנים דרך ג'
ע"ב: וכלל אמר לך כי כל כתיית הפעלים והשמות והמילין אשר יכנה הלוזו בשם
קונינו אציון ודעקלינאציון והאשכנזי בשם ווארטבייגונג, את כולם הכנים
הרע בשם צירוף והצטרפות, וכן בערבתי חלתי צריף. עכ"ל. (כו)
כינויים. (כז) שהוא עתיד מבנין פעל מנחי"ל. (כח) יחיינו, כנ"ל,
שהוא עתיד מהכפולים מבנין הפעיל, ע"מ: יסבנו, ואלו היה
כפולים מבנין פעל היה ראוי: יחיינו, כמו: יסובנו. (כט)
משום מאוד בדבור, ונ"ל: אחוי וחבירי, וכוונת החכם,
כי לא מנאנו אחוי ורחוי וחביריהם, כמשפט בעלי הכפל מבנין הקל:
אסב תסב וזמנין, רק: אחיה תחיה, ע"מ: אגלה
תגלה מנחי"ל. (ל) כי שרשו:
פיהם, ונח צמשקל ההפסק להקל קריאת הי"ד, ועיין במכילת דף
קכ"ד

כפר צחות

(תלם י"ז י"ב), עלי לבי דף (ימיה י"ח), על משקל גנב,
 טוב וספֵּה (תלם י"ז י"ב), רק אצילי דף (יחזקאל י"ח)
 וזה, והראוי ידים. וילד בלעדי נוסף, אם איננו
 סימן המרבר, (לג) כמו בלעדי רק אשר אכלו
 הנערים (ראשית י"ד כ"ד). ויש יו"ד ליהם, (לג) כמו העברי
 העבריה העברית. ויש יו"ד במלה הטעם נוסף והוא נעלם,
 כמו זולתי, (לד) בלתי כלב בן יפונה (במדבר
 ל"ז י"ב), ובשמות, (לה) כמו פני אחונו (ראשית
 פ"ט י"ח), ובפעלים, מושיבי להשיבי מקימי חוצבי
 יושבי, ואחר סימן

הנקבה, המעטרכי (תלם ק"ג י"ז), (לז) חייכי (שס),
 החלואיכי (שס פסוק ג'), טובי נפשי
 למנוהיכי כי ה' גמל עליכי (שס קט"ז). ויש יו"ד
 סימן נקב' (לז) בכל הבניני, לבי מכרי את השמן
 ג' מ"ד י"ז), והסירי (לח) את יינך (ש"א א' י"ד), כי
 אם תכבסי (ימיה ב' כ"ב), ועזה השמרי נא (שפטים
 י"ג ד'). ויש יו"ד סימן הרבים וזרים, (לט) ואם הם
 סמוכים יהיה לבדו, (מ) ידי עברי רגלי, ונמצא השוחים במזרקי
 יין (עמוס ו' י"ז), (מא) ובי כל נביאי
 כל חוזה (מ"ז י"ז ג'), ועב מ"ס יהיה מוכרה, (מג)
 שעלים קטנים (ש"ב ט"ז), ובחזקת דיו"ד, כמו שעלים הראשון.
 (מד) ויש יו"ד סימן יהיה מדבר בעד נפשו, (מה)

כדרך

באור

קכ"ד ע"א - (ס) הי"ד. (לא) מוסב על דיו וחבירו, כי שרדי הוא שם
 הענש. (לב) ותהיה מלה מורכבת מן: בל (ניכס) ועדי (מיר),
 וכ"כ במאזנים דף י"ז ע"ב, וראה בביאור על התורה ב' לך לך (י"ד
 כ"ד). (לג) בפירושו לשמות (ג' ט"ז) כתב: ונעבור כי במספר דומה לאחד
 היה ליחס. עכ"ל. (לד) הי"ד במלת זולתי נוספת, כי מנאנו ג"כ בלי
 יו"ד, כמו זולת דלת עם הארץ (מ"ז כ"ד י"ד), וכן הי"ד במלת בלתי
 נוספת, כי מנאנו כי את בלתי (ש"א ב' ב') בלא יו"ד, והנבט
 במאזנים דף ט"ז ע"ב, ובדף ל"ח ע"א וע"ב, ובמכלול שער דקדוק המלים.
 (לה) הי"ד נוסף. (לו) כי דינו: המעטרה, וכן כולם. (לז) טעם
 לזה ראה בפירושו לשמות (ג' ט"ז). (לח) הסירי, כנ"ל.
 (לט) כי סימן הרבים לזכרים הוא: יים בסוף המלה. וגם טעם
 לזה הבט בפירושו לשמות במקום הנזכר. (מ) הי"ד לבדו בלי מ"ס. (מא)
 שבא במזן תחת כפרד, כי הראוי: השותים במזרקים יין. ובספרו מאזנים
 דף כ"ט ע"ב כתב: ומלת במזרקי יין חסרת כסף או זהב, שענינו במזרקי כסף
 או זהב, וכ"כ בפירושו, שחסר הנסמך. (מב) הראוי: כנ"ל י"ס.
 (מג) כפרד, שאינו נכמיכות. (מד) נראה, שחסרם גורם בפסוק זה
 שעלים חסר יו"ד, אכן נפמרינו, שניהם מלאים, וגם לא נמצא במסורה בשום
 מקום

בדרך האלף בראשונה, (מו) אולי עשוכן כי מספר עשרה (מז) דומה
לאחר, (מח) אין הפרש ביניהם, גם הזכרתי (מט) שיתחלפו, (כ)
כמו ישי אמרו ואישי (זה"ש י"ג), (נח) וככה רבים, והנה במלת
הטעם עמי, ומושיע אין בלתי (הושע י"ג ד'),
וכשמות ידי רגלי, כי (נב) פעם לשון המדבר (נג)
ופעם סמוך, (נד) כי פה הוא מוכרת, כי פיה' (נה)
דבר (ישיה א' כ'), כי פי (נו) המדבר אליכם (ראשית מ"ה י"ב),
והנה הכל בשבר קודם היו"ד, ואם היה פתוח דגו לשון רבים ויראה
היו"ד, (נז) ידי, רגלי, ואם אחריו וא' יעלם היו"ד, והנה נחשב
כאלף נח נעלם, ידי רגליו. (נח) ובהיות יו"ד עם
מלת רגליה [*] רגלינו ירינו, רגליה, במקום אחנה
[*] או סוף פסוק, ירינו
רגלינו, [*] אם הוא בלא יו"ד הנה סימן יחיד, ואם ביו"ד
סימן רבים. ויבא סמוך (נט) עם לשון רבים לנוכח או לאשר
אינם נמצאים, רגליהם רגליכם רגלימו, ישריחו פנימו (תלם
י"א'). והנה צורת היו"ד בדרך
גלגל כי הוא מחבר כל אשר בחוכו, (ס) והוא מגורת והתודה השנית
(נחמ"י י"ב ל"ח), שתי תודות גדולות (שם פסוק ל"א), אולי

יד

באור

מקום שעלים חסר יו"ד. (מה) כמו: פוקדי ודומיו. (מו) כמו:
אפקודי ודומיו. (מז) שסיומו יו"ד. (מח) שסיומו אלף, ועין
להלן בשם המספר עשתי עשר, ובפירושו לשמות (ג' טו') . (מט)
בפירושו לשמות במקום הכל, ובמאזנים דף ט"ו ע"א, ושם הברך. (נ) היו"ד
באלף והאלף ביו"ד. (נא) הוא ישי חצי דוד המלך ע"ה. (נב) פי, כגלי
(נג) מדבר בעדו. (נד) למלה שאחריה. (נה) סמוך מהמוכרת: פה .
(נו) הוא מדבר בעדו, פה עלי. (נז) היו"ד גת נראה. (נח) עין
מה שכתבתי למעלה דף ד' ע"ב בסיומן ה'. [*] לברך וללגן דברי החכם ז"ל,
נמקד ונאמר דקדיו באופן אחר, להיותם אז מובנים על נכון: ובהיות יו"ד עם מלת
רגליה רגלינו ירינו, רגליה ירינו רגלנו, אם הוא בלא יו"ד וכו',
למעלה, על מה שכתב: ואם היה פתוח הני לשון רבים ויראה היו"ד ידי, רגלי,
ועל זה כתב: במקום חתום או סוף פסוק, כ"ל: אז בא האות
קודם היו"ד בקמץ: רגלי ודומיו. ד"א. [*] רגליה ירינו רגלנו, כג"ל.
ד"א. (נט) מחובר יו"ד ונכסף בבינוניים. (ס) ועוד
ידוע כי גלגל הרוח והאש אחד, גם כן גלגל המים והארץ, ומקיימים אותה שמונה
גלגלים בראיות גמורות, והנה הכל עשרה, ע"כ צורת יו"ד כדמות קוועגול, שהוא
מקוף כל אשר בתוכו, ופירושו קהלה (פירושו מלת יו"ד מלשון קהלה והקף
כללי), מוגרת והתודה השנית שתי תודות. (יסוד מורה להחכם י' עזרא ז"ל
בשער י"א בתוספת ביאור מהמזכר) . [*] אולי מוראת מלת יו"ד מלשון
יד, כי היד היא סובבת ומקפת את כל הנתון בתוכה. ד"א. [*] שצראה
יתר נכון, כי מלת יו"ד היא מענין יד, בעבור שבאה אחריו אות כ"ף, אשר

ספר צחות

יד קרוב ממנו, [*] ואף כי אחריו כ"ף. [*]

הכ"ף. משרת בראשונה ובאחרונה, (ח) ודרך אחד בראשונה, **כעל** גמולות (ישעיה כ"ט י"ח), **כְּרֹאוּבֵן** ושמעון (ראשית, י"ח) **כ"ף** ויוסיפו ס"ם עם וא"ו **כ"ף** ויאמרו כ"ף, **כְּבִלְתוֹ**, **כְּמִצְחָק**, כאשר אמרו **כְּמוֹפִי**, (ז) ויאמר ר' יונה המדקדק ו"ל כי אין ראוי לאמר **כְּשֹׁמֵר**, (ג) **כְּשֹׁמֵר**, (ג) ויאמרו **כְּשֹׁמֵרוֹ**, (ד) ולא **כְּשֹׁמֵר**, ולא **כְּמוֹ שֹׁמֵר**, (ה) וראייתו ו**כְּמוֹ** השחר עלה (ש"ס י"ח ט"ו), שהיה ראוי להיותו כטעם **וּכְמוֹ** עלה השחר, (י) והנה שנה ורבו **כְּמוֹ** רבו (זכריה י"ד ט"ז). (ז) ויש כ"ף באחרונה נוסף סימן יחיד זכר, לעולם הוא קמוץ, יחיד עם יחיד או יחיד עם רבים, **יִדְּךָ** **יִדְּךָ**, זה **יִלְדְּךָ** (משלי כ"ג כ"ב), כי **אֶהְיֶה** (דברים ט"ו ט"ז), **אֶהְיֶה**, וברשון נקבה לעולם בשו"א נח נראה, יחיד עם יחידה או רבים עם יחידה, **יִדְּךָ יִדְּךָ**, וכן הכל, ועם חוספת ס"ם לנוכח הוכרים, ועם נו"ן לנוכח הנקבות, **יִדְּכֶם יִדְּכֶם**, **יִדְּכֶן יִדְּכֶן**, וכן בפעלים, ואין צורך להאריך. ויש כ"ף בסוף המלה עם יו"ד נוסף, והוא **בְּתוֹכְכִי** ירושלים (תלמי קט"ז י"ט), (ח) וי"א שהטעם שהוא לנוכח, (ט) **כְּעֶרְכָּךְ** (י) הכהן (ויקרא כ"ז י"ג), וי"א שהטעם כערך אתה הכהן, (יא) אח ככף (יג) **כְּעֶרְכָּךְ** (שס פסוק

באור

שמה: כ"ף מורה גם כן על היד. ד"א.

(א) בראש המלה ובסופה. (ב) **כְּמוֹפִי** (איוב ט"ז ה'), כנ"ל, והכוונה, שהוסיפו מ"ם עם וי"ו על כ"ף הדמיון, ואמרו: **כְּמוֹ**, כאשר אמרו: **כְּמוֹפִי**, בהוספת מ"ם עם וי"ו על ב"ת השימוש, תמורת: ב פ י. (ג) בעבור שלא יתכן לחצר כ"ף השימוש לפעל עבר, ועיין במאונס דף י"ב ע"א ומ"ש המכס המצא שם. (ד) שאף כי לפעל לא תחזור הכ"ף, מכל מקום יתכן לחצר אותה לבינוני ומקור, כי הבינוני והמקור בכל פעל דינס כדון השם, ולכן יתכן לומר: **כְּשֹׁמֵרוֹ**, תמורת: **כְּשֹׁמֵר שְׁלוֹ**. (ה) שגם לא יתכן לחצר מלת כמו לפעל עבר. (ו) פי', שהיה לו לומר: וכמו עלה השחר, אך בעבור שלא תחזור מלת כמו לפעל עבר, החדול ביניהם במלת השחר, ואמר: וכמו השחר עלה. (ז) שמחזרת מלת כמו לפעל עבר. (ח) שהיו"ד נוסף, וראוי להיות: **בְּתוֹכְךָ**. (ט) ויהיה הבינוני לנקבה נוכחת במלה זאת: כ"ף, ושתי הדעות: האלה הזכיר המכס גם בפירושו לתלמי (שס), וז"ל: יו"ד בתוכי נוסף כמו בתוכי מפרס, או לנוכח המדינה. עכ"ל. והנה דעת י"א שהבינוני לנקבה נוכחת הוא לפעמים: כ"ף, וזה כהוג בלשון חרמי, כמו: **צַעֲרִיכִי וְעִדְוִיכִי** (חונקלוס ראשית ג' ט"ז), ודומיהם. (י) ר"ל: במלה הזאת הכ"ף האחרונה נוספת, והטעם: כערך הכהן, וזה הוא דעת כל המדקדקים, כמ"ש בפירושו לס' ויקרא (כ"ז ב') * (יא) שהכ"ף האחרונה במלת כערך כן לנוכח

פסוק כ"ג), באו שנים הסימנים, (יג) והטעם הערך שלך אחה הבנה, כמו בחור האהלי (יהושע ו' כ"א), (יד) ויאמר ר' יונה ג"ע, כי באכה סדומה ועמורה (ראשית יו"ד י"ט), נוסף הכ"ף, (טו) ולפי דעתי שהוא לנוכה אשר ידבר, (טז) כי כן משפט הסדברים. ובעבור היות כל המעשים כפי יושר ממסך העושה, ואין כגוף אבר ישר בממסך, שיכול לדמות בו כל דבר בעבור היותו ישר, כמו הכ"ף, נקרא כן, [*] גם ידמה מעט לצורתו. [*]

אות למ"ד. ישרת בראשונה ולא באחרונה, לכך מערי הפרוי (דנ"י) ג' ה'), לבלתי נתן זרע (ראש' ל"ט ט'), לראובן לחכמים לקנה אותו (ויקרא כ"ה ל'), והטעם (ח) ידוע. ויש בעבור, (כ) כמו אמרי לי (ג) אחי הוא (ראשית כ' י"ג), פן יאמרו לי (זפטיס ט' כ"ה), ויש למ"ד נוסף, כמו השלישי לאבשלום (דה"ט ג' ב'), ויש למ"ד בחור המלה ולא ידענו מה טעמה, שלאבן ושלי (איוצ"כ"א כ"ג). והנה אגלה לך דעתי, הנה ראינו כי אין אות במכתב הזה שהוא בדינו, שהוא עולה למעלה, חוץ מלמ"ד, (ד) והנה הוא כטעם עילת כל דבר וסיבתו, ואין חכמה למעלה הימנו, על כן נקרא למ"ד, (ה) ואחר שמצאנו שאין אות שיגביה הלשון קצתו רק עם הלמ"ד לברה, לאות

באור

לנוכה, והטעם: כערכך אתה הכהן, וגם דעה זאת הניח בפירושו שם. (יב) מכתב, כ"ל. (יג) ר"ל, שכל המלה הזאת בשני סימני הודעה, כה"ט הידיעה ובכינוי ה', והוא זר, כי האחד יספיק, כמ"ס בספר מאונס דף כ"ג ע"א, וראה בפירושו שם. (יד) גם שכל המלה הזאת כה"ט הידיעה עם יו"ד הכינוי בסוף, שלא כמשפט, אמנם בספר מאונס (שם) הניח בשם יס אומרים, כי היו"ד נוסף. (טז) שהכ"ף והה"א נוספות, והטעם: לבוא סדומה. (טז) שהכ"ף נמלת צו"כ"ה לנוכה, וידבר הכתוב אל הקורא: בואך (ואם רוא קאממסט). [*] בעבור שכל מעשי הנופים הם כפי יושר ממסך (נאך דער גערארליניגען צוזאממענועצונג) העושים (דער ווירקענרען), ואין כגוף אבר ישר בממסך (אונד עם אים קערפער קיין גליד גיבט, וועלכעס איינע ווא גערארליניגע צוזאממענועצונג האט), שנוכל לדמות אליו כל דבר, בעבור היותו ישר (גערארליניג), כמו הכף (כף היד, ויא פלאכע האנד), לכן נקרא האות הזה, שיורה צעיקר הוראתו על דמיון דבר לדבר, כמו שניאר החכם ז"ל למעלה מזה, כ"ף, כמו כף היד, שנוכל לדמות אליה כל דבר, כאמור. ר"א. [*] שורת הכ"ף דומה מעט לכף היד. ר"א.

(א) טעם שימות הלמ"ד. (ב) שתמש למעשים אות למ"ד תמורת מלת בעבור. (ג) בעבורי. (ד) שחות הלמ"ד פולה למעלה תמורת המכתב. (ה) ועבור גובה הלשון במבטאו (במבטא הלמ"ד) שמוהו למעלה על כל החומות, וקראוהו למ"ד תמורת לימוד, כי עיקרו לדעת למה היה הדבר (לדעת עילת כל דבר וסיבתו כמו שניאר החכם פה באות למ"ד), והוא הסוד הכבוד. (מדברין) עורא במספרו יסוד מורה שער י"א בתוספו' ביחור מהם באר. [*] כיונה

ספר צחות

לאות כי מכתבנו על דרך החולות, [*] רקלאנרע עיקר כל האותיות כהוגן בעבור חסרון דעתנו.

אות מ"ם. ישרת בראשונה ובאחרונה, רק בראשונה יתחלק לשני חלקים, [*] שהוא חלק מרכ, [*] אולי כן פ"מ מ"ם

כאילו הוא מהם, [*] דרך קצרה, כמו משמעון, מבני נפתלי (שפטי' ד' ו' י'), ולעולם המנהג להיות תחת המ"ם

חיר"ק, רק אם היה האות הבא אחריו אחד מאותיות אהרע"ר, ישוב המ"ם קמוץ בקמץ קטן, כמו סאל אביך (ראשית מ"ט כ"ה), מהחל חרמש (דברי' ט"ז ט'), מחרמם (עובדי' א' י"ד),

מערוער, מרשית השנה (דברים י"א י"ב), והיה זה הנוח הנעלם שהוא אחר הקמץ הקטן, תחת הדגש שהוא

במלח מקמן וער גדול (ראשית י"ט י"א), וטעם זה הדגש לחסרון הנו"ן, העקר הוא מן גדול ועד קטן, ואחוז דרך קצרה ושמו שתי

מלות מלה אחת, (א) כמו מזה בדרך (שמות ד' ז'). ויש מ"ם שהוא יחיד, (ב) כמו מזקנים (תלוי' ק"ט ק'), מכל

מלמדי השכלתי (שם פסוק ז"ט), מכל שהיה לפני בירושלים (קהלת ז' ט'). ויש מ"ם נוסף, (ג) כמו מזמור מחומה

מגלה מכמרת, ובפעלים, (ד) כמו מקטיר מדבר מברך. ובאחרונה ישרת המ"ם לטון רבים וזרים, ירם ידיהם,

ירכם ידיכם, וכן בפעלים, ברכנוכם (תלוי' ק"ט כ"ז), לא שערום

אבותיכם (דברים ל"ז י"ז). (ה) ויש מהם (ו) בסוף המלה חחת נו"ן נוסף, כמו כסף הפדיון (נמדר ג' מ"ט). (ז) ורע כי צעיר

דרם

באור

[*] כוונת החכם ז"ל, כי אות הלמ"ד, שתורה על לימוד החכמה העיקרית והנכונה, צריכים אנחנו להגדירה ולהעלות לשון במבטא, מה שאין כן

בשאר האותיות כל כך, וזה לאות, כי המכתב העברי הוא על דרך התולדות (נאך דער נאמור), כי המכתב הזה אות הלמ"ד היא עולה על שורת המכתב, כנ"ל. ד"א.

[*] מ"ם המצאית בראש המלה תורה שיתחלק הדבר לשני חלקים, וינטל חלק מהכל. ד"א. [*] מהכל, שהוא רב מהחלק. ד"א. [*] כי פירוש

שם האות: מ"ם כאילו נכתב: מהם, כי הוראת המ"ם היא: לקיחת חלק מהכל. ד"א. (א) כמו: מקטן תמורת: מן קטן, מזה תמורת: מה זה, ובא לשון נו"ן מזה. לחסרון ה"א של מלת:

מה. (ב) להורות על היתרון (קאמפאראטיף, פערגלייכונג), כמו: מוקדים (מערד אלזו דיא אלטען) ודומיו. (ג) נוסף על השם לסימן המשקל. (ד) בפעלים תבוא מ"ם נוספת על השורש לסימן הניכוי בבנין

פעל ונכנין הפעיל. (ה) ראה בפירוש החכם ז"ל שם. (ו) מ"ם, כנ"ל. שמה מ"ם נוסף המלה תמורת נו"ן נוספת, והראוי

(ז) הפדיון

רדם (תליס ט"ס כ"ח), המ"ם סימן רבים, (ח) אע"פ שבאה המלה בקמ"ץ קטן, והמנהג הוא להיותם בקמ"ץ גדול, (ט) יש להשיב כי נשתנה בעבור היות המלה מהפעלים שאינם שלמים, (י) כמו איה **המעלים** (יא) מים (ישיעיה ס"ג י"ח) וצורת המ"ם לאות על מה שהזכרתי כלוקח מעט מהרבה, (יב) אויש לו טעם אחר. **אות נו"ן**. ישרת בראשונה לשון רבים בכל הבנינים, כמו **נעשה** ו**נשמע** (שמות כ"ד ז'), **נדברה** **נזכרה** **נשמר**

נתקדש, גם הוא סימן בנין נפעלי, כמו ו**נשמע** פתגם המלך (אסתר ח' כ'), **נשאל** **נשאל** **הוד** (ש"א כ' כ"ח), ובעתיד יבולע ברגש, (ה) ולא

יראה החוצה כתוב בכל המקרא, (ז) והנו"ן שהוא שורש בראש המלה יחסרוהו בעתיד, (ג) **נפל** **אפול** **יפול** **נפול**, נבול **הבול** (שמות י"ח י"ח), והנה הוא מבוטע ברגש, והנה הוא חסר במלת **נפול** (ד) בעלה (ישיעיה ס"ד ה'), להתחבר שני נוני"ן, **נתה** (ה) לי (ש"כ"ז מ"ח), **שרש נתה** לי, גם ימצא מבוטע בחוץ המלה והוא שורש, **ישוב אפק** (ו) (ישיעיה י"ב ז'), כי הוא מגזרת **בי אנפה** (ז) (ש"ס), והנה הוא במלת **אף** (ז) חסר, וככה במלת **פת**, (ח) ויבולע במלת **פתו**, (ט) וכן במלת **שתים**. (י) ודע כי לא חמצא בכל המקרא שו"א נע ואחריו דגש רק מוצא הגזרה, על כן יוסיפו רבים בקריאת אל"ף עד שיהיה שי"ן שתיים נח נראה, (יא) והנה מה יעשו במלת **משחים**

באור

הפדיון ע"מ **פעלון**, ואותיות ט"ן מתחלפות בעצור **עשיתן** ממוצא הנחיות. (ח) ויהיה טעם **רדם**: **הרדה** שם **להם**, ועיין בפירושו שם. (ט) כי הראוי: **רדם** ע"מ **עזשם** מן ע"ש ודומיו. (י) כי שורש **רדם** כ"ה, מכתו ל"ה י"א) שרשו: ע"ה, מכל"ה, וראוי להיות: **המעלים** ע"מ: **מגלים** מן ג"ה ודומיו. (יב) פירוש, צורת המ"ם, שהיא פתוחה מעט למטה, היא דומה לצר שנקלח מעט ממנו, ומשאר זו פתוחה ופתוחה מה, וזה לאות על הוראת המ"ם, שהיא לקיחת חלק מעט מה כל, כמו שצ"ל החכם למעלה מזה.

(א) נו"ן כפעל, כמו: **אפקד** תמורת **אנפקד**. (ב) ר"ל: נו"ן כפעל יבולע תמיד דגש **נעתי**. (ג) בצכין הקל. (ד) הראוי: **וננבל** שני מוכי"ן, כי שרשו: כ"ב, וזה עדר נו"ן השרש הוטלה תנועתה על נו"ן מדברים בעדס שלכניה כמשפט, ור"ש בן מלך ז"ל הביא עוד דעות חסרות, עיין שם. (ה) הראוי: **נתה** בכו"ף האורש, כי שרשו: כתן. (ו) הראוי: **אנפה**. (ז) הראוי: **אנף**, כי שרשו: אכף. (ח) הראוי: **פנת**, כי שרשו: צכס. (ט) דינו: **בנתו**. (י) משפטו: **שנתים**, כי שרשו: שכה, ופגלע הנו"ן דגש התירו. (יא) ויהיה **קרא**: **שתים** כאלו נכתב **אשתים**, השי"ן בשו"א נח והתירו דגש קל כמשפט. (יב) ר"ל: כ"ל. (יג) במלת

ספר צהות

מִשְׁתִּים עשרה רבוא (יג) (יונה ד' י"א), והנה יש שם דגש. (יג)
 ג' כ' ישנו' (יד) בסוף המלה, כמו נתן, והנה אמרו בצל
 רליותיו **הַשְׁכָּנָה** (יחזקאל י"ז כ'), והנה הנו' סימן לשון רבות
 נקבות, ונו' השורש (טו) מבולע בנו', (טו) להתחבר שנים
 נוני'. (יז) ויוסיפונו' עם הפעל קודם היו' שהוא סימן לשון יחיד.
הַלְהַרְגֵנִי אתה אומר (שמות כ' י"ד), **בְּשׁוּבֵנִי** (יחזקאל מ"ז), ויש בלא
 נו', לתתי להלך עמכם (צמדזר כ"ז יג).
 והנו' עם וא' (יח) אם הוא דגוש, (יט) לשון יחיד, ה' לא
יעֲבֹבֵנִי (כ) בידו (תלים ל"ז ל'), ואם הוא רפה (כא) הנו לשון רבים,
אל יעֲבֹבֵנִי ואל ימִשְׁנֵנִי (מ"ח כ"ז). (כ"ז) וטעם מִמֶּנּוּ שהוא
 לשון יחיד שאיננו נמצא, שהוא כפול, (כג)
 וכן הוא, מִמֶּנּוּ הוא מן מִנְהוּ, כי הדגשות שתחת הה"א תחסר, (כד)
 והעד שאמרו שמץ מִנְהוּ (לוי' י"ב), (כה) וכן
 טעם מִמֶּנִּי, (כו) גם אמרו שעו מִנִּי (ישעיה כ"ד), מה
 מִנִּי יהלך (לוי' ט"ו י'), והנה איש מִמֶּנּוּ (ראשית כ"ג
 י"ו), (כו) צריך לתוספתנו' אחר שהוא עיקר (כח) מל'ת
 מן, כי כן הוא מן מִנְנִי, ובעבור שהיה כבר על הלשון בלעו הנו'
 בנו', על כן הוא דגוש. וישנו' סימן לשון נקבות, ידן
 רגלן

באור

(יג) שאלת **מִשְׁתִּים** היא זרה, כי השי' דגושה לחסרון נו' מ', והשו' א'
 תחתיה א"ל כע' כדן א"ל תחת אות דגושה, ואעפ"כ התי' דגש קל,
 שלא כמשפט אחר א"ל כע', ובמלה הזאת לא יתכן לקרות א"ל גבוהה קודם השי',
 כי זה רק בתחת התיבה, כמו במלת **שְׁתִּים**. (יד) שהיא שורש. (טו) כי
 שרשו: ש. כ. (טז) של ב'ה, שהיא: לשון נקבות רבות, והיא דגושה
 לחסרון נו' השרש. (יז) כי הראוי: **הַשְׁכָּנָה** בשתי נוני'. (יח)
 הכינוי: נו' בפעלים. (יט) בנו', ולפניו: סנו"ל. (כ) כמו:
 יעזוב אותי. (כא) הנו' רפה, ולפניה צר". (כב) כמו: יעזוב
 אותי, יעזוב אותי. (כג) כי הוראת מלת מִמֶּנּוּ כפולה, פעם היא
 לשון יחיד כסתם (פאן איהם), ופעם היא לשון רבים מדגשים צעדס
 (פאן אונז). (כד) הדגשות תחת הה"א שתחסר, כנ"ל, ור"ל: דגש הנו'
מִמֶּנּוּ תמורת הה"א של מִנְהוּ. (כה) שהנו' רפה, כי הה"א כתובה.
 (כו) במלת מִמֶּנִּי: הנו' דגושה לחסרון נו' מן, כי הראוי:
מִמֶּנִּי בנו' מן. ובנו' של כינוי: גי, ופעם מלאכו: מִנִּי במ"ס
 אחת, כמו שמלאכו: ממנו וגם: מכהו במ"ס אחת. (כז)
 מלת מִמֶּנּוּ, אף אם היא לשון רבים מדגשים צעדס, בזה דגש הנו', וזה
 לחסרון נו' מן, כי הראוי: מן מִנְנִי, וכדגשה המ"ס השניה לחסרון נו'
 מן הראשון, והדגשות הנו' לחסרון נו' מן השני של מִנְנִי, ועל כן
 טעמים אגבי מורח, שיקראו הנו' בלא דגש: מִמֶּנּוּ, כאשר אמר החכם
 למעלה בסוף אות וי', ועיין מ"ס בספר מאזני דף ז' ע"ב ודף ל"א ע"ב,
 וראה ג"כ בפירושו לשמות (א' ט'), שהאריך שם. (כח) שורש. (כט)
 הדגש

רגליו ידיהן רגליהן רגליהן, ועם חוספת ה"א, אח
 גויתיהנה (יחזקאל ט' י"א). ויש
 נון נוסף בפעלים בעתידים, תשמעון, ישחרנני
 ולא ימצאנני (משלי א' כ"ח), וזבח תורה
 יכבדנני (תלויס כ' כ"ג), בעבור תברכני נפשי (רחמי
 כ"ז י"ט), להחבלע הנון הנוסף, (כט) ובפעלי
 העוברים, צקון (ל) לחש (ישעיה כ"ט ז'), אשר לא ידעון (דברים
 ח' ט"ז), ובשמות הסמוכים ושאינם סמוכים, זכרון
 זכרון, יתרון ראשון ואחרון, עליון אביון, עון וזון
 קלון. ויש נון תחת מ"ם, כנון חפיון (לא) ושעורים (יחזקאל ד' ט'),
 לקץ הימין (דניאל י"ב י"ג), ולא יאמין בחייון (איוב כ"ד
 כ"ב). והנה טעם נון בעבור שהוא סימן לשון רבים
 כאלו תולדת, מגורת גין, [*] וכמוהו ינון שמו (תלויס ע"ב י"ז),
 ירבה שמו, וצורתו, כימקו האורך עם קו הרוחב
 יהיה הרבוי, [*] אולי יש לו טעם אחר.

אות סמ"ך. לעולם עיקר, רק יבוא שי"ן במקומו, (א) אשר בשערה
 (ב) יושפני (איוב ט' י"ז), וישחרנו (ג) להם
 (ש"א ה' ט'), ובעל המסורת הזכירם. והנה צורתו כמסגרת,
 (ד) אולי טעם סמ"ך מלשון סמיכה. [*]
 אות עי"ן. גם זה האות לעולם עיקר, והוא תחלת מוצא כל אוניות,
 (א) וכבר הזכרתיו באות החי"ת. ועיקר שמו נראה בפירוש
 עי"ן, [*] וידמה מעט לצורתו. [*]
 אות פ"א. גם הוא שורש, וי"א כי יתחלף פ"א בבי"ת, כמו שופך
 (דה"א י"ט י"ט), שופך ש"ב י"ד י"ט), ואינו

נמן

באור

הדגש בנ"ן של כיווי: גי להבלעת נון הנוסף, כי הראוי תברכנני בנ"ן
 נוספת. (ל) שהנו"ן נוספת, ושרשו: יכק, ומשפטו: יצקו, וראה
 בפירושו שם. (לא) תמורת: קעים, וכן הדומים לו. [*]
 בעבור שאלו הנו"ן תורה פעמים רבות על לשון רבים, כמו: פקדון ודומיו,
 לכן נקראת: נו"ן, שהוא ענין ריבוי ותולדה, מלשון: כין. וכבר
 ד"א. [*] שגם נורת הנו"ן תורה על לשון רבוי, כי היא מורכבת משלשה קווים,
 מקו האורך ושני קווי הרוחב, כזה: נ, וזהו הכיבוי. ד"א.
 (א) עיין למעלה באלות זי"ן. (ב) תמורת: כערה כחמ"ך. (ג)
 צנוקס ויסתרו. (ד) כל"א: וויא איין שלאש. [*] אולי טעם שם
 האות: סמ"ך מלשון כמיכה, כי הוא מורה על ענין מסגרת
 (שלאש), שהיא עשירה להצדיק ולהסיע דבר לדבר. ד"א.
 (א) הבט לעיל באלות חל"ף בדי"ה והנה תורה, ומ"ש שם בסיומן ג'. [*]
 עיקר שם האות עי"ן נראה בפירוש, שהיה לשון עי"ן (אויגע). ד"א.
 [*] נורת העי"ן היא כשתי עינים (אויגען) קמוכות זו לזו. ד"א.
 (א) כי

ספר צחות

נכון, (א) כאשר אמרו כי קפד (ישעיה י"ד כ"ג), הוא קפדו
(שם ל"ד ט"ו), (נ) ואיננו והנה טעם פ"א כמשמעו
שהוא פתחוק, וכן רובי הפה (ג) פתחתי פציתי פרו פרצו פערני
[*] אולי הצורה יש לה סוד.

אות צד"י. גם הוא שרש לעולם ולא ישרת, והוא מגודר יצוד ציד
חיה (ויקרא י"ז ג), כטעם חפוסה, ויש סמך

מעט בצורה. [*]

אות קו"ף. אין אותו יוצא מטור המכתב למטה רק הקו"ף, והנו כלמ"ד
הפוך (א) וככה צורתו, וטעמו הפך האמת והדבר העליון,
והנה קללה לעד, ונהנה טעם כמו סגורים וקפיים (מ"א י"ד כ"ג), כי
מעשיו דמיונות אין אמתה כם, [*] ואין טענה מהמשאווה
הכפולות (נ) ירהם ארובות, (ג) שהן על דרך מקרא (ד) יצאו, (ה)
וכבר הזכרתי (ו) סודם לפי דעתי.

אות רי"ש, ידענו כי אין אות כבד על הלשון ממנו, ע"כ לא ידגישוהו
העברים, והעד כי לא נמצא נער קטן שיוכל לאמרו כלל,
ולעולם

ב א ו ר

(א) כי לדעת החכם ז"ל לא יתחלפו אותיות שהם מיוחדים אחד, כמו שכתב
למעלה באות זי"ן. (ב) שחלפה הל"ת זי"ן, בחילוף אותיות השונים והלשון,
הנודע למימי הביניים, כדעת רש"י ור"ם'ן מלך ז"ל. (ג) הפ"א, כנ"ל. [*]
טעם שם אות הפ"א הוא כמשמעו, שהיה ענין פה בפתח, והרשיה שרוב
המחשבות באות פ"א, מוריש על ענין פת יפה, כמו:
פתחתי, פציתי וכו' ד"א.

[*] כי טעם אות צד"י מגורת צידה, שהיא ענין פיסה, וגם צורת
אות הצד"י היא דומה מעט לכלי מלקטים (צאנגע), שהוא עשוי לתפוס
ולאסוף דבר מה. ד"א.

(א) פירוש: הקו"ף, היוצא למטה משורת הכתב, הוא הפך מן הלמ"ה,
שהוא יוצא משורת הכתב למעלה, וכן צורת הקו"ף, שהיא למ"ד הפוך, כזה:
ל, ק, כי הלמ"ד יש לו קו יוצא למעלה משורת הכתב, והקו"ף יש לו קו יוצא
למטה משורת הכתב. [*] כי טעם הקו"ף הוא הפך האמת, כי
האמת היא הדבר העליון על כל מחשבות בני אדם, והקו"ף הוא יורד
למטה, כי הוא יוצא למטה משורת הכתב, ומלת קללה לעד ולרשיה על
זה, כי הקללה היא היסוד הצדקה, שהיא מיוסדת על האמת והאמונה,
העליונה על כל דבר, והקללה היא המורידה למטה על מצד שכל,
וזכה מלת קללה מתחלת באות קו"ף, ושם קו"ף הוא מורה גם על החיה
הידועה בשם קוף (אפ"ע), וכל מעשה החיה הזאת המה רק דמיונות
(נאכארהמונגען, נאכעפפונגען), ואין אמונה במעשיו, וההוא ענין אות
קו"ף, כי הוא הפך האמת, כאמור. ד"א. (ב) אותיות מנכפ"ך. (ג)
ויוצאות למטה משורת הכתב הם תבואה בסוף המלה. (ד) מקרה, כנ"ל.
(ה) ליהן ויוצאות למטה מהשורה רק על דרך מקרה, בבואן בסוף המלה, אבל
אות הקו"ף היא יוצאת תמיד מטור המכתב למטה. (ו) למעלה בסוף אות האל"ף.
(א) זה מוקד למעלה, וקטעם שהרי"ש דנושה שלא במשפט. (ב) מרת

ולעולם הוא שרש ולא ישרת, אע"פ שמצאנו (א) מרה בלענה (משנ)
 ה' (ד'), (ב) ברת שרף (יחזקאל ט"ז ד'), ידועים הן והן מעטים,
 כי משפטו (ג) במשפט אותיות הגרון. (ד) ומעם שמו במעשה
 הלשון כאילו יכרת, וממנו ר'ש (ה) ועושר אל תחן לי (משנל' ח'),
 גם צורתו קרובה מהטעם. [*] וי"א כי בעבור היות
 הדל"ת והר"ש דומים במכתב, על כן דודג'נים (ראשית י"ד ד'), דודג'נים
 (דל"א א' ו'), (ו) דעוץ (במדבר ט"ג), דעוץ
 (זס' ז' י"ד), ולפי דעתי שהם שני שמות לאדם אחד
 כמשפט, (ז) על כן טעה האומר כי צדו צעדינו (איכה ד' י"ח), היה
 צדו צעדינו, (ז) וראייתו ברחבתינו (זס'), (ח) וכתיב לא יצר
 צעדך (משנל' ד' י"ז), (ט) והלאפקח עיניו וראה הבא
 אחריו, קלים היו דפניו (איכה ד' י"ט), נלכך בשחיתותם (זס' פסוק
 כ'), (י) והנה צדו כמשמעו, (יא) ואין צורך לדברי זה
 המהביל, (יב) וכן אמר כי חשך (יג) היום (יחזקאל ל"ו י"ח), מגורת
 חשך היה, והתחלף על הכותב בראשונה, ואיננו כי אם
 מגורת ואחשך גם אנכי אותך (ראשית כ"ו י"ז), והטעם שנחשך
 (יד) אור היום, והוא אור השמש שהוא עיקר היום בחום
 היום, מידעי מחשך (תלמוד כ"ח י"ט), (טו) אפר כי הוא מגורת אשים
 מחשך לפניהם לאור (ישעיה מ"ב ט"ז), ואין צורך לשומו
 מגורת

באור

כפשו (משנל' י"ד י"ד), כן נראה להגיה על פי רד"ק ז"ל במכלול דף ס"ג
 ע"א וע"ב, כי זס' מנה כל המקומות שבהם הר"ש דגושה, ולא מנה בתוכם מרה
 בלענה, וגם הרב ר"א צחור ז"ל כתב זס' בנישקין: מזהה במסורת יסרה, כי
 ז' רש"י דגושי, והם אלו שזכר אלת מלת ושרות. (ג) זס' הר"ש. (ד)
 שלא יקבלו דגש. (ה) ראש, כז"ל. [*] דברי הסכם ז"ל בזה קשים להולמם
 עד מאוד, ונראה לי כוונתו בזה, שטעם זה האות ר"ש הוא מענין מעשה
 לשון האדם במבטא, וכאילו יכרת הר"ש מן המבטא, בעבור שהוא כדור מאוד
 על הלשון, וזה הוא מלשון: ר'ש (שמענו שם האות: רי"ש), שהוא
 ענין דלות וחסרון, שזכרנו. ההכנים מהאדם, וגם צורת
 הר"ש קרובה מענין כרית וחסרון, כי צורתה היא צורת אות למ"ד שזכרנו
 ראשה, כזה: כ, ר, ר"א. (ו) ודדג'נים, ודודג'נים, כז"ל. (ז)
 כמו: שלמה, קהלת, ודומיהם, שני שמות לאדם
 אחד, והצט להלן בשער הרביעי דל"ה כלל גדול. (ז) צעדינו היו צדים (ענגע),
 ובא צדו תמורת: צדו, בצל"ף ר"ש בדל"ת, שהן דומות במכתב. (ח)
 שענינו: רחובות רחבים, והנה ההפך מן צדו (ענגע ויין). (ט)
 שפסמכה מלת יצר לולת צעדך, וכן פה מלת צדו עם מלת צעדינו. (י)
 פירוש, מהמאמרים: קלים היו דפניו, נלכך בשחיתותם, המוריס על קלות
 הדפיהם לצד דבר מה ועל לכידת דבר, נראה, כי אמת ויציב: צדו
 צעדינו מענין צידה. (יא) מענין ציד ולכידה. (יב) המדבר דברי הכל ורעות
 כוח. (יג) חשך, כז"ל. (יד) שמש. (טו) מחשך, כז"ל. (טז) חשך,
 חל

ספר צחות

מגורח ואחשך גם אנכי, כאלו מחשך (טו) ביני וביניהם, ולא אראה אותם.

אות שיין. ישרת בראש המלה, כטעם **שכבת שכלם**. (א) ונמצא עם בית, ב'שגם הוא בשר (ראשית ו'י"ג), **בשלי הסער הגדול** (ינכ"א י"ב), **שעלו מן הרחצה** (סיר ל' ז'), **ששם עלו שבטים** (תל'ק"כ"ד). (ב) וטעם שיין מגורח שלש השיניים, וכן הצורה, (ג) ולפי דעתי מגורח שינוי, ושנים לאות על זה, כי זה המספר תחלת השינוי, כי אין לאחר שינוי כלל, כי השינוי לא יבא כי אם מדבר אחר, ובעבור שאין טרם האחר, טרם לא יקבל השינוי. [*]

אות תי"ו. ישרת בראש המלה לנוכח וזכר אונקבה, **תשמור תשמרי**, וכן תי"ו וזכות, **תשמרו תשמרנה**.

ותחת יו"ד שהוא סימן לשון יחיד וזכר שאיננו נמצא, (א) שימו תי"ו, החכמה **תחיה בעליה** (קהלת ז' י"ב), כאשר **תעשינה הרבורים** (דנרי' ב' מ"ד), **ותחיון את הילדים** (שמות א' י"ז). ויש תי"ו בראשית המלה בשמות נוסף, (ב) כמו **תפארת תלבשת**, **תעודה תקומה תבואה**, **תהלה תחלה תפלה**. וכאשר יהיה בסוף המלה התי"ו שורש, ותחבר עם תי"ו הנוכח, (ג) יסור התי"ו של שורש, (ד) כמו **אוחו תטחית וברת** (דברים כ' כ'), **ושחתם** לכל העם הזה (צמדנר ל"ב ט"ו), **והמקה אח** העם הזה (שס"ד ט"ו), פן תדבקני הרעה **ומתי** (ראשית י"ט י"ט). והנה תי"ו באחרונה אם היה קמוץ הנו סימן לשון זכר יחיד, **עשית שמרת**, ואם היה בשו"א נח נראה הנו לשון נקבה יחידה, **עשית ילדת**, ואם בא אחריו מ"ם לשון רבים וזכרים, יהיה תחת התי"ו פתח קטן בעבור שיהיה אחריו נח נראה, כמו **ושחתם** לכל העם הזה, **ובקשתם** משם (דברים

באור

ו"ל בפירושו שם: כאלו מידעיו במחשך ולא יראם. עד כאן לשונו. (א) השיין במלות האלה במקום אשר. (ב) מוסב למעלה, שתשמש השיין לבדה, בראש המלה. (ג) טעם. אות השיין מענין מולד שלש השייכים, וכן נורתו, כזה: ש [*] טעם שם אות השיין מגזרת שיכווי, ומלת שכים לאות על זה, כי מספר שכים הוא תחלת השיכווי, כי אין לאחד שיכווי, בעבור שהשיכווי לא יבוא כי אם מדבר אחר, אשר יפעול פעולה בדבר המושבה, ובעבור כי אין דבר אחר ערם (קודם) האחד, לא יקבל האחד שיכווי טרם (קודם) בוא הדבר האחר, אשר יפעיל בו את השיכווי הקוא. ד"א. (א) כמו: יחיה ודומיו. (ב) נוסף על השרש לסימון משקל השם. (ג) נס עס תי"ו מדנר. צעדו, כמו: ומתי, שהניח המכס ו"ל צמק. (ד) וכאלמה

(דברים ל' כ"ט), ואם לשון נקבות, יהיה תחת מ"ם נו"ן. (ה)
 וכל ה"אנוסף (ו) שהוא לשון נקבה, כאשר יסמך ישוּב ח"ו, (ז) כמו
 חֲכָמָה וּבִינָה (ישעיה יו"ד ב'), אמרו חכמת לב (שמות ל"ה ל"ה),
 וּבִינָה נְבוֹנוֹת (ישעיה כ"ט י"ד). ויש במספר לשון
 זכר, כמו וּשְׁלֹשֶׁת הָאֲנָשִׁים (יחזקאל י"ד י"ח), גם אמרו
 וּשְׁלֹשֶׁת נָשִׁי בָנָיו (האשית ז' י"ג). (ס) ויש שיהיה התי"ו
 סימן סמיכה, ויש שאיננו סמוך, גְּבֻרַת מַמְלֶכֶת, לעולם
 אהיה גְּבֻרַת (ישעיה מ"ו'), אִשְׁת פְּנֹחִים (ש"ל ד'
 י"ט), (ט) נפל אִשְׁת (תלוי כ"ט ט'), (י) אִשְׁת יִפְרָח
 תואר (דברים כ"א י"א). (יא) וכאשר יהיה למ"ד הפועל
 ה"אנוח נעלם, יחליפוהו בלשון סמיכה (יב) בתי"ו סימן נקבות, עֲשֵׂה
 עֲשֵׂתָהּ, (יג) קִנְיָהּ, וכחֲסוֹן הָא, ועֲשֵׂת אֶת הַחֲבוּאָה
 (ויקרא כ"ה כ"א). והנה גם התי"ו סימן
 נקבות רבות, כמו רְבוּחַ בָּנוֹת עָשׂוּ חֵיל (משלי ל"א כ"ט), נָשִׁים יִצְאֹת
 (זכריה ה' ט'), מְשַׁלְכַת חֲבֵרֶת, גם ימצא
 ח"ו בלשון רבים זכרים והם מעשים, כמו אֲבוֹת
 וְלֹחֶת, כאשר מצאנו לשון נקבות עם מ"ם שהוא סימן הזכרים,
 נָשִׁים פְּלִגְשִׁים, גם הם מעשים. ודע כי עזי וּמִרְתָּה (שמות
 ט"ז ב'), קמוץ הרי"ש להורות שאיננו
 סמוך, (יד) והנה טעמו כמו וּמִרְתָּי, (טו) וכמוהו אף נִחַלֶּת שְׁפָרָה
 עלי (תלוי ט"ז י"ז), (טז) גם הוא קמוץ, וכן אם אתן
 שְׁנֵת לַעֲיִנִי (ש"ל ק"ב ד'), גם הוא קמוץ, כי דרך כל הסמוכים להיות
 קודם התי"ו פתח גדול. ויש תי"ו באתרונה החת ה"א, וְשִׁבְתָּ
 לנשיא

באור

וכש"למה בדגשות תי"ו השמות. (ה) כמו: עֲשִׂיתָן וְדוּמִי. (ו) כסוף על
 השרש לסימן לשון נקבה. (ז) ראה למעלה. כסוף חות אל"ף, ומ"ם
 שם. (ח) ותשמש תי"ו כסוף התיבה בשם המספר לשון זכר ולשון נקבה. (ט)
 שהתי"ו סימן סמיכות. (י) שאלת אשת איכנה בסמיכות. (יא) שגם פה
 שאלת אשת איכנה בסמיכות, כי המתואר לא יסמך אל התואר. (יב) אם תסמך
 ה"א השורש לה"א השימוש. (יג) שהראוי: עֲשֵׂהָ ע"מ: פקדה, וכש"למה
 ה"א השורש בתי"ו. (יד) כי אם היה סמוך, ה"א היה: עֲשֵׂהָ ע"מ: פקדה, וכש"למה
 בפתח הרי"ש, כמשפט הסמיכות, כאשר מוצא החכם ז"ל בסמוך. (טו)
 (טו) ר"ל: עזי וּמִרְתָּי הוא יח, ובאמת זהו דעת ר"מ הכהן ז"ל, ולא כן
 דעתו במלה זאת ודומיה, כמ"ם בפירושם, ח"ל: ולפי דעתי שאלת עזי מושכת
 ע"מה ואחרת עמה, כמשפט לה"ק, כאלו כתיב עזי וּמִרְתָּי עזי יח. עכ"ל. ועיין
 בפירוט רש"י ז"ל ובדברי החכם ר' וואלף הייך ענהיים כ"י בהצגת
 המקרא שם. (טז) וטעמו כמו: נחלתי, ובפירושו לתלום שם, כתבגס כן
 זאת לפי דעת ר"מ הכהן ז"ל, ולפי דעתו נכון שלא סמוך אל השם כדרך במזרק
 יין, ע"ס. (יז) שהראוי: וְשִׁבְתָּ. [*] טעם שם התי"ו מוגדר והתוית

ספר צחות

לנשיא (יחזקאל מ' י"ז), (י"ח) טעמו שהשוב אל נשיא. ושם
ח'י' מגורת והחיות הן (יחזקאל ט' ד'), כי היא בסוף כמו הגבול, גם
צורתו קרובה מטעם השם. [*] (י"ח)

שער לשון הקודש

גם כל לשון יחלוק לשלשה חלקים. החלק האחד הוא השם, (א)
והוא בעיקר עצם הדבר, (ב) והנה הוא כמו הגוף הנושא את
המקרים, וישחת המקרה ויעדר בכוא הפכו, [*] והעצם עומד.
והחלק השני הוא הפועל, (ג) והנה הוא כמו מקרה. והחלק השלישי
הטעם, (ד) פעם הוא אות, (ה) או המלה, (ו) והטעם סיבת היות
המקרה בעצם כאילו הוא מדבר אחר עליון, [*] והנה השם כמו ראובן,
כי האמר ראובן אכל או יאכל, והנה העצם והמקרה (ז) ושם עם
שם לא ידבק כי אם בתוספת אות או מלה, [*] כמו
ראובן בית, ראובן יצא בית, אין לדברים האלה טעם, עד שתאמר
ראובן בבית, ראובן יצאמן הבית, (ח) ואל יקשה בעיניך (ט) באו
העיר (ס) כי הכתוב אחוה דרך קצרה. (י) ודע כי עיקרי
סימני כל הדברים שידבר אדם עליהם הם עשרה.

ורב סעדיה הגאון ז"ל יקראם עשרת הקונים, והטעם כי הם קונים
כל הדברים, (א) ואלו הם, אָנִי, וסימנו בכוף המלה יו"ד, (ב)
והשני

באור

הוא מענין סימן, כי אות התי"ו הוא בסוף האלפ"א בית"א, והוא
סימן הגבול והסוף, וגם נורת התי"ו קרובה לשמו, כי הנורה הזאת
היא דומה מעט לאבן הגבול (גרענצשטיין), כזה: ת. ד"א. (יח)
ובספרו יסוד מורה שער י"א כתב: ונצטרך כי זה האות דומה לה"א במכתב היה
הסימן לשון נקבה וזה ה"א הנעלם אות נרצה, חכמה חכמת לב וכו', ונקרא
תי"ו בעבור קו הנוסף על ה"א (כי הקו הנוסף על ה"א למטה בדגלה השמאלי,
אשר על ידה נעשה תי"ו, נקרא: תי"ו מלאן והתוית תו: סימן, כי הוא
לסימן וזאת שבהפכה ה"א לתי"ו). עכ"ל בתוספת ביאור מהמבאר.
(א) בל"א: דאן הויפטווארט. (ב) בל"א: איין ועלכסטשטענע
דינעס דינג. [*] בל"א: ווען איין ענטגעגענגעזעצטער צופאלל
ענטשטעהט. ד"א. (ג) בל"א: דאן צייטווארט. (ד) מלת הטעם
(בעשטיממונגסווארט). (ה) לפעמים הן אותיות השימוש לבדן, והן
אותיות בבל"ס, כמו שביאר החכם בסמוך, בשער מלות הטעם. (ו) מלות הטעם,
כמו: את, על דומיהם. [*] סיבת היות המקרה נעשה הוא תמיד מסיבה אחת
עליונה (אויף איינער העהערן אורזאכע). ד"א. (ז) המסומנים שם ובפעל.
[*] העצם והמקרה לא ידבקו יחד רק על ידי סיבה אחת, והסיבה הזאת
היא מסומנת תמיד על ידי מלת הטעם, שהיא אות חומלה. ד"א. (ח) במלות
הטעם. (ט) שמחבר שם לפעל בלי מלת הטעם. (ס) פסוק זה לא נמצא
במקרא, וז"ל: בא העיר (ש"א כ"א ח'). (י) והיה ראוי: אל העיר.
(א) כי המלות האה: אני, אכסנו דומיהן, מורים על

והשני **אנחנו**, וסימנו בסוף המלה שנים, נו"ן עם וא"ו, (ג) והשלישי **אתה**, וסימנו בסוף המלה לומר כתי"קמוץ בקמ"ץ גדול, (ד) והרביעי **את** לנקבה, וסימנו ח"ו בשו"א נח נראה, (ה) והחמישי **אתם**, וסימנו בסוף המלה ח"ו עם מ"ם לזכרים, (ו) והששי לנקבות רבות, **אתן**, בהחלף המ"ם בנו"ן, או עם כ"ף ומ"ם או כ"ף ונו"ן, כמו **יִרְכֶם יִרְכֶן**, והשביעי הוא לשון יחיד זכר וסימנו וא"ו **יִרְדְּךָ שְׁמְרוּ**, ובפעלים בלא סמיכה לפועל, (ז) הוא לברו' בלא סימן, **שְׁמַר**, (ח) על כן שקלו כל המדוקקים כלהפעלי על מלח פעל, (ט) והשמיני הוא כמו **שְׁמַרְהָ יִרְדָּה**. והחשיעי לשון רבים זכרים, **שְׁמְרוּ וַיִּשְׁמְרוּ יָדָם**, והעשירי לשון רבות נקבות, **שְׁמְרוּ**, כמו הזכרים, אשר **צָבָאוּ** (שמות ל"ט ט'), **וַתִּשְׁמְרֵנָה יָדָן**, והנה אלה עשרת הקונים ימצאו עם קצת המלות, ועם השמות שהם נגזרים מהפעלים, ועם כל הפעלים.

שער מלות הסעם

יש **אותיות** שיחברו עד שיהיו למלה אחת, בין שחיה משתי **אותיות** עד עשתי עשרה, כי אין למעלה הימנו, (א) כמו **והאֵת שִׁדְרָפְנִים** (ספר ט"ג'). (ב) אל"ף עם אל"ף (ג) נמצאה, **אֶאֱזָרָה**, כי"ח ימצא עם כולם, גם שלש זאת **אתר** **זאת**, **בִּבְבֶּת** עינו (זכריה כ"ז), ופעם יחסרו ב"ח **בִּבְבֶּת** עינו, **וַאֲמָרוּ בֶּת עֵין** (תל"ס י"ז ט'), וכן עשו, **בִּבְר** הירדן (ראש"י י"ד י"ד) אמרו **בֶּר** נרחב (ישעיה ל"ב), וממלח **בִּכָּה** אמרו **כָּה**, אע"פ שהוא משונה, (ד) גימ"ל עם ט"ח לא נמצא ולא עם סמ"ך וצד"י וקו"ף, ול"ח עם ט"ח לא נמצא, וי"ן עם ט"ח לא נמצא ולא עם סמ"ך צד"י ושי"ן, ט"ח עם גימ"ל לא נמצא ולא עם וי"ן וסמ"ך וצד"י וקו"ף, סמ"ך עם וי"ן לא נמצא ולא עם ט"ח

באור

הגופים, שהם קונים כל הדגרים. (ב) כמו: **יָדָיו**. (ג) שני סימנים, נו"ן עם וי"ו: **נָנוּ**, כמו: **יָרְנוּ**. (ד) כמו: **פָּקְדָה**. (ה) כמו: **פָּקְדָה**. (ו) כמו: **פָּקְדָתָם**. (ז) בלא סימן. כינוי הגוף, הכסוף לשורש העל. (ח) העבר לומר זכר נסתר הוא בלא סימן ואות שימוש כלל, כמו: **שְׁמַר**. (ט) עיין במאזנים דף כ"ז ע"א. (א) כי אין מלה בלאן עבר פחותה משתי אותיות, ולא יתירה מאחת עשרה, והבט בפתיחת הסכס וזללסכר מאזנים. (ב) במסורה (ביחזקאל כ' מ"ד) כמסר: ג' מילין מן י"א חמין, וסימן יכמנעבותיהן עשית (זחוקאל ט"ז מ"ז), ובעלילותיכם הכשחמות (שס כ' מ"ד), והאשדרכנים. (ג) שני אלפי"ן וזחוקאל. (ד) שהיתה ראוי: **כָּה** בקמ"ץ, בעבור שהיא נגזרת ממלת:

ספר צהות

ט"ח וצ"י, עי'נעם ח"ח לאנמצא, (ה) צד"י עם זי'ן לאנמצא ולא עם סמ"ך ושי"ן.

והנה המלות יש מהם שניות, והם שתי אותיות שוות, כמו גג דד, מגורח דדי בתוליהן (יחזקאל כ"ג), הה חח ונום (שמות ל"ה כ"ב), יאכלם סס (ישעיה כ"א), שש הנה (משלי ו"ז ט"ז), ובפעלים, דד בשרו (ויקרא ט"ו), שש אנכי (תלים קי"ט קס"ב). ויש משתי אותיות ואינם שוות, כמו פג (דניאל א' ה'), על אל משה יד, ובפעלים, קם ושב. ויש משלשה אותיות הראשונים שווים, (ז) כמו ומשוח ב'ש'שר (ירמיה כ"ב י"ד), ובפעלים, ו'ש'שתיקה (יחזקאל ל"ט ב'), (ז) או הראשון שוה עם האחרון, כמו הרח הנה, או האחרונים שווים, (ג) והוא הרב, שלל גזו, או השלשה אותיות משונים והם רבים. ויש מארבע אותיות והם מעטים בפעלים, רק בשמות הם יותר רבים, כמו יכרסמנה (תלים ב' י"ד), (ד) ודו"ף ארץ (שם ע"ב ו"י), גבעול כרכבו, (ה) ויש מחמש אותיות והם שמות ולא פעלים, כמו אנדרטלי (עזרא א' ט'), והם מעטים מאוד. והנה הטעם (ו) פעם יהי' אות לבדו, והסימן בכלמ"ש, ראובן בבית ראובן כ'שמעון ראובן קרא ל'שמעון ראובן נפרד מ'שמעון, דק אין דוד השי"ן לזכר כי אם תחת

אשר, ע"כ לא אמרו נכונה המשימים השי"ן בטעם האותיות רק בכל"ם הוא לבדו, והנה אין הפרש בין ויקרא ה' אל משה (ס) ובין ויקרא אל משה, (ז) גם הוא נכון לוטר ויקרא ה'. את משה. ורע כי מלח את ממלות הטעם, והנה חפשתי ודקדקתי עליה ומצאתי כי איננה כמלות על (ח) ואל הפחוח, (ט) כי האמר על הפועל ועל הפעול, (י) או אם תוסר (יא) מהמלה לא חזיק, והנה פירוש זה, בטחו

באור

פכה • (ה) עיין למעלה דף י"ב ע"א. (א) דחה • צמאזכים דף כ"ז ע"ב • (ב) ו'ש'שאתיה, כז"ל • (ג) והם גזרת הכפולים כידוע • (ד) שהוא פעל, ועיין צמאזכים דף מ"ב ע"א • (ה) שהם שמות, ודחה להלן בשער הרצוניים • (ו) מלת הטעם • (ז) לא כמלא כן צמאזכים, רק: ויקרא אל משה (שמות כ"ד ט"ז) • (ח) ויקרא למ'שה, כן נראה להגיה הפה, כי ל"ד השימוש תבא לפעמים תמורת מלת הטעם: אל • (ח) מלות הטעם: אל, על ודומיהן אינן כמלת הטעם: את, כי מלות אלה לא נוכל להסירן מן המילה צל להשקית הכוונה, אבל מלת את תסגר לפעמים ולא יזיק, כמו שמבאר והולך • (ט) צפת"ח קטן (צמאז"ל): אל • (י) רוב הוראתה על הפעול, כמו: את השמים (ראשית א' א') ודומיו, אבל לפעמים גם על הפועל, כמו: את עמוד הענן לא סר מעליהם (נחמיה ט"ו ט), וכן ואם

בטחו בַּה' (תליס קט"ו י"ד), בטחו על ה', (יז) לא תוכל לומר זה הלשון בלא בִּית ובלא על, (יג) וזנה אַחֲרֵי אֱלֹהֵי נְכוֹר הָאָרֶץ (דברים ל"א ט"ז), לא יאמר וזה שמעון אח אמתו, (יד) והנה עיקר אח עצם הדבר, על כן יחסרונה ויאמרו בראשית ברא אלהים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ (ראשית א' א'), למן היום אשר ברא אלהים אֶדָם על הָאָרֶץ (דברים ד' ל"ב), (טו) ה' מבטן קִרְאֲנִי (ישעיה מ"ט א'), אוקרא אותי, וכן אֶהְבֵּנּוּ, אהב

אותו, והנה ובא הארי ואת הדוב (ש"א י"ז ל"ד), (טו) והנה טעה האומר כי אם יאמר אדם ראובן הרג את שמעון, כי מלח את לאוח כי שמעון הוא ההרוג, (יז) והנה מצאנו בן יבקר, אב (מלכי א' י"ז), (יח) והפך זה אבנים שחקומים (חייז"ל י"ט), (יט) ומלח את שלא הועילה.

(ס) אחרי שבאה במקומות עם הפועל. ומלוח הטעם יש שהם על לשון יחיד, ובהם מבטם ישובו לשון רבים, כמו על עלי, עלי עשור ועלי נבל (תליס נ"ד), עלי אלהים נדריך (שס"ו י"ג), שרשי פתוח אלי מים (חייז"ל כ"ט י"ט), וכן מלח אלי, (כ) וככה משפט ער, (כא) ויש שיאמרו בסמוך על לשון יחיד כמו אל משה, והנה הפרש גדול יש בין מלח אל הפתוח, ובין מלח על, בעבור כי מלח על נגזרת מגורח עליון, ולא כן אל הפתוח, גם כן פן מגורח אפונה (תליס פ"ח ט"ז), או אפונה מגורח פן, (כב) והוא הנכון. אחר מגורח ולא אחר הנער (ראשית ל"ד י"ט), ופעם יאמרו אחרי כמשפט על. (כג) והנה דרך אחרת אשרי

באור

ואת מלכינו שרינו כהנינו ואבותינו לא עשו תורתך (שס"ט ל"ד), ועיין במאזני דף י"ט ע"א. (יא) מלח את, כמו שמבאר בסמוך. (יב) פסוק זה לא נמצא בכל המקרא, רק: ובטחו אל ה' (תליס ד' ו'), והבט מ"ה הקב"ה המבאר במאזני דף מ"ה ע"א סימן ש"ה. (יג) כי אם יאמר האומר: בטחו ה', אין לדברים האלה טעם. (יד) כי גם בפעל זה, המחובר תמיד למלח אחר, לא נוכל לחסר מלח אחרי, וגם לא ידבק עם מלח אחרת. ועיין להלן בראש שער הפעלים ובמאזני דף מ"ה ע"ב. (טו) שהראוי: אֶת־הָאָדָם. (טז) שבאה מלח את על הפועל. (יז) כי אף אם באמר: ראובן הרג שמעון, בלא מלח את, כדע בבירור כי שמעון הוא ההרוג, צעזעור על הכרח הזה הראשון הוא הפועל. (יח) שמלח חב היא הפעול, אף שתקצר מלח את. (יט) שמלח מ"ס היא הפועל: המ"ס שחקים את האבנים, ומלח חב"ס היא הפעול, אף שהיא שם הראשון, הפך הכלל האמור. (ס) לומר שהמלה הנכבד אחרת היא הפעול. (כ) וכן מלח ארי, שרשי כתיב ארי מים, כן נראה להגיה. (כא) שם לפעמים בלשון רבים: האויב: עדי (במדבר כ"ג י"ח), עדי ארץ (תליס קמ"ז ו'), ודוהיה. (כב) וכ"כ בפיוט לתליס שם: ומלח אפונה מגורח פן וכו', והטעם אחרת ואפסד. עכ"ל. ועיין במאזני דף

ספר צחות

אֲשֵׁרִי, (כד) לעולם לשון רבים, ואמרו **אֲשֶׁרֵהוּ וְאֲשֶׁרִיו אֲשֶׁרִיךְ** ארץ (קללת י"ד י"ז) • (כה) ודרך אחרת לא, **כְּלֹא** היו (ענדיה ש' ט"ז), **אֵל בַּאֲפֶךְ** (תלים ו"ז ב') • וישם **לֵאל** (חיונכ"ד כ"ה), וזאת המלה לאחסמך כלל • ודרך אחרת שלא תוכל להוסיף אות בה חוץ מן וא"ו, כמו **לֹלִי** רק **אֶךְ** וגם, רק ה"א החימה לברו עם **רַק** וגם **וְאֶךְ** ודרך אחרת להוסיף יו"ד, **בֵּל בְּלִי**, (כו) וזולתי (כו) כלב כן יפונה (דברים ש' ל"ו), וזולתי (כח) ולח עם הארץ (מ"ג כ"ד י"ד) • ודרך אחרת **אֲשֶׁר** **בְּאֲשֶׁר** **לֵאֲשֶׁר** **מֵאֲשֶׁר** יקרח בעיני (ישעיה ע"ג ד'), (כט) וזאת המלה תאמר על יחיד ורבים זכרים ואונקבות, וככה מלת **אֵלֶּה**, (ל) ויוסיפו עליה ה' ארבעה, **הָאֵלֶּה** • זה סימן יחיד וזה, וזכרים זכרים, עם זו יפרח (לא) לי (שס ע"ג כ"א), וזאת לשון נקבה, **הִלְזוּ** לזכר ולנקבה, ובר אל הנער **הִלְזוּ** (זכריה ג' ס'), (לג) השונמית **הִלְזוּ** (מ"ג ד' כ"ה), (לג) הארץ **הִלְזוּ** (יחזקאל ל"ו ל"ה), בחוספת וא"ו לשון נקבה, גם יחכן להיותו לשון זכר, או תהיה מלת **לָזוּ** כמו **לָזוּ**, כימצאנו נעתם ארץ (ישעיה ט' י"ח), (לד) ורבים כן • והנה מלות הטע' שישמכו אל אחרים, כמו **אֵל מִשָּׁה**, הנה יאמרו **אֵלֵי אֵלֵינוּ אֵלֶיךָ אֵלֶיךָ אֵלֵיכֶם אֵלֵיכֶן אֵלֵיוּ אֵלִיה אֵלִיהֶם אֵלִיהֶן** • שער השמות •

שער השמות

חם על שלשה חלקים • החלק האחר עצם בגוף, כמו **רִאוּבֵן בְּגֶד שֶׁמֶשׁ**, ויחחבר (א) בגר **בְּגָדִים**, ולא יחחבר **רִאוּבֵן**, (ב) ואין טענה בעבור **לְקַרְחִים** (ד' ס"ב ס'), (ג) כי אינם שמות, (ד) רק הם מינחסים לקרח, (ה) וכן העברים

באור

דף י"ט ע"ב • (כג) צמחיכות בלשון רבים • (כד) מלת **אֲשֶׁרִי** בעצמה • (כה) **אֲשֶׁרִי** עם הכינויים פעם לשון יחיד: **אֲשֶׁרִי**, ופעם בלשון רבים: **אֲשֶׁרִיו**, וראה במאונכים דף ל"ט ע"ב • (כו) **בְּיוֹד** נוספת • (כז) **בְּיוֹד** נוספת • (כח) **וְזֹלָת**, כ"ל, בלל יו"ד • (כט) שזאה מלת הענין אשר באותיות כ"ל ס', מש"כ בשאר מלות הטעם, כי לא תוכל לומר **בְּפִן** כבלתי **לְרַק** מִגֵּם וכדומה • (ל) שהיא שזה לזכרים ולנקבות • (לא) יצאתי, כ"ל • (לב) לשון זכר • (לג) לשון נקבה • (לד) מוסב על מלות: ית כן להיותו לשון זכר, והטעם, שחלת ה' לזו לשון זכר, ותכזא מלת ה' ארץ בלשון זכר, כמו שמצאנו נעתם ארץ בלשון זכר •

(א) צריבוי • (ב) כי לא תוכל לומר מראובן: **רִאוּבֵנִים**, בעבור שהיא שם עצם פרטי • (ג) שזא שם עצם פרטי צריבוי • (ד) חיונכ"ד

העברים ישמעאים. ויש מהם שהוא על גורח שנים, (ו) ולא יחפור, (ז) פרחים צהרים ומים ושמים, ויש (ח) שיפרד (ט) ויתחבר, (י)

כמו דרך, ורבים דרכים, ונעקש דרכים (משלי כ"ח י"ח), הגו לשון שנים, כמו שפתיים ועינים וידיים, אולי נקראו כן השנים (יא) בעבור שהן במערכת שחים. (יב) והנה נאמר ממלח בגד עם עשרת הקונים, (יג) בגדי בגדנו בגדה בגדה בגדכם בגדכן בגדו בגדה בגדכם בגדן, ולא יתכן לאמור כן ממלח ראובן, (יד) והכלל שם עצם איש. [*]

והחלק השני שם שאיננו עצם דבר רק הוא מקרה, כמו חכמה וגבורה עצה, וזה השם נגזר מפעלים, גם תוכל

לאמור עם זה השם כל הקונים, חכמתי חכמתנו

חכמתך חכמתך חכמתכם חכמתכן

חכמתו חכמתה חכמתם חכמתן.

והחלק השלישי חומר השם, והנה הוא מורכב מהשנים הנזכרים,

(א) כמו איש, חכמה, והטעם איש שישבו חכמה, והנה

הוא חכם, ואם אמר איש חכם נשפט את איש

(משלי כ"ט ט'), או יאמר חכם בלא זכר איש יספיק,

כמו אין נבון וחכם במוך (ראשית מ"ח ל"ט). (ב) ונוכל לומר עשרת

הקונים עם חומר השם, רק יבא קשה במקצתם, מתי מתנו

מתך קבור (שם כ"ג ט'), מתך מתהם מתכם מתכן,

פני מתו (שם כ"ג א'), מתה מתם

מתן, והנה חכמי גם חכמיו נכון, וקחכמו

הוא מעט רחוק, בעבור שאיננו נמצא, (ג)

ואף כי האחרים. ודע כי יש שם שלא יהיה לעולם כי אם לשון רבים,

(ד) כמו גוי ומחנה וקהל, לכן יתחברו (ה) ותאמר גוים, ויש

שלא

כאור

שם עצם פרטי. (ה) ויהיה לקרתיים שם היחס, שהוא שם לשם המין ויבא

זריבוי. (ו) ריבוי זוגי (דואלים, צוויאצאלי). (ז) לא יבוא בלשון

יחיד. (ח) ריבוי זוגי. (ט) שיבוא בלשון יחיד. (י) זריבוי. (יא) השנים,

כנ"ל. (יב) ר"ל, שנקראו הש יכ"ס בלשון ריבוי זוגי בעבור שהן

בשתי מערכות, הכוזבה: בשתי זורות. (יג) ראה למעלה בשער לשון הקודש

בד"ה ורצ סעדיה. (יד) כי שם עצם פרטי לא יתחבר עם הכינויים, כנודע.

[*] שם כלל כל מין הידי הוא שם עצם כללי, כמו איש ודומיו. ד"א.

(א) שם עצם ומשם המורה. (ב) שאלת חכם, אף בלא זכר איש,

הוא תואר השם, וטעמו: חכם חכמה, חכם שיש בו חכמה. (ג) במקרה.

(ד) זהו שם הקצון (קאלעקטיפוס, ואממעלנאמען). (ה) זריבוי.

(ו) ר"ל.

ספר צחות

שלא יתחברו, כמו טף, ויאמר ר"מ הכהן ז"ל, כי כסף וזהב
ונחשת ובדיל וברזל ועופרת לא ימצאו
בלשון רבי' והנה שכח ולהשיב
בספיהם (שם מ"ב כ"ה), (ו) ואסירה כל בדיליך (ישעיה' כ"ה),
ויש שימצאו על לשון רבי' ולא יבא ממנו יחיד, כמו
זקנים געורים חיים פנים, ככה מצאנו, וגם יש אחרים עם אה.
ויש שמות שלעולם הם לשון זכר או
נקבה, כמו פה, ודבר פיו (תל"ס ס"י ד), רגלי עמדה במישור
(תל"כ כ"י ז'), ויש שנמצ' על לשון זכר ונקבה,
והנה יד שלוחה אליו והנה בן מגלת ספר (יחזקאל כ"ט), רוח (ז)
גדולה וחזק (מ"א י"ט י"א), האכלהו אש לא
נפח (חיי"כ כ"ב), שמש זרחה
ונודד (חזקוני' י"ז), שמש (ח)
(ראשי' י"ט כ"ג), וארון אלהים (ט) נלקחה
(ש"א ד' י"ז).
אמר (ח) הגאון, (ב) כאילו אמר תיבה, (ג) ואין צורך. (ד)
ויש לשון זכר מחובר (ה) על לשון נקבות, לוח
לוחות, והפך זה אשה (ו) נשים, (ז) פילגש פילגשים,
ויש שימצאו והוזהר נפשים
נפשות, (ח) ולא בן אמרים אמרות, כי אמרים
היא מגזית אומר לשון זכר, אמרות הוא
מגזית אמרה, אמרת ה' צרפתהו (תל"ס ק"ה י"ט). ויש
שם אדם (ט) שהוא בגזרת לשון נקבה, (י) כמו שמלה
ממסרקה (ראשית ל"ז ל'), (יא) ושם אשה, אביגיל (ס)
אבינועם. (יב) ודע כי שם העצם לא יסמך אם היה בן אדם
(יג) כי מצאנו מבית לחם יהודה (רות א' ח'), (יד) ע"כ
שעה

באור

(ו) ראה בפירושו שם ובפ' אמור (כ"א י"ג). (ז) ורוח, כנ"ל. (ח)
השמש, כנ"ל. (ט) האלהים, כנ"ל.
(א) מוסב למעלה על מלות: וארון האלהים וגו'. (ב) סתם
גאון בדברי החכם ז"ל הוא הגאון רב סעדיה מפיתוס ז"ל. (ג) פירוש, מלות:
וארון האלהים נלקחה, כאילו כתיב: תיבה, ותיבת ארון האלהים נלקחה,
כי ארון הוא לשון זכר. (ד) כי ארון הוא מהשמות שהם לשון זכר ולשון נקבה,
כמו: יד, רוח ודומיהם. (ה) צריצו. (ו) לשון נקבה. (ז) לשון רבים
וזכרים. (ח) שניהם ביוקאל (י"ג כ'). (ט) שם חיש. (י) בה"א
הנקבה בסופו. (יא) ממסרקה, כנ"ל. (ס) שהם שמות נשים, בגזרת לשון
זכר. (יב) השם הזה הוא שם חיש (שופטים ד' ו'), אבל צ"ל: אחינועם,
שהוא שם אשה (ש"א י"ד כ', כ"ה מ"ג). (יג) כי אז יהיה שם עצם
פרטי, ושם עצם [פרטי] לא יבוא בסמיכות, כנודע. (יד) ר"ל, כי שם מקום,

טעה שתי טעיות רבי אדונים הלוי"ל, שאמר כי האומר אם יש
 ביעקובים ביעקובנו (טו) נכון הדבר, ומתי ראה הוא שני שמות עצם
 מתחברים (טו) אויסמכו אל אחר, (יו) ואין
 ראיה מסוד השם הנכבד והנורא, כי יש לו סוד עמוק, על כן נחשב הוא
 אחר מי"ג מרות, (יז) וכמוהו ויוכור ימי עולם משה עמו (ישעיה
 ס"ג י"א), (יט) וי"א שהוא משה ועמו. וכאשר
 בשמות העצם שהם מחיית חיים, (כ) לא תמצא שהם כולם על דרך
 סברא (כא) כמו לשפופם (במדבר כ"ו ל"ט) אמרו השופמי, (כב)
 והנה ימנה (שם מ"ד), ע"מ ישוה (ראשית
 מ"ו י"ז), ואמרו תישווי (במדבר שס) ולא אמרו הימני,
 (כג) גם תמצא נח ואיננו מגורת ינחמנו (ראשית
 ה' כ"ט), (כד) כי המ"ם הוא שרש, ולא יסור (כה) שרש
 רק מאותיות הנח שהם אה"י או מאותיות הכפל, (כו) רק טעם המלה
 שמו, (כז) כי הנחמה להסיר עצב האבילות והוא נוח לנפש, (כח)
 נאמרו על יהודה אודה את ה' (שם כ"ט ל"ה), והה"א, (כט) על כן
 עמים יהודה (תלוי מ"ה י"ח), ומשיירי אהודנו (שם כ"ח י"),
 ראש התחלה יהודה לתפלה (נחמיה י"א י"ז), אמרו
 שמואל, כי מה' שאלתיו (ש"ס א' כ'), וזה רחוק מאוד,
 רק

באור

אף שהוא פרטי, יכול לבוא בסמיכות, וכ"כ במאזנים דף מ"ג ע"א, אך בפירושו
 לרות פירש: מבית למס יהודה בלי סמיכות, וז"ל שם: מ"ס מבית למס יהודה
 ממש עמו ואמר עמו בעבור כי שם מקום לא יבדל. עכ"ל. (טו) בריבוי
 ובכיוונים. (טז) בריבוי. (יז) בסמיכות או בכיטוי. (יח) עין בפירושו
 צפ' כי תשא (ל"ד ו') • (יט) ראה בפירושו למלות (ג' ט"ו) בל"ה חמר
 אברהם המסדר. (כ) געגאו מהם שמות היסס, וראה בדברי בעל מקנה אברהם
 בחלוקת השמות בשם היסס. (כא) על משקל הראוי מלך הכנרא, כמו שמבאר
 והולך. (כב) והיה ראוי: השפופמי. (כג) תמהני על החכם ז"ל,
 שראיתו אינה מוטלת, כי אמרו: הימנה מן ימנה, ואמרו
 הישוי מן ישוי, הנזכר בפסוק זה ובספר בראשית (מ"ו י"ז), ולא מן ישוה
 הנזכר שם, כי הוא חסר פה כמ"ש בציאור צפ' פתקם על פסוק זה, ובאמת נראה
 שהרגיש החכם בעצמו בזה בפירושו שם, וז"ל: לימנה משפחת הימנה ואיננו
 הימני כמו מן בריעה בריעי עכ"ל, וא"כ הביא ראיה ממלות: בריעה בריעי,
 והיא ראיה נכונה, משא"כ ממלת הישוי שהזכיר בזה, כאמור, ושאלתי את פי
 לדמ'ו הדין המזוין כד"ר מהור"ר יודא לייב האלברשטאט כ"י, וזאת
 תשובתו אלי במועס אמרתיו: הנה יוכתן בן עזיאל תרגם על פסוק זה, וז"ל:
 לישוה גניסת ישוה עכ"ל, וא"כ תרגם מלת לישוי במלת לישוה,
 וזהו סיוע י"ד ובמך לדברי החכם ז"ל בזה. עכ"ל.
 ודפח"ס. (כד) כאשר אמר הכתוב, גנדרה שמו כס לאמור זה יכחמנו.
 (כה) וחסר. (כו) ולכן לא יתכן לומר, שנקשרה מ"ס יכחמנו במלת
 נח. (כז) כונת המלה ולא המלה עצמה. (כח) ע"כ מלת כס ומלת
 יכחמנו הם טעם אחד, אף שאינם משובש אחד. (כט) ה"א הראשונה
 במלת

ספר צהות

רק פירושו שמו אל, שמתי שמו אל בעבור ששאלתי ממנו, והנה יעבץ הפוך, (ל) כי שם כתוב כי ילדתי בעצב (דה"ל ט'), והנה כמו שמלה שלמה וכבש וכשב, אמר ער ברעה כי ברעה היחה בביתו

(שס"ז כ"ג), והטעם בעבור הרעה שהיחה בביתו קראו כן, והנה בית הברעי (ל"א) כאילו הוא שרש, (ל"ב) והתימה שאמרו מתייהדים (לסתר ת"י), (ל"ג) והנה שכ יהודה (ל"ד) כמו פועל, (ל"ה) והנכון בעיני שפירושו שהיו מתיחסים ליהודה, (ל"ו) לא ששבו לתורת יהודה, אע"פ שאדע כי רבים יחמהו מזה הפירוש שפירשתי. ודע כי שמות העצמים שאינם שמות פרטים ישחנו בסמיכו, וטעם הפרטים כראובן ושמעון וציון, ולא כן כוכב ושמש ובית, כי הם שם כללי, כמו

אנולש ואדם ונער, ואליקשה עליך דבר השמש, (ל"ז) כי גם הוא נחשב כאנוש שהוא כל, (ל"ח) וזה הדבר

צריך פירוש ארוך. וכאשר ישחנו השמות כן ישחנו שמות החומר ומשקלי השמו, ומשקלי השמות החומר אין קץ להם, רק אזכיר קצתם. יש שם שישחנה בסמיכה בתנועה ויחסר אות עם תנועה, כמו חי פרעה (ראשית מ"ב ע"ו), (ל"ט) בחי העולם (דניאל י"ב ז'), (מ) וחי אחיך עמן (ויקרא כ"ה ל"ו), והשלב שישחנו, (מ"א) חיי שרה (ראשית כ"ג א'). ויש שמות בסמיכה הכתי חנועות, (מ"ב) עד

משבר (מ"ב י"ט) בקמץ קטן, במשבר בנים (הטע"ג י"ג), משען ומשענה כל משען לחם (ישעיה ג' א'). ויש שישחנה (מ"ג) להחליף אות באות והוא ה"א

נעלם

באור

צמלת יהודה תסירה צמלת חודה, והראוי: אהודה, כמו שנמצא: יהודוך ודומיו. (ל) בהפוך אותיות האורש. (ל"א) צי"ת חבירי (צמדבר כ"ז מ"ד), ככ"ל. (ל"ב) נראה שהוא שורש, ויהיה שם בריעה בן אפרים (דה"ל ד' כ"ב כ"ג) נגזר ממלת דעה, כאמור, והצי"ת לשימוש, אבל בשם בריעה בן אשר (ראשית מ"ו י"ז) הצי"ת ראשית וע"כ נאמר ממנו: הבריעי, בהתקיים צי"ת האורש. (ל"ג) שהוא פעל מנבין התפעל. (ל"ד) שהוא שם עצם פרטי. (ל"ה) ולא יתכן לנגזר פעל משם עצם פרטי, כנודע. (ל"ו) שאמרו שהם מבני יהודה, ועיין במאזכר דף י"ט ע"ב ובפירושו לאחבר שם. (ל"ז) כי באמת השם הוא עצם פרטי, ואין דומה לו. (ל"ח) שם עצם כללי. (ל"ט) שנחסר בזה אות יו"ד עם תנועתה, והראוי: חיי פרעה. (מ) ראה בסודור ויעתר יתחק להחכם רי"ס ז"ל סימן קל"א, ובתקוני התפלה להחכם רי"ל בן זאב ז"ל סימן ל"ה. (מ"א) שישחנה על משקלו השלם. (מ"ב) בסמיכה, שישחנו השתי תנועות, כן נראה להגיה, כמו: משבר משען, כשיבואו בסמיכות, ישחנו שתי התנועות, הפת"ח לחיריק. והציר"י לפת"ח. (מ"ג) בסמיכות. (מ"ד) שנתהפכו

נעלם עם ח"ו, תרומה תרומה, והנה תחת קמ"ץ גדול שב פת"ח
גמול, וכן תפלה, ומגלה, ודרך אחרת תפארה
תפארת, (מד) ויחנן להיות רק

תפארת מוכרת בטעם, (מה) דק אם היה באהנה או בסוף
פסוק ישוב אל"ף בקמ"ץ גדול, (מו) גערה קערה, גערת
אחר (ישיה ל' י"ז), ורבות סמוכות, (מו)
קערת בסף (במדבר ז' פ"ד), והמוכרת קערות, גערה גערות
אסתר (אסתר ד' ד'), שבע הנערות

(שם נ' ט'), צדקה צדקה ה' עשה (דברים ל"ג כ"א), צדקות
ה' (שופטים ד'), לא על צדקתינו (דניאל
ט"ו י"ט), ע"כ טעה האומר על (מח) נשמתינו

המקורות לך, (ס) בקמצות השי"ן, כי נשמדה ע"מ צדקה.
(יט) ויש שם שהתי"ו שורש והמלה לשון נקבה,
פת הרבה (משלי י"א ח') קמוץ, (פ) ועל פת להם (שם כ"ח כ"א) פתוח,

בעבור היוחסן סמוך. וחמצא כקן ידי (ישיה י"ד י"ד), ודור
קן לה (תלמוד פ"ד ד') מוכרת, בקמ"ץ קטן, קן צפור (דברים כ"ז
ו"ו) סמוך. כל שם וכן (כח) שהוא סמוך הוא בשלש

נקודות, (כז) וטעה הוא שיהיה במאריך (נב) אובמקף,
והמוכרת בטעם, (כד) ואם היה בטעם (נה) במקף, (נו) כמו וחלד
בן ישי (ראשי ל' ז'), (כו) הוא בקמ"ץ קטן. שבת היא (ויקרא כ"ג י')

בקמצו הבי"ת במקום מוכרת, שבת קדש (שמות ט"ז כ"ג),
פתוח כי הוא סמוך, ולפי דעתי ככה וקרוק המלה, היתה בתחלה
שבת בשלש נקודות תחת הבי"ת, וכן תחת ח"ו הראשון שהוא שורש,

ע"מ לקחת יבשת, ובעבור התחברות שני חווי"ן שני האחר
כמשפטים, כמלה והמקרה, (כח) אותה חסדית וברת
(דברים כ' כ'), (נט) ופתחו הבי"ת (פ) להיות לאות על

לשון

באור

שני הקמצי"ם לפני סגול"ם. (מה) ויהיה תפארת מוכרת בטעם, והוא
משקל בפני עצמו, ואינו הסמיכות ממלת תפארה. (מו) כמו: לכבוד
ולתפארת (שמות כ"ח ז'). (מו) לשון נקבות רבות בסמיכות. (מה)

ועל, כנ"ל. (ס) בתפלת ש"ע. (מט) ונ"ל: נשמתינו ע"מ
צדקותינו. (נ) נראה שהכנסו ל' גורם בזה: פת נקמין, חכן
בספריו כתוב: פת צפת"ח. (נא) וכל שם בן, כנ"ל. (נב)

בסגול"ל. (נג) בנגינה. (נד) אם מלת בן מוכקת ל"כ טעם וכוונת
המלה ואיננה בסמיכות. (נה) בנגינה. (נו) או במקף, כן נראה להגיה,
ועיין לעיל דף ה' ע"ח ומה שכתבתי שם בסיומן ט'. (נז) ותלד בלבה שפחת
דל בן ישי, כנ"ל, והאכס ז"ל אף דרך קצרה. (נח) שהיה ראוי:
והמתק. (נט) שמשכו: וברתת. (ס) במלת שבת.

(סא) ראה

ספר צחות

לשון נקבה, כאשר עשו במלח **מִשְׁרַת** אֶת הַמֶּלֶךְ (מ' א' ט' ו'), (סא)
והנה עלה שבת **בְּשַׁבְּתוֹ** (נמדנר כ' ט' י' ד'), דגוש התי' ו
להחבלע חי' השורש, (סג) וכן משפט **בַּת** קמוץ במוכרת
ופתוח בסמוך, (סג) והוא הסר גו'ן, (סד) וכן יכלעוהו
במלח **בָּתוֹ**, כאמה **בְּהֵרָה** (יחזקאל ט' ז' מ' ד') יש שם ע"מ **עֵשֶׂן זָהָב**,
שניהן קמוצין, ובסמוך **עֵשֶׂן** העיר (יהושע ח' א'),
זָהָב הארץ והיא (ראש' ב' י' ב'), ועל זה הדרך שם החומר,
חֶכֶם יָקָר, **חֶכֶם** לב (שמות ל' י' ו'), **יָקָר** רוח (משנ' י' כ' ו'),
והנה יחערב (כה) שם החומר בסמוך עם
השם הסמוך, (סו) ואת **יָקָר** (סו) השארה גדולתו (חסתר א' ד' ו'), (סז)
וכל **יָקָר** ראתה עינו (מיונ כ' ט' י' ד'), קמוץ בעבור היותו מוכרת,
וכמזהו אחרי **הַסֵּפֶר** (ד' כ' ט' ו'), והעל **הַשֵּׁלִי** (שמו' ט' ז' י' ג'),
כי רנה **הַפִּתּוֹ** (זיר' ז' י' א'). והנה מצאנו **הַרְשָׁ**, ורבים
חשבו שמשקלו **חֶכֶם**, ואיננו כן, רק הוא ע"מ **גִּנְבִּי**,
טוב וסֵלָח (מל' פ' ו' ב'), והער שאמר **הַרְשִׁים**, ולא היה
החי' בפת' ח' חטף כמשפט **חֶכְמִים**, (סט)
וער אחר, היות מעשה **חֲרָשׁ** אבן (שמות כ' י' א') פתוח
חֲרָשׁ בעבור היותו סמוך, (ע) כי כל **חֲרָשׁ** מוכרת בטעם
לעולם הוא קמוץ. יש שם שימצא על שני משקלים, כמו
עֵשֶׂן, והנה בסמוך **עֵשֶׂן** העיר, ואמר **עֵשֶׂן** הכבשן (שמות י' ט' א'),
ויש על שלשה **סִסְקִלִי**, וקנה **בִּטָּם** (שס ל' כ' ג'),
והג' ע"מ **קָדָשׁ**, ובסמוך (עא) **בִּישְׁמִי**, בקמצת **הַבִּיָּה**, והנה
מצאנו אריחי מורי עם **בִּישְׁמִי** (זיר' ה' א'), שהויה
כתחלה **בִּישְׁמִי**, ע"מ **זָהָב שֶׁלֵּל עֵשֶׂן** **דָּבָר**, ועוד וקינומן
(עב) **בִּישְׁמִי** מחציתו (שמות ל' כ' ג'). משקל **אֲרָץ** על ב' ורבים, האחר
להיות פ"א הפועל בקמ"ץ קטן, כמו **סֵפֶר**, והשני בג'
נקודות

באור

(סא) ראה למעלה דף ט' ו' ע"ב. (סב) והיה ראוי: **בְּשַׁבְּתוֹ**
מִן שַׁבְּתָהּ, באמור. (סג) כן דעתו ז"ל, וכך כתב בפירוט:
במאזנים דף ט' ו' ע"ב, אכן בפרינו **בַּת** צפת' ח'
בסמוך וצמוכרת. (סד) כי צתמן ואפנה (ראשית ל' ג'), ועיין במאזנים
במקום הנזכר. (סה) ידנך ויטמך. (סו) עם השם זהו סמוך לשם
אחר. (סז) צפת' ח', כן גירסת הסכם ז"ל, אבל בפרינו כתוב: **יָקָר** בקמ"ץ,
וראה במכלול דף קס"ג ע"ב. (סח) שחלף יָקָר סמוכה למלת **מַפְלָרַת**,
הנמשכת למלת גדולתו, ועיין בפירוט הסכם ז"ל בסוף פ' מצורע. (סט)
מִן חֶכֶם. (ע) ואילו היה משקל **חֶכֶם**, היה ראוי: **חֲרָשׁ**, כמו מן
חֶכֶם חֶכֶם לב. (עא) צחיבור עם הכינויים.
(עב) וקנמן, כנ"ל. (עג) ומשפטו תמיד: **סֵפֶר** אף בפתח
וסוף

נקודות, כמו צדק וחסד, והנה ספר לא ישוב קמוץ בקמץ גדול
במקור מוכרח, (עג) ג"כ צדק, וישוב חסד, (עד)
והרוב שהם על משקלו, (עה) והנה מלח הארץ וזה
בעבור קמוצת האלף, והיה ראוי להיות כמו חביריו בעלי
האלף, האלף לך שלמה (שיר' י"ג), והאבן הזאת (רש"י כ"ב),
מן הארץ אשר בלבנון (מ"ה י"ג), ודע כי ספר
וצדק וכל מה שהוא על משקלם לא ישחנה באשר

יסמך, אע"פ שמצאנו מלות זרות והם מעטים, ובהדר (עו)
משכבך (שמות' כ"ט), וסגור דלתה (ישעי' כ"ב), (עז) מספח
חממה (חזקוני' ט"ו), (עח) שהוא מגורח ויבלו המים מן
החממה (רש"י כ"ט ט"ו), ודרך אחרת הבל הבלים (קבלת'
ב'), (עט) וכבר הזכרתי כי ימצאו על הב' משקלים,
כמו שג' אלפין (דברים' י"ג), (פ) ויש שם חואר על זה המשקל,
כמו ילד, ויבא הלך (ש"י ג' ד'), ואם היה עי' הפעל בכל
שם שהוא ע"מ ארץ ארץ אחד מהע"ה, יפתח הפ"א
גם העי' בפתי' גדול, כמו גער שער, ג"כ שם החואר,
איש גער, (פא) ודע כי השמות שהם ע"מ ארץ באשר יסמכו
אל אחרים במלה אחת (פב) לשון רבים, הם על ב'
דרכים, האחד אבן, אח אבניה (תל'ס ק"ג ט"ו), וכרוב חסדיו (ישעי'
ס"ג' ו'), וכן גוכל לומר צדקיו, (פג)
ואם לא נמצא, והדרך השנית רגל, אמרו רגליו, ומלח קרן
נאמרה על ב' דרכים, וקרני ראם קרניו (דברי'
ל"ג' י'), שתי קרניו (דניאל' ס"ו'), (פד) לקחנו לנו קרנים
(עמו' י"ו י"ג), והקרנים גבוהות (דניאל' ג'), קדש, כולם בחולם, וכאשר יסמכו (פה) ישובו בקמץ
חמף קדשי קדשו קדשם קדשה קדשם קדשכם קדשכן קדשה

באור

ומז' פסוק, (עד) חסד ישתנה בהפסק: חסד (תל'ס ס"ג י"ג).
(עה) רוב המשקל הזה ישתנה בהפסק, וראה צ"ח במכלול שער דקדוק
השמות במשקל פעל, (עו) שהרואי: ובהדר. (עז) שהרואי: דלתה
מן דלת, כמו דלתו (מ"ב י"ב י"ד), (עח) חממה מן חמח, כמו: חלקה מן חלק.
(עט) שנה הבל בסמיכות: שג' בסמיכות, ופעמים
בזכר' העי' (פ) ששתנה מלת שג' בסמיכות, ופעמים
לא תשתנה, כמו שג' בהמה (שמות' י"ג י"ב), וע"פ צפירואו. (פא)
לא נמצא בכל המקרא, רק בל': איש בער (תל'ס כ"ב'), (פב)
על ידי הכינויים. (פג) מן צדק. (פד) קרניו, ככל, וזה שאמר:
פני דרכים, קרניו, קרניו (פה) בכינויים. (פו) בכינויים,
אדל'

ספר צחות

קד'שה, וככה הבידיו, חד'ש אר'ך, רק אהל ישחנה בסמיכות (פו)
 בעבור אורח הגרון, והנה דוחב שנפתח
 עין הפועל, כאשר יסמך (טו) הנו על מתכונת אר'ך, רחבו
 רחבה, והנה מלת האר אמרו מה תאר (ע"ל פ"ט)
 (י"ד), והוא הדרך הדוע, על דרך קד'שו
 חד'שו, (פח) ותאר (פט) מכני אדם (ישיב"כ כ"ג"ד), נפתח
 האל"ף (י) בעבור היותה מאותיות הגרון. בית זית
 עיר ליש שית ליל ביר פיש, רובם בהיותם לשון רבים
 ע"מ פישים, ועיני'ם (נח) עשרה
 (ראשית ל"ב ט"ז), ואם ישחנו קצתם בלשון זכר
 כאשר יסמכו, (נב) ליל, אוסדי לגמן עיר'ו (ש"מ ט"ז"ה), שיתו
 ושמירו (ישיב"כ י"ד), ביתו, זיתו, רק מלת
 זיתים היא זוהי, (נג) ג"כ מלת פתים, (נד) ואין במקרא
 כלל דגש אחר קמ"ץ גדול, (נה) רק במלות פתים, פתיה
 פתי (נו) כל עבדך (שמות י"ג ו"ו), כל מלה שהוא
 מגורת בית, ויאמר ר' יהודה המדקדק ז"ל, כי היה כן, בעבור
 שלא תתערב חסרונ הי"ו שהוא המורש, (טו) ושלא תתערב המלה
 עם פתים, שהוא מגורת פת שהוא מורה, כי עשרה הפתים המר
 (יחזקאל מ"ה י"ד), (נח) און עול, ויבחר אוהו
 (נט) פתוף (ראשית ט"ז ו"ד) ישחנו, מחשבות אונ' (יחזקאל
 ד' י"ד), פתוככי ירושלים (תלמוד קט"ז י"ט), ומצאנו עול
 רכולתך (יחזקאל כ"ח י"ח). (ק) שם החומר, פכד
 ערל, וכסמוך פכד עון (ישיב"כ ד'), ערל לב וערל בשר
 (יחזקאל מ"ד ט'), שכי, סמוך בטעם (קא) ואשר
 איננו סמוך בטעם הוא שוה, רק ישחנה באחנה וסוף פסוק, וישב
 סמנו שכי (במדבר כ"ח א'), וכן פרי מרי, (קב) ודרך אחרת יפי
 חכמתך

ב אור

אהר' אהר' גזמיהס, (פו) צבינוים, (פח) שחשכה
 החול"ס מן קד'ש חד'ש, (פט) לא נשתנה חול"ס
 תאר, (צ) כחטף פת"ם, (צא) ועירים, כנ"ל, (צב)
 צביונים, (צג) שהראו: זיתים ע"מ, תישנים מן תיש
 ודמיו, כאשר כתב למעלה, (צד) שגם היא זרה, ז' נבדלו:
 ביתים ע"מ תישנים, או ביתים ע"מ זיתים, (צה) אשר לא כדת,
 כי לא יצא דגש אחר תנועה גדולה, (צו)
 זבתי, כנ"ל, (צז) בעבור חסרון הי"ד שהוא האורש, כנ"ל, ור"ל, שגם
 דגש בת"ו פתים תחת מ"ד האורש הגח, כי היה ראוי: ביתים, (צח)
 עיון במאזנים, דף י"ד ע"א ובפירוט פ' בא (י"ב), (צט)
 אהס, כנ"ל, (ק) בעול רכלתך, כנ"ל, (קא) צבינות הענין, (קב)
 צהפסק

חבמתך (יחזקאל כ"ח), במוכרת יופי, עני (קנ) עני, (קד) ואם
נמצא אני הגבר ראה עני (איכה) ג' א', היא מלה זוהר,
(קה) חלי חלי, כל חלי (דברים כ"ח א'), וכן משפט אני שיש
(יעז' ל"ג כ"א). חסר מלא שם החומר, אמרו
בסמוך חסר משגעים (ז"ל כ"ט ט"ו), מלא ימים (ירמ'
ו' י"א), והנה מלא ברכת ה' (דברים ל"ג כ"ג), (קו) דק
אם מאן אתה (שמות ט' ז'), איננו בן, כי היה עין הפועל
ראוי להדגש, כי לא מצאנו מזה הטעם כי אם מהבנין והכבר והדגושי
(קו) פקיד שריד, כאשר יסמכו יסור הקמץ, שרידי חרב (ישעיה
ל"א ז'), והדגש בעין שהוא פתוח הפ"א,
(קח) לא ישתנה, הן אל פכיר פכיר כת לב (איוב ל"ו ה'), והנה
מצאנו אביר ישרא (ישעיה א' כ"ז), (קט) אביר (קי)
הרועי (ז"ל כ"ח ש'), והנכון שבאו על שני המשקלים. (קיא)
ויש שהוא סמוך ושאנינו סמוך בזה, כמו הן פכיר שמחילך (רשעת
כ"ז ל"ז), (קיב) ובשמות פכיר (קט) ומריא (ישעיה א"א ו' י"ו)
נהנה מלך ידיר ה' (דברים ל"ג ז'), לא נוכל לדעת
איך היא במוכרת (קיר) מלת יקום אין על משקלה, ואף כי
היו"ד נוסף ביו"ד אחרי כ"י (קטו) ויאמר ר"י המדקדק ל', כי הפוך
העין קודם הפ"א, (קטו) כי הוא אומר שאין פועל פחות משלש
אוחיות, כאשר אפשר, (קט) על כן יטעו האומרים יצור על משקלו,
(קיס) והראוי להיות היו"ד קמוץ בקמץ גדול, (קיס) כמו ידוע
שמור ילוד, כי היא פעול, והיו"ד שורש ואיננו נוסף או הפוך,
ובסמוך ידיר יצור, כמו ילוד אשה (אע"פ ד' ט'). ויש
שם על זה המשקל, כמו כרוב, ויש ע"כ כפזר, והכלל
משקלי

באור

זהבסק. (קג) שלל זהבסק. (קד) זהבסק. (קה) כי היא זהבסק,
והיה ראוי עני כאמור, וכ"כ במאזנים דף כ"ו ע"ב, אבל בפירושו לאיכה
(שם) בפת: עני סמוך וחסר מקום השבות או הגלות. (קו) זה איננו שם
תואר כי אם צינוני. (קז) ועין בפירושו בפ' ואלא (ז' כ"א), ובדברי רש"י ל'
ובפירושו הבנת המקרא שם. (קח) אם יבוא פ"א הפעל כפ"ת ועין הפעל
בדגש ובחיר ק'. (קט) שיתנה במיכות. (קי) אביר, כנ"ל, שלא נשתנה
בסמיכות. (קיא) ויהיה הראשון מן אביר, בשקל רבה, והשני מן
אביר, משקל דגוש, שלא ישתנה. (קיב) ויהיה בפרד ובסמוך:
גביר. (קיג) ובפיר, כנ"ל. (קיד) אם היא: וידיר חו:
ידיר, כי לא מנאנה במקרא כי אם בסמיכות, וראה ד' מ"א
הר"ה ז"ל בדקדוק המלה הזאת במוכר התיבה תיבת השמות אות כ"ה. (קטו)
לא נמצא כן בכל המקרא, וז"ל: את ידירי (תלוי ל"ה א') שהיו"ד הראשונה
נוספת. (קטו) וראו: ריב. (קיו) להלן בפעלים השניים בראש
ד"ה חמר. (קיח) ע"מ יקוב, כי זו היו"ד נוספת, וצמלת יצור
היא

ספר צחות

משקלי השמות רבים, רק הזכרתי כמו כפוך בעבור שהוא
בסמוך ומזכרתו, כפוך באמר יפור (תליס קמ"ו ע"ז)
(קכ) כפוך שמים (אינכל"ס כ"ט) (קכא)

והנה אדבר על המספר. דע כי מלח אחד גם אחת מלשון נקבה
הפך משפט הלשון, כי הפת"ח הקטן כמו
ויאמר וילך וירד, ישוב פתוח כפת"ח גדול באחת או בסוף פסוק,
(א) והנה אין בנורו לאחד, (ב) באחד ממנו

(ראשית ג' כ"ז), (ג) וכן אחת אל אחת (שמע לוי ו"ד)
(ד) אמרו מגורח אחד והיו לאחדים (יחזקאל ל')

(יז) והנה הפרש יש בין זאת המלה ובין והיו אחד
בידי (ס"ז י"ט), כי השם יכול לעשות כן לבדו, [ז] ויא

שהוא (ה) חסר כ"ה, כמו ואיש גבול ילגב ועיר (ו) פרא אדם יולד
(אינכ"ס י"ב), אש (ז) אוכלה הוא אל קנא (דברים ד' כ"ד), והנה

על דרך סברה נאמר בעד נקבות אחדות, ולא אחדות (ס)
שנים. כל מה שנמצא על זה המשקל, שהיא המלה

מלעיל ובסוף יור ומ"ם, ידענו כי בן הוא, (א) שפתים
שקים ברבים, ואם מצאנו שבעה עינים (זכריה ג' ט'),

(ג) חיבר הכתוב (ג) באשר הם בתולדות, (ד)
אזנים ידים, ואמרו שתי ידוח (שמע כ"ז י"ז), (ה) וכן אמרו שנתים

ושתי שנים, וכן יזמים, תוכל לומר שני
ימים

באור

היא שרשית, כי שרש: יזר, (קט) יצור, (קכ) מזכרת, (קכא)
וכפוך, כנ"ל, והוא סמוך.

(א) כמו: ויאמר (ראשית כ"ד ל"ד) ודומיו, (ב) והיה
אחד (שמע כ"ז י"א), כן נראה להגיה, ואולי יש לגרוס בלשון אחר,

ואין להאריך. והנה בא אחד בהפסק בכו"ל, (ג) שגל בסמיכות
בפת"ח, הפך האמור, שנשתנה הסג"ל בהפסק לפת"ח, (ד) שגל בכו"ל

בפת"ח, ובהפסק בכו"ל, [ז] כונת החכם, כי הפרש יש בין: והיה
לאחדים בידך, ובין והיה אחד בידי, כי אם נאמר: והיה אחד בידך

היתה הכוונה, שהענינים יהיו באחדות גמורה ובפשטות (איינפאכהייט) ביד
הכניא, וזה בלתי אפשר, כי ה"א לבדו יכול לברוא עכס פשוט, כמו הנשמות

והמלאכים, וכל הגופים בעולם הם מורכבים ובלתי פשוטים כמודע, רק פירוש
המאמר, שהגביא יחבר את הענינים וקד וע"ז והיה לאחדים, מחזירים

כדבר אחד בידו, אצל ה"א אמר: והיו אחד בידי, כי הכל יכול הוא
לברוא יכול לעשות מעצמים רבים עכס אחד ופשוט, באמור. ד"א. (ה) מלת

אחד. (ו) כמו: וכעיר, ע"ש בפירושו. (ז) משפטו: כאש. (ח)
כי שרש אחת הוא: אחד, וראה למעלה דף ע"ז ע"ב.

(א) שהוא זוג ולשון שנים, כמו: שוקים, שני שוקים, ודומיו.
(ב) שהם יותר משנים. (ג) בלשון רבים. (ד) כי בתולדות יש לאדם שתי
עינים, ולכן בלוי במשקל שנים, אף אם הם יותר מזה המספר. (ה) תמורת

ידים

ימים, ופעמים, גם כן שתי פעמים, ומצאנו דרכים, ולא
מצאנו אנשים רק וישני אנשים.

אומרים כי מלת שבעתים (ושעיה ל' כ'), ארבעה
עשר, והטעם כפל שבעה, ויונתן בן עוזיאל אמר שהוא

שבעה על שבעה, רק לאור (ו) שבעת הימים (זס) מפרש סוד
שבעתים. וכן מלת ארבעתים (ט"ז י"ז), איש הביניים

(ט"ז י"ז), (ו) בין שתי המערכות,
אח כל לוחותיים (יחזקאל כ"ז ה') (ח) שיש ספינות משני

לוחות, וראיתן על האבנים (זמות ט"ז) (ט) ומלת
נקבה שתיים, והדגוש לחסרון נון שנים, כי הוא עיקר, ולא

אשנה לו (ט"ז כ"ז), לא שנית (מלכ"ג י"ז), ויאמר שני
(מ"א י"ז ל'), ונמצא חסר דגש (י) ואנקמה נקם אחת

משתי עיני (זפות ט"ז כ"ז), (יא) ורכים פירשוהו מטעם אחר.
והנה מלת שנים מצטרפת, (יב) וכן מלת אחד, התאחרי

הימיני (יחזקאל כ"א כ"א), גם אל תחד כבורי
(ראשית י"ט י"ז) הוא חסר אלף (יג)

מלת שלשה. הנה במספר הה"א באחרונה עם הוברים, ובחסרונה
לנקבות, הפך לשון הקודש. (יד) ובסמוך יחליפו

הה"א בתי"ו, ושלש האנשים (יחזקאל י"ד י"ט), גם יאמרו כן בעבור
הנקבות, ושלש נשי בניו (ראשית ז' י"ג), ובמקום

מוכרה בקמצות השי"ן, על השלש האלה (דברים י"ט ט'),
ודרך קצרה, ואם שלש'ה (זמות כ"א) י"ג, מהרי שלש סאים

(ראשית י"ח י"ז), ואמרו צאו שלשתכם (במדבר י"ב ד'),
והנה שליש שם התואר, כי הוא כדמות שלשה במעלה

אל האחד שהוא הראשון, והוא המלך, ע"כ יקרא
השני למלך משנה, כאילו הוא שני לו, וכן טעם את משנה החורה

הוא (דברים י"ז י"ט), כי משה כתב ספר תורה אחד ונתנו
לכהנים הלויים, כאשר הוא כתוב, (ז) כי הם השופטים, וצוה שיכתוב

ספר

באור

ידים. (ו) באור, כנ"ל. (ז) הבנים, כנ"ל. (ח) לחתים,
כנ"ל. (ט) וכתב הר"ש י' מלך שם: ונקראו אבנים

בלשון שנים לענין הנדירים שהם צפתה הרחם שהם שנים כמו שני צירי הדלת,
ובלקט שבתה שם: וי"א שהוא בלי עשוי מאבנים על צורת שני חלקים והאשה

עומדת ביניהם. עכ"ל. (י) התי"ו דפה. (יא) והטעם, שהשי"ן בש"א
נע בעבור הדגש שבתוכה לחסרון ט"ן מן, ולכן תי"ו שאחריה דפה, כמשפט.

(יב) שבתה בל"ו ר"ף זמן עבר לו עתיד, כמו: אש כה ודומיו. וראה מה
שכתבתי למעלה בלתי יו"ד סימן כ"ה. (יג) והראוי: האחד.

(א) שה"ה סימן לנקבה, ובלא ה"ה הוא לזכר. (ב) דברים
ל"א

ספר צחות

ספר שני כמוהו, ויתן למלך כי גם הוא שופט, וכל ב' שלש (שעיה מ' י"ז), מדה בת שלשה מקצועות. והמצטרף, (ג) ושלשת אח גבול ארצן (דברים י"ט ג'), הטעם תחלק הארץ לשלש מחלוקת, ושלש שת חדר מאור (ש"כ י"ט), טעמו חעמוד על הערב השלישי. ובתוספת מ"ם בתחילה, כמ"ש שלש הדשים (ראש ל"ב כ"ד), ותוספת מ"ם באחרונה, כחמול שלשם (שמות ה' ו'), והמ"ם נוסף כמ"ם חנם, וי"א שהוא (ד) סימן לשון רבים, והטעם על היום גם חמול, והיה ראוי להיות חתה השין קמץ גדול כמשפט. (ה) שלישית, חלק משלשה חלקים. (ו) גם שלישית לשון נקבה, (י) ג"כ יהיה שלישית ארבעה האלף חנוסף, והה"א סימן הזכרים כמשפט שלשה, ולנקבה, והח"א ארבע (משל"כ כ"א), על ארבעת רבעיהם ופניהם וכנפיהם (יחזקאל ח' ח'), רבעשקל כסף (ש"ח ס"ח), רביעת ההין (ויקרא כ"ג י"ג), גם רביעית חואר שם נקבה כמו וה' שלישית בני רבעים (מ"ג ד"ל), ומשקלו אחד על שלשים ועל רבעים לשנאי (שמות כ' ה'), רבוע יהיה המובח ושלש אמות קמחו (ש"ס כ"א), והטעם ארכו כמו רחבו ואיננו כן לפי דעתי מרבעות לא עגלות (מ"א ו' ח'), והנה הוא פעול על דרך הבנין הכבוד הדגוש, והילדים האלה ארבעתים (דברים י"ז).

חמשה. דרך הה"א כחביריו חמשה במספר (א) חמשת בני מיכל (ש"ב כ"א ח'), לחומש, (ב) ונתחם חמישית לפרעה (ראשית מ"ז כ"ד), והמצטרף, וחמ"ש אח ארץ מצרים (ש"ס מ"א ל"ד). ששה. כהעשו ששת ימים (יהושע ו' י"ד), כמספר החשבון שהוא לפניו, וששיתם האיפה (יחזקאל מ"ה י"ג), וי"א כי מלח וששאתיה (ש"ס ל"ט ז') כן בדרך רחוקה. שבעה. כחביריו, שבעי כמו ששי חמישי, ויפלו שבעתם יחד (ש"ב כ"א ט'), שבעתים יקם (ראשית ל"ג), שבעה דורות, וכן ארבעתים (ש"ב).

באור

ל"א ט'. (ג) בצירוף הזמן. (ד) מ"ם שלשם. (ה) יהיה ראוי: שלשם, שלשי שלים, והטעם: שלישו של היום חמול. והנצט בפירושו לקהלת (ט' י"ב). (ו) מספר חלקי, נליא: אין דריטטעל. (ז) שם מספר סידורי לנקבה. (א) כמספר שהוא לפניו שלשה, ארבעה, שהם כה"א לזכר, כאמור. (ב) לחמ"ש (ראשית מ"ז כ"ח), כנ"ל. (א) מלת: שבעתים ארבעתים היו כן. (ב) ראה מ"ם

(ט"ז' צו"ו) לפידעתי, והיוכן (ח) בעבור שהחליפו הה"א ואם איננו עקר בתי"ו, ושמוהו מלשיל, שלא תחערב המלה עם ארבעים ושבעים, רק לא מצאנו מוצא המלה מועל כלל, ויתכן על דרך שאמח בעל ספר יצירה והיכל הקודש מכון באמצע, (ז) היות מלת נשבע או השבע שבעה (במדבר ל"ג) מגזרת שבעה, והעד שאמר הכתוב כי נקרא שם המקום שבעה, (ג) בעבור כי שם נשבעו שניהם, (ד) ובמקום אחר אמר כי בעבור שבע ככשות (ה) נקרא שם המקום שבעה, (ו) והנה נקרא כן בעבור שהם שני דברים, (ז) או הם שני מקומות. (ח)

שמונה. כאשר יהיה הה"א קמוץ בקמ"ץ גדול, או הוא סימן זכרים כמשפט כל המספר שהוא לפניו, (א) ובאשר יהיה פתוח בפח"ח קטן הנו לשון נקבה, ובשנת (ב) שמונה למלכו (מ"ב' ד"י"ג) וכמוהו בפעלים, ולנה (ג) בחור ביהו (זכריה ה' ד'), וזאת המלה לא מצאנוה בפעלים מצטרפ'. ולפי דעתי שהיא מגזרת והיה דשן ושמן (ישיה ל"ב), השמונה היא אם רזה (נמדכ"ג כ'), והם מגזרת המספר שהוא שמונה בעבור כי העומק בגוף לא יהיה כי אם בחוף שמונה נקודות, והוא העובי, (ד) וזאת דרך סברה.

תשעה. משפט הזכרים ככל המספר שהיה לפניו, וזאת המלה לא מצאנוה בכל הפעלים.

עשרה. כמשפט, כשאר המספר שהוא לפניו, ואמו עשר נשים לחמכם (ויקרא כ"ו כ'), עשירת האיפה (שם ה"א), ועוד בה עשיריה (ישיה י"ז), מעשר בקר וצאן (ויקרא כ"ז ל"ג), ובמזבח, שנת המעשר (דברים כ"ו י"ג), ועשרון סלח (שמו"ב ט"ט) מזכרה, שני עשרנים (ויקרא כ"ג י"ג), ואמרו עשר העשר (דברים י"ד כ"ג), ואמרו בעשור לחודש השביעי (ויקרא כ"ג כ'), והמעם ביום העשירי, ימים או עשור (לש"י כ"ד כ'), עשרה חדשים, ויחכן

באר

מ"ה החכם הזה בפירושו לזכריה (ד' י"ד). (ג) ראשית כ"ו ל"ג. (ד) יחמך ואבימלך, כמ"ה (שם כ"ו ל"א): וישמעו אים לאחיו. (ה) ראשית כ"א ל"ו. (ו) ויהיה שבעה ובאר שבע (שם כ"א ל"א וכ"ו ל"ג) מקום אחד. (ז) בעבור שבע ככשות ובעבור כי שם נשבעו שניהם. (ח) וסניהם נקראו: באר שבע, האחד בעבור שבע הככשות ובעבור כי שם נשבעו שניהם, והשני בעבור השבעה בלבד.

(א) שתימך הה"א וקמ"ץ לפניו. (ב) בשנת, כמ"ל. (ג) שהראוי: ולנה בקמ"ץ, לשון נקבה. (ד) והשני הוא קרוב מענין שו"ן (דיק פתחם).

ספר צחות

ויחכן שנשארו להשלמת השנה כפי מספר הארמים (א) עשרה חרשים עד תחלת השנה, וזאת דרך הסברא, עלי עשור (תליס"ב"ד), כלי ניגון שיש לו עשרה יחרים או נקבים, ע"כ טעה ר' משה הכהן ו'ל שאמר כי פירוש בבל עשור (אס קמ"ד ט'), שיש לו עשרה נקבים, א"כ מה טעם עלי עשור ועלי נבל, והנה הם שנים, רק פירוש בבל עשור, כנבל בעשור, כמו ככבש אלוף (ירמיה י"א י"ט), ככבש כאלוף, כי האות הראשון מושך עצמו ואחר עמו, והנה הוא כמו פרע כאח לי התהלכתי (תליס"ה י"ד).

עשתי עשר • (א) אמר ר' יונה המורקק ו'ל, כי טעם עשתי עשרה החשבון שהוא למעלה משנים עשר, והוא אחד עשר, כי האחד קודם השנים, והנה הוא חסר למ"ד, (ב) כאשר מצאנו ויקח גם קח שהוא חסר למ"ד, (ג) וכן ושני כפירים נתעו (ליו"ד), שהוא מגזרת ומלתעות (ד) כפירים (תליס"ח'ו'), ולא אמר כלום מראיות רבות, האחת שהוא אמר כי אחד למעלה משנים (ה) והנה זה הסך הכתוב, מבין עשרים שנה ומעלה (שמות ל' י"ד), (ו) ועוד כי הנה עשתי עשר עוראל (דכ"ח כ"ה י"ח) הוא לשון זכר, והנה ראוי הוא לפי דעתי (ז) שיהיה עשתי עשר עוראל, כי מלת שתי לשון נקבה, ומלת ויקח גם קח עוד אדבר על זה, (ח) ומלת נתעו מגזרת והנה ת"ה בשדה (ראשית ל"ט י'), והיא (ט) מלה מורכבת פועל עבר וזהו מבנין נפעל, (י) בי ישמלות מורכבות משחים, כאשר אפשר בסוף הבנינים • (יא) ומלת עשתי לפי דעתי מגזרת יתעשת האלהים (ינ"ח ח' ו' י'), אולי פירושו מה שילידו המחשבות, ואנחנו ידענו דעת ברורה כי במספ' חשעה ישלם כל החשבון, (יב) והנה עשרה כמו אחד, ועשרים כמו שנים כי הם שני עשרות, ושלושים מגזרת שלשה, וככה עד חשעים, ובעבור כי סך חשבון הוא עשרה, כי לא נוכל לומר אחד (יג) עד השלמת עשרה, ונאמר אחד עשר יום, והנה העשרה הולידו זה החשבון, (יד) והנה עשתי

באור

(א) האומה, שממנה היו לבן הארמי אחי רבקה, ואמה, שאמרו דבר זה.

(א) הכט מ"ש הסכם בעל מקצה אגרט צוה, שהאריך צו • (ב) והראוי: על-שתי • (ג) כי שמו: לקח • (ד) מלתעות, כ"ל • (ה) ויהיה פירוש למעלה: פחות • (ו) שפירשו: יותר • (ז) דעתו, כ"ל, ור"ל: לפי דעת ר' יונה הנזכר • (ח) להלן בשער דבין פועל • (ט) מלת נתעו • (י) מן נתעו, שהוא עבר, ומן יתעו, שהוא עתיד • (יא) לקמן בשער המורכבים • (יב) חשבון האחדים • (יג) האחד הראשון בטור השני מהעשרות • (יד) כי מספר האחד

עשתי במשקל ילדי, והוא שוה לזכר ולנקבה.

שנים עשר • אין במקרא מ"ם אחר יו"ד לשון רבים או שנים, שיהיה על דרך זה, (א) ולפי דעתי שמלות שנים עשר ושתיים עשרה כאילו הם דביקות ומוכרחות, (ב) כי טעם שלשה עשר שלשה ועשרה, שחסרו הוא ודרך קצרה, ואמרו שלש עשרה כאילו הוא סמוך, והראוי שלש בקמצות, והנה שנים עשר הוא שנים ועשר, (ג) והסמוך בחסרון המ"ם, שני עשר בקר (מ"א ז"כ"ה), וככה משפט שתיים עשרה. והנה אחד (ד) עשרה סימן הנקבות בה"א כמשפט הלשון, עשתי עשרה שלש עשרה עד חשע עשרה, ולשון זכרים (ה) בלא ה"א כמשפט הלשון, רק האחרים עמדו לברם כאשר היו, (ו) ע"כ אמרו לזכרים שלשה עשר ולנקבות שלש עשרה, וכן כולם.

מלת עשרים • היה ראוי להיות הרי"ש פתוח להורות על שנים, (א) אולי עשו כן להיותו על משקל חביריו הבאים אחריו.

(ב) והנה העשרות באו על לשון זכרים, (ג) עשרים עד חשעים, ואחר כן מאה לשון נקבה, (ד) והנה ה"א מאה שבה ח"ו במלת מאתים, ובהגיעם אל חשע מאות אמרו האלפים על לשון זכרים (ה) ולעולם הם בח"ו, שלשת אלפים עד עשרת אלפים, ויקרא זה המספר רבבה על לשון נקבה, גם אמרו רבבות, רבאות (דכ"ח י"א י"ב), ויחבן היות האלף ויחבן אות הכפל, כאשר אמר ר"מ הכהן ו"ל במלת אשר בואו נהרים (ישעיה י"ח ב'), (ו) ומצאנו רבוא באלף, (ז) ובלא אלף. (ח)

הנה

באור

האחד עשר כולל ממחשבת מספר העשרה, וע"כ נקרא: עשתי, לשון מחשבה מענין יתעשת, כאמור • ועיין בפירושו בפ' נשא (ז' ע"א) •

(א) כי היה ראוי: שכי עשר, כי מלת שכי סמוכה • (ב) כי המוכרת: שנים שתיים, והדבק: שני שתי, והנה שנים שתיים בנ"י • ובמ"ם הוא דבק • • • • • ומוכרת

כאחד • (ג) והנה הכוונה: דבק ומוכרת כאחד • וראה מ"ם בפירושו לנשא (ז' ג') • (ד) אחת, כנ"ל • (ה) מספרי העשריות • (ו) ויבוא לשון זכר בה"א, ולשון נקבה בלי ה"א, כאשר מבאר והולך, והוא הפך משפט הלשון, כאמור •

(א) והראוי: עשרים, בריבוי זוגי, כי הוא שכי עשרות • (ב) להשוות מספר עשרים למספר שלשים ורומיו • (ג) לזכרים ולנקבות: עשרים אכ"ס • • • • • ועשרים • • • • • כ"ס • (ד) ג"כ

זה לזכרים ולנקבות • (ה) והיא ג"כ משותף לזכרים ולנקבות • (ו) והראוי: ב"ו, וראה לעיל דף י"ב ע"ב סימן ט' מה שכתבתי שם • (ז) ארבע רבוא • • • • • (ח) משתי עשרה רבוא (יונה ד' י"א) • • • • • (א) עשתי

ספר צחות

שער הפעלים

הנח אחן לך כלל בפעלים כולם. דע כי הם נחלקים על שנים חלקי,
 כל הפעלים שניים (א) או שלישיים (ב) או רביעיים, (ג)
 דרך אחד להם, ועצה שים לבך, כי כל המדברים אשר לא ידעו אלו
 החלקים יתעו. והנה החלק האחד פועל עומד, והטעם שלא יפעל
 הפועל באחר רק פועלו הוא בעצמו, כמו קם עמד ישב, והחלק
 השני פועל יוצא, והטעם שיצא פועל אל
 ואיננו בכלל, כמו פז לדבר (משלי י"ג), **הרג לקח נתן**, והנה
 כל אלה הם מהבנין דקל הנקרא בנין פעל
 אפשר, (ד) כי אם יאמרם האומר בבנין האח' ישוב הפועל העומד
 להיותו יוצא, כמו הקים או קיים (ה) דברי הפורים (אמרת ט' ל"ב),
העמיד הולשיב יושב, וישבו שירחיהם (יחזקאל
 כ"ד), **הוליד**, ערום הלכו בלי
 לבוש (איוב כ"ד י"ד). ודע כי הפועל היוצא על דרכים רבים,
 יש יוצא בלי אות טעם או מלח טעם, כמו ה' מבטן קראני (ישעיה מ"ט
 א'), קרא ה' בשם (שמות ל"א), כי בצלאל
 (ו) ואין בן מלח ויקרא אל משה (שם כ"ד ט"ו), ויקרא ה'
 למשה (שם י"ט כ'). (ז) ודע כי אין הפרש בין שיאמר
 קראני או קרא אותי, כי מלח את טעמה עצם הדבר, והאומר ראובן
 דג שמעון לא נודע איזה מהם הפועל, (ט) וכן אם יאמר
 ראובן דג את שמעון, כי מלח את מצאנוה עם הפועל, רק אם אמר
 ראובן דג לשמעון, אין ספק כי שמעון הוא הפועל, כמו הרגו לאבנר
 (ש"נ ג' ל'), וכן מלח וזנה דבק' עם אחרי' ויש פועל פעם דבק
 (י) ופעם איננו דבק, כמו דרך, ארדוף איבי (תלמי י"ח
 ל"ח), (יא) וירדפו מצרים (שמות י"ד ט'), (י"ב)
 וישע ה' (יחזקאל י"ד), דבק עם מלח אל בשלש נקודות,
 והאומר שעני הוא טועה, (יג) רק שעה אלי, כמו
 ישעו ואין מושיע אל ה' (ש"ב כ"ב מ"ג), וכן האומר

ותערב

באור

(א) אחתי אותיות. (ב) משלש אותיות. (ג) מארבע אותיות. (ד)
 להלן בשער הבנינים. (ה) קים, כנ"ל. (ו) שהקל הוא: קם, פועל
 עומד. (ז) והנה קרא דבק עם בצלאל בלי מלח טעם או אות טעם.
 (ח) שאלת קרא דבקה עם מלח משה ע"י מלח הטעם או אות הטעם. (ט)
 דברי החכם ו' ל' לזה נראים סותרים למה שכתב לזעזעל בשער מלות הטעם ד"ה
 והנה, וגם למ"ש במאונס דף מ"ה ע"א, וז"ע. (י) עם מלח הטעם או אות
 הטעם. (יא) איננו דבק עם מלח הטעם או אות הטעם. (יב) דבק עם מלח
 הטעם: אחריהם. (יג) עיין טעם לזה במאונס דף מ"ג ע"ב. (יד)
 ותערב

והערב (יד) לפניך, רק עליך, כמו יערב עליו שיחי (תליס ק"ד ל"ד), או לך, כמו ושנתי ערבה לי (ירמיה ל"א כ"ו), כי אם אמר ערבני, כמו ערבני עמך (איוב י"ג), הנה יש לו טעם אחר. (טו) ויש פועל יוצא בבנין הקל גם הוא יוצא בבנין הכבד, (טז) כמו ויאמר המלך מהרן אתה מן (אסתר ה' ה'), והנה בבנין הקל מהרן ימהרנה לו לאשה (שמות כ"ב ט"ו), ועוד אחר מהרן (תליס ט"ז), והנה בבנין הכבד הרגוש ברכו אתה (שם קל"ד ח'), ובקל ויברך על ברכיו (דה"ב וי"ו יג), ויש שימצאו שניהם, (יח) ויאמר ירה ויזר (מ"ב ג' י"ז), (יט) כי ויזר הוא מהבנין הכבד הנוסף, (כ)

כאשר אפשר במקומו. ויש פעלים שבאו ורים ולא נלמד מהם, כמו גענוה (ראשית כ"ז ט'), והטעם נגענו בך או אליך, (כא) ויצעקוה, (כב) צעקו אליך, וילחמוני (תליס ק"ט ג'), נלחמו עמי, בי הם

בעצמם הנלחמים, כי כל פועל עומד כמו יצא, לא יצא, (כג) והנה מצאנו בני יצאנוני (ירמיה י"ד ל'), והטעם יצאו ממני, וככה ויבואנוני חסדיך (כד) ה' (תליס ק"ט מ"א), והטעם יבואו אלי, חוקתני וחוכל (ירמיה כ' ו'), חוקת ממני, לא יגרה רע (תליס ה'), לא יגור עמך רע. ודע כי מלת שכב מהפעלים העומדים, ואיש אחר ישכבנה (דברים כ"ח ל'), הטעם ישכב עמה, ומלת במה גם היא עומדת בעבור אחר, (כה) במהו בך (תליס קט"ו י"ד), ובמחן על ה', (כו) וככה מלת חסה, כי היא דבקה עם אות כ"ח, כל חוסי בו (שם נ"ג יג), ויאמר ר' משה הבן ז"ל כי זה פועל, (ס) והטעם פעול, (כח) ואני אומר כי הוא שם החואר, כי לא יחבן להיחך פועל

אם

באור

והערב, כנ"ל, עתה מ"ש החכם ר"ס ז"ל על מלה זאת כסידורו וי"צ, והחכם ר"ל בן זאב ז"ל בחומר השרשים שרש ערצ, ונתקוני התפלה סימן פ"ו. (טו) כי ערצני עמך הוא מענין ערצון ונחמון. (טז) בנין פעל. (יז) שם הוא מבנין הקל. (יח) קל והפעל. (יט) ויאמר חלישע יגרה ויורה כנ"ל, אך החכם אמר דרך קצרה. (כ) הפעל. (כא) וכן השאר, כי לא יבוא פועל עומד עם כינוי הפעול. (כב) ויצעקוה (נחמיה ט כ"א), כנ"ל. (כג) לא תשא הפעולה אל גוף אחר. (כד) ויבאני חסדיך, כנ"ל. (כה) ר"ל, שם מלת נסח דבקה תמיד עם אות הענין. או מלת הענין, והיא עומדת בעבור האות או המלה ההיא, אשר לא יתכן להסירם כלל, כמו הפעלים הנזכרים, שהם דבקים עם מלות: אל, מן ודמיהם. (כו) ראה מה שכתבתי למעלה בשער מלות הטעם ה"ה והנה סימן י"ב. (כז) ויבאני פועל (כח) ויהיה: חוסי בו כמו: נח ח"ס צו, נשמרים על ידו. (כט) כי

לא

ספר צחות

אם איננו יוצא, (כט) וכן הולך, אם אראה אוֹכֵד (חיוכל"ס"ט),
 וכמוהו ארמי אוֹכֵד אבי (דברי"כ"ו"א) והטעם להורות
 כי ה' נתן נחלה לעמו, לא ירשנה מאב, כיהאב היה עני, כמו
 אדם אוֹכֵד, בהיותו באדם היה עובד צאן, (ל) וכחוב חנו שטר לאֹכֵד
 (משלי"א ו"ו), ואחריו ישתה וישכח רישו, (לא) והנה ארמי
 כמו יתר היִשְׁמַעֲלִי (דה"א ב' י"ז), (לב) והטעם ארמי אוֹכֵד היה אבי,
 וככה מל' גופל יוצא חי קס מת, ע"כ לא יחכן שיבוא
 פעול לעולם מפעלים שאינם יוצאים, ע"כ
 יטעה האומר אֲבוֹד, (נג) והקשה האומר במקום נֹרָא יֵרָא, (לז)
 ולא יֵרָא אלהים (דברים כ"ה י"ט), (לה) כי מל'
 יֵרָא איננה יוצאה, (לו) ואל יקשה עליך מי לא יֵרָא
 (ירמ' י"ד), (לז) כי הטעם יֵרָא טמך, (לח) כמו יפחד,
 וככה מלח מלא גם חסר, ואם היא סמוכה לדבר אחר, כמו חסר
 משוגעים (ש"ס כ"א ט"ז). ומה נכבד דקרוק
 ר"מ הכתן ו"ל, כי אמר שר' יהודה הוא המדקק אמר בספרו, כי מצא
 ארבע פעלים בכל המקרא, ואין להם חמישי, שבאו על משקל פועלים
 (לט) והם פעולים, (מ) ואלו הם, אם תראה אותי לקח מאחר
 (מ"ב נ"ו ד), כי הוא קמוץ להפריש בינו ובין בי לקח עמי הנם
 (ישעיה כ"ה'), (מא) והכנה איננו אֲכַל (שמי"ג ב'), שן רועה
 ורגל מועדה (משלי כ"ה י"ט), בהם יִקְרְאוּ (קהל"ט י"ט), ויאמר
 ר' יונה המדקק כי סמא הרמשי, הוא לנער הַיּוֹלֵךְ
 (אפטים י"ג ט'), ויאמר רבי שמואל הנגיד (מב) כי הוא פועל
 עבר, וזה"ל נכנס עליוכה"א העיר הַהִלְלָה (יחזקאל כ"ו י"ז), (מג)
 ובא

באור

לא יבוא ביכוני פועל מפעל עומד, ומה שמאלנו: חוסי צו, הולך ודומיהם
 הם שמות תואר לדעתו ז"ל. (ל) ר"ל: עובד ורועה צאן. (לא) והנה:
 לאֹכֵד הוא שם תואר, והטעם: עני. (לב) היִשְׁמַעֲלִי, כנ"ל.
 ומוכב על ארמי אוֹכֵד אבי, שהוא יעקב, ונקרא ארמי
 בעבור שהיה גר בארץ ארם, כמו יתר היִשְׁמַעֲלִי, שהיה ישראלי, (ש"ב
 י"ז ב'), ונקרא יִשְׁמַעֲלִי בעבור שגר בארץ יִשְׁמַעֲלִי, כמ"ש הרד"ק ז"ל.
 וראה בפירוט החכם צ"ח כי תבוא בפסוק הנזכר. (לג) כי פעל אֲכַד הוא פועל
 עומד. (לד) יֵרָא, כנ"ל. (לה) מוכב למעלה, והטעם, שמלת יֵרָא היא ג"כ
 שם תואר, כמו מלות: כופל, יוצא ודומיהם, כי פעל יֵרָא הוא
 פועל עומד. (לו) ולכן לא יתכן לומר מחטו: יֵרָא, שהוא פעול. (לז)
 שגא בזכור, כ"א הוא פועל יוצא. (לח) והכינוי חיוכל"ס, כינוי הפעול, רק
 תחת מלת הטעם, כמו במלת יֵרָא ודומי', הנזכרים למעלה. (לט) פעלים
 (צייטווערטער). (מ) שמות תואר מבנין פעל, ועיין במאזנים דף מ"ח
 ע"א. (מא) שהוא עבר מבנין פעל. (מב) ראה מ"ש החכם העב"ח
 בס' מחזיקי ס' קפ"ג. (מג) שבאה ה"א עם פעל עבר. (מד) במלת
 הַיּוֹלֵךְ

ובא (מד) פועל עבר תחת פועל עתיד כמשפט הנביאים, שירכרו פעמים על עתיד בלשון עבר, בעבור שכבר נגזרה גזירה להיות כן, (מה) ויאמר הכהן כיהם ארבע לבדם, (מו) כיהוציא מכללם ורגל מועדת, בעבור כי מלח לא תמערד אשוריו (תל"ז"ל"א) מהפעלים העומדים, (מז) ואמר כי השור"ק תחת הול"ם, והיתה המלה ראוי להיותה ע"מ וכחומה היא יושבת (יהושע ט"ו), (מח) והנה מלח יראוני אחר שנעלם האל"ף, הנומגורח ירה בים (שמות ט"ז), ואלה הערלים הוא היה כן בחצים, והנה נמצא האומר כזה מכרך השם, והתימה מזה הטפש, למה לא אמר הגורא בדרך כל המקרא. ודע כי יש בדברי קדמונינו ו'ל פעלים אינם על דרך דקדוק המקרא, והם יורו כן, שאמרו לשון מקרא להור ולשון חלמוד לחור, והנה אמרו מן תרומה תורמין, (מט) גם אמרו מדיח ומליח, (כ) והאומר כי כמוהו אח מוצא

ואח מובאיה (ש"ג' כ"ה), (כא) לא אמר כלום, כי מליח חסר מ"ם, (כב) וכן משה' נשוי (כג) כי האיש ה' הנושא, (כד) וישאנו להם נשים (רות ט"ד), רכוב (כה) על החמור, יש לדחות במלח היה לבוש בגדים צואים (זכריה ג' ג'), (כו) שחוי אל יתפלל, (כז) להפרש בינו ובן השיכור, (כח) והאמת כי היין הוא השחוי, רק לשון קדמונינו ו'ל דרך היא בפני

באור

היו"לד. (מה) והנביאים יודעים את הגזירה העתידה, וא"כ הוא צעניקהם כאלו כבר עבר. (מו) שהם פעולים, כאמור למעלה. (מז) ולא יבוא פעול מפעלים העומדים, כטדע. (מח) והיה ראוי: מועדת בחול"ם. (מט) בפרק קמא דתרומות, והוא נגד דקדוק לשון הקודש, כי שם תרומה: רוס, והפעל הנגזר מזה היה ראוי להיות בחברין תי' ה' כממשפט. וראה מה שהארץ בזה הרצ בעל תי'ט ו'ל צפ"ק דתרומות מ"א ד"ה לא יתרומו. (נ) חולין דף ק"ג ע"א, והנה החכם גורס: מדיח ומליח. שהוא שלא כמשפט לשון הקודש, כי הראוי: מדיח, שהוא צינטי פועל מבין הפעיל מע"י, כמו שמלאנו: ידיו (ישעיה ד' ד'), ידיו. (יחזקאל מ"ל"ח), שהם עתידים מההפעיל מנע"ו, וגם ראוי: וממליח, שהוא צינטי פועל מההפעיל משרש מלח, חקן בגירסא שלפני כתוב: ומולח, והוא כמשפט, שהוא צינטי פועל מבין הקל משרש מלח. (נא) שהיה ראוי: מבואה מן מבוא, כמו מקומה מן מקום, וכשתכה לזווג המלות: מוצאה

מובאה, ועוד דומים לו, וכן: מדיח ומליח, שלא כמשפט, לזווג המלות. (נב) ולא מלחם. בשם מקום שיחסר אות בעבור זיווג המלות, רק נשתנו התנועות בעבור זה. (נג) ריש פרק עשירי דכתובות. (נד) והוא הפועל, והיה ראוי: מי שהיה נושא. (נה) צ"מ דף ט' ע"ב וט' ע"א, שהיה ראוי: רוכב, כי הוא פועל. (נו) שהראוי: לובש, שהיה פועל, כי האדם הוא הלבוש, והכגד הוא הכלבש. (נז) עירובין דף ס"ד ע"א. (נח) כי

ספר צהות

בפני עצמה, ולא יזיק זה כי העיקר שיבין האדם. ויש פועל יוצא לשנים פעולים, כמו ראובן האכיל את שמעון לחם, והנה ראובן הוא הסיבה הראשונה לאכילת הלחם, רק שמעון הוא האוכל והלחם הוא האוכל, ושעה האומר כיימצא שיצא לשלשה פעולים, כמו שאמר ראובן האכיל את שמעון לחם חם, והנה אין שם פעול כי אם הלחם אשר הוא אוכל שמעון, כי חם הוא חומר הלחם, וכמהו הלביש ראובן את שמעון בגד צמר רק, והנה כן וערום (נט) יכסה בגד (יחזקאל י"ז), (ס) המצמיח הרים חציר (תלים קמ"ז ח'), על דעת ר' יונה המדקדק, (כא) ויפה אמר.

ואחר שדברתי על הפעלים העומדי והיוצאים, אדבר על הפעלים באשר יסמכו, (סנ) ואברר מלה אחת לשקול עליה. ודע כי לא מצאתי בבנינים מלה טובה מעבד (סג) לשקול עליה, בעבור שהיא מהפעלים היוצאים, וחמצא בכל הבנינים, עבדתיך (סד) ארבע עשרה שנה (ראשית ל"ח מ"ח), העביר (סה) את חילו (יחזקאל כ"ט י"ח), אשר לא עבד בה (דברים כ"ג ג'), מגזרת הבנין הכבוד הדגוש (סו) כאשר אפשר בראיה גמורה, מלך לשדה נעבד (קהלת ה' ט') בנין נפעל, רק באה קשה (סז) בעבור העין שהיא מהגרון. (סח) ומצאתי מלת גדל בכל הבנינים, גם בבנין התפעל והתגדלתי (יחזקאל ל"ח כ"ג), לולא שהיא בבנין הקל מהעומדים, ולא יוכל אדם לסמוך עליה, (סט) ואל יקשה בעיניך כי מעורי גדלני (ע) כאב (איוב ל"א י"ח), כי פירושו הוא גדל עמי, והוא סמוך אל היתום הנזכר למעלה, (עח) כאשר מלת אנחה, (עט) סמוכה אל אלמנה, (עז) והטעם כאילו היה, (עו) כן פירוש, והמפרש בו שהוא על השם, (עד) לא ידע בין ימינו לשמאלנו. (עה) בעבור שלא אאריך להזכיר כל הבנינים בסמיכות, בחרתי

באור

יש הפרש בין שיכור ובין שתוי, כי השיכור (דער בערושטע) הוא ממלכל בדעתו יותר מן השתוי (דער בעטרונקענע). (נט) ועידו, כנ"ל. (ס) שהמלכיים ערומים הוא הפועל הראשי ומסבב שהעידו יכסה את עצמו בצנד, והנה העידו והצנד שניהם פעולים מהמלכיים. (סא) שהשם ית' הוא הפועל הראשי, ומסבב שההרים ימיתו חזיר, וההרים והחזיר שניהם פעולים. והצט במאזנים דף מ"ה ע"ב. (סב) כאשר יתחזרו ויסמכו בכינויים. (סג) מולת עבד. (סד) מבנין הקל. (סה) מההפעל. (סז) מבנין פעל, שחא נגזר מבנין פעל. (סז) קלת שלא כמשפט, כי הראוי: נעבד, ע"מ: נפקד. (סח) ונרחה בסגול. (סט) לחנה עם כינוי הפעול. (ע) שחא בקל עם כינוי נר, והוא פועל עומד. (עא) בפסוק הקודם. (עב) שם פסוק ט"ז. (עג) כאילו גדל עמי, כאילו אנחה מבטן חמי. (עד) ויהיה מוסב על פסוק ט"ז שם: הלא צטן עושני וגו', ושיעור המאמר זה: כי מעורי גדל אותי האל, ומבטן חמי הנחה והולך

בחרתי מלח **שִׁמְר**, ובחרתי הבנין הקל, ואחר שיבין החלמיד סמיכות הבנין הקל, כן יסמכם בכנינים הככרים, גם בנין נפעל גם בנין התפעל אשר יסמכו עליהם, כי הם מעשים מאור, והנה אחל על דרך עשרה הקונים שהוכרתי בתחלה, ואחל ממלח **שִׁמְר** בעבור שאין צריך לסימן. (עו)

אמר ר' משה הכהן כי צריך להוסיף הוא, (ז) כמו ועבר הלוי הוא (במדכ' י"ח כ"ג), והטעם לפי דעתי הוא בעצמו. והנה **שִׁמְר** סימן לשון יחיד ואיננו סמוך, (כ) יחיד סמוך אל יחיד **שִׁמְרו**, ו**שִׁמְרו** כרועה עדרו (ירמיה' ל"א י"ד), ובתוספת ה"א

שִׁמְרהו, והמ"ם והרי"ש קמוצים כי באו על נחים נעלמים, (ג) יחיד אל נקבה **שִׁמְרה**, ונמצא בחסרון המפיק והעלם הה"א, ועברתו **שִׁמְרה** נצה (עמוס א' י"א), יחיד אל רבים **שִׁמְרם**, גם הרי"ש קמוץ, וכן יחיד אל רבות **שִׁמְרן** הרי"ש

קמוץ, והכלל כל מה שהוא סמוך אל רבים לעולם האות שהוא לפניו הוא קמוץ, אולי עשו כן להפריש בינם ובין הפעלים שיש למד הפועל מ"ם, (ד) כמו ונחם האלהים (ויצא' ט"א), **נחם ה'** על יריאיו (תלמוד ק"ג), **שִׁמְרני**, כבר הוכרתי לך (ה) כי כל למד הפועל שיבוא עם נ"י לעולם הוא פתוח, כן

מצאנוהו ולא נדע טעמו, **שִׁמְרנו** העי"ן והלמ"ד קמוצין והם כמשפ' **שִׁמְרה** בסמוך, **שִׁמְרה** במוכרת, כמו שמע לאביו זה ילדך (משלי כ"ג), כי בסמוך צור ילדך תשי (דברי'

ל"א י"א), והנה הוא יחיד (ו) אל נוכח זכר, יחיד אל נוכח נקבה **שִׁמְרה**, כמו **שִׁבְרה** בלבימים (ישוקאל כ"ז כ"ו), יחיד ונוכח רבים אל רבות (ז) **שִׁמְרכם שִׁמְרכן**, והנכון להפריש,

שִׁמְר אתכם או אתכן נקבה יחידה (ח) עם יחיד שאיננו נמצא גם היא כן **שִׁמְרתהו**, (ט)

ובחסרון הה"א והחבלעו בדגשות החי"ו **שִׁמְרתו**, וכמו **נִבְרְתו** סופה (איוב כ"א י"א), כי בלחך אשר אהבתך ילדך (רות ד' ט"ו), יחידה עם רבים וזכרים (י) **שִׁמְרתם**, כי

רחל

באור

והוליד אותי. (ע"ה) כי לכי פירוש זה היה ראוי: **בְּדַלְנִי**, מננין דגש, ולא **בְּדַלְנִי** מהקל שהוא פועל עומד, וגם: **הַנְּחִנִּי**, חו: הכסה אותי.

(עו) כי העבר ליסוד נסתה הוא בלי סיומן ואות שימוש כלל. (א) מוסב למעלה על מלת שִׁמְר, ודעתו בנס העבר ליסוד נסתה צריך לסימן הנוף הנסתה הוא. (ב) שִׁמְר בלי סינוי. (ג) כי שתי הקמני"ם מושכים אחרי' נח נסתה נכח המצט"ט. (ד) יספני' פת"ס. (ה) למעלה דף ה' ע"ב. (ו) נסתה. (ז) יסוד אל נוכח רבים ודגש, כנ"ל. (ח) נסתה. (ט) שנס נקבה נסתה נחל בתוספת ה"א כמו זכר נסתה: שִׁמְר הו. (י)

ספר צחות

רחל **גנבתם** (ראשית ל"א ל"ב), ועם נקבות **שמרתן**, יחידה עם **שמרתנו** יחיד מדבר **שמרתני**, ועם רבים **שמרתנו** יחידה עם יחידה שאיננה נמצאת **שמרתה**, (יא) **וכעססתה** (יב) צרתה (ג"א ח"ו'), וזה"א ראוי להיו' מפיק, ובא נעלם כה"א ויקרא לה נוכח בשמו (כמדנר ל"ב מ"ג), ורבים כן, יחידה עם נוכח וזכר יחיד **שמרתה**, ועם נקבה **שמרתה**, אשר **אהבתה** (רות ד' ט"ו), יחידה עם רבים **שמרתכם**, ועם רבות **שמרתכן**, והנכון להפרידם. (י"ד) רבים (טו) **שמרו**, ועם יחיד שאינו נמצא **שמרוהו**, ואכלהו ויכלהו (ירמיה ל"ב), ועם יחיד **שמרוהו**, ועם רבים **שמרום**, ועם רבות **שמרון**, והוא מעט רחוק, והנכון להיותו (טו) **שמרום**, כמו ויבאו הרועים ויגרשו (שמות ז' י"ז), (ח) אע"פ שמצאנו אשר קוניהן **יהרגון** (זכריה י"א ה'), (י) רבים עם יחיד מדבר (יט) **שמרוני**, ועם רבי' **שמרונו**, ולעולם עי'ן הפעל קמוץ כמשפט, רבים עם נוכח יחיד **שמרוהו**, ועם נקבה **שמרוהו**, רבים עם נוכח רבים רחוק מאוד **שמרוכם** **שמרוכן**, כי לא מצאנו, והנכון להפרידם. (כ) והנה לשון רבים או רבות הנה כזה, ובתוספת **הא' על** לשון עתיד, כמו **ותלדנה**, לעולם יהיו הכמוכים (כ"ה) נפרדים. (כ"ז) יחיד מדבר עם יחיד מדבר **שמרתני**, כמו ואני **עשיתני** (ישקאל כ"ט ג'), ואין שני לו, (כ"ח) יחיד מדבר עם רבים מדברים נעדר, כי לא יחכן, (כ"ד) ויחיד עם יחיד שאינו נמצא **שמרתיו** או **שמרתיהו**, ועם נקבה **שמרתיהו**, ועם רבים זכרים **שמרתיהם**, ועם נקבות רבות **שמרתיו**, פן חאמר הנה **ידעתיו** (ישעיה מ"ח ז'), יחיד מדבר עם נוכח זכר **שמרתיהו**, ועם נוכח נקבה **שמרתיהו**, וזרז הסברא

באור

נסתרים. (יא) ראה במכלול דף ל"ג ע"א. (יב) **וכעססתה**, כ"ל, בלי מפיק. (יג) נוכחים. (יד) ולומר: שמרה. **אתכם**, שמרה אתכן. (טו) נסתרים. (טז) גם לנקבות רבות. (יז) שמוסע על נקבות רבות, וטעם לזה ראה בפירושו שם. (יח) **יהרגון**, כ"ל. (יט) מדבר בעדו. (כ) ולומר: שמרו אתכם, שמרו. **אתכן**. (כ"א) הכינויים. (כ"ב) וחאמר: ותלדנה אותם, וכן השאר. (כ"ג) כי מלת עשיתני שלא כמשפט, כי מדבר בעדו עם כינוי מב"ע, שיהיה הפועל והפעול גוף אחד, לא יתכן, כי לזה הונח בנ"ן התפעל, ובמקום: שמרתני כחאמר: השתמרתי, וכן כל הדומים לו. והנ"ל במכלול דף ל"ג ע"א. (כ"ד) כי לא יתכן להיות רבים ויחיד

הסברא להיותו עם רבים שִׁמְרָתִיכֶם, ועם רבות שִׁמְרָתִיכֶן, והנכון להפרידם. (כה) רבים מרובים
 שִׁמְרָנוּ, ועם יחיד וזכר שאיננו נמצא שִׁמְרָנוּהוּ, ולא חֲשַׁבְנָהוּ (ישע' ל"ג ג'), ועם נקבה שִׁמְרָנוּהָ, ועם
 רבים שִׁמְרָנוֹם, ועם נקבות שִׁמְרָנוֹן, והנכון בעיני
 להפרידם, (כו) רבים (כז) עם יחיד (כח)
 נעדר, (כט) ועם רבים (ל) שִׁמְרָנוּהוּ, (לא) לא מצאנוהו, (לב)
 רבי' עם נוכח יחיד שִׁמְרָנוּהָ, כאשר לא נִגְעָנוּהָ (ראשית
 כ"ו כ"ט), (לג) ועם יחידה שִׁמְרָנוּהָ, ודרך סברא
 שִׁמְרָנוֹכֶם שִׁמְרָנוֹכֶן, עם רבים ורבות, כמו בִּרְכָנוֹכֶם
 מבית ה' (תלס קי"ח כ"ו), והנכון
 להפרידם. (לד) יחיד נוכח עם יחיד נוכח נעדר, (לה) יחיד נוכח עם
 יחיד שאיננו נמצא שִׁמְרָתוֹ, ועם יחידה שִׁמְרָתָהּ, ועם רבים
 שִׁמְרָתָם, אחת יצָרְתָם (תלס ע"ד י"ז), ועם
 הנקבות שִׁמְרָתָן, ועם יחיד מדבר בעד נפשו
 שִׁמְרָתִי, ועם רבים שִׁמְרָתָנוּ, ובקס' קטן תחת ח"ז
 הנוכח, כדרך (לו) אשר הוֹרְדָתָנוּ בו (יהשע נ'
 י"ט). ואחר שנעדר יחיד נוכח עם יחיד נוכח, כן (לז) עם
 יחידה לנוכח ועם רבים ורבות לנוכח, (לח) יחידה לנוכח עם יחידה
 לנוכח או יחיד לנוכח (לט) או רבים אורבות לנוכח (מ) נעדר. (מא)
 יחידה לנוכח עם יחיד מדבר בעד נפשו שִׁמְרָתִינִי, הכרע הִכְרַעְתָּנִי
 (שופע' י"א ל"ה), ועם רבים (מב) נעדר, (מג)

ועם

באור

ויחיד בנוף אחד. (כה) ולומר: שמרתי אתכם, שמרתי אתכן. (כו)
 ולומר: שמרנו אותם, שמרנו אותן. (כז) מדברים בעדס. (כח)
 מדבר בעדו. (כט) לא יתכן להיות, מטעם שכתבתי לעיל בסיון כ"ד. (ל)
 רבים מדברים בעדס עם רבים מדברים בעדס נ"כ לא יתכן, מטעם שכתבתי
 למעלה בסיון כ"ג. (לא) החכם כופל זה דבריו שאמר למעלה בסמוך: שמרנוהו
 וגו'. (לב) לא מצאנוהו (אייב ל"ז כ"ג), כנ"ל. (לג) דברי החכם
 זה כראוי סותרים: למה שכתב למעלה בשער הפעלים: ויש פעלים שבאו
 זרים וגו', ונ"ע. (לד) שהראוי: שמרנו אתכם, שמרנו אתכן. (לה)
 לא יתכן, מטעם שכתבתי למעלה בסיון כ"ג. (לו) דקדק לומר כן, כי בלשון
 הנזכר' תחת תל"ז: הורדתנו, הוא תמורת סירק, וסירק וזכר' קרובים
 להתחלק זה בזה, והראוי: הורדתינו בסירק, כי הוא לבקבה נוכחת. ואם
 במכלול דף ל"א ע"ב דף ל"ג ע"ב. (לז) יחיד נוכח. (לח) רבים
 נוכחת או רבות נוכחות. (לט) יחידה נוכחת עם יחיד נוכח. (מ) יחידה נוכחת
 עם רבים נוכחים או רבות נוכחיות. (מא) כל חלה לא יתכנו, כי יש מהם שיבוא
 תמורתם בנן התפעל המיח' לזה, ויש מהם שלא יתכנו בעצור שלא יוכלו להיות
 שני מספרים או שני מינים בנוף אחד, וביין מ"א למעלה בסיון כ"ג וכו'. (מב)
 יחידה נוכחת עם רבים נוכחים. (מג) מטעם האמר בסיון מ"א. (מד)

ספר צחות

ועם יחיד שאיננו נמצא שמרתיו, (מד) ועם רבים שמרתים, לא במחתרת מצאתים (ירמיה נ"ל ד), ועם יחידה שמרתיה, ועם רבות שמרתין, אויפרידם. (מה) נוכח רבים הנכון להפרי' כולם, (מו) ודרך סברה שמרתוהו שמרתום שמרתוני, כמו הצום צמתני (זכריה ו' ה'), שמרתונו, בדרך ולמה העליתנו (זכריה כ' ה'), וכן עם נוכח רבים אף כי נוכח רבות שלא יתכן כי אם להפרידם. [א] והנה אדבר בפעלים העתידים שסימניהם אינ' , ואחל מהאל"ף. אל"ף, עם יחיד שאיננו נמצא אשמרנו בהוספת נו"ן (ס) אזה"א (ג) אשמרהו, או שניהם אשמרנהו, יצרנהו באישון עינו (דברים ל"ד יד), כי אין הפרש בעתידים רק באות האל"ף שהיא פתוחה (ג) בעבור הייתה מאותיות הגרון, ומנהגה להיותה רחבה, ועם נקבה אשמרה, בפת"ח קטן תחת הרי"ש וקמצות רה"א כמשפט, או אשמרנה בדגשות הנו"ן גם בהעלם הה"א ופתוחות הרי"ש בפתח קטן, בעבור המפיק (ד) הבא אחריו כי כן המשפט, ועם רבים אשמרם, והרי"ש בקמ"ץ קטן, כי לעולם יהיה האות שהוא הסימן לשון רבים בקמ"ץ גדול אוקטן, ועם רבות אשמרן, והוא מעט רחוק, והנכון להפרידם, (ה) אוליתותובם"ם, (ו) אלף מדבר עם כימי יחיד מדבר נעור ואף כי עם רבים, (ז) עם נוכח יחיד אשמרה, על כן אזהרה (תלמוד ט"ז), ועם נקבה אשמרה, ועם רבים ורבות יאמר אשמרכם אשמרכן, והנכון להפרידם, (ח) ודע כי ישחנו משקלי אלה

באור

וחיבור כינויי נקבה נוכחת שזה עם חיבור כינויי יחיד מב"ע, כי שמרתיו הוא: שמרתי אותו או: שמרת אותו, וכן כולם. ועיין במאזכר דף כ"ה ע"ב, ובהנחת המקור להחכם: רז"ה כ"י (שמות ז' י"ד). (מה) ויאמר: שמרת אותו. (מו) ולומר: שמרתם אותי, וכן השאר. [*] מוסב לזמנה על מלות: נוכח רבים הנכון להפריד כולם, והכוונה: הנכון שלא לחבר רבים נוכחים עם כינויים כלל, וכן נוכח רבים עם נוכח רבים לא יתכן לחבר אותה בחיבור הכינויים, כי לזה הוכח בכין התפעל, וז"ל עם נוכח רבות לא יתכן, כי לא יוכלו להיות שני מינים בגוף אחד, ולכן אין טוב כי אם להפריד כל כינויי רבים נוכחים, כאמור. ד"א.

(א) בתוספת נו"ן על וי"ו הכינוי. (ב) בתוספת ה"א. (ג) צפת"ח קטן (במנו"ל). (ד) הדגש שהיא נח בראש, הנקרא צפי בעלי המסורת: מכ"ק. (ה) והראוי: אשמור אותו. (ו) אשמרם, גם לנקבות רבות, בחילוף אותיות מ"ן, כמו: ויגדשם (שמות: צ"י), וראה שם בפירושו. (ז) משעם הנאמר בחיבור הקודם סימן כ"ג וכ"ד. (ח) אשמור אתכם

אלה הפעלים בעבור אות הגרון, כי אם היה בתחלה אֶשְׁלַח, יאמר
אֶשְׁלַחְךָ אֶשְׁלַחְנוּ אֶשְׁלַחְם אֶשְׁלַחָה, (ט) וכמה
כולם, ועל דרך האלף דרך חביריו שהם ינ"ח. לשון ציווי שְׁמֹר, עם
יחיד שאיננו נמצא שְׁמֹרְהוּ והוא הנמצא, ודרך סברא
שְׁמֹרִינוּ (י) בדגשות הנו"ן, רק שְׁמֹרְנוּ בחסרון נו"ן או
ה"א לא נמצא כאשר מצאנו (יא) אויב יִרְדְּפוּ (הושע)
(ג), וזה שמו אשר יקראו (ירמיה כ"ג י"ו), ע"כ טעה ר' יהודה
המדקק שאמר במלח וקִבְּנוּ לי משם (במדבר כ"ג י"ג),
שהוא צווי מגזרת קִבֵּן, (יב) והנכון להיות הנו"ן נוסף,
והוא מפעלי הכפל כחבריו (יג) ציווי לזכר עם נקבה יחידה
שְׁמֹרָה או שְׁמֹרָנָה, ועם רבים שְׁמֹרִים, כתבם על לוח לבך
(משלי ג') ועם רבות
שְׁמֹרֵן, והנכון להפרידם. (יד) לשון צווי לנקבה שְׁמֹרִי, והוא רחוק
מאוד להיותם סמוכים עם חנקבה, כמו שְׁמֹרִיהוּ
או שְׁמֹרִים, ג"כ שְׁמֹרִיני או שְׁמֹרִינוּ, כאשר יאמר (טו)
שְׁמֹרִנִי שְׁמֹרֵנוּ, רק לשון צווי כלל עם נוכח יחיד או רבים או יחידה
או רבות הם נעדרים לא יתכנו כלל, (טז) שְׁמֹרְהוּ
שְׁמֹרָה שְׁמֹרֹם נכונים, רק שְׁמֹרֹן מעט קשה, (יז)
והנה עם נוכח יחיד או רבים או יחידה ורבות
הם נעדרים. (יח)

הפעלים השניים.

אמר רבי יהודה המדקק הגדול כי מלח קם ושָׁב וכל שהם על
משקלם הם שלשיים, וראויות
הפזרים (אסתר ט' ל"ב), (א) ואכתי מגזרת דין והיה ה' לדין
(ש"א כ"ד ט"ו), (ב) ומגזרת אִימָה אִיסוּנָה (א) (אנקהא)
(ז), אִיסוּמָה כנגד גלוח (ז), (ג) ומגזרת צִיד חיה (ויקרא
י"ג) בהעלם הו"ו, יאמרו לַצִּידִים רבים (ג) ע"מ גַּנָּבִים,
ועוד

באור

אִתְּכֶם, אִשְׁמֹר אִתְּכֶן. (ט) שכלם עי"ן הפעל הגרמנית בקמ"ץ, מש"כ
אם איננה גרמנית, כי חז' ה"ח בורא. (י) שְׁמֹרָנָה, כנ"ל. (יא) צעתיך.
(יב) ויהיה ע"מ שְׁמֹרְךָ האמור, שאיננו נכון. (יג) וקראו:
קִבְּבוּ או קִבְּבוּ ע"מ סָבוּ כמשפט, ונא ע"ד זר מורכב עס ג'ו, וראה
בפירושו עס. (יד) שְׁמֹר אִיסוּן. (טו) לזכר. (טז) מטעם
שכתנתי בדיבור הקודם סימן מ"ח. (יז) הנט"ח שכתנתי בדיבור הקודם בסימן
י"ז. (יח) ג"כ מטעם שכתנתי עס סימן מ"ח, ע"כ.
(א) קִים דברי, כנ"ל. (ב) לַדִּין, כנ"ל. (ג) לא מאתני כן ככל
המקרא

ספר צחות

ועוד הביא רמיה ממלח וקאם שאון בעמך (הטע י"ד)
 י"ד, שהוא בחוב כאלף חתח אות השורש שהוא י"ד או
 וא"ו, וכן מביאים דאג וכל מכר (נחמיה"ג ט"ז), ועוד אמר כי על
 כן נקמץ קו"ף קם להורות על האות החסר, (ד), הוסיף ראיות
 ממלח העתיד יקום וחביריו, כי אם היה כמו ישפוט, (ה) למה
 לא יפול הוא? בלשון רבים, כמו ישפטו הם (שמו"ל כ"ב),
 רק יאמרו לעולם יקומו, (ו) והנה לעג על האומר הן נמצא
 האדם נודע טרם הבראו ומקודש טרם צרותו, כי שקל מלח
 יצר שהוא מבעלי הי"ד עם מלח עשה בנה שהם מבעלי
 הה"א, (ז) ואמר כי אם היה י"ד יצר נוסף וכן ה"א
 עשה, וכולם שניים כמו קם ושב, והנה נוכל לומר מגורת
 יצירה צרתי כמו קמתי, יצור כמו יקום, יצר
 ירד, יצרה כמו יבנה, גם יאמר מגורת קם קמיתי ע"מ עשיתי
 בניתי, או יקמתי ע"מ יצרתי, גם יאמר מגורת בנה בנתי תחת
 בניתי, והנה יהיה כמו בנת (ח) לרעי מרחוק (תליס"ק ט"ב), והנה
 ג"כ יאמר יבנתי, והנה האומר כדברים האלה יהיו חומות
 הר"שון, והאמת שנרדוף אחרי הכתוב, ולא נאמר שבה
 מלשון שביה שבתתי (ט) רק שבתתי. ויאמר ר' משה הכהן
 ו"ל אני אתה ראייה גמילה שלא יחבו להיות פועל
 בלשון הקודש צחות כסלס אותיות, כי אם תהיה המלה מסתי אותיות
 והיא סאותיות אהוי הנה תהיה נעדרת, (י) בעבור שמשפט אלה
 האותיות להיותם נעלמים גם פעמים נחסרים. ויאמר ר' שמואל
 הנגיד ו"ל (יא) כי עיקר קם וחביריו שני אותיות נראים ואותנח נעלם
 גם הוא עיקר, ודעתי קרובה מאוד אל דעתו, בעבור שמצאנו
 הו"או באמצע כאשר הוא שורש לא יסור, כמו בוע אהרן (נמל"ב כ' כ"ט),
 ישועו מזרוע רבים (איוב"ל ט'), ואל חשמע אל המפרש
 היערוך שועה (שס"ו י"ט) שהוא ממנו, (יב) וכן דוה הוא
 לא

באור

המקרא, רק ז"ל: לרבים צידים (ירמיה ט"ז י"ז) • (ד) שהוא
 מהשגש • (ה) שהו"ו הנכנסת • במלה זאת, הוא רק למשך ולא לשגש •
 (ו) והו"ו אשר הקו"ף לא תחסר כלל, ומה נדע שהיו לשגש • (ז) כי צרותו
 ע"מ בנותו, שהוא מקור מבין הקל מכל"ה, והיה ראוי: יצרו ע"מ:
 יצקו מקור מבין הקל מחסרי פ"א י"ד • (ח) בנתה, כז"ל, שהוא
 ד: מע"ן מעבין בינה • (ט) שהוא משגש שוב • ד: מע"ן • (י) ר"ל,
 שהנך כל פעל להיות משגש אותיות, כדי שתשארנה שתי מהן בחסרון אחת מהן,
 אם תהיה מזהות אהוי, ואם תהיה רק משתי אותיות, ותחסר אחת מהן, תהיה
 המלה, נחסרת לגמרי, כי אין מלה פחותה משתי אותיות כדוד • וע' במאזנים
 דף מ' ע"ב • (יא) מדקדק גדול ממדינת קורט נה, ופינר שנים ועשרים
 ספרים

לא יסור ממנו, ג' כ מלת והיית כגן רוה (שעיה כ"א), ואל ישיאך
האומר כי אף ברי (אינל ז"א) מגורחו, (יג) ג' כ כויה (שמות
כ"א כ"ה), ואין כי תחת יופי (יד) ממנו. (טו) והנה למא
לא יתנו לנו מלה כלשון הקודש פועל עבר או עתיד שיאמר צידו קימו,
(טו) ומלת קים (יו) את דברי (יח) הפורים איננה טענה,
כי הם שנים שרשים, (יט) כאשר אמרו גם הם במלות הלך
אלך (שופטים ל"ט), (כ) והנה נוכל לומר כי בעבור היות המלה
משתי אותיות (כא) יוסיפו יד באמצע, (כב) באלף והאזניהו,
(כג) או בעבור הנח הנעלם שהוא עיקר כדעת הנגיד,
ולמה חמה (כד) על קמצות קם, והנה כן שין שמר, וראייתו ממלת
יקום איננה ראייה, כי הנה ארא' לו' שמרתי לעתיד לעולם
לא סר הנח הנעלם שהוא אחרי השיין, שאין לו טעם
חסרון אות, והנה וקמתי על בית ירבעם (עמוס ז"ט), פתוח הקוף,
והנה סר קמצות מלת קם וחביריו, וכן ושבתי בשלום (ראשי
כ"א כ"ה). והנה עזה אחן לך כלל איך תוכל לשקול כל
הפעלים עד שתדע שרשם. דע כי היו' בראש המלה ימצא שורש,
כיו' ידע את כל אשר נעשה (אסתר ד' א'), גם נמצא ססר, (כה)
והיום רך מאוד (שופטים י"א), (כו) ג' כ האלף נמצא (כו)
בעתיד, כמו ולעמשא תמרו (ש"צ יט' יד), (כז) גם במלת
חד, ודבר חד את אחד (יחזקאל ל"ג ל'), (כט) גם הנגן
בתהלה (ל) כמו ופול לגשת, תמה לי עורף (ש"צ כ"ב א'),
(לא) תת פחדך (דברי' נ"ב), והיא עשה
חסר כלשון רבים, עשו בננו, גם בסמוכים, (לז) הוא

עכד

באור

ספרים בחכמת הלשון. (יב) שיהיה לשון תפלה, מענין ישוע הנזכר, ובאמת
לדעתו ז"ל מלת שועד הוא תואר להון ועושר, ובעל ההון נקרא שוע (חזק
כ"ד), ועיין בפירושו לחזק במקומות הנזכרים. (יג) ויהיה ב"ת ברי לשימוש,
ושרשו: רוה, אך לדעתו מלת ברי נגזרת משרש ברי, והוא תואר לאור
ברור, וכן פירש הרלב"ג ז"ל, ע"ש בדבריהם. (יד) כי תחת יופי (שעיה
ג' כ"ד), ככ"ל. (טו) לדעת רבותינו ז"ל (שבת דף ס"ב ע"ב) מלת כי
פה היא מלשון כויה, וכן הוא דעת רד"ק ור"ש ז' מלך ז"ל, אבל לדעתו ולדעת
רש"י ז"ל, איננו כן, עיין בדבריהם. (טו) צידו קימו, ככ"ל, וה"ל, שאס
היה כדעת ר"י המדקדק הנזכר במלת קם וסברו שרשם שלישי, וכן
למה לא מלאנו: צידו כמו פקדו, מגזרת השלמים. (יז) שח על דרך
השלמים. (יח) קים דברי, ככ"ל. (יט) קם וגם קים.
(כ) שהן משני שרשים: הלך ילך. (כא) קם. (כב) קים. (כג)
עיין לעיל דף י"ב ע"ב ונ"ש שם בסיומן ח'. (כד) ר"י המדקדק הנזכר.
(כה) יו' השלש. (כו) והנה: ירד. (כז) חסר. (כח) והנה:
תאמרו. (כט) שדינו: אחד. (ל) ט"ן כ"א הפעל חסר. (לא)

בספריו

ספר צהות

עֵשֶׂה (שם ל' נו"ו), הוא עֵשֶׂה (תלס ק' ג'), גם באותיות הכפל ,
 כי אם תם הכסף (ראשית ע' ו' י"ח), בְּזוֹנֵנוּ לְנוּ (דברי' ג'
 ו'), דְּלוֹתִי, רב לכם סב (שם כ' ג'), והנה בפועל (לג)
 שהוא לשון יחיד ובר חמצאם כולם שלמים, שומר
 שומע, ובבעלי האלף אותן אוהב, ובבעלי הי"ד יורד
 יושב, ובבעלי הנ"ן גופל גורד נותן
 ובבעלי האלף בסוף מוצא קורא בורא
 ובבעלי הה"א בסוף עושה פונה קונה
 ובבעלי הכפל בוז גיון כובב, והנה הפועל
 מגורת שב, שהוא ברמות שם החזאר, גם הוא
 שב, הנני יטב סבות אהלי יעקב (ימיה ל' י"ח), (לד) והנה
 לאות כי ככה שרשו, גם אשר אמר ד"מ הכהן ז"ל שתהיה
 המלה נעדרת (לה) לא דבר נכונה, כי אלף עם אלף לא נמצא ולא
 אלף עם ה"א, ולהיותו עם ז"ו או י"ד לא יתכן בעבור שלא ימצא אחד
 מהם שורש בסוף, בעבור הסבה שהזכרתי, (לו) וכן ה"א בתחלה שלא
 יה' אנוער כי דרכו בכל האותיות, (לז) כי איננו מאותיות המשך, והנה
 גם ז"ו לא ימצא בתחלה שורש, גם לא ימצא יו"ד עם יו"ד ולא עם
 אלף, ולא עם ה"א רק במפיק, והוא השם הנכבד והנורא, (לח)
 רק כל מה שאמר ר' יהודה המדקדק מן יצרה (לט) קמיתי, ובריו
 נכונים, ע' כנשקול בעלי הי"ד עם חבריו, וכן בעלי
 האלף בתחלה גם בעלי הנוני", גם נשקול בעלי הה"א באחרונה עם
 חבריו ג"כ בעלי האלף, כי דרך אחרת יש לבעלי האלף מהדרך
 הנמצאה לבעלי הה"א כאשר אפשר בבנינים, גם נשקל בעלי אותיות
 הכפל עם חבריו, וככה נעשה במלת קם שב, נשקלם לעולם עם
 חבריהם, רק נאמר שהם שניים לא שלישיים, ג"כ נשקול
 הרביעיים עם חבריהם. ודע כי אלו השניים לא יתכן שימצאו על דרך
 הבנין הכבד הרגוש, כי אין להם אות האמצעי שידגישוהו, לפי דעתי
 ולפי דעת המדקדקים הוא נעלם גם לא ידגישוהו, ע"כ שמו העברים
 תמורתו כפל אות אחריו, כמו קומם שובב, בונן למשפט כסאו
 (תלס ט' ח'), והנה מדקדק גדול אומר שהם

ע"מ

באור

בספרון הקטנות, והראוי: **נחנהה**. (לב) בכינויים. (לג) בנינו
 פועל. (לד) יעקוב, כז"ל, מלא וי", וכן כעפר שם במסורה.
 (לה) חס יבנה הזורע רק משתי אותיות ואחת מהן מאותיות אה"י, ועין מ"ש
 לעיל בכי"ן יו"ד. (לו) למעלה באות יו"ד. (לז) כי ה"א פ"א הפעל לא יהיה
 כח נסתר. (לח) השם: יה. ואם תחזיר בסוף השם אחת מאותיות אה"י
 עם אחר האותיות, לא תחסר אות אה"י כלל, רק תנוט, כמו: בא ודומיו.
 (לט) יצרה

ע"מ פועל והוא בנין כבר נוסף, (מ) ולא אמר כלום, כי אם ישנו
מלת קם משלש אותיות הנה קומם הוא ע"מ פעלל,
(מז) כי הוא' הנה תחת צי' הפועל לפי דעת
כל המדקדקים שהיו לפני והם בן סרוק (מז) וראשם ר' יהודה נ"ע, ואם
לפי דעתי שהם שניים לא נשקלם בפועל שהוא מהפעלים השלישיים,
ואני אינני מודה כלל שיש בנין ככד הוא פועל, והעמיד אפועל
יפועל הפועל בפועל, כי הראיה שהביאו המדקדקים
איננה גמורה, והוא שמצאו למ' שופטי אהחנן
(איוב ט' ט'), ואת הנערים יודעתי (ש"א כ"א ז'), ואין
יחנן להיות בנין בלשון ולא ימצאוהו לאלפים כמוהו, בעבור
יודעתי שהוא מלה זרה, ג' יחנן היוחה מורכבה מפועל עברועתיר,
(מז) כאשר אראה לך כמוהו בשער המורכבים בסוף הספר, נעשה
בנין שלם, ומלת למשופטי ג' איננה ראיה, כי על פי עד אחד
לא יקום דבר, ואף כי נוכל לומר שהוא שם התואר, ושמות התואר
ישחנה משקלם, ויש מהם במ' נוסף, כמו וחהי (מז) המלצר
(דכ"א ט' ט') שרשו לצר. והנה בשניים כמו בפעלים השלמי,
יש שהם עומדים כמו קם, ויש מהם יוצאים כמו שב, והנה
מלת שב מצאנוה עומדת גם יוצאת, ויאמר ר' המדקדק
ו'ל כי כל שב שהוא עומד הוא מגזרת השובה, כמו והעם לא
שב (ישעיה ט' י"ב), רק אם היה יוצא הוא מגזרת בשובה
ונחת (ש"א ט' ט'), שטעמו השקט ומנוחה, כמו שובה
ה' רבכזה אלפי ישראל (דמדבר י"ד ל'), הנני שב שכוח
אהלי יעקב, (מה) וה' שב את שכוח איוב (איוב מ"ז י"ד), (מז)
שוכנו אלהי ישענו (תלפ"כ ה'), והנה הטעם השקט, וילעג
עליו רבי מרינוס המדקדק, כי להשקט השכות (מז) במקומו
(מח) ולא ישיבם, (מט) הוא גנאי, (כ) והנה אמר כי זאת המלה פעם
היא עומדת ופעם יוצאת. וזה הכפול שהוא בשניים יתערב עם בעלי
אותיות

באור

(לט) יצרה, כ"ל. (מ) בנין פועל לדעת מנחתם נקרא ג' כ: בנין
כ"ד. כוסף, בעבור שנוסף בו תמיד ו' ו' אחר פ"א הפעל, ולעולם
לא יסור מן המצטע. וראה במאנים דף כ"ג ע"א. (מא) פעלל, כ"ל.
ועיין מ"ש החכם המבא ה' למחזיקים נסותן ש"ה ש"ס. (מב) זהו רבי
מנחם בן סרוק ספרדי, ומה איתי החכם ז"ל בפתיחה לספרו מאנים בתוך זקני
לשון הקודש. (מג) כי היר"ד היא פלתיית אית' לעתיד היא תמורת ה"א:
הודעת י שהוא עבר. ועיין במאנים דף כ"ג ט"ח. (מד) ויהי, כ"ל.
(מה) יעקוב, כ"ל, מלא ו' ו', וכן נמכר במסורה. (מו) ראה בספרו ש"ס.
(מז) שנות אהלי יעקב. (מח) צלחת. (מט) ולא ישיב אותם מהגלות.
(נ) והיפך המבחן האמיתי, שהוא על יבית שגאל מהגלות. (נא) כי

ספר צהות

אותיות הכפל, (נח) כמו קוממו ה' אלהינו (סס ז"ע ט') יתכן להיות
מפעלי הכפל, כמו סבו מגורח קמו מעט (סיונכ"ד כ"ד),
גם יתכן להיותו מהשניים, במשקל פוננו קוממו שוכבו, מגורח
ארום בגוים ארום בארץ (תליס מ"ו י"ח).
ורע כי זה הדרך שהוא כמו פוננו קוממו, לעולם יהיה
פועל יוצא בכל המקרא, כמו ואמתתהו (ע"כ ח' י"ד),
אין זר אתנו לפי דעתי.

שער הבנינים.

הקל והכבדים והנוספים. המדקקים אמרו כי פעל משקל קל,
כמו שמר גמר שאג אחו יצא קם עשה ברא נפל
גזו, בעבור שיפול הנוח הנעלם שהוא אחר שי"ן שמר בעתידים,
אשמור ישמור ג'שמור תשמור, או אשלח מבעלי הגרון,
ג"כבסמובי שמרתיה שמרתני שמרתו שמרתיו, והצווי שמור
שמרו שמרי שמורנה. והנה בבנין הפעיל הה"א נוסף, (ח)
כמו השליך השליכו השלכתני
השלכתיה, ואמרו כי ריה ראוי
להיות אשלך אשלך אהשלך, שלם, (ז) כמו
על כן עמים יהודק (תליס מ"ה י"ח),
ומשירי אהודכו (סס כ"ח ז'), יהושיע, והצווי השלך
השליכו השליכי השלכנה,
השליכהו ארצה (שמות ד' ג'),
והפועל בתוסף מ"ם כמו משליך, והפעול משלך,
לא כן הבנין הקל כי הוא פוע' ופעול, (ג) והנה
נקרא זה הבנין הכבד הנוסף. והבנין הכבד הרגוש הוא כמו שפר דבר,
והנה הרגש לעולם לא יסוד גם בעתידים אדבר ידבר,
וכצווי דבר דברי, ובפועל גם הוא בתוספת מ"ם
מדבר, הם המדברים (שמות ו"ו כ"ו), והפעול
ק, נכבדות מדבר כך (תליס פ"ג). ואה
השלשה הבנינים הם עיקרים לכל הלשון ולכל הפועלים
שהם שלישיים והם הרבים, כי השניים מעטים הם, גם הרביעיים
מעטי

באור

נח ע"ן ו"ו כפול למ"ד הפעל בבנין הכבד, כמו: קוממו, דומים הם לגורח
הכפולים האמיתיים בבנין זה, כמו: סוכבו.
(א) טסף לסימן הבנין. (ב) נה"ח הבנין. (ג) ר"ל: בבנין
הקל, אשר גם בו בינוני פועל ופעול, לא יבואו בתוספת מ"ם, כמו בבנין פעל
והפעול

מעמי המעטים בעבור היותם כבדים על הלשון, והנה כל השניים הנמצאים בלשון המקרא ואשר אינם נמצאים בגיעו חס"כ, רק השלישיים הם יוהר מחשעת אלפים, (ד) גם בשניים הכפולים בסוף הם כבדים בעבור האות הנוסף **א' שובב ישובב**, ג"כ לשון פועל גם בחוספת מ"ם וכן הפועל, (ה) כאשר אפשר במקומו. והנה בנין הפעל גם הוא נוסף בעבור הנו"ן שהוא לעולם בפעלים העוזרים, והרגש הקבוע בעתידים בפ"א הפועל לחסרון נו"ן **א' שמר ישמר**. והנה בנין התפעל גם הוא נוסף חיו בכל עבר ועתיד, ופועל (ו) גם יהיה בו מ"ם נוסף כמ"ם **המתקדשים והמטהרים** (ישעיה ס"ו י"ז), ורגשות הטי"ח להתבלע חיו התפעל בו. (ז) והנה אין בנין קל רק פעל לבדו.

שער בנין פעל

משפט אנשי הדקדוק לקחא הפעלים שאין בהם אות מאותיות הגרון או מהנחים והם אחו"י שלמים. והנה אדבר בתחלה בשלמים, כמו **שמר שמרו שמרה**, לעולם פ"א הפעל קסוץ בקמ"ץ גדול אם (א) רק ע"ן הפועל ישחנה רובו להיותו כפת"ח גדול, רק במקום אחנה וסוף פסוק יקמץ, ויש שיהיה בקמ"ץ קטן, כמו כי וכן יצחק (רחמי"כ ז"ל), כאשר **אהב** (שם כ"ז ט'), והנה זה משקל **פעל**, ויש שיהיה בחול"ם והוא מעט המעט, ולא יכל יוסף (שם מ"ה א'), **יגדתי יקשתי**. והנה העתיד בכל"ה אלה הדרכים ישחנה, כי מן **שלח ישלח**, ו**יאהב יצחק** (שם כ"ה כ"ט), ולא **יכל** (שמות י"ד ה'), ויאמר ר' יהודה המדקדק ביהיראוי להיותו על משקל **יאמר** [*] רק החליפו החול"ם בשור"ק שלא תהערב המלה עם **יאכל** מגורת אכילה, ויפה אמר, רק בסמיכות בפעלים שעברו יעמדו בעלי קמוצי העי"ן, (ג) **אהבני**, וה' **שכחני** (ישעיה מ"ט י"ד), (ג) והעתיד

באור

והפעל, כי אם בלא מ"ם, כמו: פוקד, פקוד. (ד) ראש במאזנים דף מ"ע"ב, ומ"ם שם החכם המבאר בס"ל. (ה) כמו: **משובב משובב**. (ו) בינוני פועל. (ז) והראוי: ומתעדרים. (א) זכיונים, כי אז פ"א הפעל בשר"א, כמו: **שמרן ודומיו**. [*] כי שראו: יכל, וקבלה יו"ד השרש בוא"ו, וס"כ ראוי: **יוכל** בחול"ם, במנהג ככל מקום בהתחלף יו"ד השרש בוא"ו, כמו: **אזיר** וכדומה, חן מהבנינים הפעולים, כמו: **יולד, יולד** ודומיהם. ד"א. (ב) מוסב למעלה על הענף, והטעם **שמשקל פעל** ישמנה פתח עי"ן הפעל לקמ"ץ זכיונים, כמו **פקדני מן פקד** ודומיו, **שמשקל פעל**

ספר צהות

והעתיק מזה הכנין בשלמים ע"מ יפעול, ישמור יזכור, ויאמר ר"מ
 דבכ"ן ו"ל כי היה ראוי להחיותו **יאמור** ע"מ
 יפעול, רק כאשר העלימו א"ף **אמר** לא יכלו להעלימו **בחר"ק**,
 שלא יתערבו בעלי האל"ף **בחהלה** בבעלי הו"ד, שהם
אירא נירא, והנה הוצרכו להחליפו בוא"ו געלם, (ד) ומשפטו
 להעלם עם חול"ם, (ה) והנה היה **יאמור**, (ו) וכבר
 על הלשון, ע"כ פתחו עי"ן הפועל, ואם היה עי"ן הפועל או
 למ"ד הפועל אחר מאותיות הגרון, יבא ע"מ יפעל, **ידאג ישאג**
ישלח ישמע, וכן בכל הסמיכות ישתנו כל
 אחד לפי דרכו בלא סמיכה, אע"פ שמצאנו וינהם
 עליו (יטעיה ל"ב), (ז) אין לסמוך על ורים, ג"כ מצאנו
וישעב וירפב, גם הם כמו ורוח, (ח) ואם היה פ"א הפועל אחר
 מאותיות הגרון שהם הח"ע, יבא האל"ף בפת"ח קטן
 כמנהגו עם השלמים, כמו טרם **אענה** אני שוגג (תל"ס קי"ט ס"ז),
 ופעמים יפתח בפת"ח גדול, **אענה** אף אני חלקי (ח"י)
 ל"ב י"ו), **ואחדלה** (ט) מהמני יהלוק (סס ט"ז ו"ו), ואותיות
 ינ"ה גם יבואו רובם בפת"ח גדול, **יענה נענה הענה**
נערנך, גם יאמר אשרי הגבר יחסה בו (תל"ס
 ל"ד ט') בפת"ח קטן, וחתח כנפיו תחסה (סס נ"א ד'),
 ואם היה פ"א הפועל אל"ף יבא העה"ד על ב' דרכי, האחד
 כמו השלם, **אאלף יאלף גאלף**, **תאלף** ארחויו (מל"כ כ"ה),
 כי אחר שמצאנו אחד מדועתידים
 לבא על מנהג הלשון לא על דרך נכרי נלמוד ממנו על כל חבריו,
 והדרך השני, כמו **אמר** אל אלוה (איוכ"י ד' ב'), **ואזכל** פתי לבדי
 (סס ל"ה), (י) **ואזהב** (יא) את יעקב (מלכ"ח)
 ז'), ונמצא על דרך הראשון רק הוא חסר אל"ף, אני
אזהבי אהב (מל"ח ט"ז), (יב) ועם קמ"ץ קטן בעי"ן הפועל וחתח
 האל"ף

באור

פעל תעמוד עי"ן הפעל בקמ"ץ קטן (ציר"י), כחשה מבחר
 ויחלך. (ג) **שכחני**, כנ"ל, בקמ"ץ נענור שהוא בסוף פסוק, וכ"כ
 הד"ק ו"ל בפירושו **שכחני** במכלול דף ל"ע א'. (ד) **להניח** האל"ף
 בחול"ם, כחילו היה וי"ו נעלם. (ה) משפט ה"ם להקד בחול"ם, שאחריו
 וי"ו נעלם. (ו) עי"ן הפעל בחול"ם ע"מ יפעול. (ז) **שעה"פ** בחול"ם חף
 שהיא גרונית. (ח) כי הרוב עה"פ בחול"ם. ואחריו המדקדקים,
 כי רק הפעלים העומדי' יבאו בפת"ח עי"ן הפעל, כמו: **ירפב יחדל** ודומיהם.
 (ט) **ואחדלה**, כנ"ל. (י) **ואכל** פתי לבדי. (יא) **ואהב**, כנ"ל. (יב) והראוי:
 (יג) **ואהב** כנ"ל. (יד) **ואהב** כנ"ל. (יז) **ואהב** כנ"ל.
אהב כנ"ל, על דרך האל"ף, ונח קמ"ץ נענור שהוא באתנח.
 (יג) אל"ף

האל"ף (יג) וא"ו נעלם עם הול"ם, ואחז בפילגשי (אפטיס כ' וי"ו),
 ולא יקרה זה המקרה כ"א עם האל"ף לברו בעבור ההחברות שני
 אלפין, (יד) כי עם חביריו (טו) הנו בשלמים פעמים, כמו יאחז
 יאחזו, יאמר נאמר. ודע כי כל פועל עבר בהכנס עליו וא"ו
 יש פעמים שהוא וא"ו הדבק (טו) וישאר (יו)
 כאשר היה, כמו מי פעל ועשה (ישעי' מ"ד), והרבים (יח) ששייבהו
 הוא"ו לעתיד, (יט) כמו ועשה בצלאל ואהליאב (שמות ל"ו
 א'), וכן הגנבה ועשתה, או לשון רבים ועשו ארון (שם
 כ"ה י"ד), וידעו מצרים (שם י"ד י"ט), ע"כ אמר ר' יהודה
 המדקדק, כי וידעו מצרים פועל עבר והיו"ד שורש השי"ן (כ)
 ושמרו דרך ה' (ראשית י"ט ט'), והוא"ו השיבו להיותו עתיד כמשפט,
 וידעו בקמץ קטן תחת היו"ד ג"כ לעתיד, רק היו"ד הוא סימן
 העתיד כיו"ד וישמרו, כי הנח הנעלם שהוא אחרי היו"ד העתיד
 (כא) הוא תחת יו"ד השורש, ויפה אמר. והנה כל עתיד
 שיכנס עליו וא"ו פתוח הנו עבר, (כב) כמו וישמע יחרו (שמות י"ט
 א'), ויזכר להם בריתו (תלס' ק"ו מ"ה), ותשלח
 והקרא (ראשית כ"ז מ"ג), ויעבר את מעבר
 יבקו יקחם ויתעלו (שם ל"ג) ויעם בעלי האל"ף
 בתחלה ואמר עד מתי (ישעי' וי"ו י"א), ואחז בפילגשי,
 ועם יו"ד ויאמר ה' (ראשית ב' י"ט), וכמוהו ויזכר מן
 המועד אשר יערו (ש"ב כ' ה'), ויסקף עוד דוד את
 כל בחרו בישראל (שם וי"ו א'), כי הוא מגורה אסף, רק אם
 חסור הוא"ו (כד) לאיתנו עי"ן הפועל כי אם בפתח גדול,
 כן מצאנוהו בכל המקרא, יאמר נא ישראל (תלס' ק"ז ב'), רק
 אמריה תאמר (מל"א'), (כה) הוא סוף פסוק. (כו)
 ודע בעתיד בכל הבנינים פעמים שיוסיפוה"א באחרונה,
 אשמעה מה ידבר (תלס' פ"ה ט'), אשמרה ודכי (שם ל"ט ב'),
 ואם היה באחנה או סוף פסוק אמרו אשמעה
 בקמצות עי"ן הפועל והמלה מלעיל, כמו עוז אליך אשמרה
 (שם)

באור

(יג) אל"ף השגש. (יד) חל"ף אית'ן ואל"ף השגש. (טו) עם
 אפטיס יכ"ט. (טו) וי"ז המבור. (יו) עבר. (יח) ר"ל: הרוב.
 (יט) והוא וי"ו ההיפך. (ב) כשי"ן, כג"ל. (כא) נמלת וידעו. (כב)
 והיו"ו הוא וי"ו ההיפך מעתיד לעבר. (כג) לא נמצא כן בכל המקרא,
 רק: ויפנו ויעלו ההגה (דברים א' כ"ד), וחל"י כית' ההכנס ו"ל על פסוק:
 ותזוירו ותעלו ההגה (שם א' מ"ג). (כד) ר"ל: הם
 יבוא בלא וי"ו ההיפך. (כה) תאמר, כג"ל. (כו)

ספר צחות

(שס"ט"ו"ד), וכן משפט חביריו, רק לא מצאנו במקרא עם יו"ד העתיד
ה'אנוסף באחרונה, רק ימהר יח'י'שה (ישי'ה' י"ט), ומלת י'שת'ת'הוה,
וכן עם ת'יו תעופה כבקר תהיה (איז' י"א י"ז),
ת'ת'רה את הסוסים (ירמיה' י"ז), וכבר הזכרתי (כו)
שהמדקדקים אומרים שהוא משקל הרביעיים. ובעלי הו"ד
בראשונה כמו השלמים, (כס) ידע, ולא ירא אלהים (דברים כ"ה י"ח),
יצא, יצאה בי (רות ח' י"ג), ויצאו (ישעיה' ס"ז כ"ד),
והעתידים על שני דרכים, האחד ארד או אדע
בעבור אות הגרון, ירד ירדו תרד בקמצות הרי"ש,
או תרד בפתחות הרי"ש, גרד תרד, ובתוספת
ה'א ארדה נא ואראה (דלית' י"ט) כ"א, גרדה
ונשברה לך אוכל (שס"ג' ד'), והנה הנח הנעלם
שהוא אחרי העתיד (כט) הוא תחת יו"ד השורש, ויש שישימו דגש
חתיו ויבלעו הו"ד בעי"ן, כמו כי אצוק (ל) מים (ישעיה' מ"ג'),
בטרם אצרה כבשן (ירמיה' ח''), ע"כ טעה המפרש שהוציאו
מגורת אוצר, ואמר שהוא חסר אל"ף כחסרון אל"ף ממלת
וארותי את ברכותיהם (מלכי' ב' ב'), (לא) והנה טעה
בהתענות שכור בקיאו, כי לא יתכן להיות שנים סמוכים (לג)
בראש ובסוף כי האחד יספיק, כי לא נמצא אפעלתי, רק וארותי
הוא כמו ובקתי (ירמיה' י"ט'), וגבותי על העיר
הוא (ישעיה' ל"ז'), והוא' השיבו לעתיד כמשפט
כל הפעלים, ויאמר ר"מ הכהן ז"ל ביש פעלים בבעלי האל"ף שהם
דומים לבעלי הו"ד, כמו והאדמה לא תשם (דלית' מ"ט'), בינה
הנעלם שהוא אחרי החי' הוא תחת אל"ף השורש, (לג)
וכמוהו אל תחד כבודי (שס"ט"ו"ז'), (לז) ויפה דקוק, והדרך
השני בבעלי הו"ד, בהכתבו ואם איננו נראה, (לה) אירא
יירא נירא תירא, בי לא יירש (שס"כ"א יו"ד'), ויש בבעלי
האל"ף כמוהו והבמות תישמנה (יחזקאל
י"ז י"ז'), שהוא מגורת האשם שמרון (השע' י"ד א'), ולא מצאנו
פועל עבר חסר יו"ד, ביאם והיום רך מאוד (שופט' י"ט י"ח),
(לו) נחנן היותו מהשניים, בי יש פעלים שהם שני שרשים,
כמו

באור

בא צור'ו בעבור ההפסק, וכ"כ במכלול דף כ"ד ע"ב. (כו) לעיל דף
ז' ע"ב. (כח) בעבר ובנינוני. (כט) אחרי ח'י"ת, אותיות העתיד. (ל)
אצק, כנ"ל. (לא) ברכותיכם, כנ"ל. (לב) כינוי הנק'. (לג) כי
שש'ו: אשם, כמו: תאשם שומרון. (לד) שש'ו: אחד. (לה)
איננו נרגש במצא. (לו) שמשפ'ו: ירד. (לז) ובכה עיני מהשניים
הנראים

כמו **יעץ**, **עצו** (לו) **עצה** (ישיה' ח' י"א), והטעם אחר, (לח) **ג"כ**
 יורו כל אנשי הרקדוק. ובעלי הנון בראשונה בפועל
 שעבר כמו השלמים **גדר גפל גטע**, רקמלח ואויבי תתה (לט)
 לי עורף (ג"כ כ"ב) **מ"א**, ויאמר רבי חסדאי
 הלוי ו"ל (מ) כי ויקח שרשו נקה, כילא מצאנו למ"ד מבלוע, ועל
 דעת המרקקים שהוא לקח, רק היא (מ"א) ורה כי אין
 אחרת וולתה רק מגזרת לקיחה, והעתיד מבעלי הנון על שני
 דרכים, האחד שיכליע הנון בעין הפועל והם הרב **אפול**, ובמוכרת
 (מ"ב) עם חוספת ה"א, וכיד אדם **אפלה** (ג"כ כ"ד י"ד), **יפול**,
יפלו ממועצותיהם (תליס' ה' י"א), **נבול תבל** (שמות
 י"ח י"ח), לא תקם ולא תטר (ויקרא י"ט י"ח), והורד
 האחרת והוא האמת (מ"ג) בהראות הנון, עצביכם
תנגשו (ישיה' כ"ג ג'), **בהנדה עשן תנדה** (תליס' ס"ג'), והנה
 בעלי הנון אין יכנס וא"ו פתוח על העתידים
 הנו כשלמים, **ואפל**, **ויפלו** שבטחם (ג"כ כ"ט'), ולא כן בבעלי
 היו"ד כי העתי' הוא מלרע, **איר יירד יירד תירד**,
 ואות העתיד גם עין הפועל קמוצים בקמץ
 קטן, ובהכנס הוא"ו על האל"ף יעמוד כאשר היה, (מ"ד) **ואירד** מן
 ההר (דברים י"ד ה'), רק עם היו"ד וחביריו הנשארים (מ"ה)
 תהיה המלה מלעיל, והנה צריך להיות תחת עין הפועל פת"ח קטן
 בעבור שהוא על נח נראה בלא המתנה, (מ"ו) **ויירד** משה (שמות י"ט
 י"ד), **ונשכ** במצרים (צמד כ"ט'), **ותשכ** באיתן קשתו
 (רמזית מ"ט כ"ד), **ונעבור** זה ישוב פת"ח גדול
 באחנה או בסוף פסוק, (מ"ז) **ויס שמים וירד** (ג"כ כ"ז י"ד) ובעלי
 האל"ף באחרונה בפעלים שעברו, **מצא** קרא כמו השלמים,
 והעתידים **אמצא אקרא**, על דרך **אשמע**
אשמעה, רק האל"ף נעלם בעבור סוף המלה,
 כאשר לא יראה בסוף יראה, (מ"ח) **אמצאנו**, או **יקראנו**
 (משלי ח' כ"ח), ובא מלח

ואקראה

באור

הנראים, כ"ב צבירימוס. (לח) אחד, כ"ל, ור"ל: הכוונה אמת.
 (לט) שחסרה נו"ן הא"ש בעצ. (מ) וצמאזנים דף ל"ב ע"א כתב זאת זשס:
 רצי יונה בן חסדאי כ"ב. (מ"א) מלת ויקח. (מ"ב) כסוף פסוק. (מ"ג)
 הדרך הישר, בלי מסרח אית. (מ"ד) מלרע. (מ"ה) נו"ן ותיו"א איכ"ת.
 (מ"ו) בלא נגינה, (עין זה שכתבתי למעלה דף ד' ע"א ביומן ח'), ולכן עין
 הפעל בסגול תמורת הנגינה, כי לא יתכן כסוף נח כראה אחר תנועה גדולה בלי
 נגינה. (מ"ז) כי הסגול נהפך למת"ס, עין לעיל דף ב' ע"ב. (מ"ח) יראה,
 כ"ל, ור"ל: אם לא יהיה האל"ף בכסף המלה, אז יראה ויורגש צמאז ע"י
 תנועה

ספר צהות

ואקראה לך (ג' א"כ ט"ו) בדרך הפעלים הרביעיים, (מט) או היא זרה. ובעלי הה"א באחרונה **עשה פנה קנה** בהכתב הה"א והוא נעלם, ואם יסמכו יסור הה"א, הוא **עשה** (דגריס ל"ו יו'), הוא **עשנו** (תלס"ק ג'), וכן בלשון רבים או רבות כיהם שוים **עשה** טון אחד העוים (שמות ל"ה כ"ה), ולשון נקב' יחידה בתחלף הה"א עם ח"יו, **עשתה פנתה** ובחסרון הה"א ועשת את החבואה (ויקרא כ"ה כ"ה), ויש פעמים שישימו יו"ד תחת הה"א, **חסיה נפשי** (תלס"ק ז' ז'), וכן עשו בלשון רבים **זרחסין** בו (דגריס ל"ז ל"ז), רק המלה לעולם היא מלעיל, שלא תבוא על דרך שהיו"ד הוא שורש, (כ) אע"פ שאמר ר"מ הכהן ז"ל כי שרשו יו"ד באחרונה איננו נכון בעיני, וראיתו **עשיתי בניתי** איננה גמורה כי אותיות אה"י יתחלפו ואילו היה כן (כא) למה אמרו **עשתה**, (כז) ובמזכרת (נג) אל המשתה אשר **עשתה** (אסתר ה') י"ז, ואם הוא עם טרהא. (נד) והעתידים **אבנה תבנה יבנה נבנה**, ויפתח הוא"ו וישוב עבר **ואבנה** (כה) וכן חביריו, והנה בעבור שהיא הה"א נעלם והוא שורש, לא יתכן שיוסיפו ה"א נעלם עליו כה"א **אשמעה**, וקייחסרוה, **אפן יפן נפן תפן**, ועם פתחות הוא"ו בלשון עבר **ואפן וארד**, (י) ויפן פרעה (שמות ז' כ"ג), **ונפן ותפן**, תחת אות העתיד קמץ קטן להפריש בין זה הבנין (ט) והבנין הכבד הנוסף, כמו **ויפן** ונב אל

באור

מנועה, כמו: אמר אנו ודומיו. (מט) על דרך התחרה (ירמיה י"ב ה'). הנט למעלה דף ט' ע"ב. (ב) ר"ל היו"ד במלות: חסיה חסיו, איננה שורש בעצמה, רק היא תחת ה"א למ"ד הפעל, כי השורש: חסיה. (גא) שמלות עשית ידומי' שרץ יו"ד באחרונה. (גב) כי לא מצאנו שתתחלף יו"ד בתי"ו, רק ה"א בתי"ו כנודע, ולכן התחלפה ה"א עשה בתי"ו, כמנהג. (נג) בהפסק מאמר. (נד) ר"ל, שאלת **עשתה** בקמץ עי"ן הפעל מפני ההפסק, אף שהיא מוטעמת בטרחא (בטפחא), שאיננו מפסיק גדול. ועיין למעלה דף ט' ע"א. (נה) דגריס החכם ז"ל בזה תמוהים מאוד בעיני, כי בראה שהוא גורם וי"י ההיפוך עם אל"ף חית"ן בפת"ח הוי"ו, כמו: **ואבנה**, וכן גורם בסמוך **ואפן וארד**, וכ"כ להלן בראש ד"ה ועתה אדבר: ובעתידים עם הוא"ו הפתוח **ואקום ואשוב**, ונכלל הספרים המדויקים הוי"ו קמח בכל אלה, כדן וי"ו ההיפוך קודם אל"ף חית"ן, שגשגה הפת"ח לקמץ לתשלוס דגש, וכ"כ הוא בעצמו למעלה דף ג' ע"א (וכמו שביארתי שם בסיומן ל"ג), ולהלן בשער בנין פעל הדגוש, ונ"ע. ואולי כוונת החכם במלות ויפתח ודומיהן על הקמץ, בדרך רש"י ז"ל לקרוא בכמה מקומות את הקמץ בשם פת"ח, כמו שטראה בפירושו בפ' משפטים (כ"ז י"ט), ובה בנת המקרא שם להחכם רו"ה כ"י. (נו) בספרינו (דגריס)

אל זנב (זכרים ט"ז) שהוא בפת"ה קטן, כי בשלם הוא בפת"ח
 קטן [*] כאשר אפשר עוד (כח) גם ישיטו (כט) חניעה פ"א
 המועל ויבא שו"אנח אחר שו"אנע, (ס) כמו ואשת וגם הגמלים
 השקחה (ראשית כ"ד מ"ו), וישת מן היין וישכר (שט"ו כ"א)
 בקמ"ץ קטן, ויפת בסחר לבי (לוי' כ"ז) בחיר"ק, וישת
 ותשת, יין ושכר אל תשת (ויקרא י"ח ס') ג"כ תחת
 החי"ו קמ"ץ קטן, (סא) ובאה מלה אחת על זה הדרך
 בבעלי הי"ד רק היא עם חול"ם כי המלה מהבנין הכבד הנוסף, אל
 תוסף (סב) על דבריו (משלי ל"ו), ואם היה פ"א המועל אלף יבא
 משונה, כמו לא תאבה לו (דברים י"ג ט'), אם תאבו (ישעיה
 ס"ט) בעבור היות בראש המלה וסופה אותיות הנוח,
 (סג) ואת אליה (זכרים י"ז) כמו עשית, והעחיד יאלה או
 יאלה כמו לא יאבה ה' (דברים כ"ט י"ט), וחתו
 האומרים כי ואנו הדינים (ישעיה י"ט ט') כמו ועשו,
 (סד) ואיננו כי אם מזה שניים, (סה) ובאה המלה
 (סו) מלרע (סז) כמו וישמו (סח) אחשמי (מגדל וי"כ ז'), וסרו
 הצפרדעים (שמות ט') (סז), (סט) כי המלה (ע) מגורח
 לא אכלתי באני (דברים כ"ו י"ד), (עא) ותפתו (ש"א כ"ס כ"ד), והנה
 הוא (עב) שהוא אחרי החי"ו תחת אלף השורש, (עג)
 וככה מקרה בעלי הי"ד בתחלה והה"א באחרונה שורש, ירה בים
 (שמות ט"ז), והעחיד אירה יירה תירה, ע"כ אמרו
 רבים כי ויפרם אבר חשבון (מגדל

פ"א

באור

(דברים ט"ז) ואפן וארד, היינו קיימין. (נו) צנין הקל.
 [*] ד"ל, שלעתיד מהפעיל השלמים ומל"ה בתשלום בפת"ח
 אותיות אי"ת, כמו: אפקיד אפנה, ולווי' (וה) שחמר פה:
 בפת"ח קטן, הוא טעות הדפוס, ונ"ל: בפת"ח גדול).
 ד"א. (נח) להבין בענין הפעיל במאמר: זה הוא ההפך גור', וענין עוד
 במאזנים דף ע"ב יח"ט שם החכם המבאר בסימן (ס) [*].
 (נט) יניחו בשר"א כח. (ס) שו"ח נח, כן נראה להגיה, כי במלת
 ואשת ודומי' שני השו"א"ם בסוף המלה הם נחים ככודע, וכ"כ למעלה דף ט'
 ד"ל: ע"א ובמאזנים דף ע"ב ודף י"א ע"ב. (סא) אף שהמלה בלי וי
 ההיפוך. (סב) הנט בנתיב למאזנים סימן ס"ה. (סג) כי שרשו: אבה,
 מורכב מנפ"ל ומנל"ה. (סד) ויהיה שרשו: אבה ונל"ה. (סה) מגורח
 נע"ו, ושרשו: און, שתי אותיות וטח בעלם ביניהן. (סו) מלת ואלו.
 (סז) אף שמשפטו מלעיל כדן נע"ו, ורבה למעלה דף ט' ע"ב, ומה שחברתי
 שם בסימן כ"ז. (סח) שרש ויפרם אף שהיה נע"ו, והע"ב דף ז' (סט)
 ראה שם בתקון סופרים למחש"ד ז"ל. (ע) מלת ואלו. (עא) ראה שם
 צבירומו. (עב) אולי נח נסתר הנחשבת כח המנעל מהחול"ם. (עג) כי

ספר צחות

פ"א ל' (עד) מגורת ירה ביסואיננו רחוק, וכן אמרו על מלת
 גינם יחד (תליס"ע"ד פ') מגורת לא תוננו (ויקרא י"ט ל"ג) ואם
 הוא מבנין אחר, (ע"ה) כמו ויף (עו) בגדלו (ויקרא ל"א), ותיפי
 (אס"ט"ז"ג), ע"כ טעה האומר כי הפ"א לברו הוא שורש
 רק שרשו שלש אותיות, (עו) ובעבור התחברות יו"ד עם יו"ד חסרוהו,
 ותיפי (ע"ה) במאור מאור, על כן הוא כתוב (ע"ט) להורות על שרשו,
 (פ) וכן ויף בגדלו בשני ידין, ומחלוקת בקריאתו, (פ"א)
 וככה מקרה בעלי הגו' בתחלה והפ"א שורש באחרונה כמו נטה,
 אמרו ויט שמים (ט"ז כ"ז יו"ד) בקמץ קטן, אל תשכח ואל
 תט (מש"ל ד' ה'), ויין ממנו (פ"ב) בחיר"ק, ומצאנו בבעלי
 ה"ה באחרונה והאל"ף עי' הפעל מלה ורה, (פ"ג) והיא כמו
 וירא בלק (נמדכר כ"ב"), וירא והנה באר בשורה (רש"י כ"ט ז'),
 והיה ראוי להיותו שלם ויראה, ועל דרך ויקן את חלקת
 השדה (אס"ט"ז"ג) (פ"ד) וירא, כמו וירא על כנפי
 רוח (תליס"ט"א), או וירא בחיר"ק, (פ"ה) והנה אם בא על
 דרך וישב ממנו (נמדכר כ"א ח') יעלים האל"ף, והנה יבא
 וירא, והנה יתערב עם פועל ירה, (פ"ו) אמרו וירא,
 (פ"ו) והנה זאת המלה (פ"ח) לא חמצא כי אם
 בעתיד יו"ד עפוא"ו, (פ"ט) אמרו (כ) אל ירא (כ"א) בפלגות (ח"ב)
 כ"י, והנה יתערב זאת המלה (כ"ב) כפעל הקל והכבד
 (כ"ג) כי האחד (כ"ד) עומד (כ"ה) והשני (כ"ו) יוצא, (כ"ז) והנה וירא
 בלק

באור

שרשו: א"ה. (עד) ע"ש בפירושו. (ע"ה) כי כינס לפי דעה זאת, מבנין
 הקל, ומלת תוכו מבנין הפעול. (עו) ויף, כ"ל. (עו) יפה, והוא
 מבנין הקל. (ע"ה) כי הראוי בתשלומי: ותיפיי בפלס והגדלי,
 ובעבור התחברות יו"ד תחת ה"א השרש וי"ד לנקבה
 נוכחת, חסרו האחד, והניחו יו"ד פ"ח הפעל בחיר"ק גדול, להקל על הלשון,
 ואמרו: ותיפי. (ע"ה) תי' אית' כתובה בחיר"ק גדול ואחר' יו"ד נח נסתה.
 (פ) שהוא: יפה. (פ"א) בין בן אשר ובין בן נפתלי, וראה במכלול
 דף קל"ח ע"א ובדברי רש"י מלך ז"ל בפירושו שם. (פ"ב) לא נמצא כזה בכל
 המקרא, רק: ויין ממנו (ויקרא ח' י"א) בפת"ח היו"ד מההפעל, אך החכם
 ז"ל כיוון על פסוק: ויין מדמה (מ"ב ט' ל"ג), שהוא בחיר"ק היו"ד,
 והוא מהקל. (פ"ג) הבט בפירושו לספר בראשית (כ"ט ז'). (פ"ד)
 בחסרון ה"א למ"ד הפעל. (פ"ה) כמו: ויקן. (פ"ו) ר"ל: אם נאמר
 וירא תתעורר המלה עם מלת ויך מן ירה, כ"ס, ע"כ נקדו היו"ד בפת"ח:
 וירא, שלא לטעות בן. (פ"ז) כמשפט, כמו: וירא.
 (פ"ח) וירא שהוא ע"ז כ"ז כ"אמור. (פ"ט) ביו"ד אית' עם וי"ו
 ההיפוך, כמו: וירא. (צ) בלא וי"ו ההיפוך. (צ"א) כמשפט, כמו:
 הפן ודומיו. (צ"ב) וירא. (צ"ג) הכבד הנכסף (הפעל), כי בקל
 ובהפעל נאמר כ"ס: וירא. (צ"ד) הקל. (צ"ה) כוונתי פה במלת
 עומד

בלק מגורח ראה מבנין הקל, וירא אותם את בן המלך (מ"נ י"אד'),
זה הוא על דרך הלשון שהוא מגורח הראה, כאילו
אמר ויראה בפתחות היו"ד במשפט בנין הפעיל הוא הכבד
הנוסף, ואין הפרש בין שניהם בניקוד כ"א בטעם, (נח)
וככה מקרה ויעל משה (שמות י"ט) שהיה ראוי להיותו ע"מ ויפן
פרעה, רק נפתח בעבור העי' כמו ויען איוב (איוב ו"א),
כי לעולם העי' יוחר נרחב מהח"ת, כי הנה ויחן בנחל גרר
(ראשית כ"ז), ויחד יחדו (שמות י"ט), ויחר למשה
(צמדנר ט"ז), (גט) גם יש מבעלי העי' (ק) ויחץ
את העם אשר יאחז (ראשית ל"ב), והנה ויעל משה מהבנין
הקל כי הוא מן עלה, ויעל פר ואיל במזבח (צמדנר כ"ג י"ד)
פחות היו"ד בעבור שהוא מהבנין הכבד, כי הוא בפתחלה
ויעלה ובחסרון הה"א ויעל, ובעבור העי' נפתח, (קא) והנה הוא
(קנ) מן העלה והוא פועל יוצא. (קנ)

ועתה אדבר על הפעלים השניים, והזכרתי פה בעבור היות דעת
כל המדקקים שהם שלישיים כי הם ישקלוהו על המשקל
פעל, ואמרו שהוא קל, קם לשון יחיד, קמו מלעיל לעולם לשון
רבים או רבות, קמה אלמתי (ראשית ל"ז) לשון נקבה,
יחידה ולעולם מלעיל, ובאו מלות ורח מלרע, כי שמו
אותי בכור (שם מ"ט) ואחרי, קמתי מלעיל וכן בתוספת הוא',
(א) ואם היה מלרע יהיה לעתיד, (ב) וקמתי על בית
ירבעם (עמו' ז' ט'), וככה משפט השלמים, והשתנה ואכלת
ושבעת (דברים ח' י"ד) (ג) בעבור היותו במקום אחנה, (ד) גם
כן וגנבתיו (עליל' ט'), (ה) גם בעבור השתנה ונתפשת
שם אלהי (סס), (ו) ובעתידים עם הוא' הפתוח
ואקום ואשוב (ז) לעולם מלרע, ועם שאר העתידים המלה מלעיל,

ויקם

באור

עומד, שהוא רק יוצא לשני. (צו) ההפעיל. (צז) יוצא לשלישי.
(צח) צבונת הענין, שזה יוצא לשני וזה יוצא לשלישי. (צט) שבה יו"ד
חית'ן בחיר"ק אף ש"א הפעל גרונית. (ק) פירוש, ש"א הפעל חית',
ואעפ"כ נרחצ אות החית'ן בפת"ח כאילו ש"א הפעל עי'ן, כמו ויען ודמיו.
(קא) מוסב על ויעל מזה שהוא מבנין הקל, ונפתח חית'ן חית'ן בעבור
עי'ן ש"א הפעל גרונית. (קב) מוסב על ויעל פר ואיל. (קג) חבל
ויעל מזה הוא מהקל והוא כעל צומד.

(א) שהוא רק לחיבור. (ב) ואז הוא וי"ו ההיפוך מעבר לעתיד. (ג)
שהנגינה מלעיל אף שהי"ו הוא וי"ו ההיפוך. (ד) ונשתנה בת"ח עי'ן הפעל
לקח'ן בעבור ההפסק, ולכן באה הנגינה בת"ח התנועה שנתנה בעבורה,
כמשפט. (ה) הבט בבואור למחזיקים בתיקון דכ"ג. (ו) שדינו להיות מלרע,
וצא מלעיל בעבור מלת וגב בתי, שהיא מלעיל, וראה במאמרים דף ל"ז ע"ב.
(ז) עי'ן

ספר צהות

ויקם, וישב אברהם אל נערו (ראשי' כ"ב"ט), והנה הקוף והשיין
חנוועתם עם קס"ץ הטוף, כי עיקרו להיות חול"ם עם
דקוף והשיין כאשר הם בסוף פסוק או באחתה, כמו והוא גרם ויעף
וימת (שפטים ד' כ"א), והנה בעבור היות וימת יוסף (ראשית ל' כ"ו)
רבק בקריאה הטפוחו, (ט) על כן הקורא קוף ויקם
ומ"ם וימת פתוחים הוא טועה, כי הנה בעבור שהיא החנועה
(ט) מלעיל הנה נופל על נח נראה לא נח נעלם כלל, [*]
ואיך יקראנו ככה (י) והוא קמוץ, ואם היה סוף המלה עי"ן או ח"ת
יסור הקמ"ץ והיה פתוח האות הראשון (יח) בפת"ח גזול, וינע
לכבו (ישעיהו' ב'), וינח בכל גבול מצרים (שמות י"ד י"ד),
והיה זה בעבור שהיה מנהג אוחיות הגרון להרד"ב אשר לפניהם
ע"כ נפתח, וכן אם היה ר"ש באהרונה, (יח) כלו"י סר את הגזה (שופט'
יז' ל"ט), ויסר אליה (שס ד' י"ח), ואינו כן ויסר את אופן
מדככותיו (שמות י"ד כ"ה), כי הוא מגזרת הסיר, והיה ראוי
להיותו ויסר בשלש נקודות חתת הסמ"ך כמו וישב את כל
הרכוש (ראשית י"ד ט"ז), (יג) ויש שהם ע"מ וישב
אברהם (שס כ"א י"ט), ויגר אברהם (שס כ"ל ד'), ויגר מאב
(במדבר כ"ג'), ותעו האומרים כי יש הפרש ביניהם בדקדוק
כאשר הם בטעם, (יד) כי ויגר מאב הוא מגזרת ואשר יגרהי (ליוכ
נ"כ"ה), (טו) נאילו היה כן וזה ע"ב וירד אברהם, (טו)
רק הוא מהשניים כמו גורן לכם (ליוכ י"ט כ"ט), הלא תראה
כי כמוהו גור בארץ הזאת (ראשי' כ"ג'), והנה הם שורש אחד
ובשני טעמים, ובלשון רבים לעתיד ישובו אלה כמשפט', ובעתיד היחיד
במקום מוכרח, (טז) יקומו וישובו ויקומו וישובו וכן כולם, ואין
מלה וזה בכל המקרא. ובעלי הכפל
גון שלל, ושלל (יחזקאל כ"ט י"ט), שלל רב (תל"ס ק"ט קס"ב),
הראשון פתוח חלמ"ד במשפט כל פועל עבר,
והשני

באור

(א) שיהיה שכתבתי בדיבור הקודם במיין כ"ה: (ח) נקדוהו בקמ"ץ חטף,
(ט) התנועה הראשית במלה. [*] הכה צריכים לחנכו לנקד בסוף המלה
חנועה קטנה שהיא נכ"ל על כח נראה, לא תנועה גדולה, שהיא נפלת רק על
כח נעלם, בעבור שבסוף המלות האלה בא פת נראה, ולפי זה הפך המולם מן
המלות ודמיון לקמ"ץ חטף תולדתו, אבל מאין יצא במלות האלה פת"ס שהיא
תולדת הקמ"ץ הגדול, לא תולדת המולם? ד"א. (י) בפת"ס. (יא)
מכאשר. (יב) כי נס להאות ר"ש יס לפעמים דין הרמזה, כמו אותיות הגרון.
(יג) שהיא מההפעיל. (יד) בכוונת הענין. (טו) ויהי' שרשו: יגר
מנחי פ"י. (טז) פסוק זה איננו במקרא, ונ"ל: וירד אברהם (ראשית י"ב
י"ד), ונ"ל שהיה ראוי: ויגר. (יז) בהפסק. מאמר בא פ"ח המעל
במל"ס

והשני קמוץ כמשפט כל השמות כמו **וְהָב עִשָּׂן וְחִבְרִיהֶם**, ולשון רבים
זָוַו סִבְבּוֹ, ופעם יחסרו האות **האחת וידגשו הנשאר**
 ויבאו על שני דרכים, האחד מלעיל כמו **דָּלַו מֵאֲנוֹשׁ נֶעַן**
 (יזכ"כ"ד), והשני מלרע **דָּכַו דְּבִדְיוֹ מִשְׁטָן** (תל"ס) **כִּי כִנְ**,
דָּכַו מִשְׁעֲרוֹת רֹאשִׁי (ש"ס) **סִטְהִי**, ובסוף (י"ט) **מַעַת דָּגַנִּם**
וְחִירוֹשׁ דָּכַו (ש"ס"ד') מלעיל, ולשון נקבה יחידה **סִבְבָּה**,
 גם יכולע **הָאֹת הָאֲחֵר**, סדום ועמורה **בִּירְבָּה** (חל"ט)
יִסְכִּי, לעולם מלעיל, כי אם היתה המלה **מלרע** תהיה
 שם החומר, (י"ט) **כִּי הָאֲחֵר** (כ) **דָּכַו דְּבִיִּם**, והנקבה **כִּי דָּכָה** היא
 (מקתר א' כ'), והנה בפועל שעבר **גם הוא על שני**
 דרכים, יש שלא תסור הכפל כמו **אֶפְףִּי**, ויש שהוא חסר, **דָּכַו לִבְכֹּךְ**
 (מ"זכ"כ"ט), כי אם **תָּם הַכֶּסֶף** (חל"ט מ"ז"ט), ולעולם
פִּאֵה הפועל פתוח בפתח גדול להפריש בינו ובין השניים.
 (כ"א) והעתידיים כמו השלמים **אֶסְבֹּב יִסְבֹּב** וכן חביריו, ובחסרון
 הכפל **אֶסְבֹּב בַּמִּצּוֹת הָאֵלֶּף**, יסב אותו (מ"אז"כ")
 והנה בדרך השניים **יִשְׁכּוּ וַיִּצְפוּר** (שפטי"ז) **דָּגִי**, ו**יָקוּם**
 (כ"ז) **לִקְוֹל הַצִּפּוּר** (קל"ט) **יִכְדִּי**, וכן בהוכחה הוא
 הפתוח להורות על פועל עבר, ו**יִסְכּוּ אֶת אֶרֶץ אֲדוּם** (שפטי"ז י"א"),
 והנה כמו **יָקַם אֲבִירָהֶם** (חל"ט) **כִּינְיִי** בקריאה, **סִבְבֹּתִי** פועל
 עבר, **וּבְכִילוֹעַ** (כ"ג) **סִבְבֹּתִי מִלְעִיל דְּלֹתִי** ו**לִי**
 יהושיע (תל"ס קט"ז) **מלרע**, כי **דָּלֹנִי**
מֵאֹד (ש"ס ע"ט") והנה אתן לך כלל בבנין הקל בשלמים, כי
בִּלְמַעַל עֲבַר שְׁאִינוֹ פִּמּוֹן אֶל אַחֵר (כ"ד) **לְעוֹלָם הִפֵּא קְמוֹץ בַּקִּמּוֹץ**
 גדול, כי כן באוהינה הגרון גם בשניים גם באוהינה הכפל אם באו
 שניהם, (כ"ה) ואות העתיד בשלמים אם הוא אלף לעולם בפתח
 קטן, והאחרים (כ"ו) בחיר"ק, ועם אוהינה הגרון בפתח גדול אקטן,
 ובשניים בקמצות אות העתיד וכן בכפולים, ורבים אמרו כי **וִיִּסְכּוּ וַיַּעֲמֹד**
 (ש"ז י"ח") מהבנין הקל, (כ"ז) ולפידעתי שהוא מבנין נפעל
 כאשר אפרש במקומו, ומלח **וַיִּתְּמוּ יָמֵי בָבִי** (דנח"ס ל"ד"), ו**יִדְמֹוּ**
לְמוֹעֲצָתִי (יזכ"כ"ט כ"ט) (כ"ח) ו**רוּחַ** (כ"ט) והנה אתן לך
 כלל

באור

בחול"ס כמו **וַיִּשְׁכּוּ** (מ"א נ"א) ודומיו. (יח) **בְּמוֹץ הַכֶּסֶף**
 (י"ט) ותהיה **הַמֶּלֶךְ מִלְרַע כְּדִין** שם שכוכו ה"ל הנקבה. (כ) שם תואר
 ליחיד וזכר. (כ"א) כי בשניים פ"ס הכפל בקמ"ץ כמו: **יִשְׁכּוּ** ודומיו. (כ"ב)
וַיָּקוּם, כ"ל. (כ"ג) בהתחלת אות הכפל. (כ"ד) **כִּינְיִי** אֵם חֵיט
 מחובר בכינויים. (כ"ה) אֵם נחו בדרך השלמים, כמו: **נָזַו וְחֵיט**.
 (כ"ו) אותיות יכ"ט. (כ"ז) ותבאנה אותיות א"ת וְנָקַל מִכְּכֹפִלִים בְּחִירָק, ו**רָחֵה**
 צמאונים דף נ"ח ע"ב. (כ"ח) ו**יִדְמֹוּ** למו עתתי, כ"ל. (כ"ט) **שְׁחֵלִי**
וַיִּתְּמוּ

ספר צחות

כלל בלשון ציווי מזה הבנין, לעולם הוא על דרך העתיד אין הפרש
 ביניהם, רק שיניע השו"א שהיה נח (ל) בעבור היותו חללת המלה,
 (לא) אמרוסן ישמור שמור, ובתוספת הה"א שמרה, זכרה לי
 אלהי לסובה (בשמי"ה י"ט), ומן
 יסלח שלח, שמע, ובמוכרת (לג) ה' שמעה ה' סלחה (דניאל ט'
 י"ט) (לג) ובתוספת הה"א, כי
 בסמוך (לד) הוא שמעה סלחה, זכרני נא (שופטים ט"ז כ"ח),
 שמעני אדוני, (לה) ריבה ריבי וגא אלני (תלים
 קי"ט קכ"ד) בעבור אות הגרון, (לו) זכרם כחבם, זכרי
 שמעי לשון נקבה, שמעו לזכרים רבים, ובמוכר'
 זכרו שמעו, לנקבות רבות שמענה נשים (ירמ' ט"ט י"ט)
 לעולם מלעיל, וכן באותו הגרון כחחלה
 עמוד עמדו עמדי עמודנה, אהב אשה (שופטים ט'), אהבה
 וחצרך (משלי ד' ו')
 ובכעלי היו"ד בחסרון יו"ד שהוא פ"א הפועל בעתידים שהם גם חסרים,
 אמרו מן ירד ירד ירד ירדנה, בעבור אות הגרון דע דעי
 דעו, ובעתידים
 שהיו"ד כתוב כמו יירא, ירא ארת ה' (שם כ"ד כ"ט)
 והעתיד יראו את ה' קרושיו (תלים ל"ד י"ד), ויאמר
 ר' יונה המדבק כי העלימו האל"ף שלא התערב המלה עם עתיד
 ראה, כמו יראו (לז) צדיקים (שם כ"ג ט'), ויפה דקדק, (לח) ויש
 שימצא על שני זרכים החל רש (דברים ז' ל"ט), (לט) ים
 ודרום יר'שה (שם ל"ג כ"ג), צק לעם (מ"ג ד' מ"ט), וגם יצוק
 בם, (מ) ויצקו (מא) על העולה (מ"ט י"ט ל"ד), ואין

באור

ויהמו וידמו, צחול"ם פ"א הפעל וזלג"ם מ"ם למ"ד הפעל.
 (ל) בעתיד, (לא) בציווי, (לב) בהפסק מאמר, (לג)
 אדני שמעה אדני סלחה, כז"ל, (לד) בלי הפסק מאמר, (לה)
 לא במצא כן במקרא, רק: שמענו אדני (ראשית כ"ג
 וי"ז), ואולי כיוון הסכס ז"ל על פסוק: אדני: שמעני (שם פסוק
 י"א). (לז) מלות: שמעני גאלני בשתנו בעבור: אות הגרון.
 (לו) ויראו, כז"ל, (לח) ובפירושו לתלים (ל"ד י"ד)
 כתב, וי"ל: אמר ג' משה היה ראוי להיות יראו כמו קראו, רק בא משוכה
 בעבור שלא התערב עם יראו דקיקים. עכ"ל. והנה לדעת ר"מ הכ"ל ואלו יראו
 היא ציווי, ולא עתיד, וכן דעת המדקדקים האחרונים, וראה במכלול:
 לרד"ק ז"ל דף ק"ט ע"א, וכן הוא דעת הרמ"ק (חסי הרד"ק) ז"ל בספר מהלך
 בספר שני שפר וי"ו, וכמ"ס הרב ר"א אליה בסור ז"ל בביתורו שם. (לט) רש,
 כז"ל. (מ) לא מנאתי כן במקרא, רק: יצקו (יחזקאל כ"ג ט').
 (מא) ויצקו, כז"ל. (מב) רק מנכין: פער מנל"ה, ומשכטו
 בתשלימו

ואין ירד לי בגבורים (סופטיס'ה י"ג) מאת הגזרה ולא מכנין הקל.
 (מכ) ובבעלי הנז' בראשונה בחסרוננו ג'ש' הלאה (ראשי)
 (ט"ט'), ונע אל עצמו ואל בשרו (אינ' ב'ה'), ג'ש' נא אלי
 (רשית') מ"ה ד', ג'ש' במקום מוכרת, ג'ש' לנקב', ג'ש'
 הלום (רות ב' י"ד), ויש עם נז' נפלו עלינו (המש)
 יו"ד ח', א"כ יהיה האחר (מג) נפול, נפלי נפולנה
 ובבעלי האלף באחרונה מצא את החצים
 (ש"א ב' ל"ו), (מד) קרא, קראו לי לבת שבע (מ"א א' כ"ס),
 קראי, קראנה לו, (ס) קראו לו, (סס) ובבעלי הה"א
 באחרונה עשה בנה קנה, עשו בנו
 קנו, קני קנינה וכן הכל. ובשניים שוב
 שובנו, ויאמר מן שובני שובי מלעיל,
 עורי עורי רבורה (סופטיס'ה י"ג) מלרע, עורי
 עורי דברי שיר (סס) מלעיל, (מ"ה) ובתוספת ה"א
 שובה ה' רבבות (נמדנר יו"ד ל"ו) מלרע, קומה ושובה אל
 עמנו (ירמיה י"ז ס"ז) מלעיל, קומה ה' ופצו אויבך
 (נמדנר יו"ד ל"ה) מלרע, קומנה שובנה לנקבות, כי העתידים
 הם תקומנה, תשובנה (יו) לקדמחן (יחזקאל ט"ז כ"ה),
 (יו) אע"פ שנמצאו תשובינה (סס),
 ותבואינה (ירמיה ט"ט ט"ו), גם ותבאנה לך (ישעיה)
 (מ"ז ט'), לא מצאנו פן בלשון צווי. וכנפולים
 סוב דומה (מח) לך דודי (שיר ב' י"ז), והשלם סבוב, ולנקבה סבי
 עיר (ישעיה כ"ג ט"ז) מלעיל, רנני ושמחי (זכריה ב' י"ד)
 מלרע, וכן לשון רבים רנו (מט) שמים (ישעיה מ"ד כ"ג), סבי
 ציון (תלמיט' י"ג) ולנקבות סובנה כי העתידים תסבנה,
 אע"פ שמצאנו והנה תסבינה אלמוהיכם
 (ראשית ל"ז) לא יאמר סבינה. (כ) ושם הפועל אם
 איננו סמוך (כס) הוא לעולם ע"מ פעול כמו שמור
 חשמרון

באור

בתלמוד: ירדה ע"מ ינקה. (מג) הניזוי ליסיד. (מד) מצא
 נא את ה' החיים, כנ"ל. (ס) לא במלא כן במקרא, רק:
 קראן לי (רות א' כ'). (סס) גם זה לא במלא במקרא, רק: קראו לי
 (מ"א א' ל"ב). (מ"ה) והוא על פי המסורה. (מו)
 תשבו, כנ"ל. (מז) והכל: בהסידך חותית אית' מ"ה עתיד תמיד יא
 לך הניזוי, כמדע. (מח) דמה, כנ"ל. (מט) גם הוא מלרע.
 (נ) דברי החכם ז"ל בזה פותרים למה שכתב בסוף ספרו מאזנים דף כ"ע ע"ב:
 ולרבות (הניזוי) סבינה, כי לעתיד תסבינה, והבט מ"ש שם דביאור
 סימן תמ"ו, ונ"ע. (נא) חס איננו דבק למה שכתב
 (נב) לרוב

ספר צהות

ושמרון (דגריס ו'ו'י'), וימצא ברבים (נג) קודם הפועלים רק מעטים
 נמצאו אחריהם, למה העברה (נג) העביר (יהושע ו'ז'), (נד)
 נבא בוא ושטף ועבר (דגריס ו'ו'י'), ודע
 כי שם הפועל הוא עיקר כל הפועלים, ע"כ יאמרו פעמים שם
 הפועל תחת פועל עבר ותחת לשון צווי, כמו זכור את יום השבת
 (שמות כ"ח'), והנה טעמו קרוב כמו זכירה, (נה) ע"כ יבואו מהם
 על משקלים אחרים כמו בהרג (נו) הרג (יחזקאל כ"ט'), כי הוא
 כשם, (נו) והסמוכים בתנועת פ"א הפועל בשו"א לבלתי
 ש"ז מוצאו (דגריס ו'ו'י'), ואם בראשיתו אות (נח) ינוח השו"א
 כמו לשמר את בריתו (יחזקאל י"ד'), ואע"פ שמצאנו עובד
 לשמר (יהושע ד' יד') והוא סוף פסוק, (נט) איננו דבק עם
 הבא אחריו, (ס) כי הנה נשים המפסיק פסוקים (סא)
 שאיננו יודע הטעמים (סב) הלילה הלילה, והלא כמוהו הספלת
 עשו (ש"א כ"ו'), (סג) לא יוכלו קום, (סד) שהם סמוכים
 ורבים כן רק תחסר מלה, (סה) ועם חוספת ה"א לקרבה אל
 המלאכה (שמות ל"ו'), והנה זה הה"א שבתיו (סו)
 בסמוכים, (סז) בקרבתם לפני ה' (ויקרא ט"ז א'), ואיננו (סח)
 כמו חכמתם כאשר אמר רבי ישועה, (סט) וישעל
 דרך אחרת שם הפועל לשכב אח ב"ח יעקב (ראשית
 ל"ד'), ואלה כמו ורזה, כי אחר כ"ה הפועל הוא כאשר

איננו

באור

(נג) לרוב. (נג) העברה, כ"ל, הה"א צירי של כמחפט, ועיין
 בפירוש הד"ק ו'ל' ע"ס. (נד) העביר, כ"ל. (נה) כי המקור
 יבוא לפעמים תחת שם המקרה, ויהי זכור כמו זכירה. (נו)
 בהרג, כ"ל. (נז) כשם המקרה כאמור. (נח) מלותיות השימוש בכל"ס.
 (נט) ובאמת לרוב מלת לשמור דבקה למלה שאחרי כנודע. (ס)
 כדעת הגאון רב בעדיה ז"ל, שהדביק מלת לשמור לפסוק שלאחריו (שם פסוק
 ו"א), ושיעורו את ה' עזבו לשמור וזאת וגו'. (סא) מסדר נגינות הטעמים,
 שהפסיק מלת לשמור בסוף פסוק. (סב) כונת המקרא. (סג) משנה
 אחד בדפוס, וז"ל: הספלת עשו (ראשית ל"א כ"ח). (סד) לא נמצא
 כן בכל המקרא, רק: ולא יוכלו קום (תלים י"ח ל"ט), ואולם
 שם מלת קום איננה סמוכה ולא תחסר מלה, אך החכם ז"ל כיוון על פסוק:
 צדי לא אוכל קום (איכה א' י"ד), ושם מלת קום סמוכה ותחסר מלה, וז"ל
 בפירושו שם: ויחסר אשר אחר צדי, גם אחר קום עמו או מפניו. עכ"ל.
 (סה) כי מלת לשמור הפוכה סמוכה למלה חסרה, וענינו: לשמור דרכו
 או תורתו, ומסר הנסמך, כמ"ס בפירושו להושע (ד' ו' ד'), וגם ע"ס סמוכה
 למלה חסרה, שהיא: זה או כן, כמ"ס בפירושו שם, וכן אחר מלת קום
 תחסר מלה, כאמור בסיומן הקודם. (סז) שז תיו, כ"ל.
 (סח) ציריו. (סח) איננה שם המקרה. (סט) זה הוא שם חכם אחר,
 והחכם ז"ל הביא אותו הדנה פעמים בפירושו. (ע) שהוא ברוב ע"מ פעל.
 (עא) מן

איננו סמוך פֶּעוּל בחול"ם לא פֶּעַל, שלא יתערב עם פועל עבר, (ע)
 ידענו כי היה ראוי להיות לִשְׁכַּב לִשְׁכּוּב, והנה
 בסמוכים ישובו דרך אחת, כי מן זכור האמר
 לִזְכְּרִנִּי גִ'כ לִשְׁלַחְנִי. (עז) ועם בעלי האלף בחחלה כמו עם
 חביריו שהם אותיות הגרון, ואין ביניהם ובין
 השלמים כי אם להוסיף על השו"א פת"ח (עז) והנה הוא חטוף (עג)
 לאחוזו כמו לַעְרוֹךְ לַעֲמֹד, וְלֹאכֹל לטפכם (שס"ז כ"ד), גם
 יעלם האלף לאמר

לאסורים צאו (ישעיה מ"ט ט'). ובבעלי היו"ד כאשר איננו
 סמוך כמו השלמים ירד ירדנו (ראשית מ"ג כ'), או ירה יירה (שמות
 י"ט י"ג), ובסמוכים (עד) אמרו לרדת לשבת, רק מבעלי
 היו"ד הנכתב אמרו איננו מניח לו לִישׁוֹן (קבלת ה'
 י"א), לרוא (עה) מפני דוד (ש"א י"ח כ"ט) בחסרון היו"ד.
 ובעלי הנו"ן בראשונה בהראות הנו"ן ולא יהיה מבולע כלל,
 לַנְטוֹעַ לַנְטוֹחַ, גם יש בחסרוננו לַמְעַת לַגַּעַת על דרך בעלי היו"ד,
 (עו) וכן לַגִּישַׁת, כינפחחו לַמְעַת גם

לַגַּעַת בעבור אות הגרון, גם נמצאו שלמים עת
 לַנְטוֹעַ, (עו) לַנְטַע אליה (ראשית כ"ו י"ז), רק כאשר אינם
 סמוכים לעולם יהיה בנו"ן כמו גִּנְף ורפוא
 (ישעיה י"ט כ"ב), ודע כי יש נו"ן והיא פ"א הפועל ולא יחכן
 שיהיה חסר לעולם בצווי או בעתיד או בשם הפועל, כמו נֶאֱוָה, כי
 התערב הסלה עם אחרות. (עז) ובבעלי הה"א בסוף פָּנוּ (עט)
 בנתי (מ"ח י"ג), כי עֲשָׂה יעשה לו כנפים (משלי כ"ה'),
 ובסמוך (פ) בהתחלף וה"א בתי עֲשׂוֹת ספרים הדבה (קבלת
 י"ב י"ב), וכן בכל הסמוכים ויהי כראותו (שופטים י"א ל"ה).
 לראותו בראותו, ואמר מ' המדקדק הכהן כי לא יחכן

שימצא

באור

(עא) מן המקור שלח. (עב) פת"ח גדול או פת"ח קטן (כג"ל).
 (עג) חט"ף פת"ס: או חט"ף סגול. (עד) בחיבור עם אותיות בכל"ס.
 (עה) לרא, כג"ל. (עז) כמו: לרדת ודומי. (עז) פסוק זה לא
 מנחת. בכל המקרא, כי בקבלת (ג' ז') כתב: עת לַמְעַת
 ועת לעקור נְטוֹעַ, ומה חן ראה כלל, כי מלת נְטוֹעַ כה היא שם,
 אך החכם ז"ל כיוון על כסוק: לַנְטוֹעַ (ישעיה כ"א ט"ז), או
 על פסוק: לננות ולנמוע (ירמיה א' י"ד). (עה) כי אם תחסר
 הכו"ן והאלף: הנה תקבלת דגש, ונכתב לומר: יֵאָרֶה הָאָרֶץ
 צְבִירָה לַחֲשׂוֹם דָּגָשׁ, ותתערב הנה עם אָדַע הַדָּע, שם
 מנפ"י, וגם לא יתכן לומר נְטוֹעַ ונמוע: אָרֶץ או אָרֶץ בחסרון
 נו"ן, כי יתערב עם נע"ו וכפילים, כמו: שֶׁבַח סב
 (עט) פָּנָה, כג"ל. (פ) למלה שאחריה. (פא) עיין למעלה דף:
 ח' 15

ספר צחות

שימצא שם הפועל סמוך עם פועל עבר ועתיד, כמו שְׁמֹר שְׁמֹרְתִי, בְּנֹת בְּנִיתִי, ואמת אמר, רק נמצאה מלה אחת

זרה והיא היות אהיה כמוך (תליס כ' כ"א). ובעלי

האלף באחרונה כמו השלמים וכן הסמוכים, אע"פ שנמצא

מחטף חסר אלף, (פא) הנה כן בפועל עבר ונשוי (פנ) את כלמחם

(יחזקאל ל"ט כ"ו), כי בא על דרך בעלי הה"א באחרונה,

וכן לבלתי קראת לנו (שופטים ח' א') (פנ) על דרך בעלי הה"א במבטא

רק במכתב כתוב באלף. ובכפולים אם שם הפועל איננו סמוך

סבוב, הלוח וטפוף (ישעיה ג' ט"ז), ואם הוא סמוך פעם שלם כמו

לסבב את ארץ ארום (צמדנר ס' א'), ופעם חסר רב

לנב סב (דברים ג' ג'), ואם חסמכנו חבלע הנו"ן וחאמר

לסבנו לסבם לסבה, וכן דרך סברא. הפועל יחיד זכר שזמר

זוכר, ואם למ"ר הפועל אחת מאותיות

הח"ע יפתח בקריאת האלף (פד) כמשפט שומע, כאשר

אמר בפועל שעבר צעקו וה' שמע (תליס ל"ד י"ח), ורבים,

עומדים שומעים, ובסמוך בחסרון המ"ם, ה' (פה) בסמכי

נפשי (תליס כ"ד ו"ו), והיחידה פועלה,

האמרה בלבכה (ישעיה מ"ז), והנמצא ברוב פועלה

אומרת, אם אכלה הוא (דברים ד' כ"ג), אכלת

יושבה (במדב) יג"ג) בסמוך ושאנינה סמוך,

רק באחנה וסוף פסוק יהיה עין הפועל קמוץ, ובחומה היא יושבת

(יהושע ג' ט"ז), ובעלי הגרון כשלמים וכן בעלי הי"ד ובעלי

הנו"ן, יורד יורדים יורדת יורדות, נוטע נוטעים נוטעת

נוטעות, כמו שומרות, ובסמוכים תאמר שומרת, אל תשמחי

איבתי לי (מכא"ס'), איבותי

שומרותי, שומרי שומרה, ונמוכרת

ה' שמרה (תליס קכ"א') בלא

י"ד, כי אם היה הי"ד כתוב יהיה לשון רבים כמשפט

הלשון, אוהבי אוהבו אוהבי אוהביו אוהביה, או אוהבכה

אוהביכן אוהבם אוהביהם אוהביה אוהבין.

ובבעלי הה"א באחרונה עושה בונה, קונים עושים בונים, עושה

בקמצות העין הפועל

לנקבה

כאור

א' ש"כ. (פב) שהראוי: ונשאז מן כשא. (פג) כמו בלות מן גלה.
 וכן ונשאז כמו: בלו מן גלה. (פד) עין לועל דף וי"ע כ"ב מ"ט
 ס"ט. (פה) אדני, כג"ל. (פו) עשי, כג"ל, בקמ"ז
 צעכור

לנקה, עושות, עושי, איה אלוה עושי, (סוכ' ל"ד), (ש)
עושותי עושותי ונכה כולם. ובעלי האלף מוצא

מוצאה או מוצאת, כמוצאת (פ) שלום

(סיר' י"ד), מוצאים מוצאות,

והיה כל מצאי (ראשית ד' י"ד), מוצאי מוצאתי,

דרך סברא מוצאותי. ואין בשניים פועל,

(פח) רק שם החומר, הנני שב (ירמיה ל"ח), ולנקה

שבה מלרע, (פט) שבים שבות, שבי שבי, ושבה

בצדקה (ישעיה א' כ"ז), והכלל כי כל שם החומר לסמכו (נ) הוא

קשה, כמו חכם ורשע, אע"פ שמצאנו מעל פני מתן (ראשית כ"ג)

ג' קשה הוא לאמור חכמו או רשעו, ומצאנו חכמו

ובעלי הכפל כל פועל (נא) כמו השלמים

גוון, על גוני צאנו (ס' ל"ב), לפני גוויה נאלמה (ישעיה נ"ג)

ג' גוונים גוונה או גוונות גוונות. והפעול

בבנין הקל שמור, שלוח

בעבור אות הגרון, שמורה שלוחה שמורים

שמורות, שמורי שמורי, ברוכיה

המה (ס' ס' כ"ג), וכן אם היה

אות הגרון תחלת הפועל (כז) אין בינו ובין השלמים הפרשק שיהיה

פח"ח עם השוא, אחזי חרב (סיר' ג' ח'), ויין ענבים (עמוס כ"ח),

ימי החנפים (ראשית כ"ג), הרוגים

ובעלי הייוד בתחלה ידוע ידועה ידועים,

וידועים לשבטיכם (דברי' א' י"ג), ידועות

ובבעלי הנון בראשונה נסוע, במכירתה (ג)

נסועים (קלל' י"ב י"ח), נסועה נסועות כמו בשלמים.

ובבעלי האלף בסוף אני קרא (אסתר

ה' י"ג), (נד) בראש הקרואים (ש"ט כ"ג), קרואה קרואות.

ובבעלי הה"א בסוף עם יו"ד

העשוי, עשויים באמת וישר (תל' קי"א ח'), עשויה, הראיות

לחל לה (אסתר כ"ט), ונמצא

בעלי האלף שבא כדרך בעלי הה"א, אשרי נשוי משע (תל' ל"ג

ח'), ובשניים כי מלים היו (יהושע ה' ה'), סוגה בשושים

(סיר' ג'), וחעו האומרים כי סוג לב (תל' י"ד י"ד),

פעול

באור

בעבור האתח. (פז) כמוצאת, כנ"ל. (פח) כינוי פועל.

(פט) כדן שם שסופו ה"ח הנקבה, כי הכינוי דינו כשם. (צ)

כינויים. (צא) כינוי פועל. (צב) הפעול, כנ"ל. (צג) ובשמות,

כנ"ל

ספר צהות

פעול, רק הוא הוא השם, (כ) כי הכל סג (ט) איננו פועל יוצא ואיך ימצא ממנו פעול, (ט) גם כן אלקים עמו (מזיל' ל"ח) איננו פעול כאשר אמרו אנשי הדקדוק, רק הוא שם הפועל כמו בידוי לא אוכל קום (א"כ"ה י"ד), ודרך אחרת (כ) לא יחכן בפירוש, (כט) הלא תראה כי מלת קם מהפעלים העומדים היא, ודנה אין לה פעול כי פעלו בעצמו לא באחר. ובבעלי הכפל כמו בשלם כן בן ושמוי (ישעיה' כ"ב"ג), בן וים בן וי בן וזה בן וזה.

שער בנין הפעיל.

השליך השמיד, השליכו השמידו לשון רבים ולעולם מלעיל, וככה לשון נקבה השליכה

חשמידה, השלכתי בסור היוד, השלכנו השלכנהו

השלכתיך וכן הכל ועל זה המשקל אם היה עין הפועל אחד מאותיו הרון הרחיב, הרעים ה' על המים (תל' כ"ט ג'),

(א) הבהיל, ואם היה פ"א הפועל, (ג) העמיד

(ג) החליא (ד) החזיק, האמירה היום (דברים כ"ו י"ח),

וכהכנס הוא' (ה) פעם יעמוד ללשון עבר (י) ופעם לעתיד (ז) כמשפט הכנין הקל, רק

הוא' יהיה בשו"א. והעתידיים כולם כרפחה אות העתיד בין שיהיה

אחרי (ח) אות גרון או לא יהיה, אשליך, אעמיד, ישליך, או

ישליך בקמץ קטן, יעמיד או יעמד

וכן חבריהם, ובחוספת הה"א אעמידה

אשליכה וככה חבריו ולעולם מלעיל, ואשליך (ט)

את עפרו (שס"ט כ"ח), וישליך אל המים

(שמות ט"ו כ"ה). ובבעלי האלף כשלמים, אאזין, רק אזין עד

תבונותיכם (א"כ"כ י"א) באחסר אלף להקל על

הלשון בעבור שהחברת שני אלפי' נ', ובבעלי היוד בראשונה בהתחלה

היוד

באור

כ"ל. (צד) קרוא, כ"ל. (צה) ראה למעלה דף ע"ח ומ"ש שם צבימ

י. צ. (צו) לא נמצא כן במקרא, וז"ל: כל סג (תלים כ"ג ד').

(צז) כי הפועל העומד פעולתו עומדת בעצמו ולא תבא לחסר. (צח) כדעת

אנשי הדקדוק, שזלת אל קום הוא פעול. (צט) ר"ל: לפרס כן.

(א) מים, כ"ל. (ב) אחת מאותות הגרון. (ג) ראה בפירוש

פרש"ם ז"ל לפ' וארא (ח' כ"ה), ומ"ש בציאור למאזנים סימן שפ"ב. (ד)

החלי (ישעיה' כ"ג י"ד), כ"ל, חסר אף, וכ"כ בפירוש במאזנים, דף ג'

פ"ב, ועיין במכלול דף קכ"ג ע"ב. (ה) בשיחור הוי"ו לעבר. (ו)

והוי"ו הוא לסיפור. (ז) והוי"ו להיפוך. (ח) אחריו, כ"ל. (ט) ואשליך, כ"ל.

דא"ר בוא"ו נעלם בפעלים שעברו הודיעהושיע, וי"ד בראשונה
וה"א באחרונה הורה (י) הורה הורה וכן הונח, וכן
בעתידים אודיעהושיע, ובחוספת

ה"א אודיעהנא (שע"ה' ה') וככה חבירי, ונמצא אהודנה
(תליס כ"ח') בהראות ה"א הבנין, אושיע,

דלוחי ולי יהושיע (תליס קט"ו וי"ו), יהושיע ה' (ט"ז י"ז)
יורה (י"א) צדק (השע' י"ד י"ז), ונמצא

ויאמר ירה ויור (מ"ב י"ג י"ז), (י"ז) והוא חסר ה"א באחרונה,
כי בא על דרך אל תוסף (מ"ג ל' וי"ז), (י"ג) וכאשר נעלם

הה"א (י"ד) הוסר מהמכתב כאשר סר מהמבטא כי עקרו מן הוספת,
(טו) אל תוסף (טו) ראות פני (שמות י"ד כ"א) כמו אל תוספת,

ובמוכרת וכור מלחמה אל תוסף (ליו"מ ל"ז), גם
הוא פתוח אע"פ שהוא סוף פסוק, (י"ז) כי בחלה היה אל

תוסף עם פת"ח קטן כמו חבירי, (י"ח) ויורד כנהרות מים (תליס ע"א
ט"ו) מלעיל, וינשב יוסף (ראש' מ"ז י"א) מלרע, והוא

בקמ"ץ קטן בעבור הטעם (י"ט) שיש אחריו נח נעלם. (כ)
ובבעלי הנו"ן בחלה הפיל אפילו בהחבלע הנו"ן וככה חבירי,

אפיק נסביהם (תליס ט"ז ל'), ולא נמצא במקרא
(כ"א) נראה כמו הנדוף בבנין הקל, רק בשם הפועל ולנפיל

יור (נמנרה' כ"ז). (כ"ב) ובבעלי ה"א באחרונה
המציא המציאו המציאה כמו השלמים, והעתיד ימציא ימציאו

תמציא תמצאנה, בהעלם האל"ף לנקבות כהם לנוכח או בעד
כאנים נמצאות כי גזרה אחת לה, כמו ותחין

את הילדים (שמות' י"ז) שהם שניים. (כ"ג) ובבעלי ה"א
הרבה, כי הרבתה (ט"ז י"ז), הרבה ארבה בפתחות

חבירי האל"ף וככה
ובאוחיות הכפל לא מצאנוהו (כ"ד) שלם כמו סבב בבנין הקל, החל

הקל

באור

כן צריך להיות. (י) טרא: ירה מוגדת המורכבים, וכן כולם (יא)
ויורה, כ"ל. (יב) עין מ"ל לעיל בשער הפעלים סימן י"ט. (יג) ראה

בבאור למחזיקים סימן כ"ה. (יד) מן פוסק. (טו) טרא: יספ.
(טז) תסף, כ"ל. (יז) והיה ראוי שתמנע גדולה, ולא כפת"ס שהיה ת"ק.

(יח) ובהפך ה"א ל"ל כפת"ס בעבור ההפך במשפט, כמו: ויאמר
ויאמר ודומיהם. (יט) הננינה. (כ) כי הננינה מחרת את

הפדת האות, ותמיד יצא אחריו נח נעלם במשפט, ולכן אין וי"ו שז,
שהיה נכנינה, כמיר"י שהיה נ"י. (כ"א) בבנין הפועל. (כ"ב) ולנפיל

כ"ל. (כ"ג) שנים, כ"ל, יר: שילת ותחין כחובה צפסוק
המוכר פה לנקבות נסתרות וצפסוק עלת דריו לנקבות נסתרות. (כ"ד) ר"ל: בבין

ספר צחור

הקל (כה) ארצה ובלון (ישיה ט' כז), אשר החלו (אסתר
ט' כ"ג), החלה החלו החלתי, ויהי ראוי להיותו
החלתי כמו הסבותי, ואחה

הַסִּבְתָּ אֶת לִבְךָ אַחֲרֵינִי (מ"ט י"ח) (ל"ז), רַק
 בַּעֲבוּר אֹת הַגֵּרוֹן שֶׁהוּא הַחֵי"ת נִפְתַּח הַה"א. (כו) וּבִשְׁנַיִם
 הַקִּים הַשִּׁיב, הַקִּימוּ הַשִּׁיבוּ, וְעַם אֹת הַגֵּרוֹן הָרַע לַעַם הוּא
 (שְׁמוֹת ה' כ"ג), הָרַעוּ מֵאַכּוֹתָם (יִרְמְיָהוּ ז' כ"ו), הַקִּימֵנִי הָרִימֵנִי
 הַקִּימוּנִי, הַשִּׁיבֵנוּ אֵלֶיךָ (רַאשִׁימ"ד ח')

או השבנו אליך, הבאת או הביאות, עד אשר
אם הביאנם אל מקומם (במדבר
ל"ז), והעמידים אֲשִׁיב וְשִׁיב נָשִׁיב תֵּשִׁיב בקמעות
אות העתיד, וכן בתוספת ה"א
וכן חבריו, ובתוספת הו"א הפתוח מרם אות העתיד להורות

על פועל עבר, ויקם את המשכן (שמות מ' י"ט), (כו) וישת חשך סחרו (תל"ט י"ח), ולא ימצא כן בבנין הקל בלא ווא"ו ויקם אברהם (ראשית כ"ג'), (כח) והנכון שלא באה כן בעבור שהוא טעם (כט) במלה שאחריה באות ראשון כמשפט הלשון על כן השתנה, (ל) יקימו יקימי ישיבני, יקימה ה' לו לעם (דנ"ט כ"ט), יקימו (ראשית מ"ט)

ט'). והנה כלל בבנין הפעיל הכבד שלעולם פ"א הפועל בשו"א
בפעלים שעברו ובעתידים וכצווי ופועל ופעול, ואותיות העתידים
פתוחים, רק זה הכלל בכל הוא חוץ מן השניים, והזכרתם עם זה
הבנין כי המדקדקים אומרים כי הקים היה ראוי להיותו הקיים ע"מ
הפעיל. ולשון צווי בה"א השלף השליכו השליכהו

אֲרָצָה (שְׁמוֹת ד'ג'), הָעֵמֶק הַמִּצְפָּה
(יִשְׁעֵיכָם לְאוֹיְבוֹ) • יֶאֱכֹר נָץ (אִיבֹל ט"כ"ו) • בְּכַעֲלֵי הָאֱלֹהִים,
וַיֵּאָצֵל מִן הָרוּחַ (נִמְדָּבֵל י"ח כ"ה), בְּהֵעֶלֶם הָאֱלֹהִים וְהִיא רֵאוּי
לְהִיטוֹ נִרְאָה • וּבְכַעֲלֵי הַיּוֹד בְּתַחֲלָה הַיּוֹד הַיּוֹדֵעִי הַיּוֹד
הַיּוֹשֵׁב הַיּוֹדֵעִי הַיּוֹדֵעִה הַיּוֹדֵדָה וְהַיּוֹרִידָהּ, נִמְצָא

הישר

כאן

הפעיל • (כה) הקל, כנ"ל • (כו) צמלת החלותי • (כז) ויקם משה
את המשכן, כנ"ל, והחכם אהרן דרך קצרה, (כח) ר"ל: ^לצקל
לא נמצא יקם בלוי"ו ההיפוך מן ויקם, כאשר מצינו ^לישת בלוי"ו ההיפוך
מן וישת • (כט) הנגינה • ^לצקל (ל) מוסב ^ללמעלה על מלות:
^לישת חושך, ופירושו: בעבור שצמלת חושך באה הנגינה מלעיל
במשפט, ויפנינה באה הנגינה צמלת ישת ג"כ מלעיל, כי היא נסוג אחור מפני
קירוב העצמים, ולכן השתנה ^להתנועה

ספר צהות

הַיִּשָּׁר לִפְנֵי דֹרֶכְךָ (תְּלִיס ה' ט'), הַיֵּצֵא אֶחָד (רִאשִׁית ה')
 יֵצֵא, וְדֶרֶךְ אַחֶרֶת בְּבִעֲלִי הַיֵּיזֵד הַטִּיב, (לֹא)
 הַטִּיבוּ דֹרְכֵכֶם (יִרְמ' י' ג'), (לֹא) וְאֵינָנו כְּמוֹ הַיֵּטִיבוּ אֲשֶׁר
 דִּבְרוּ (דְּנָרִים י"ח י"ז), כִּי זֶה הָאֲחֵרוֹן הוּא מֵהַשְּׁנַיִם כְּמוֹ
 הַיֵּטִיבוּ הַבִּיאוּ, וְזֶה הָרִאשׁוֹן עֲקָרוֹ עִם הַיֵּיזֵד שֶׁהוּא פֶּאֶה הַפּוֹעֵל, (לֹא)
 וְכֵן הַלֵּילֹו, (לֹא) הַלֵּיכִי (לֹא) אֶת הַיֵּלֶד הַזֶּה וְהַנִּיקָהוּ
 (לֹא) לִי (שְׁמוֹת ב' ט') וְאֵין הַמְלָה (לֹא) שְׁתֵּי מַלּוֹת
 כְּאֲשֶׁר אָמַר הַגָּאוֹן, (לֹא) כִּי אֵין בְּכָל הַמִּקְרָא לֵיכִי סִימָן לְשׁוֹן נִקְבָּהוּ,
 רַק הוּא לַעֲוֹלָם לָךְ, גַּם יֵצֵא כֵן (לֹא) לְשׁוֹן זָכָר, רַק לְשׁוֹן זָכָר
 לֹא יִהְיֶה כֵן כִּי אִם בְּאַחַת אוֹ סוּף פֶּסוּק, וּמַלּוֹת וְזוֹת כְּמוֹ מֵה
 אֶפְעַל לָךְ (פִּינ' ב' כ'), (י) רַק לְשׁוֹן נִקְבָּהוּ כֵן יִהְיֶה, לֹא יִשְׁתַּחֲוֶה כְּאֲשֶׁר
 יִשְׁתַּחֲוֶה לְשׁוֹן זָכָר לַהֲיוֹת הַכֹּהֵן קִמּוֹץ בְּקִמּוֹץ גְּדוֹל, וְכֵן מַלְתָּכָה גַם אֶתָּה
 גַּם עִמָּךְ. (מֵא) וּבִעֲלֵי הַיֵּיזֵד בְּתַחֲלָה וְהֵא בְּאַחֲרֹנָה

[illegible]

7182

התנועה הגדולה הראויה לבוא תחת שי"ן ושת לסמו'ל שהיא ת"ק, כי לא יתכן לבוא
 נח בראה אחר ת"ג בלי גניבה כמורה. (לא) **היטיב**, כג"ל, ביו"ד אחרי הה"א.
 (לב) **היטיבו** דרכיכם, כג"ל. (לג) הנה מדברין אלה מכות, כי
היטיבו אשר דברו ספר ה' י"ד אחרי הה"א, ובעלת **היטיבו**
 לדעתו דרכיכם כתובה ה' י"ד אחרי הה"א, וכן בעלת **היטיבו** כל אשר
 דברו (ד' י"ט ה' כ"ה) דעתו ז"ל שחבר הא"ד אחרי הה"א והמלה פעל
 עבר מהשניים הנראים (נפע'ו) כמ"כ בפירושו שם, וכ"כ בפירושו לשמות
 (כ"ט'): **היטיבו** כל אשר דברו כמו והם **הביאו** אליו מעולות העי"ן, עכ"ל,
 ונפלא מאוד בעיני, כי בספרינו המדויקים **היטיבו** כל אשר
 דברו וגם **היטיבו** אשר דברו שניהם מלא דמלא, וכן במסר במסורה
 בדברים (י"ט י"ז), וכ"כ שם בעל מ"ס והרמ"ה ז"ל (שם ה' כ"ה),
 ועיין בת"ס למהרש"ד ז"ל במקומות הנזכרים, ונ"ע. (לד) **היחילו** (ישעיה
 כ"ג א'), כג"ל, מלא יו"ד אחרי הה"א, כי שרשו: ילל **מנחם**.
 (לה) **היחילו**, כג"ל, מלא דמלא. (לו) והינקחו, כג"ל, ועיין שם
 בת"ס למהרש"ד ז"ל. (לו) מלת היליכי. (לח) רב סעדיה
 גאון, כי הוא ז"ל תרגם בתרגומו הערבי מלת היליכי כש' מלת, וגם אונקלוס
 תרגם: היליכי, ויהיה ה"א כמו **הא** לכס ארע (ראשית מ"ז כ"ד) לשון
 הנה, **ליכי** לנקבה נוכחת, וע"ז בפירושו הנכס ז"ל. (לט) מלת **לה**.
 (מ) כי איננו באס"ף, והראוי: **לה**. (מא) כי לשון נקבה, בין
 בסמוך בין במזכרת: **לה בך אתך**, ואין הסרס, כמו בלשון זכר.
 (מב) מהופך, **לה בך אתך**, והראוי: **הגש וגו'**. (מג)
 פסוק בזה לא נמצאתי בכל המקרא, רק: **הסב** אל אחיהם (ש"ב ה' כ"ג),

ספר צהות

הסכנה, הסכני הסכנו הסכסס • ובשניים השב השיבו
 השיבי השכנה, השיכני (ס) ואשוכה (ימיה ל"א י"ח),
 השיכנו ה' אליך ונשוכה (איכה ה' כ"ח). ושם הפועל הקטר
 יקטרון ביום, (מד) רק והחתל (יחזקאל ט"ז),
 והפרה (ויקרא י"ט), איננו כי אם מאשר לא נקרא שם
 פועלו, (מה) רק החרב (מי) נחרבו (מ"ג כ"ג) הוא מזה
 הבנין (מי) ובקמץ החי' בעבור היותו מהגרון, החרם כל
 עיר מתים (ס) (דברים ג' ו"ו), ובסמוך (מח) בהחרים
 להחרים בהחרים, ובא חסר ה"א לשמיד ולנפיל •
 ובבעלי היור בתחלה הושע
 להושיע מהושיע, היור להוריד וככה חבריו • ועם בעלי
 היור וה"א באחרונה הודות
 להודות ולהורות • ובעלי הנז' להגיש הנז' מבולע, רק במלת
 ולנפיל • (מט) ובבעלי הה"א בסוף
 להראות להרבות, לנחתם היור (שמות י"ג כ"א), למרות
 עיני (כ) כבודו (שע"ג' ט') • ובבעלי
 האלף להמציא וככה כלם • ובכפולים להחל, מהחל הרמש
 (דברי' ט"ז ט'), ורמוכרת (נח)
 ק החל, ובסמוך החלם לעשות (דברים י"א ו"ו), וה"א ראוי להיות
 הה"א בפתח הסף רק נפתח בעבור החי' הבא
 אחריו, ג"כ העירתיהו בצוק (ישעיה מ"ה י"ג), העדתי, כי היו
 ראויים להיות הה"א בפתח הסף, ג"כ בבעלי
 הכפל החלות להראות את עבודך (דברים ג' כ"ד), ואין מלה זרה,
 ואפילו בה"א התימה כניקרה כמו החייתם כל נקבה (צמדנר
 ל"א ט"ו) • (כב) ובשניים הקם יקמו, (ג) השב חשיבו
 לו (ש"מ ג' ו"ו), להקים לאחיו (דברים כ"ה ז') וכן
 חבריו

באור

אז הסב מעליהם (דה"א י"ד י"ד) • (ס) השכני, כנ"ל • (מד)
 משום מאור דפוס, כי פסוק כזה לא מנאתי בכל • ספרי תנ"ך, רק:
 קטר יקטרון ביום (ש"א ז' ט"ז), וזה אין לו שייכות לדברי החכם פה, כי
 קטר הוא שם הפועל מבנין פעל ולא מבנין הפעיל, ולכן נראה להגיה,
 וכנ"ל: ושם הפועל הקטר, ומלות: יקטרון ביום,
 אך למותר הנה, ואין כאן מקומו • (מה) מבנין הפעל, וגם
 הרד"ק במכלולו דף ע"ב ע"ב, והרמ"ק במהלך ספר שני שער ט' ד' קראו
 לפעל הפעל: שלא נזכר שם פועלו • (מו) החרב, כנ"ל • (מז) מבנין
 הפעל, וכ"כ במכלול דף ע"ד ע"א • (ס) מתס, כנ"ל חסר יו"ד, וכן
 נחסר שם במסורה • (מח) בחיבור עם אותיות ככל"ס • (מט) במלה הזאת
 נכתבה נו"ן השורש • (נ) עני, כנ"ל, חסר יו"ד, וכן נחסר שם במסורה:
 לית חסר • (נא) נלו ככל"ס • (נב) שהראוי החייתם, ה"א בחטף
 פ"מ

חבריה **ה'שב** (נד) אל הערה (יסקל"כ"ל"ה), רבים אמרו
 שהוא שם הפועל, והנכון שהוא לשון צוי, כמו ואין אמר
ה'שב (ישיה מ"ז כ"ז) בעבור היותו סוף פסוק, (נח) וכן אמרו כי
 הרב כבסני מעוני (תליס כ"א ד') שם הפועל, והנכון שהוא
 לשון צווי כמו הרף ממנו (כו) (דברים ט"ז), ומלת כבסני שם
 הפועל, והיה ראוי להיות הרף כמו הרפה לה (מ"ד כ"ז),
 בעבור שיבא העתיד מבעלי ה"א באחרונה בחסרון
 ה"א, (כו) כמו ויין את יושבי ירושלים (ד"ה כ"א י"א) שהוא תחת
 ויזנה בפתחות היו"ד, כי הוא פועל יוצא מהבנין הכבד הנוסף,
 ע"כ שמו תחת אות העתיד פת"ח קטן, וזה הוא ההפרש, אם
 יאמר אל תפן (נמדנר ט"ז ט"ו), אם היה קמוץ בקמ"ץ קטן הנו מהבנין
 הקל, ואם היה בפת"ח קטן הנו מהבנין הכבד, (נח) כי משפטו
 להיות אות העתיד בפת"ח גדול ופת"ח קטן קרוב ממנו. (נט) והפועל
 בחוספת מ"ם משליכים מ'שליך, מ'שליכה או משלכת מלעיל,
 מ'שליכות, מבלגיתי (ישיה ס' י"ח), מלה מורכבת מן (ס) מלשון
 מבלגי לשון וזכר גם מלשון מבלגיתי

נקבה, (סא) וכאותיות

הגרון מאבד

מאבדת או מאבדה מאבדים, מעבדים עם ה' (ע"מ)
 נ"כ ד'), מעבירות מאליפות. ועם בעלי היו"ד בראשונה מזריש
 מזריד, ובחוספת יו"ד מושיבי עקרת

הבית (תליס קי"ג ט'), מושיבה או מושיבת
 מוהידים מזרידות. ובבעלי היו"ד בראשונה וא"ף
 בסוף מוצאות (ססק"ה' ו'), ונקבה מוצאת
 מוציאים מוציאות. ועם בעלי ה"א בכוף ויו"ד

בתחלה ושמתיה ביד מוהיד (ישיה כ"א כ"ג)
 שהוא מגורת אשר הוזה ה' (איכה א' י"ז), (סנ) והאכלתי
 את מוהיד (ישיה מ"ט כ"ז) מגורת ולא תונו איש את עמיתו
 (ויקרא כ"ה י"ז), (סג) אשר אנכי מורה (ש"א כ"ל' ו'),

רואות

באור

פת"ס כמשפט ה"א המיוחד (נג) לא מלאתי כן בכל המקרא, רק:
 הקם הקימו (סופט"ס ז' י"ט). (נד) השב, כנ"ל. (נה) ובשתנה הניתי
 לפת"ס בעבור ההכסף, כמשפט. (נו) חזתי, כנ"ל. (נז)
 והצווי והעתיד דומים הם כדע. (נה) מהכסף הטוב (מהספעל).
 (נט) ר"ל: הפת"ס הקטן (הסע"ל) והפת"ס הגדול (הפת"ס) הם קרובים
 במבטא, והבנת הגדול קטן, כי הקטן מורכב ממני ומקמ"ן קטן, כמוכר
 למעלה דף וי"ע"א, ולכן יתחלפו לבעים זה בזה. (ס) מלה זאת מיוחדת,
 וראוי להסירה. (סא) עיין במבטא דף ע"ב (סב) ופרט: יגה

ספר צחות

וואוּת אַח מוֹרָה (סד) (ישיב'ל'כ') . ועם בעלי הגוֹן בתחלה
מפיל מַגִּיעַ , מפילה או מפלת מַגִּיעָה או מַגְעַת מלעיל
מַגִּיעוֹת מַגִּיעִים , מַשִּׁיקוֹת אשה אל אחוּהָ (יחזק'ג' יג') . ובשניים
מָקִים מַשִּׁיב מֵרִים מַסִּיב בלא יוֹר ,
(סו) וביוֹר הנו מהשלישיים
פ"א הפועל , מַקִּימָה מְקִימוֹת . ובכפולים מַחל מַסִּב , מַהֲלִים
מַסִּבִּים , מַסִּבִּי , ראש מַסִּבִּי

(תלס'ק"מ יו"ד) , (סו) מַסְבֶּה , והוא מַסְבּוֹת (איוג)
ל'ז' יג') . והפועל בחוספת מ"ם מַשְׁלָה , מַשְׁבֵּב על
מטחו (מ"ג ד' ל"ג) , מַשְׁלָכָה מלרע או מַשְׁלַכְתָּ
מלעיל , מַשְׁלָכִים מַשְׁלָכוֹת , ואם היה פ"א
הפועל אחר מהגרון יהיה דרך אחרת , כמו
מַאחֲזוּ מַאחֲזִים , מַעֲמֵד במרכבה (ד"ה כ' י"ח) , (סו) מַעֲמֵדָה
או מַעֲמֵדָת מלעיל , מַעֲמֵדִים
מַעֲמָדוֹת , ומצאנו ואין מַעֲמֵד (תל"ס"ט ג') בקמצוח
הע"ן , (סס) והיה ראוי להיות פתוח (סט) בעבור
שהיא שם , (ע) כי לא יחכן להיות פעול , (עא) כי אלו היה כן היה
וַאֲיִנְנִי (עג) ולא ואין , (עג) ועוד מה ידעה זה כי בתחלה אמר
טַבְעָתִי . (עג) ובבעלי היוֹר בתחלה מוֹרֵד , מוֹרְדָה או מוֹרְדָת
מלעיל , מוֹרְדִים מוֹרְדוֹת ,

ובנה בשניים אין הפרש ביניהם , מוֹשֵׁב מוֹשְׁבִים ,
מוֹבְאוֹת לך (תלס'מ"ה טו') . ובבעלי האל"ף מוֹצֵא
מוֹצֵאִים מוֹצְאוֹת מוֹצָאָה . ובבעלי הה"א מְגַלֶּה ,
המגלים

באור

(סג) ושרש: יכה . (סד) מוֹרִיף , כג"ל . (סה) אחר מ"ם הנינוני .
(סו) מַסִּבִּי , כג"ל , נקמץ בעצור החתנח . (סז) מַעֲמֵד
במרכבה: (מ"א כ"ג ל"ה) , כג"ל , כי בל"ה שם כתוב: מַעֲמִיד
במרכבה . (כח) ר"ל: חות העיץ מנוקדת בחטף קמץ . (סט)
המ"ם הראשונה והעיץ , כי הראוי: מַעֲמֵד . (ע) נפלס: מַחֲמֵד ,
מַחֲשֵׁךְ ודומיהם , (ומ"ם האחרונה) צלילת מעמד קמוצה
בעצור החתנח) . (עא) נינוני פעול מנכן הפעיל . (עב)
וַאֲיִנְנִי , כג"ל . (עג) ר"ל: כי אם היתה מלת מעמד פעול , היה נריך
לומר: וַאֲיִנְנִי מעמד , ולא ואין , כי בראש הפסוק אמר טבעתי
שהוא מדבר בעדו , ולמדבר: בעדו כג"ל: ואינכני , ולא ואין ,
שהוא לשון נסתת . וראה במכלול דף ע"א ע"ב (ער) פירוש: ועוד
ראה שזלית מעמד היו שם ולא פעול , כי אם היתה פעול מה נורך להכפיל
המאמר? כי בראש הפסוק אמר: טבעתי , והאלף שכבר טבע בין מנולה ,
מחילא אין לו מעמד , אך אם הוא שם , תהיה הכוונה: טבעתי בין מנולה ,
אשר אין זה מעמד . והנה לדעת החכם ז"ל פה ונפירוש לתלמיד שם , מלת

המגלים בכלה (ירמיה מ' ט'), מגלה מגלות, אשר אתה מראה
(שמות כ"ה ט') בקמץ חטף תחת
השורק, וכמוהו בשלמים ומקור משחת (משלי כ"ה כ') ורבים כן •
ובכפולים דגוש הפ"א מסב (עה) מסבה מסבים, מסבות
(עו) שם (במדבר ל"ב ל"ט), ודע כי
מסר מסר (ישעיה כ"ט ז') (עו) איננו (עט) מפעלי הכפל, רק
הוא מפעלי היו"ד, (עט) והיה הדגש תחת הוא"ו שהוא
תחת יו"ד השורש, כמלת כראי מוצק (חזקוני"ט). (פ)

שער בנין פעל הדגוש.

פועל עבר על שני דרכים, להיות העי"ן בקמץ קטן כמו דבר, או
בפת"ח אפ"ד וישבר בריחיה (איכה ג' ט'), דברו
לשון רבים, הטיבו (ט) אשר דברו (לנחיש י"ח
י"ז) במוכרת, (ג) דברה, ואם היה הפ"א אחד מאותיות
הגרון הנו כשלמים און והקר (ג) (קהלת י"ג ט'), כי לא ענה
(איכה ג' ל"ג), רק עם ה"א באה מלה ורה והיא התל
בי (ראשית ל"א ז'), גם היה ראוי להיות התי"ו דגוש כתי"ו
ויהתל בהם אליהו (מ"ט י"ח כ"ו), (ד) וכן אם להתל (ה) באנוש
(חזקוני"ג ט') וכל זאת הגורה, ואם העי"ן אחת מאותיות
אהחער

באור

מעמד היא שם ולא פעול, והוא סותר למה שכתב בספרו מאוני"ף כ"ד ע"כ,
שמלת מעמד הכוזבת כאן, היא כמו משלך שהוא פעול מבנין הפעיל.
וז"ע. וכבר תפשו בזה הסכם רו"ה ב"י. צניחו"ו שם בסי' קפ"ט, והדין
עמו. (עה) וכ"כ במאזנים דף כ"ט ע"א, וזה שלא כדעת הרד"ק ז"ל במכלול דף
קמ"ה ע"ב ואחיו הרמ"ק ז"ל במהלך ספר שני שער ו', שלדעתם הפעול מההפעיל
מהכפולים: מוסב וכן כולם, בוי"ו נחה אחרי מ"ס הבינוני, ופ"ח הכפל
רפה. (עו) מוסבת, כז"ל, וכן מצאתי בכל הספרים המדויקים,
וראה בת"ם למהרש"ד ז"ל בפרשת פקודי (ל"ט י"ג). (עו) מוסר
מוסר, כז"ל, הראשון רפה והשני דגוש עם הוי"ו שלא כמשפט, ועיין
בפירוש הרד"ק ור"ש ז"ל על שם, ובמכלול דף ק"ה ע"א ומ"ש שם הרב ר"א
בחור ז"ל בנימוקיו, אך מדברי הסכם ז"ל פה מוכח שלפי גירסתו מוסר הראשון
הוא בלא וי"ו ובדגש הסמך. (עה) מוסר הראשון, כי מוסר
השני הוא לדעתו ז"ל בכורשו שם מהכפולים והדגש לביטול
הכפל. (עט) והוא שם, וברשו: יסד, כמו היסוד, וכ"כ שם בפירושו.
(פ) מוצק, כז"ל, הגד"ר פ"ה, ור"ל, שגם בעלת מוצק הוי"ו תחת יו"ד
פ"ח הכפל, כי שרשי יסד.
(א) הטיבו, כז"ל, והבטחה שכתבתי בדיבור הקודם בסימן ל"ג. (ב)
בסוף פסוק. (ג) ואון והקר, כז"ל. (ד) וא"כ הראוי: התל, ופ"ח
בפירושו. (ה) כהתל, כז"ל, ופ"ח: כהתל.

ספר צחות

אברהם'ר לא ידגש העי"ן כמשפט, ויש שיסתנה הפ"א הפועל להיותו
בקמץ קטן, ויש שלא יסתנה וקיהיה חיר"ק כמשפט, נאץ דשע
אלהים (תלים יו"ד ג'), כמאן בלעם (במדבר כ"ב י"ד), שחת
לו (דברים ל"ב ה'), ולא אחר הנער (ראשית ל"ד י"ט),

רָחֵם ה' עַל יִרְאָיו (תלמיד ק"ג י"ג), וְנִצֵּר פִּרְעָה (שם קל"ו ט"ו),
אֲשֶׁר רָעָה לוֹ (שופטים י"ד כ'), בְּרַךְ נְבוֹת אֱלֹהִים

(מ"ס כ"ח י"ג), ערה מגן (ישיבה כ"ח י"ג), חרף עושהו
(מלי"ה) והעחיר אדבר ידבר או בחוספת ה"א, (ו)

ובמוכרת (ז) שמעה עמי ונכח החבירים. והנה יהיה לעולם תחת פ"ה ואדברה (תליס ל"ז) הפועל פת"ה

גדול, ואם עי'ן הפעל אחד מהאותיות שלא ידגשו יהיה הפ'א קמוץ
בגמ' ע' גדול, כמו אברהם את ה' (תליס' ע'ז') וכן כולם, וז"ל

מלה זרה. ובעלי האלף כמו השלמים, כי יאלף עונך פיר (אינן ט"ו), וכן בעלי הי"ד יתעת השחר מקומו (ס"ט ל"ח)

וַיֹּאמֶר, וְכֵן גִּיעַר בִּים יִבְשֶׁהוּ (כחוס)

ויעזקוהו (ישיע'ל'ב'), והנח הם ורנה, והיה בן בעבור ההחבורה על משקל

שנים יודין. ובעלי הנזן בראשונה כמו השלמים, ובעלי
הנזן (שנים יודין). ובעלי הנזן באחרונה ענה ענה

עֲנֵתָהּ אֶעֱנֶה, וְאֶעֱנֶה (יג) אֵת זֶרַע דָּוִד נִכְחַב
שֶׁהוּא סִימֵן הַמְדַּבְּרִיהֶעֱלֵם בַּמִּבְטָא, כֹּאֲלֵךְ

ברוך ה' וְאֶשִׁיר (זכריה י"א ה'), (יג) שהמלה היא מהבנין הכבד הנוסף. ודע כי הוא ז' בפת"ח ש"ורה על הפועל עבר בהכנסו

על אות העתיד, (יי) בעבור היות האל"ף בכנין הזה לעולם מתנועע הוצרכו המדקדקים לשום קמ"ץ גדול תחת הוא"ו שהוא פועל עבר, (טו)

כְּמוֹ וְאֶדְבָּר אֲלֵיכֶם וְלֹא שִׁמְעַתֶּם (דְּבָרִים ח' מ"ג), וְאִם הָיָה פֶתוּחַ הַנֹּחַ
לְעֵתִיד, כְּמוֹ וְאֶדְבָּרָה בְּאוֹנֵיהֶם (שֵׁס ל"א כ"ט) אֵין מֵלֶה

עם שו"א (ק) עם אות אל"ף ונו"ן ותי"ו, רק עם יו"ד ורע כיהעתיך בכנ"ן הזה הוא נע

יִהְיֶה נח נראה וַיֵּדְבֵר וַיִּכְלֹ, וַיִּמְלֵא שְׁבוּעַ וְאֵת (רָשָׁיִם כִּטְכִּס),
וַיִּבֶל

כאן

(ו) אדברה. (ז) צדעיע שווא טעם מפיסק. (ח) וויישרם
 (דק"צ ל"ב ז'), כ"ז. (ט) וויישרם. (י) --

ויבשרהו • בן צריך להיות • (יא)
ויבשרהו • בשר • (יב)
ויבשרהו • בשר • (יג)
ויבשרהו • בשר • (יד)
ויבשרהו • בשר • (טו)
ויבשרהו • בשר • (טז)
ויבשרהו • בשר • (יז)
ויבשרהו • בשר • (יח)
ויבשרהו • בשר • (יט)
ויבשרהו • בשר • (כ)
ויבשרהו • בשר • (כא)
ויבשרהו • בשר • (כב)
ויבשרהו • בשר • (כג)
ויבשרהו • בשר • (כד)
ויבשרהו • בשר • (כה)
ויבשרהו • בשר • (כו)
ויבשרהו • בשר • (כז)
ויבשרהו • בשר • (כח)
ויבשרהו • בשר • (כט)
ויבשרהו • בשר • (ל)

אחרי וי'ו הדיבור. (טו) עיין לעיל דף כ"ב ע"א וט"ט שם במשכן כ"ו. (יו)

וַיִּכַּל אֱלֹהִים (שס"ג' ב'). דע כי כבר אמרתי שיחסרו הה"א שהוא שורש בסוף המלה בבנין הקל, כמו וַיִּשָּׁת מן היין (שס"ט' כ"א) שהוא בקמ"ץ קטן, וכן וַיִּרְדּ (יט) מיעקב (כמדנכ"ד י"ט), ואם היה הי"ד פתוח בפת"ח גדול הנו מבנין הפעיל, ומלכים יִרְדּ (ישעיה מ"א ב'), (יט) והשם (כ) הנזכר למעלה (כא) הוא הפועל הראשון, וככה פירושו, דע כי וירד מיעקב טעמו שיקום מיעקב מי שיהיה רודה באחרי', ולא הזכירם הכתוב כי אחז' דרך קצרה, כמו שיאמר וימלוך ולא יזכור על מי מלך, והנה ומלכים ירד יעשה שיהיה רודת במלכים, (כז) או טעמו כטעם הלא שרי יחדיו ומלכים (כג) (שס"ו' ד' ס') [*] וכאשר חסרו הה"א בבנין הכבד הדגוש סר הדגש, כי הוא סוף המלה כילא יתכן להיותו כן, (כד) ושמא יטען טוען ויאמר הנה אל יִחַד בימי שנה (איז ג' ו"ו), וַיִּשָּׁת וַיִּבְךְּ, וַיִּחַד יתרו (שמות י"ט' ט'), לא אמר כלום, כי מאותיות בג"ד כפ"ת ואין ראיה להיותו רפה יותר מהיותו דגש, (כה) והנה אמרו וַיִּחַל משה (שס"ז' א'), וַיִּתּוּ (כו) וַיִּצּוּ, ובסור הוא' יתנועע הי"ד בשו"א נע הבנין, יִצּוּ ה' אתך את הברכה (דברים כ"ח'), ובמורה יִרְדּ לי בגבורים (שופטים ה' י"ג), והנה וירד מיעקב, ומלכים ירד, ירד לי בגבורים, מגורה אחת וטעם אחד וכולם מבעלי הה"א בסוף רק הם משלשה בנינים. (כו) ובפעלי הכפל כמו חָלַל יהודה (מלכים ב' י"א), חָלַל רשע (תלים י"ד ג'), וחָלְלוּ את ה' (ישעיה ס"ב ט'), והע"ן רפה בעבור החבורה שני אותיות, (כז) אֶחָלַל יֶחֱלַל וכן חבריני, ועם ה"א אֶחָלַל את ה' בחיי (תלים קמ"ו ב'), והצווי חָלַל, הללי

באור

יותר נכון לסדר המלות, וכנ"ל: עס ש"א נע. (יח) וַיִּרְדּ, כנ"ל. (יט) ובתשלומי: יִרְדָּה ע"מ יגלה. (כ) השם יתנזר. (כא) בראש הפסוק הזה: מי העיר וגו'. (כב) והנה הש"י הוא הפועל הראשון, וכאן יונא לשני פעולים, כי פירוש: ומלכים ירד ישעיה השם, שיהיה עבדו רודה במלכים, (ע"ש בפירושו), והנה השם הוא המרדה, ועבדו הוא הרודה, שפעולת רדותו נעשה ע"י המרדה, והמלכים הם הנרדים, והם פעולים מן הרודה. (כג) מלכים, כנ"ל. [*] ר"ל, שפירושו: הלא שר, שאני מושל עליהם, המה יחדיו מלכים המושלים על אחרים, וכן טעם: ומלכים ירד, יעשה עבד ה' שיהיו שריו, שהם מושל עליהם, מלכים הרודים ומושלים על אחרים. ד"א. (כד) להיות דגש חזק בסוף המלה. (כה) ודגש קי ויכל לבוא בסוף המלה כטעם. (כו) וַיִּתּוּ (ש"א כ"ד י"ד), כנ"ל, בקמ"ץ הי"ו, וכ"כ במכילת ק"ל ע"ה. (כז) וַיִּרְדּ מנצח הקל, וַיִּרְדּ מההפעיל, יִרְדּ מנצח כעל הדגש. (כח) שתי אותיות דומות, ואם נדגש: ויכיל חסר עין יכגשו ג' אותיות דומות זה קשה על

ספר צחות

הַלְלִי נַפְשִׁי (שס"ח), הַלְלוּ אֶת־ה' (שס"ז), הַלְלֵנָהּ, וְכֵן דִּבֶּר
דִּבְרֵי דְבָרוֹ דִּבְרָנָהּ, וּבְעֵלִי הַיּוֹדֵד

בְּרִאשׁוֹנָה יוֹשְׁבֵי יִשְׁבּוּ (כט)
מְגוֹרָת וַיֵּשְׁבוּ טִירוֹתֵיהֶם (יחזקאל כ"ד) כֹּדֶךְ הַשְּׁלֵמִים.

וּבְעֵלִי הַנּוֹן כֵּן נִגְנוּ נִגְנֵי נִגְנָה בְּרִגְשׁוֹת נוֹן לַחֲסוֹן נוֹן
הַשּׁוֹרֵשׁ, כִּי הוּא מְבֹלֵעַ בְּנוֹן שְׁהוּא סִימָן

הַנִּקְבּוֹת. וּבְעֵלִי הָאֵלֶּף בְּסוֹף כְּמוֹ הַשְּׁלֵמִים. וּבְעֵלִי הָהָא עֲנָה עֲנֵי
עֲנֵי עֲנִינָהּ, וּבְכַה כּוֹלֵם. וְשֵׁם הַפּוֹעֵל יִסָּר יִסְרָנִי יִה (תלם)

קִי"ט י"ח, וְזֶה לֹא יִהְיֶה סִמּוֹן לִפְנֵי דַעַת כֹּל
הַמְדַּקְרָקִים, (ל) רַק לִפְנֵי דַעַתִּי יִתְכַּן לִהְיוֹתוֹ סִמּוֹן, (לז) כִּי הוּא הַמַּעַט

(לז) כִּי הָרֵב הוּא דִּבְרַר יִדְבָּרוֹ (ש"ס כ"ח), קִטְרֵר יִקְטְרוּן (ש"ס כ"ט),
וְהַסְמוּכִים דִּבְרַר, דִּבְרָרִים אֶל פְּדֵרָה (שמו"ז),

דִּבְרָר לְשָׁלוֹם (רש"י) לִז'ד', זִכְחוּסְפַת הָא כִּי טוֹב
וּמְרָה אֵלֵינוּ (תלם קמ"ז), לֹא־הִכָּה אֶת־ה' (דנריס י"א י"ג),

וּי"א שְׁהוּא מִהַבְנִין הַקָּל וְהַשְׁתַּנָּה בַּעֲבוּר אוֹת
הַגְּרוֹן. וּבְעֵלִי הַיּוֹדֵד וְהַנּוֹן בְּרִאשׁוֹנָה כְּמוֹ הַשְּׁלֵמִים. וּבְעֵלִי הָהָא אִם

עֲנָה חֲעֵנָה (שמות כ"ב כ"ג), וְהַסְמוֹן עַל מַחֲלָה לְעֲנֹת (תלם פ"ח),
וְיִהי פְּכַלְתּוֹ (במדבר ט"ז ל"א). וּבְכַפּוֹלִים כְּמוֹ הַשְּׁלֵמִים,

וְהַלְלֵה לֵה' (ד"ס ט"ז ל"ז). הַפּוֹעֵל בְּחוּסְפַת מ"ם לַעֲוֹלָם
וְחַנוּעַת פ"א הַפּוֹעֵל בְּפִה גְדוֹל כֵּן בְּשִׁלְמִים וּבְעֵלִי הַיּוֹדֵד וְהַנּוֹן

וּבְכַפּוֹלִים וּבְעֵלִי הָהָא בְּאַחֲרוֹנָה, וְאִם עֵינִן הַפּוֹעֵל אֶחָד מֵאוֹתוֹת
הַגְּרוֹן אוֹ רִישׁ אוֹ יִהְיֶה מַחְנוּעַע בְּקמ"ץ גְּדוֹל, מְדִבֵּר מְדִבְרָה אוֹ

מְדִבְרַת מְדִבְרִים, מְדִבְרוֹת שִׁפְת כְּנָעַן
(שע"ה י"ט י"ח), כִּי כֻלָּם מִיִּדְּאִים

(כחמ"ה י"ז ט'), מְבַרְרֵךְ מְבַרְכִים מְבַרְכַת מְבַרְכוֹת,
מְבַלֵּה מְבַלִּים מְבַלֵּה, מְבַלֵּת עֵינַיִם (ויקרא כ"ט ט'), מְגַרָה

מִזוֹן, (לג) מְהַלֵּל מְהַלִּים, מְהַלֵּל אוֹ מְהַלֵּלֶת וְהוּא הַנִּמְצָא
בְּרֹב, מְהַלֵּלֹת. הַפּוֹעֵל מְדִבֵּר בֶּן (תלם פ"ז), מְדִבְרָה אוֹ

מְדִבְרַת מְלַעִיל וְהוּא הַנִּמְצָא בְּרֹב,
מְדִבְרַת

מדברים

באור

עַל הַמִּנְחָה. וְעֵינִן מְכַלּוֹל דף ס"ד ע"ב וְזֶה שֶׁהֵעִיר שֶׁס הָרֵב ר"ח בְּחוֹר ז' ל'
(כט) מִזְבֵּחַ מְאֹד בְּדָפוֹס, וְכֵל: יוֹשְׁבֵי יִשְׁבּוּ. (ל) כִּי לְדַעַת מִלֵּת
יִסוֹר לִיפְנֵי מִקְדָּשׁ, וְיִהְיֶה סִמּוֹן וְדִבְקָה לְמִלֵּת יִסְרָכִי שֶׁהִי עֵבֶר
כְּמִנְחָה, רַק הִיא שֶׁס ע"מ פְּעוֹל. (לא) כִּי הוּא מִקְדָּשׁ וְסִמּוֹן לְפַעוֹל.
(לב) שֶׁנֶּאֱמַר עֵינִן הַפּוֹעֵל בְּחוֹל"ס. (לג) כִּפְלֵשׁ מִחוֹד צַעֲכִי, כִּי פִסְקוֹן

מדברים מדברות, ואם היה העין מהאותיות שלא ידגשו יבואו
בחולים מברך מברכים, כי מברכיו ירשו

(לד) ארץ (שס ל"ז כ"ב), והנה

איננו כמו ומקלליו יכרתו (שס), מברכת ה' ארצו (דברים ל"ג י"ג),
מברכות. ועם בעלי האלף בראשונה או חביריו

שהם אותיות הגרון כמן השלמים, מאשר מחפם.
ועם בעלי הנון בתחלה כמו השלמים מנגע,

מנגעה או מנגעת בפתחות העין, כי לעולם תהינה פתוחות
בכל הבגנים כמו ידעת איש (במדבר ל"א י"ז), לא

חמצאנה עם פתח קטן. ועם בעלי הו"ו בראשונה מידע,
כמו השלמים. ובעלי הה"א באחרונה מענה. ואין שניים לבגין

הוה. ובפעלי הכפל כמו השלמים מהלל אקרא אקראה (לה)
(תליס י"ח ד'), מהללה או מהללת מהללות.

שער בגין הכפל.

אמר ר' יהודה המדקדק ז"ל כי יש בגין פועל כמו שופט, למשפט
אחתון (איות ט"ז ט"ו), (ח) ואנחנו לא

גלמוד ממלה זרה ואף כי משם החואר (ז) כי על משקלים רבים ימצא,
ויאמר ר"מ הכהן ז"ל כי פוגן למשפט כסאו (תליס ט"ח) ע"מ פועל,

ואמח דבר אם המלה מהשלישיים, ולפי דעתי בעבור
שלא יתכן בשניים בגין כבד דגוש (ג) שמוזה הכפול במקומו, וכן הוא

פוגן פועל עבר, פוגנה חס על יתר (שס י"א ב'), פוגנה פועל
עבר לשון נקבה יתדה, פוגנתי, ועללתי בעפר

קרני (איות ט"ז ט"ו), אחולל יחולל נחולל תחולל
תחוללי תחוללו תחוללנה,

רק מלח באין תחומות חוללתי
(ד) (משלי ט' כ"ד), איננה כן ועוד אפרשנה. ולשון צווי

חולל

באור

כזה לא נמצא בכל ספרי תנ"ך, רק: יגרה מדון (משלי ט"ו י"ח), ומלת
יגרה אין ראיה פה כי היא לעתיד. (לד) ייראו, כג"ל. (לה)
מזכר מחד צדקס, ונ"ל: ה'.

(א) וכן דעת הרד"ק ז"ל במכיל דף ע"ב ע"ב וע"א ורמ"ק ז"ל במהלך
ספר שני שער ח', ועיין מ"ס המדקדק הגדול ה"ר דוד אבן יחיאל בס' לשון למודים

שער ב' פרק ב'. (ב) כי לדעתי ז"ל מלת לעסא פ"י ודעתי הן שמות התואר,
כמ"ס במחזנים דף כ"ג ע"א, ויחיה לעי' במוקד שער הפעלים השניים. והנה

החכם ז"ל איננו מודה כלל שיש בגין כבד יחיה פועל, וכן הוא דעת בעל שר
שלוס, והמדקדק הגדול ה"ר שלמה ירחי בספרו לשון למודים. (ג) כי ע"ן
הפעל

ספר צחות

חולל בִּזְנוֹן, בִּזְנוֹנָה עלינו (תלס כ' יז), בִּזְנוֹנִי בִּזְנוֹנִי, רוֹמְמוֹ ה' אלהינו (תלס כ"ט ה'),

וכן שם הפועל לִבְזֹנוֹן וככה הכירי הלמד. והכלל כי פ"א הפועל בשלמים בכל עתיד וצווי ושם הפועל גם פועל הוא פתוח. (ה) והנה זה הבנין (ו) שהוא בפעלים השניים לברם יהערב עם פעלי הכפל, (ז) אמרו יסֻבְּבוּ תחת יסֻבְּבוּ והנה כמו יִכְוֹנְנוּ, והפרש ביניהם בפועלים, (ס) כי מן סבב יאמר סֻבְּבוּ (ח) ומהשניים מְכֻוֹנֵן (ט) בחוספת מ"ם, מְכֻוֹנְנָה או

מְכֻוֹנֶנֶת מְכֻוֹנִים מְכֻוֹנִים מְכֻוֹנִים, ואל יקשה עליך וְעֻנִים כפלשחים (ישעיה כ' י"ו),

וְעֻנִים (י) לא יהיה (יא) לך (מיכה ה' י"א), כי הם שני שרשים (יב) והטעם אחד, כמו רם עם רָמַם ורבים אחרים. והפעול מְכֻוֹנֵן, וּמְרוֹמֵם (יג) על כל ברכה וְחֻלְלָה (כחמ"ט) ה', מְרוֹמְמָה, או מְרוֹמְמָת, מְשֻׁבְּבָת מחרב (יחזקאל ל"ח ט'),

מְרוֹמְמִים מְרוֹמְמוֹת. ודע כי הכפולים כן מחכונתם להוסיף מ"ם עם הפועל והפעול וישאר הכפל, טַלְטַל אַטְלַטַל טַלְטַל טַלְטַלוּ, מְטַלְטֵלָה (ישעיה כ"ג י"א), מְטַלְטֵל, טַלְטֵלָה גבר (שס), וכן תִּשְׁלַחְנִי (שס"ז י"א), על דרך אחד אין הפרש ביניהם, אע"פ שמלח מטלסלך מהשניים ומלח חשגשגי מבעלי הה"א באחרונה, וכן קִלְקַל בחצים (יחזקאל כ"א כ"ו) שהוא מבעלי הכפל.

שער בנין נפעל.

זה הבנין לעולם בפעלים שעברו בחוספת נו"ן נִשְׁמַר נִשְׁמְרוּ, ובמקום מוכרת שבעים כלחם נִשְׁכְּרוּ (ש"א ב' ה'), נִשְׁמְרָה, ובמקום מוכרת תהיה המלה מלעיל אחת מהנה לא נִשְׁכְּרָה (תלס ל"ד כ"א), להפריש בינה ובין

באור

הפעל כחולא יתכן להדגשה. (ד) חֻלְלָתִי כז"ל, נקמ"ן בעבור האתנח. (ה) נִבְנִין פִּעֵל, כמו אִפְקֹד וכן כולם. (ו) נִבְנִין הכפל. (ז) כפולים האעיתיים. (ס) נִבְנִינוּס. (ח) נִבְנִין הקל, ולא ימאס מְסֻבְּבֵי נִבְנִין פִּעֵל. (ט) נִפְעֵל, ולא מְנַאנְהוּ נִבְנִין הקל. (י) שחא הִבְנוּכִי מְגֻזֶּרֶת הכפולים. נִבְנֵל. (יא) יהיו, כז"ל. (יב) עון ועבן. וע' צירושו צ' קדושים (י"ט כ"ו). (יג) נִבְנִין המ"ם, ונִבְנִינוּ: וּמְרוֹמֵם נִבְנִין המ"ם. (א) זהו

ובין שם החומר ובהי אלהים רוח נשברה (תלים כ"א י"ט), (א) וכן
עשו במלח נשכר שהעין לעולם. אם לא היה באחנח או בסוף
(ג) יהיה פתוח בפת"ח גדול כמשפט, ואם היה שם החומר יהיה קמוץ,
כדרך נפח ורחב (ג) לכבד (ישעיה ס"ה), כסוף רחב (ד) יאתיו
(חיוג ל"ד), ואם היה פ"א הפועל אחד מאותיות הגרון
ישתנה הגון כמו נאחו בסבך (ראשית כ"ג י"ג), מאוד נעלית (תלים
נ"ט), אל גערץ בסוד קדושים רבה (שם פ"ט ט').

ובבעל: היו"ד בראשונה יתהפך היו"ד לוא' נורא,
נודע ה' משפט עשה (שם ט' י'), נוראה, נודעה יד ה'
(ישעיה ס"ו י"ד), נוראו נודעו, אין מלה זהה.
ובבעלי הגון נגש אל הערפל (שמות כ' י"ט), הנגשים
אל ה' (שם) יט"כ). ובעלי הה"א באחרונה נבנה
גבנו גבנתה. ובעלי הא"ף באחרונה כמו השלמים. ובעל
הכפל על שני דרכים נמס (ה) והם השמש ונמס (שם
ט"ז כ"א), ובקמץ בעבור היותו סוף פסוק, (א)
נמסו (תלים נ"ז), ולשון (אמר אליהו (ו) כי הו"א נפתח,
יחיד ונבקה (ט) רוח מצרים (ז) והוא פתח דסיפרס. (ח)
(ישעיה י"ט ג'), ונסבה

ורחבה (יחזקאל מ"א ד'), (י) ודרך אחרת נגול,
ונגלו כספר השמים (ישעיה ל"ד ד'), לעולם דגוש
להפריש בינו ובין השניים נכונן ללצים שפטים (שלי י"ט כ"ט),
ונגלו מלעיל להפריש בינו ובין השניים, והעיר שושן נבוכה
(אסתר ג' טו). (יא) והעתיך מחדר הראשון שהוא
נמס נקל, אמס ימס נמס תמס, והעתיך מחדר השני אפסב
יפסב, ויפסב ויעמוד (ש"ב י"ח ל'), יפסבו ואם לא נמצא נמס בחור
מעי (תלים כ"ב ט') שם החומר, נמסכה,

הנקלה

באור

(א) שהוא מלרע כדן שם ע"ס ה"א הנקלה. (ב) נמס פסוק. (ג)
שהוא פעל. (ד) שהוא שם תואר. (ה) נמס, כנ"ל, צפת"ח. (ו) הו"א
המקדק' הגדול הדבר אליהו במור אשכנזי ל"ט. (ז) הנה לפי דעת החכם בעל
ההערה הזאת, המ"ס בחלת וכמס צפת"ח, וכ"כ בספרו המסור נבנין נפעל
מהכפולים, וגם העיר כן בנימוקיו לספר המכלול דף קמ"ג סוף ע"ב, אך בכל
ספריו המדויקים המ"ס נקמץ נעבור להפסק, וכן דעת החכם ז"ל פה באמור,
וכ"כ במכלול במקום המוזכר. (ח) בנימוקיו ל"ס המכלול דף י"ט ע"ב ביאר מהי
פתח דסיפרס, וז"ל: כן בכל ספר פתוחים בל"ס פ"על כי המסורת וקראו להן
פתחין לספרה, עכ"ל, וכ"כ בספרו מסורת המסורת מחבר ז"ל. (ט) ראה
במכלול דף קמ"ד ע"א. (י) הנקלה ונסבה. כנ"ל. (יא) דברי החכם
ז"ל בזה נבוכים הם בעיני, כי במידתו ל"ס לאסתר שם כתב: נבוכה כיצד

ספר צחות

הנקלה היא בעיניכם (יב) (ע"א י"ח כ"ג), ובם אנחנו נמקים
 (יחזקאל ל"ג י"ד), נמקות. והנה בעתידים כולם
 לא מצאנו בבנין הוה שיראה או יכתב נו"ן נפעל רק הוא מבויע
 לעולם כפ"א הפועל, ואם היה פ"א הפועל אחד מהאותיות שלא ידגישן
 יהיה נח נעלם אחר אות העתיד תחת הדגש שהוא חסר, אשמר
 ישמר, או אשמרה בתוספת ה"א וככה חביריו, והנה ה"א י
 בפתח קטן, גם נמצא בחיר"ק ואכנה גם אנכי
 (רש"י ל"ג'), ואכנה בפערה (שמות י"ד י"ז), אראה
 אל אחאב, (יג) ואחבא, יראה כל זכורך (שמות
 ל"ד כ"ג), ככה יעשה לשור (זמדר ט"ו י"ח), תכנה
 ותכונן (שס) כ"ח כ"ז. ודע כי מלת ותכונן אינה מבנין
 נפעל רק מבנין התפעל, והח"ו מבויע בדגשות כ"ף ותכונן,
 כמו וכבס המטהר את בגדיו (ויקרא י"ד ט'), שהוא כמו מחטור, וכן
 המתקדשין והמטהרים (ישעיה ס"ו י"ז), ואם טען טוען אולי
 בא כן בעבור היות הטי"ת קרוב מאוד ממוצא החי"ו,
 (יד) הנה וישמע את הקול מדבר אליו (זמדר ז' פ"ט) שהוא לפי
 רעה כל בעלי הדקדוק מתדבר, ולא כן דעתי רק הוא שם הפועל
 כמו וייראו מנש"ת (טו) אליו (שמות ל"ד ל'), והנה כמוהו לא ידעתי
 דבר (יחזקאל י"ז י"ז), (טו) גם יוכל עוד להשיב הטוען כי כן
 הדל"ת דקדק ממוצא החי"ו, והנה מה יעשה כמלה ונכפר להם
 הדם (דברים כ"ח ט') שהוא ונכפר, ועוד אפשר שנה (יז)
 ובעלי האל"ף בראשונה כמו השלמים, רק בבעלי הו"ד
 יתחלף בוא ונראה בעבור צורך הדגשות שהיא לבלוע (יח) אודע,
 יודע לכם (יחזקאל ל"ו ל"ב), וככה כולם, או ירה יירה
 (שמות י"ט י"ג), לפי דעתי שבאה בן (יט) שלא תחערב
 המלה עם עתיד ירא בבנין נפעל כמו למען תורא (תל"ס ק"ל ד'), כי
 אין הפרש במבטא בסוף המלה אל"ף נח נעלם
 או ה"א נח נעלם, כי הנה מצאנו שיעשו כן העכריים במלות רבות,
 והנה אח כמו אב וכמו בן והנה שלשחם מהפעלים שסופם ה"א,
 והנה היה ראוי להיות לשון נקבה מגורת אח אחה,
 והנה

באזר

עבר על כן הוא מלעיל. עכ"ל. ונ"ע. (יב) הנקלה בעיניכם, כנ"ל. (יג)
 פסוק זה לא מנאתי בכל המקרא, רק: הראה אל אחאב
 (מ"א י"ח א'), והחכם ז"ל כיוון על פסוק: אראה אליו (שס י"ח ט"ו).
 (יד) משא"כ במלת ותכונן. (טו) שהיא כמו: מן גש"ת, וכן
 מ דבר כמו מן דבר. (טו) שהיא ג"כ מקור. (יז) להלן בשער
 המורכבים. (יח) נו"ן הננין. (יט) והראוי: יורה כמו:
 יודע

והנה התערב המלה עם פועל עבר וזכר כמו עשה, והנה החליפו
הה"א בחי'ו והיתה אחת, (כ) והנה גם היא מתערכה עם
אחת אל אחת (שמות ל"ו י"ד), על כן שינו ואמרו אחות
ואין לה אחות בודקוק, ע"כ כאשר רצו לעשות

דרך לשון רבים הוסיפו יו"ד ואמרו אחיות ובסמוך אחיותיך. ובנין
נפעל בבעלי ה"א באחרונה נכנה נקבה, וחואר
השם נראה נראים נכנה ולשון נקבה פועל עבר
נראתה נכנתה, ואם היה שם החואר

(כא) הוא כמו פועל לשון זכר, (כב) אין אבן
נראה (כג) (מ"א וי"ו י"ס), ואשר היה נעשה ליום אחד (נחמיה'
י"ט), וכל נעשה (כד) במרחשת (ויקרא ל"ט), ואע"פ
שמצאנו כי היום ה' נראה אליכם (שם ט"ד), נראה (כה)
אחה ה' (במדבר י"ד י"ד), וישלחשיב שהוא כמו

ונא'שאר אני (ישוקל ט"ס), כי אמלל אני (תלמי וי"ג), בעבור
שהוא פחות, והנה איננו שם החואר. (כו)
והעתיך אגל יצל הגל ערוחק (ישעיה מ"ג), ותקל (כז) גברחה
(רש"י ט"ז ד'), ערצתי המלכות ורעש (חסד

כ"ו י"ו), והנה אלה באו חסרי ה"א. ובנין נפעל בשניים
נכוננו ללצים שפטים והם מעשים, נכונה להפריש בין זאת
המלה ובין שם החואר, (כח) ע"כ מצאנו נכונה מלעיל
בקמעות נו"ן בנין נפעל, (כט) נכונה כעברי איוב (איוב
מ"ג), והיא חסרת מלה, (ל) כי נכונה שם החואר,

נכונותי נכוננו, והנה נכון פועל עבר כמו אחד, (לא)
ונגולו בספר, (לב) רק בכסופים (לג) יש
ביניהם הפרש כי יאמר בבעלי הכפל במקותי נסבותי נסכוננו.
(לד) העתיך אפון יפון תפון, וצווי גם
שם הפועל הפון. ובשלמים השמר, הלחם

בעמלק

באור

יודע. (כ) ר"ל: שהיה ראוי להיות: אחת לנקבה מן חס. (כא)
לנקבה. (כב) בעבר. (כג) לשון נקבה. (כד) ג"כ לשון נקבה.
(כה) שהם ציטוטים, ויחלף: נראה. (כו) רק הם עברים. (כז)
דבריו ז"ל צוה ביהודים למה שכתב: בפירושו שם, וז"ל: הנס הנעלם
אשר בין האות המצדקת והיות האות תחת הדגש הנחין להתבלע אות הכפל, והוא
בנין נפעל. עכ"ל. וי"ע: גם לדעת הר"ק ז"ל במבול דף קמ"נע"ב מלת ותקל
מהכפולים. (כח) כחית מלכית. (כט) יהיה פעל עבר. (ל) כמ"ס רש"י
ז"ל בפירושו שם: טענה נכונה. (לא) חסד, כנ"ל, וה"ל, מלת נכון היא
פעל עבר ונקעו, והיא היתה למלה אחת, והיא ענודת הכפולים: ונגולו.
(לב) ונגולו בספר (ישעיה ל"ד ד'), כנ"ל. (לג) בחיבור עם כיסויי תוף.
(לד) ונכעו

ספר צחות

בעמלק (שמו י'ו ט') השמרי, השמרו לכם (שס י'ט ז') השמרנה
 ואם פ"א הפועל אחד מאותיות
 הגרון האסרו החלצו, והאסף אל עמין (דברים ל"ג ז'). ובעלי
 הירד הירד הירד עיוכבה חבריו. ובעלי
 הה"א באחרונה הנקה הנקי הנקו הנקינה ובעלי
 הכפל המם או המסם הגולה הגלי בוגשות
 ומהדרך האחרת הבזז הלמ"ד וכן לשון רבים, ולשון נקבה (לה) בקלות
 הלמ"ד הגוללה (לו) ושם הפועל בכפולים כן הבזז חבוק (ישעיה
 כ"ד ג'), המם ימם (ש"ס י"ז ז'), רק בשלמים יבוא
 על שני דרכים, האחר כמו הכרת תכרת (צמדנר ט"ז ל"ב),
 וכן הספוכים (לו) בהכרת רשעים (תלים ל"ז ל"ד), ונמצא
 חסר ה"א ובכשלו אל יגל לבך (משלי כ"ד י"ז),
 והשניה ע"ס נפעול גשאל נשאל דוד (ש"ס כ" כ"ח), אם
 נלחם נלחם בס (שופטים י"א כ"ה), ונשלוח ספרים
 (אסתר ג' י"ג), ונקהתום בטבעת המלך (ש"ס ח' ט'),
 והשתנה בעבור אות הגרון.

שער בנין התפעל

קודם שאזכר על זה הבנין אדבר בלל על בנין נפעל ובנין התפעל
 כי ונברכו איננו בטעם כמו התברכו, כיוהתברכו הוא
 יחברך בו יתכן שלא יהיה כן ואיננו כן ונברכו,
 יש מתעשר (משלי י"ג ז') מתרושש (ש"ס), איש מתהלל (ש"ס
 כ"ה י"ד), ממחפד וחסר לחם (ש"ס י"ט ט'), איננו כמו נכבד,
 (א) והנה כן בבנין (ב) ההפכד התכבדו
 התכבדה התכבדנו, גם יש בבנין זה שיראה
 שאיננו עומד רק יוצא, כמו והתנחלהם את
 הארץ (צמדנר ל"ג ל"ד), והתאוויתם לכם (ש"ס ל"ד)
 י"ד), כאשר חשבו רבים כי כן בבנין נפעל מלח נלחם
 ונשבע, ואין צורך, גם אשר נשברתי את לבם (יחזקאל
 ו"ו ט'), הנכון היות את תחת מן כמו כצאתי
 את העיר (שמות ט' כ"ט), כדק יסול (ישעיה מ' ט"ו)
 מהבנין

כאור

(לר) ונעלו ככונותי ונעיריו (לה) לרצות (לו) הגלגלה, כן
 נראה להגיה (לו) צחצוח עס צכל"ס.
 (א) הצט במאזנים 97 כ"ד ע"ב (ב) התפעל (ג) וצחצוח עס
 פתח

מהבנין הקל, ואינו מנין נפעל כלל כאשר אמר ר' יהודה המדקדק. (ג) **אֶחָדָם יִתְּכֶנּוּ הַתְּכָנִים יִתְּכֶנּוּ** **הַתְּכָנִים יִתְּכֶנּוּ הַתְּכָנִים** ואם היה פ"א הפועל אחת מאותיות השריקה יהיה האות של שורש קודם ת"ו החפעל

וַיִּשְׁתַּמְרְ חֲקוֹת (מִיָּה וְלִי ט"ו) כִּי תִשְׁתַּמְרְ עֲלֵיגָם הַשְׁתַּמְרְ (ממדר ט"ו י"ג), והוא שם הפועל

כמו **לְהַתְּנֵפֶל (ד) עֲלֵינוּ (רָאִיתִי מ"ג י"ס) , לְהַתְּנֵפֶל לֹו (לִסְתִּירִי** (ה'), ומלת **וְהַתְּשׁוּטָנָה** זרה, (ה)

בעבור החכמות שני שית"ן עם אות התלושה הוא קרוב מהמוצא, ועם הצרי יבא תחת ת"ו ט"ח בעבור לרבר בצד"י לשון

צחות מה **נִצְטָדֵק (רָאִיתִי מ"ד ט"ז) וַיִּצְטָדֵנוּ (ו) הַצְטָדֵנוּ** (יהושע ט"ז), ומלת **וְהַתְּצַב (מִיָּה ט"ז ד')** זרה, כי טעמה היות הו"ד

אחר הת"ו האחרון, (ז) **וְהִנֵּה בֹא הַיּוֹד (ס) וְאַחֲרָיו הַתְּיֹוֹ** הפך ויבא ה' **וְהַתְּצַב (ש"ג ט"ז ד')** **לְהַתְּצַב** על ה' (לִינֵי ט"ו י"ז),

כי בעלי הו"ד בחמלה כמו השלמים **הַתְּוֹפָח** ועם ישראל **יִתְּוֹפָח (מִיָּה ט"ז ו')** ובעלי דה"א באחרונה

הַתְּעֵלָה הַתְּעֵלִיתִי אֶתְעֵלָה וְכִכָּה חֲבִירִי, וְכִסְרוֹן דֶּה"א **וְאַל יִתְּעֵל** בשריונו (יִמִּיָּה כ"ג ט'), (ט)

וַיִּתְּכֶם (מ"כ י"ט ט') **וַיִּתְּנֵל** בחוך אוהלו (רָאִיתִי ט"כ ט'). (י) **וְהַתְּנַלּוֹת** לבו (מַשְׁלִי י"ט ט')

כי בעבור דה"א בא הת"ו, ויאמר ר' יהודה המדקדק כי שם הפועל בבנין הקל בבעלי הו"ד עם נו"ן (יא) **בְּרִאשׁוֹנָה נִמְצָא בְּחֹסֶפֶת**

ח"ו, כמו **לְרֹדֶת לְנֶשֶׁת לְטַעַת, וְכִכָּה בְּסֻמּוֹת לְגִיטָהּ לְרֹדֶתִי** בעבור חסרון הפ"א, והנה מה יעשה במלת **לְהַתְּעֵנּוֹת, (יב) גַּם**

בבנין נפעל וביום הראות לו, (יג) **וְהַעֲלֹת** הענן (שמות מ"ז ט') והנה הוא כמו ומן האכול **יֹאכֵל (יד)**

ובעלי הכפל כמו השלמים **הַתְּהַלֵּל אֶתְהַלֵּל, וְכִי יִתְּהַלֵּלוּ (יִמִּיָּה ד' ט')** בסוף פסוק. והנה לפי

דעה כי זה הבנין לקוח מהבנין הכבד הדגוש ע"כ נדגש עי"ן הפועל, ושם התואר כמחפועל, (טו) **בְּחֹסֶפֶת מִן בְּעֵבֹר אוֹת הַתְּיֹוֹ,**

(טו) ע"כ

באור

כתב זאת בשם ר' יהודה המדקדק דל. (ו) **וְלִהְתַּנְפֵּל, כְּנִל. (ה) עֵינִי** לעיל דף י"ז ע"א וי"ט שם בבנין י"ח. (ז) **וַיִּצְטָדֵנוּ, כְּנִל.** (ז) **וְהַתְּצַב,** ית"ס בפירושו. (ח) **הַתְּנַלּוֹת** בעלם אמר ת"ו הראשון. (ט) **בְּסֻמּוֹת, כְּנִל.** (י) **הַתְּהַלֵּל, כְּנִל.** (יא) בעלי הכו"ן. (יב) **עֵינִי** וי"ט בפירושו חסרון פ"א בפועל. (יג) **לֹא נִמְצָא כֹחַ** כָּל הַמִּקְלָח, דק: וי"ט הראות ט (יִקְחָה י"ג י"ד). (יד) **יִסֵּס** האכל

ספר צחות

(טו) ע"כ יחסרו הה"א והמ"ם בעתידים בעבור שיש אות קודם אות התי"ו, מתפכר מתפכרים מתפכדת, מתקדשת מטמאתה (ש"כ"י"ד') המתקדשים (ישעיה ס"ו"י) .

שער הבנינים הנלקחים מאחרים .

בעבור שאין לשניים אות להדגש בו כאשר הזכרתי אמרו (ז) ככפל, התבונן התבוננו התבוננה התבוננתי, התבוננת עד מקומו, (ז) אתבונן יתבונן, ויתבוננו חסדי' (תליס"ק"מ"ג), התבונן התבונני וככה הכל, להתבונן שם הפועל, מתבונן מתבוננים מתבוננה או מתבוננת מתבוננות, ואמר ד' יהודה המדקדק ז"ל כי להתעולל מפעלי הכפל, כי הוא מגורת אמרתי להוללים א תהלו (שס ע"ה') , (ג) וכמוהו להתעולל עיללות (שס קמ"ד') , ובדרך אות השריקה הסתוללו הסתוללה הסתולל וככה חבריו, מסתולל כמו פועל, מסתוללה מסתוללים, ומצאנו אשתוללו אבירי לב (שס ע"ו) , ונהנה האל"ף תחת הה"א של הכנין, כמו ואהרי כן אתחבר יהושפט (דכ"ז כ' ל"ה) , ורכים אמר כי התחפש ובא בסלהסה (פ"מ כ"ז') היה ראוי להזכות באל"ף, (ז) ואין צורך לנו דק הוא שם הפועל, וכן ובא כמלחמה, כי שם הפועל יבא תחת פועל עבר או צווי, להתעולל עלילות שם הפועל, ונהנה הפרש גדול יש בין מתהלל ובין מתהולל, בי מתהלל הוא מהפעלים השלישיים רק מתהולל מהשניים, ונהנה מצאנו עוד הופעל מבנין הכבוד הנוסף השלף השלכו השלכה השלכתי, גם יבא הה"א בקמ"ץ חטף

על שבר בח עמי השפרתי (יחזיקה ס' כ"א) , וכן הכרת מנחה (יחזיקה ס' ט') , אשלף , ישלף גשלף , ותשלכי על פני השרה (יחזק"ט"ז') , ודע כי חפשתי בכל המקרא ולא מצאתי או אפעל או אפעל, והעיקר בנין שלא נקרא שם פועל בסיומן אל"ף המדברים או עם נו"ן סיומן רבים, רק מלח מבטן לקבר

באור

האכלי אכל (ויקרא י"ח) , כן צריך להיות, (טו) כמו מתפעל, כן נראה להגיה, (טז) שלח תתערב עם תי"ו אית"ן . (א) לתשלוס דגש, (ב) משונש בדפוס, וז"ל: והתבוננת על מקומו (תליס"ז"ד') . (ג) שם הוא מהכפולים, (ד) אתחפש, (ה) אוכל

לקבר אוכל (איו"י"ד"ט), (ה) לא נמצא, (ו) רק דרך סברה היא שיאמר כולם, ואם היה פ"א הפועל אחת מאותיות הגרון בא על דרך אחרת העמד העמדהי אעמד, יעמד חי (ויקרא ט"ז י"ד), יחרם (ז) כל רכושו (עזרא י"ד ט'), ואם היה פ"א הפועל י"ד אמרו הורד, והושבתם לברכם (ישעיה' ס') מגזרת יושב, אושב יושב וככה חבירי, והנה אין הפרש

ביניהם ובין השניים הושב כספי (ראשית מ"ב כ"ח), כי הובאו ביר יוסף (שם מ"ג י"ח), מחרשיש יובא (ימיה י"ד ט'), ומבעלי הה"א באחרונה הראה הראיתי, ועם בעלי הגרון בחכה העלה (מקוקא"ט ט"ו), (ט) רק מלת החלתי (י) באה משונה, כי היה הה"א ראוי להיותו בקמץ חטף, אולי היה כן בעבור אות הגרון, אראה יראה וככה חבירי, ובעלי הכפל הסב בדגשות הסמך לחסרון אות הכפל אסב, (יח) על כמון יסב (יז) (ישעיה' כ"ב ז'), הסבה הספות, ובעלי הנון הדר, וידר בחזיון (יג) לילה (איו"כ"י ט'), והנה כל אלה מבנין הפעל. ויש שלא נקרא שם פועלו והוא נלקח מבנין הכבד הדגוש כמו פעל, שפר דבר, ידבר בה, (יד) ואספ שללכם (ישעיה' לג) ואם היה

ע"ן הפועל אחד מאותיות אחהע"ר יהיה פ"א הפועל עם חול"ם, כמו ומרק ושטף (ויקרא י"ז כ"ח), יברך גבר (תל"ס קכ"ט ד'), ובעלי היו"ד בתחלה כמו השלמים ימים יצרו (שם קל"ט ט"ז), ילדו על ברכי יוסף (ראשית כ"ג), ובעלי הנון בגע ינגע, ובעלי הה"א בסוף ענה ענו, אשר עשיתי בסתר (תל"ס קל"ט ט"ז), אשר תענה (ויקרא כ"ג כ"ט), ובעלי הכפל כמו השלמים שדר, אשר שדר, (ס) שדרה ניגוה (חוס ג' ז'), ובבנין שלא נקרא שם פועלו מהשניים

באור

(ה) אוכל, כנ"ל. (ו) מוכב למעלה אחר מלות: נו"ן סימן רבים. (ז) יחרם, כנ"ל. (ח) שהם מנע"ו. (ט) ובספריו: העלה, ה"ה ח' נגירי והע"ן בחטף פת"ח, כמ"ש הרד"ק ז"ל בפירושו שם, וראה בציבור למאזנים בסיומן שפ"ג. (י) החליתי, כנ"ל, ועיין לעיל דף כ"ד סוף ע"ב. (יא) הבט בציבור למאזנים ס"י תכ"א. (יב) יוסב, כנ"ל, ביו"ד ובדגש ע"ד ז"ר, ונעין בדברי רש"י מלך ז"ל שם. (יג) וידר בחזיון, כנ"ל. (יד) לא מנחתי כן, רק: שידבר זה (שיר ט' ח"ו). (ס) לא מנחתי כן בכל המקרא, ואולי ביוון החכם על פסוק: אשר אדירים שדרו (זכרי' י"א ט'), רק אחר דרך קצרה

ספר צהות

פרשניים מבנין פעלל חולל אהולל, (טו) באן תהומות
חוללתי (מלי' ס"ד), והנה אין הפרש בין
חוללתי פועל או פעול, (טו) ויאמר ר' משה הכהן ז"ל כי
לקח עמי חנם (ישעיה כ"ה) מהבנין הקל, (יז) ואמר כי
יוכל האדם להפריש אי זה מהם הוא מהקל או מהבנין הדגוש,
כי אם מצא פועל יוצא בבנין הקל ידע שהוא (יח) ממנו, (יט) ואם
איננו יוצא הנו מהכבר, ואחרי שמלת לקח מהיוצאים על כן הוא מהקל,
ולא אמר כלום, כי מה הפרש יש בין הקל והכבר כי אם בעבור הדגש
הקבוע, והנה לקח אלקח ילקח כמו ואתם תלקטו לאחד אחד
(שם כ"ז י"ג) לא יסור לעולם הדגש,
(כ) וככה אמרו רבים על מלת וכי יתן מים (ויקרא י"ב ל"ח), שהיתה
ראוי להיוחה יתן בעבור שלא מצאנו היתן בבנינים, ואין
צורך, כי אם לא מצאנוהו כתוב במקרא ובה כמשפט
הלשון אם (כא) אנחנו חוששים, כמו השמחת כל איבי (כב)
(תל"ס פ"ט מ"ג), ואין לה שנית, וככה אמר (כג) במלת
יקח (כד) נא מעט מים (ראשית י"ח ד'), וכן אומר כי לקח עמי
מהכבר ואם לא גמצא כתוב במקרא, ויאמר ר' יונה
המדקק כי את כל ענותו (תל"ס קל"ב א') שם הפועל מהבנין שלא
נקרא כה פועלו (כה) על דרך הגדר הגד לי (ד"ת כ"י א')
ואם הוא מהבנין הנוסף, (כז) ואינו רחוק, וככה הסכימה
רעת ר' שמואל הגיד ז"ל על זה.

יש

באור

קצרה • (טו) חולל אהולל, ככ"ל, צפת"ח, ועיין במאזנים
דף כ"ח ע"ב ובביאור שם סימן תמ"ג • (טו) בפעל
ונפעל, כי שניהם צפת"ח • (יז) פי' שאין מלת לקח תולדת בנין הכבר
הדגוש, כי לא מצאנו מלכה: לקח, רק היא תולדת בנין הקל,
כי מצאנו: לקח, ועיין בפירושו לישעיה (ל"ב י"ד) ובביאור למאזני
פי' שז"ג • והנה דעת רש"י ז"ל כדעת ר"מ הכוזב, כנראה מפירושו לפ'
שמות (ג' ב'), לפי ביאור החכם רו"ה נ"י בהבנת המקרא שם • (יח) בנין
פעל • (יט) מהקל, אם לא נמצא בנין פעל • (כ) וא"כ לא יתכן להיות
לקח תולדת בנין קל, כי הוא ותולדתו יתן להם דגש כלל • (כא) אין,
ככ"ל • (כב) חויביו, ככ"ל • (כג) אומר, ככ"ל • (כד) שהיא ענכין
הפעל, אף שלא מצינו הקח ולא הקיח מהפעיל • (כה) מבנין פעל •
(כו) ר"ל: מבנין הפעל, שהוא תולדת הבנין הכבר
הנוסף (ההפעיל) •

(א) ראה

שער המורכבים

יש מלות טעם, המורכבים מזה בידך, מלכם חרכאו עמי, (א)
 ויאמר ר' מרינוס כי כמוהו מדוע, כי אמר
 שהשם דוע או דוע כמו אשא דעי (ליוז'ג'), ואינו
 רחוק, אשר המה חיים עדנה (קלה'ג') טעמו
 ער הנה, ועוד נמצא את אשר ערן לא היה (סד'ג'), וככה מלח
 בלעדי, (ג) לפלמוני המורכב (לניח'ס'ג') כמו פלני
 אלמני (רות'ד'ס'), והנה פלוני
 אלמוני ממלות הטעם. אמר בעל המסורת כי והנהו (ג)
 עושה מלאכה חסר אל'ה והם שתי מלות, (ד) ולפי
 רעתי שאין צריך רק הה' נוסף על הנו בידך. ולפי דעתי שלא יחכן
 להרכיב שם עם שם או שם עם פועל כי לא נמצא, רק בפעלים
 ימצאו שהם מורכבים כמו יודעתי (ש"ח"ס"ג') שהם (ה) מורכב
 מעתיד ועבר, (ו) מקננת בארזים (יחמיה'כ"ג'ג') מורכב
 מפועל עבר מהבנין שלא נקרא שם פועלו (ז) עם פעול
 מהבנין הכבד הדגוש, (ח) ישיבת בלבנון (סס), וילדת בן (ראשית
 ט"ז"א) מורכבת מפועל עבר מהבנין הקל
 ומפועלה, (ט) צמתתוני (תלס"פ"ס"ז) אמר ר' יהודה המדקדק
 ו'ל שהמלה גם היא מורכבת מהפועל עבר מהבנין הדגוש
 ומנוכח לשון רבים עם סמיכה אל יחיד, (י) מבליגיתי לפי דעתי
 מלה מורכבת לזכר ולנקבה, (יא) לור תחשבני (ליוז'ג')
 ט"ו) מורכבת בין זכרים ונקבו, (יב) ותקרבנו עצמו
 (יחזקאל'ל"ז'ז') ג"כ, (יד) וכמו וישרנה (טו) הפחות (שופטים
 כ"ח), (טו) ויהמנה כבואן לשחות (ראשית'ל'ס'). (טז)

דרך

באור

(א) ראיה למעלה דף י"ט ע"ח, ומ"שם בסיומן ל"ס. (ב) עיין לעיל דף
 כ"ז ע"ב ומ"ש שם בס' ל"ב. (ג) והנהו, ככ"ל. (ד) הנט למעלה דף כ'
 ע"ב ומ"שם בביתורי. (ה) שהיא, ככ"ל. (ו) מן ידעתי שהיא עבר,
 ומן יודע שהיא בתי. (ז) שהיא: קננת. (ח) שהיא: מקננת.
 (ט) מן ישיבת וי' ישיבת, ילדת. (י) וילדת. (יא)
 מן צמתתוני. (יב) עבר לרבים נסתרים
 מנכין פעל, ומן צמתתוני שהיא עבר לרבים נסתרים עם כינוי מדבר
 בעדו. (יג) עיין לעיל דף ס"א. (יד) תחשבני,
 ככ"ל. (יז) ראיה בביתורי למאזנים ס' קע"ס. (יח) גם הוא
 מורכב מזכרים ונקבות, כי לזכרים הר"י: ויקרבנו, ולנקבות: ויתקרבה.
 (טו) כי לזכרים הראוי: וישרנו, ולנקבות: וישרנה, והנט בביתורי
 למאזנים ס' קמ"ט. (טז) (ש"א י"ז"ב), ככ"ל. (יז) שהיא
 מורכב

ספר צחות

ודרך אחרת להיות המלה מורכבת משני בניינים כמו ונכפר
 להם הדים (נמדבר כ"ט) (יח) שהוא ונחכפר (יט) על דרך
 ואשת מדינים נשתווה (שליכ"ט), והנה הם בנין נפעל והתפעל,
 אחרי הכפס את הנגע (ויקרא י"ג) היה ראוי להיותו
 התכפס, והנה כגון הוא (פ) שלא נקרא שם פועלו
 (כא) עם בנין התפעל, (כג) נגאלו בדם (ליכ"ד י"ד)
 בנין נפעל (כג) עם בנין שלא נקרא שם פועלו, (כד) נולדו
 (כה) לדרפה (ד"א כ"ח), (כו) בנין נפעל (כו) עם בנין
 שלא נקרא שם פועלו, (כח) ונוסרו (כט) כל הנשים (יחזקאל כ"ג
 מ"ח) היה ראוי ונתוסרו בנין נפעל עם התפעל. ודע
 כי מצאתי מלות רבות בפעלים שהם מטעם אחד ואין השורש
 אחד כמו הלך אלך עמך (שופטים ד' ט'), כי אין מחלוקת בין
 המדקקים כי אלך מבעלי היו"ד שיעלם, (ל) כי הה"א
 איננו מאותו המשך. (לח) וכן והחתל לא חתלת (יחזקאל ט"ז
 ד') משני בניינים, (לג) קטר (לד) משני בניינים, (לד) ולדעת
 רבים כמורו מקטר (לה) מגש (מלכי א' י"ח), ולפידעתי לא בן. (לו)
 אמר ר' יונה המדקקנ"ע ושני כפירים נתעו חסר למ"ד מגזרת
 מלהעות כפירים, (לו) ולא אמר כלום כי אין טעם לפיתוש, דק
 הוא כגזרת תעו במדבר (מלכי ק"ו), ומלח נתעו
 חוזרת לכפירים, והנה נתעו כמו אובר כי בן בתחלה (לח) ליש
 אובר מבלי טרף, וכן דקדוק המלה, פועל עבר נתעו כמו
 נראו ראשי הדדים (לשית"ח ה'), ובעתיד יתעו,

והנה

באור

מורכב כמלת ויש רכה. (יח) (דברים כ"א ח'), כ"ל. (יט) ראה צפתיחה
 לבית השני מספר גן נעול להחכסר הירץ וויול ז"ל דף י"א ע"ב, ודף י"ב
 ע"א וע"ב כי שני שכת מלת ולכפר ומלת הכבס, הבאה בסמוך,
 בטוב טעם ודעת. (כ) הוא כגון, כ"ל. (כא) הכבס מהתפעל. (כב)
 התכפס. (כג) נגאלו. (כד) גאלו. (כה) נולדו, כ"ל,
 כמ"ל, הלמד בדגש אחר תנועה גדולה שלא
 כמספט, ע"פ המסורה. (כו) להרפא, כ"ל. (כז) נולדו; (כח)
 ילדו. (כט) ונוסרו, כ"ל. (ל) ושראו: ילך. (לא) ר"ל,
 ר"ל, שלא יתכן להיות אלך משרש הלך, כי הה"א איננה
 מאותיות המשך ולכן לא תחסר ולא תכנס באמצע המלה. (לב) מהתפעל
 והתפעל. (לג) יקטרון כיוס, כ"ל. (לד) מהתפעל ומהתפעל. (לה)
 דברי החכם: בזה הם קשי ההכנה עד מאד, וכראה לי
 כונתו, שאלת מוקטר כמוקטורת, (ע"ש בפירושו), ויהיו כן מלות: קטר
 יקטרון, ואין משני בניינים, דק קטר הוא שם ע"מ: פועל, ולא
 מוקר. (לו) דק קטר מוקר מבנין פעל, וא"כ קטר יקטרון משני
 בניינים כאמור. (לז) עיין לעיל דף מ"א ע"ב, (לח) קודם מלות: ושני
 כפירים

והנה היה מלה מורכבת מפועל עבר ועתיד, וכאן מלעיל בעבור שהוא סוף פסוק כמו ערו ערו עד היסוד בה (תליס קל"ו) שבא האחרון מלעיל בעבור ^{י"ז} היוהו באחנה, (לט) כי היה ראוי להיותו ע"מ חלו נא פניאל (מלכ"א ט'), (מ) ובעבור היות הטעם בראש המלה (מא) שבגם הראשון מלעיל, (מב) כמו לא כחטאינו עשה לנו (תליס ק"ג י"ד) כמשפט רוב הלשון, וככה פירו' הפרש"י, ^{י"ז} אומר בהחלה מנשמת אלוה יאבדו (א"ב ל' ט'), ואומר אחריו שאגת אריה וקול שחל, והנה דימה רוח אף השם וקצמו לשאגת אריה והכפירים, והטעם רעבים שהם האלכים כמו חושים בשורה לבקש טרף. ודע כי מצאנו במקרא מלות זרות או שבאו על דרך משקל אחר, כמו את מוצאך ואת מוצאך, (י"ג) כי אמר ר' יונה כיוה (מד) בא (מה) בעבור מלת מוצא, את יריביו (תליס ל"ה ט'), (מו) אם ישוב (מ"ו) ישבני (מ"ח) ה' (ע"כ ט"ז ט"ח) והפך זה אם ישוב (מ"ט) (תשובו) (כ) בארץ (ירמיה מ"ב י"ד), ואילו הם מלות מעטות, ואחר שלא באו על משפט חביריהם ויצאו מכלל לא נלמד מהם רק נסמך על הדרך הישרה, והנה אמרו המדקדקים על מלת היקום (ראש"י ז"ל), (כח) ואמרו כי שורש וישחק בקרבך ותסג ולא חפליט (מ"ב ו"ז י"ד) מבעלי היו"ד (כח) ואין צורך רק הוא מבעלי הה"א בסוף. (כג)

שער הרביעיים.

הפעלים הרביעיים הם מעטים מאוד במקרא בעבור שהמלה הרביעיית כברה על הלשון, והם כרסם אכרסם יכרסם נכרסם תכרסם יכרסמנה חויר מיער (תליס פ"ד), ואל חשמע אל האומר שהוא מגזרת מלא פריסו (א) מערני (ירמיה כ"א ל"ד)

באור

כפירים נתנו. (לט) ע"ש בפירושו. (ס) וכן עי' ערו בקמ"ן לתשלוס דגש עי' הפעל. (מא) צמלות ערו האחרון. (מב) שהוא בסוף חסור מפני קירוב הטעמים. (מג) ראה למעלה דף מ"ד ע"א ומה שכתבתי שם בסימן כ"א. (מד) מוצאך. (מה) שלא כמשפט. (מו) ע"ש בפירושו. (מז) מקור ע"ד בחי פ"א י"י. (מח) עתיד מנכ"י. (מט) מקור ע"ד נכ"ו. (נ) תשובו, ככ"ל, והוא עתיד מנכ"י. (נא) שהוא מהפעלים בחי העי' והוא הפך, וע"ש בפירושו. (נב) וסגו: יסח, והמלה ע"מ: וישעה. (נג) וסגו: שחל והמלה מההפעל, והראוי: וישחק ע"מ: ופרקה (ראשית כ"ח ג'). (א) כרשו, ככ"ל. (ב) דויד, ככ"ל, כי בכל ד"ס הוא פנז

ספר צחות

ל"ד, כי הוא כאילו הוא יכרסם ממנה, והפועל מְכַרְסִם מְכַרְסָמִים מְכַרְסָמָה או מְכַרְסָמָת, והפועל מְכַרְסִם, ודור (ג) מְכַרְסֵל במעיל בוך (ד"א ט"ו ז'), רק מְכַרְסֵס (שמות ט"ז י"ד), תַּחֲרָה פועל עבר, אַתְּחַרָה מְתַחַרָה. והשמות רבי' מהפעלי' כמו דפסרות (ג) גְּבַעוֹל וְרוֹיָף, ויש שמות חמישיים (ד) והם מעטים, כמו אַגְרָטְלִי (עזרא א' ט'). ויאמר ר' יהודה המדקדק נ"ע כי אותיות אמת'ין נוספין בשמות כמו אשר אלה [*] בְּאִזְרוֹעָה (ה) אֶקְדַּח, מְהוּמָה מְשֻמָּר, תְּעוּדָה תְּלַבּוֹשֶׁת, יִצְהָר יִצְחָק, גִּפְתּוֹחַ, וכן אם היה אַגְרָטְלִי מהרביעיים, (ו) ויאמר הנזכר כי הָאֲחֻשְׁדִּרְפָּנִים מלה מורכבת והטעם שרי הפנים, והנכון בעיני שהיא מלה פרסית והובאה על מחכונת לשון הקודש.

כלל גדול בכל המקרא, יש דגשים נמצאים שאין צורך להם, אם יִקְרָה עון (ש"א כ"ט י"ד), כי אשר קָרָה (דברים כ"ה י"ח), כמו עֲשֵׂה בְנֵה, עוֹר אֲבֵנָה (יחזקאל א' ד'), המדקדק נ"ע כי עשו בן בעבור לדבר בלשון צחות, גם אמת ברגשות הד"י הַצִּפְיָנוּ (ש"י ב' ג'), רק בדגשות למד'הים נִזְלָו (שופטים ה') (ג) שהוא סוף פסוק, כי שרשו נזל והוא ע"מ ולא יכלו (שמות ח' י"ד), (ג) והאומרים כי על משקלו נִזְרָו אחר (ישעיה' א' ד') מגורת ויִנְזָרוּ מקרשי בני ישראל (ויקרא כ"ג ב') אינם רחוקים מהאמת, גם יתכן היותו מבנין נפע' מהפעלים השניים, ויש מלות צדיכות דגש כמו חיו' תַּהֲתָלוּ (ד) בו (חיו' י"ג ט'), ונדגש הלמ"ד בעבור שהוא סוף פסוק, כי בן לא

באור

מל"א יו"ד, וראה במסורה (מ"א י"א ד', ויחזקאל ל"ד כ"ג). (ג) משוּבָּשׁ בדפוס, ונ"ל: רַפְסָדוֹת (ד"ב ב' ט"ו). (ד) מחמשה אותיות שרשיות. [*] והוא שם איש, והא"ף בראשו נוספת, ויש לא יהיה מהשגט' החמישיים, שהם מעטים מאוד. ד"א. (ה) לא נמצא כזה בכל המקרא, רק: וּבְאִזְרוֹעַ (יחזקאל ל"ב כ"ב). (ו) ותהיה האל"ף נוספת, ושרשו: גִּבְעוֹל. (א) וא"כ מלת יקר'ד' כמו יבכך, מל"ה שאין להם דגש. (ב) נִזְלָו (ישעיה' ס"ג א"ט), כנ"ל, ונכנסתא שלפני כתוב: (שופטים ה'). (ג) ומעות הדפוס הוא, כי שם כתוב: נִזְלָו, בלי דגשות הלמ"ד ונעטעם משרת. (ג) שהלמ"ד רפה. (ד) והראוי: תַּהֲתָלוּ מבנין הכבד הדגש. (ה) כי מלת תהתלו מוטעמת נמרכא משרת ודניקה עם מלת זו, ונחשבת עמה

לא יחשב כי הוא דבק עמו, (ה) כמו ישפוטו הם, (ו) בקשו נפשי
 (תליס כ"ד) הסר דגש (ו) וכבה רבים. יש תנועה תחת תנועה
 כמו וירשית (ח) וישבתה בה (דברים י"ז), ודגה החיר"ק (ט)
 תחת פת"ח גדול, ובפרשכם כפיכם (ישעיה ט"ו).
 הנה החיר"ק תחת פת"ח קטן, כי הוא ע"מ כדברכם
 מהבנין הכבד הדגוש, ישוב בשור"ק גם בחול"ם, ומלת
 קדש שהוא בחול"ם ישוב בקמ"ץ חטף קדשו קדשים. יש
 אות תחת אות כאשר פרשתי והם אותיות
 לבדם ואות שי"ן בסמ"ך בשורי מהם (י) ובעל המסורה הזכירם
 (יא) רק אמר כי נתן הפסל במרומים רבים (קהלת י"ד)
 וי"ו) הסמ"ך תחת השי"ן, (יב) ואין צריך כאשר פרשתי
 בקהלת, ויש אומרים כי קפוז כמו קפוד (יג) בעבור שהם קתבים
 במכתב, רעואל דעוא, (יד) ואיננו גבון כלל, רק
 אומרים שיש לאדם אחד שני שמות כשלמה וקהלת
 גם ירדיה, (טו) גם שם אם המלך אביה (טז) ושם אביה, (יז)
 וכן אומר בשמות שישארו מקצת אותיות כמו
 תוחו עם מחת, (יח) שהט לו שני שמות (יט) ואין והנלקח מזה.
 יש אות הסר כוא' אדם שת אנוש (דכ"ט ט"ז) כי
 אחוזרך קצרה, שמש ירח כל אחד עמד וכולה, (כ) כש"ש אלוף
 הכף ישרת עצמו ואחר עמו וכן הוא כבש באלוף, כמו אלופינו (כא)
 מסבלים (תליס קי"ד י"ד), וכמוהו כרע כאח לי
 התהלכתי, ואח שדי ויברכך פירושו ומאח שדי, וכן ושמי
 ה' לא נודעתי להם ובשמי ה' כי נודעתי בגין נפעל, הנמצא בית
 ה'

באור

עמה לאלה אחתי (ו) עיין לעיל דף כ"ג ע"א ומה שכתבתי שם בסיומן ל"ג
 (ו) הראוי צע"ן הפעל לסיומן צנין פעל הדגוש. (ח) מאונס מאוד בדפוס,
 ונ"ל: וירשה. (ט) תחת הרי"ם. (י) הבט למעלה דף כ"ד ע"א.
 (יא) עיין לעיל דף ל' ע"א, (יב) והראוי: השכל. (יג)
 ראה למעלה דף ל' הי"ט ע"ב. (יד) ע"ש דף ל"א ע"א. (טו) ש"ב י"ב
 כ"ד כ"ה. (טז) אביה, כנ"ל, ור"ל: אם המלך אביה צן ירבעם היה לה
 שתי שמות, כי צד"ה (ב' י"ג ב') נזכרת בשם מיכיהו, ושם (י"א)
 כ') ובמלכים (א' ט"ו ב') נזכרת בשם מעכה. (יז) ושם אביה,
 כנ"ל, ור"ל, שם אבי המלך הנזכרת. (יח) שתי שמות, כי צד"ה (שם)
 נזכר בשם: אוריאל, ולמעלה מזה (י"ח ב') ובמלכים (שם) נזכר בשם:
 אבשלום. וכש"כ, אדם אחד נזכר בשתי שמות, והוא שם בפירוש רש"י
 ונ"ל, ובדברי הרד"ק ונ"ל. (יח) נראה להגיה פה, ונ"ל: תחזו
 עם נחת. (יט) פירוש, שהם נחת הנזכר צד"ה (א' וי"ו י"א) תחזו
 תחזו הנזכר בתחלת ספר שמואל: בן תחזו בן נחש. ונ"ל
 צדרי הרד"ק ונ"ל. (כ) ראה בכל זה למעלה דף כ"ג ע"ב ומ"ש שם צביאני
 (כא) אלופינו

ספר צחות

ה' חסר ב"ח, וכן כי ששח ימים, (כג) בעבור כי כל דבר צריך לזמן ומקום על כן אם יחסרום העברים לא יחששו. יש וא"ו נוסף וא"ה וענה, (כג) ורבים אמרו כי כן היה שמו (כד) כמו וְשָׁנִי (דה"א ו"ו י"ג), ואיננו רחוק, וחשב חמר ושוממה, ולפי דעתי שחסר מלה כמו עצובה והדומה לה. (כה) יש מלות חסרות כמו יענה עזות (מ"א י"ח כ"ג) יחסר מלת (טו), ולפי דעתי כי כל פועל ראוי להכתב עמו שם הפועל, רק פעם יאחוו העברים דרך קצרה כי יסמכו על דעת הקורא או השומע, כמו וברוב יוצאים תקום (ש"ט ו"כ"ג) והיא מלת עצה, וככה אמר ר"מ הכהן ו"ל על מלת וחקה האשה את שני האנשים (יהושע ב' ד'), לקח, ועליו ישוב וא"ו וְהַצָּפֶנּוּ, (כו) ויאמר ר' יהודה המדקדק כי הוא (כס) שב אל מלת את שהוא עצם הדבר, (כט) ומהמלות החסרות המור לחם, (ל) והיה באוכלי שלחניך. (לא) יש כתיב וקרי והטעם אחד, כמו לִכְנֹ לִבְנִי (יחזקאל כ"ה א'), (לג) כי הוא כמו פת בג (לג) (דניאל ח' י"ג), ולא עם לו, (לד) גם יש שני הטעמים (לה) להם כמו הוא עשנו ולא אנחנו (מ"א ק"ג א'), (לו) רק העיקר שהוא וא"ו בטעם (לז) ואין בכל המקרא מלה קשה, כי טחורים תחת עפלים (ש"א ה' ט') דרך כבוד, גם כן צאתם (לח) רגליהם (לט) כי י"ד י"ד) על מגורת משהין ולפי דעתי שהם שני שרשים

כאור

(כא) אלו פינו, כ"ל. (כב) עיין לעיל דף ט"ו ע"א ובבאורי שם. (כג) הבט למעלה דף כ"ב ע"ב. (כד) וא"ה בוי"ו. (כה) עיין לעיל במקום הנזכר ובבאורי שם. (כו) חמדות, כ"כ בפירושו שם. (כז) ויהיה כאילו בסוד: ותקח האשה את שני האנשים לקח ותנפנו, והטעם שהסתירה לקחתה, ועיין במאזנים דף י"ט ע"א. (כח) וי"ו ותנפנו. (כט) ראה במאזנים שם. (ל) הבט למעלה דף כ"ב ע"ב. (לא) והיו צאוכי שלחך, כ"ל. (לב) שהכתיב: לבג, והקרי: לבג. (לג) פתבנו, כ"ל, מלה אחת, וענינו: מאכל, וכן טעם לבג, ועיין בפירושו: לדניאל (א' ה'). (לד) ולא עם לו, כ"ל, ור"ל, שמלת לא בא"ף מתחלפת לפעמים עם עלת לו: בוי"ו, על פי קריאתיב, כמו אשר לא כרעים (ויקרא י"א כ"א) בתיב, וקרי: לו בוי"ו, וע"ש במסורה. (לה) הכוונות. (לו) והקרי: ולו בוי"ו, ובפירושו כתב ו"ל: ואלו אנחנו עמו והמלה כמו כל קרי וכתב, ע"כ אמר הגאון כי ו"ל אנחנו הפך ואני עשיתי. עכ"ל. והטעם: כי אנחנו לא עשינו עצמינו, כמ"ש בשם הגאון בפ' משפטים (כ"א ח'). (לז) כמו שהוא בקרי: לו בוי"ו. (לה) צואתם (מ"ב י"ח כ"ז), כ"ל, והוא הקרי, והכתיב: חריהם. (לט) חסרה פה מלת מימי, וכן כ"ל: מימי רגליהם (שם), והוא הקרי. (מ) שנייהם, כ"ל, והוא הכתיב. (מא) כי שנייהם שרשו:

שרשים, (עא) והמלה הקשה היא ביחזקאל (מ"ז ט"ז) **הנה סאת**
 (מג) עם **אמות**, (מג) ויש להשיב כי מאות עם אמת הם
 אחת כמו כבש כשב שלמה שמלה, **יעבץ** (מד) בי ילות
בעצב (מה) (דכ"א ד' ט') פעם יאחזו **ראפרים ורך**
 קצרה לכחוכחסר, ופעם להוסיף באר לכחוכ מלא, רק פעמי
 חכמי המסורת נכונים הם כנגד נכונים בדבר אחד בלבד. ויש כתי
 מלות משתי פרשיות שוות והם שונות, **אמרתי** אך דבר **הפתי**
 (ישעי' ל"ו ה'), ובספר האחר (מז) **אמרתי**, וזה הוא **הפתי**,
 אמרתי בלבי אך דבר שפתיים לך **לאמור** עצה וגבורה לי. (ס)
 השמר לך ושמור נפשך מאוד שלא האמין בדברי המדקדק שהזכיר
 בספרו יותר ממאה מלות ואמר כי מולם צריכים חילוק, חליקה
 חלילה כי זה איננו נכון בדברי חול ואף כי בדברי אלהים חיים וספת
 ראוי להשרף.

ואני הנה אפרש לך קצת הקשים שהזכיר בעבור שלא יוכל לפרש
 אותם כמשמעם, והם גם ורע יעקב (א) ורוד עברי (יח"א
 ל"ג כ'), יאמר, כי תחת יעקב אהרן בעבור שהזכיר למעלה (ג)
 שתי משפחות, (ג) והנכון להיותו כמשמעו, והעד שאמר מקחת
 מזרעו מושלים (שס), וככה פירושו, איך אמת (ד) מי שהוא מורע
 יעקב בעבור שאמרה התורה שלא יהיה מלך מושל בישראל כ"א יעקב,
 ועוד שיהיה ממשפחת דוד והנה שתי מעלות, והנה אראה לו כמוהו
 בעל כרחו שלא יוכל להחליף כלל, בני יעקב ויוסף סלה (תל"ס ע"ז
 ט"ז). (ה) והגבלת את העם (שמות י"ט י"ז), הגבל את ההר (שס
 י"ט כ'), אמר כי היה ראוי להיות העם, ולא אמר
 כלום, כי אם הגביל את העם הגבול בהר, ואם אמר שמה גבול בהר
 אין הפרש ביניהם. (ו) וזה הדבר אשר מל יהושע (יהושע ה' ד')
 אמר כי הדבר תחת העם, ואיננו כי אם כמשמעו, וזה
 הדבר כאומר בעבור זה הדבר מל אותם יהושע. ואחרי
אבשלום לאנטה (מ"א כ"ח), אמר כי הוא תחת שלמה, ואין
 צורך כי אחרי שאמר הכתוב שנטה אחרי אלוניו
 צורך לאמור כי לא נטה אחרי שלמה כי מיד יבין זה השומע, רק בא
 הכתוב

באור

שון, ומשתי שרשו: שתן. (מב) והוא הקרי. (מג) **אמות**, ככ"ל.
 והוא הכתיב. (מד) **יעבץ**, ככ"ל. (מה) **בעצב**, ככ"ל.
 (מו) **מ"ב י"ט כ'**, (מז) ולפי האמת הוא: **אמרתי יוסף**,
 כאמור בישיעיה.

(א) יעקוב, ככ"ל, מלא וי"ו, וכן נמסר במסורה. (ב) צפוק כ"ד.
 (ג) המשפחות, ככ"ל, והכוונה על משפחת אהרן הכהן ומלוכות בית דוד.
 (ד) מאונס מאוד גדפוס, ונ"ל: אמאס. (ה) ע"ש בפירושי. (ו) יפה
 ע

ספר צחות

הכתוב לבאר דבר אחר כי יואב לא נטה עם אנשלו בעבור שהיה יודע כי איננו ראוי להיות לו המלוכה ג"כ חשב על שלמה. ויהי ביום השביעי ויאמרו לאשת שמשון (שופטים י"ד ט"ו), היה ראוי לפי דעת המהביל (ז) להיותו הרביעי, בעבור שמצא למעלה (ח) ולא יכלו להגיד החידה שלשת ימים, גם הכתוב אומר (ט) ותבך עליו שבעת ימים, (י) ולא אמר כלום, וככה פירושו, התעסקו והטריחו נפשם שלשה ימים להגיד החידה ולא יכולו וכאשר ראו כן גואשו ממנה, וכאשר היה ביום השביעי אמרו לאשת שמשון פתי את אישך, וכאשר הציקתו ביום השביעי בעבור הרברים שנאמרו להגיד לה כי בן כתוב, ומעם וחבך עליו שבעת ימים, ספר הכתוב כי היא מעצמה היחה בוכה כל אותן הימים שיגיד לה החידה אע"פ שלאבקש אדם ממנה מזה. דוד השביעי (יא) (ד"ה ט"ו), אמר כי היה ראוי להיותו השמיני כי כן כתוב ויעבר ישי שבעת בניו (ש"ס ט"ז י"ד), (יב) ורבים השיבו כי מת אחר מהם ולא אמרו כלום, כי בימי הכותב דברי הימים לא היה אחד מהם חי, רק יתכן שהיה לישי אשה אחת והוליד ממנה בן, והכתוב הראשון (יג) אמר בן לישי מאיזה אשה שיהיה, ובדברי הימים נסדרו כאשר היו מבטן אחת, (יד) וכמוהו בלע בכורו אשכל השני (ד"ה ט"ז). (טו) יש אומרים כי ימצא בלשון הקודש פעלים שהם לדבר אחד ולהפך, וזה לא יתכן כלל כי איך יבין השומע, רק יהיה לעולם הפרש בין הפעלים להיוחס מבנינים משונים כמו אשרש, ותשרש שרשיה (תלים פ"י ד), מבנין הפעיל, ואשרשך מארץ חיים סלה (שם כ"ז), מבנין פעל הדגוש, והטעם, יכרת השורש, וככה מסעף (טז) פארה (טז) יו"ד ל"ג), לא תפאר (יז) אחריו (דברים כ"ד), וכרמך לא תעולל (ויקרא י"ט י"ד), (יח) את סוסייהם תעקד (יט) (יהושע י"א וי'), כמו הפך או לעקד (ויקרא כ"ה) (מ"ז) כמו שהוא

באר

ס (י"ט י"ב) בפירושו. (ז) המדבר דברי הכל ורעות רוח. (ח) צפוק י"ד. (ט) צפוק י"ז. (י) הימים, כ"ל. (יא) דוד השביעי, כ"ל. (יב) ואח"כ בא דוד כמ"ס ס. (יג) בספר שמואל. (יד) וכן פי' הרד"ק ז"ל בד"ה ס, ועיין בדבריו. (טו) ונאמת היה אשכל השלישי, כי בני בנימין: בלע וכבר ואשכל (ראשית מ"ז כ"א), אך לדעתו ז"ל, הייתה לבנימין אשה אחת והוליד ממנה בכר, והיו בלע ואשכל מאם אחת, וכבר מאם אחת, וא"כ היה אשכל השני לאמו, והשלישי לאביו. וע"ס בפירושו הרד"ק ז"ל. (טז) ג"כ מבנין פעל וכן בכל הראיות שהביא פה, והטעם: יכרית הסעיפים. (יז) לא תסיר הפארות, וע"ס בדברי רש"י ז"ל. (יח) לא תכרית העוללות. (יט) שטעמו: כריתת רגלי ההנמה, וראה שם בדברי הר"ש

שהוא שור', (כ) פן יחסרה (כל) השומע (כז) (שמוע' כ"ה), רשע
חסד שהוא מבנין הקל, וככה ויעזקהו ויסקלהו (כז) (שמוע'
ה' נ'), הפך ויסקלו אותם (יהושע' כ"ה). יא כי מצעו' סקמוח
חסרי מלח לא, אם דרך קבלה נקבל, ואם דרך כסרא יש
להשיב איך יתכן שתחסר מלח לא, והנה יהיה הדבק (כז) הפך דבן
המדבר, (כה) והם כי איש הרגתי לפצעו (ראשית ד' כ"ג), (כז)
ופירושו כאשר אמרתי, יש פעלים על לשון עבר תחת עתיד
כמו נחתי (כז) כסף השדה (שם כ"ג י"ג), ועתיד תחת עבר כמו
יעשו (כח) עגל בחורב (תלס' ק"ו י"ט), או ישיר (כט)
משה (שמות ט"ז), גם יתכן לאמור בהם שהם לומן העומר
(ל) כדרך יבסה פניו (ישע' ו' נ'), וינעו (שם ד'), בעבור כי אין
בלשון הקודש סימן לומן האמצעי ידברו בלשון עבר
ועתיד, והנה הרגתי תחת אהר'ג, והטעם כי אם אדם יפצעני
מיד אהרגנו כי כבר בטלה גזרת שבעתים יקם (ראש'
ד' ט"ו). (לא) כי האדם עץ השדה (דברים כ' י"ט), אם טעמו אל
חשחיתו בעבור שלא יוכל לברוח, (לב) רחוק הוא מאור, רק הוא
כן, ואל (לג) חשחית את עצה לנדות עליו גרון לבוא מפניך במצור,
והטעם כי האדם עץ השדה כי חיי האדם הוא עץ השדה, (לד) וכמוהו
כי נפש הוא חובל (שם כ"ד ו"ו), (לה) ואל חשמע אל דברי החולם
החלום שאמר שהוא דבק עם הכחוב למעלה, (לו) כיהפסקה (לו)
יש ביניהם, ואם אמר מי הוא החובל, הנה תשובתו אשר ילדה אותו
(לז) ללוי (במדבר כ"ז ט"ט), (לט) ויאמר ליוסף (ראש' ט"ט ע"ח),
(מ) והנה לא יחבול החובל, כי חיי נפש הוא חובל, ואם
פירושו כאשר יאמרו חסירי הדעת, (מא) למה מלח חובל, ואם היה
מגורת יחבל (מב) און (תלס' ז' ט"ו), הנה יהיה הפך רצונם יש
מפרשים

באור

הר"ש מלך ז"ל (כ) שהוא כמו שרש, ככ"ל. וע"ש בפירושו. (כא)
שענינו: יחסך. (כב) שומע, ככ"ל. (כג) שהכוונה: הסיר האכזבים.
(כד) מיצור וכונת הענין. (כה) ר"ל: כי אם תחסר לך שהיא השלילה
(ריא פערנינגג), יהיה המאמר מחייב (בעיני הענן). (כו) שפירושו
לדעת י"א: כי לא הרגתי איש לפצעני. (כז) תמורת: חתן. (כח) תחת:
עשו. (כט) כמו: יתר. (ל) לומן ההווה. (לא) עיין בפירוש הכסס
ז"ל שם (ד' כ"ג). (לב) ויהיה פירוש המקרא: לא תשחית עץ פרי,
כי איננו כזבי אדם שיוכל לברוח מפניך, ותחסר עלת לא כאלו כתוב: כי לא
האדם עץ השדה. (לג) לא, ככ"ל, כי כן הוא במקרא. (לד) והטעם:
לא תשחית עץ פרי, שהוא חיים לנפח אדם. (לה) שהכוונה: כי חיי נפש הוא
חובל וע"ש בפירושו. (לו) על פסוק: וצח את אשתו אשר לקח (דברים
כ"ד ה'), וע"ש בפירושו. (לז) סוף פסוק. (לח) חתה, ככ"ל. (לח)
טעמו: ילדה היוולדת אותה. (מ) שענינו: יאמר האומר. (מא)
שליכיה

ספר צחות

מפרשים רבים מטעים (מג) אחת המפסיק, (מד) ולא אמרו נכונה, מהם
 ר"מ הכהן שאמ' כי למכביר (איזנ' ל"א) סמוך עם על כפיים כסה
 אור (שפסוק ל"ג), (מה) וכן ברוגז רחם תזכור (מנקה ג' כ')
 דבק עם אלוה מחמן (מו) יבוא (שס' ג' ג'), (מז) וכבר פרשתי שניהם
 שהם מוכרחים, (מח) וכל זה אירע בעבור שמצאו בדברי היחיד (מט)
 שיש עשרה פסוקים במקרא שהיו ראויים להיותם דבוקים, ואני לפי
 דעתי אחמה מזה חמהון גדול, איך טעה המפסיק, ואף כי אם הוא
 עזרא הסופר, והכלל כי המפסיק לא היה אחריו חכם כמוהו, כי הנה
 ראינו בכל המקרא לא הפסיק כי אם במקום ראוי, והנה ראינו ששם
 הטעם במלות ויקרא שם בשם ה' (ראשית כ"א ל"ג), (כ) דבק שם
 עם השם, (כא)

ויקרא בשם (שמות ל"ד ה') הפסיקו, (כב) והוא האמת
 כמו וקראתי בשם (שס' ל"ג י"ט). (כג) והנה אזכיר
 מקצת העשרה ואקה הקשה שבכולם, והו' ה' הטוביכם' בעד
 (ד' ה' ב' ל' י"ט), [*] אמרו כל המפרשים שהוא סמוך עם כל לבבי
 הבין (נד) (שפסוק י"ט) ואיננו, כי אם על חזקיהו דבר הכתוב שהבין
 כל לבבו, והעד שיאמר (נה) אלהי אבותינו (שס), ועוד ולא בטהרות
 (נו) הקדש (שס), והיה ראוי להיותו בעד אלה, והם שאכלו הפסח
 בלא ככתוב, ואם טען טוען איך יתכן מלת בעד להיותה במקו' מופסק,
 החשיבה כי משפט אלה וכוף פסוק שזה, והעד והסקוט הארץ
 ארבעים שנה (שפסוק ג'), (נז) המודברי איזב (איזנ' ל"א מ'), (נח)
 והנה

כאור

שהכוונה: על מניעת המשגל (ע"ש בפירושו). (מב) שהוא ענין לידה,
 כמ"ש בפירושו סס. (מג) מחזיקים לפעמים כטועה. (מד) מסדר פסקי
 הטעמים. (מה) ובאמת מלת למכביר היא נסוף פסוק. (מו) מתימן,
 כנ"ל. (מז) ומלת תזכור היא ג"כ כס"פ. (מח) מופסקים כדין לפי פיסוק
 הטעם. (מט) אחד מהגאונים, כמ"ש בפירושו בספרו מאזנים דף ד' ע"ב.
 (נ) נראה שכוונת החכם פה על פסוק ויקרא בשם ה' (ראש' י"ב ח' וכו' וכו').
 יצ' צפי' הסמוך מ"ש סס. (נא) דבק בשם עם השם,
 כנ"ל, ור"ל, שמלת ויקרא מופסק בטעמה, ומלת צ"ש היא סמוכה
 למלת ה', ועל כן היא מוטעמת במרכא, שהוא טעם משרת. ועיין במאזנים
 דף ה' ע"ב ובביאור שם, ובספר שגרי ומהרה להרצ רז"ה ז"ל בשער ראשון
 אות ה'. (נב) ר"ל: הפסיק מלת צ"ש בטעם טעמה ממלת ה'. (נג)
 ע"ש בפירושו. [*] בשלש ושתים מלות דר"א ב"ר יוסי הגלילי מדה יאמפורט:
 מסידור שחלק, כיכד? מרבית העם וגו', יספר צעד כל לבבו הכין וגו'. סידור
 הזה ראוי להיות אלא שחלק, מאמתי כדין אותי בסידור שחלק? משיבהו אותו
 הענין. ד"א. (נד) לבבו הכין, כנ"ל. (נה) שאמר, כנ"ל. (נו)
 כטהרת, כנ"ל. (נז) צ"ל: (שפסוק ה' ל"א), ור"ל, שמלת בגבורתו
 (שס) מוטעמת באתנה, והיתה ראוי' כס"פ, כי מאמר ות שקוט וכו' אין
 לחיבור כלל עם שלפניו. (נח) שמלת באשה ג"כ מוטעמת באתנה, והיתה
 ראוי'

ספר צחות עד

והנה מצאנו אם אמרתי אספרה כמז (פס' ע"ג ע"ד) (גם) וכי
הנביאים אדמה (הסע' י"ג י"א) אמרו כי הוא דבק, (ס)
ואינו כי אם מוכרת, שיראה דמיונות ביד הנביאים, וסע' אם גלעד
און אך שוא היו תחלת דבור, והוא נכון, וכן למען יסצא (יחיה
י"ד י"ח), איננו דבק באשר הוא אחריו במענה (כז) וההס' מלת
המכים, (פג) כי איך תהיה דבקה עם מלת אוי, כי אתה עיני
ל שמור (הסע' ד' י"ד), ראו (סג) לשמור דברו, כמו הספד עשו,
כי כן הוא שם פועל דבק (סד) וכמודו רבים, ואם תסתכל הנשאים
המצאם נכונים והם מוכרחים גם כן בדברי יחיד שיש לנו בספרא
מלות הם תקון סופרים ואמרו כי כן כתבו הנביאים, אם כן למה נקראו
תקון סופרים, והנה אזכיר קצתם, ואברהם עורנו עומד לפני ה'
(ראשית י"ח כ"ב), (סה) יתכן להיותו כמשמעו, והער אל המקום
אשר עמד שם את פני ה' (סס י"ט כ"ז), ואל אראה בר עחי (בעד
י"א ע"ז), (סז) גם הוא נכון, שלא יכול לסבול טורח צבור, (סח)
אשר בצאתו מרחם אמו (סס י"ג י"ז), (סח) נפל המת בצאתו
מהרחם יש מקומות בבשרו שלא ירגישו וככה המצורע, (סט) ואם
על דרך כנוי, (ע) מהטעם (עא) אשר בצאתו, יהיה ראוי להיותו אשר
יצא (עב) כי אשר בצאתו לאוח על זמן צאתו, ועוד מה טעם חצי
בשרו, (עג) והנה יוסף שהוא חלק משנים עשר אמרו עליו
כי אחינו בשרנו הוא (ראשית ל"ז כ"ז), וירשיע (עד) אח איוב (איוב
ל"ג נ'), (עה) הנה מצאנו כן בדברי חביריו של איוב שהרשיעוהו,
ואהיה עלי למשא (סס' כ'), (עו) הטעם שיטנא נפשו ולא ירצה
לחיות, ולא (עו) נמוח (תנשק ח' י"ג), (עח) גם הוא נכון, והטעם

שאמר

באור

ראוי' בס"פ, כי מאמר תמו וגו' איננו מחובר כלל עם גלפניו. והנה ראוי
שמעט אס"ף שזה בהפסקה. (נט) שאלת כמו מופסקת באתח, וכן יתכן
שמופסק מלת בעד בס"פ, כי אס"ף שזים בהפסק כאמור. (ס) עם המקרא
שלאחריו: אם גלעד וכו'. (סא) בדברי הנביא, עם הפסוק שלאחריו:
חוי לי וגו'. (סב) ופירוט הפסוק לפי דעתו ז"ל, ראה גם בדברי הר"ם
ף' מלך ז"ל. (סג) ראוי, כנ"ל. (סד) דבק עם מלה אחרת הנחמרת בפסוק,
ועיין לעיל בדף נ"ו ע"ב ומ"ש בסיומן ס"ה. (סה) שהיה לו לכתוב: וה' עורנו
עומד לפני אברהם, וע"ש בפירש"י ז"ל. (סו) שהיה לו לכתוב: ברעיתם,
וע"ש בהנ"ל. (סז) ע"ש בפירש"י. (סח) היה לו לומר: אחינו, כמ"ש רש"י
ז"ל סס. (סט) והטעם: כנפל המת כאשר יא' מבטן אמו נאכל חצי בשרו, וכן נזכר
המכורע. ראה גם בפירש"י. (ע) שכינה הכתוב, (כא"ש רש"י ז"ל בזה),
וא"כ מוסבת מלת נצחתו על הרים. (עא) מה טעם, כנ"ל. (עב) בעבר,
כי הכוונה על ליטת מרים. (עג) כי היה ראוי: ויחלל בשרו, כמו שאמרו
על יוסף אחינו בשרנו הוא. (עד) וירשיע, כנ"ל. (עה) וירשיעו כלפי
המקום בשתיקומם היה לו לכתוב. (מדברי רש"י ז"ל סס), (עו) שהוא כאיש
מת: וזהו לך למשא, כמ"ש הרלב"ג ז"ל סס, (עז) לא, כנ"ל. (עח)

ספר צחות

שאמר הנביא אתה ה' אלהי קדושי שאתה קדוש ישראל, הושיעני
ואל גמוח בידי זה הרשע נבוכדנצר, כי ידענו כי אתה שמתו לעשות
משפט ולהוכיח הרשעים. (עט) ולא אומר כי אלו הפירושים הם אמת
ואין בהם ספק, רק שבעים פנים לתורה, כי ידוע ידעתי כי דעת הקטן
שהיה בקדמונים רחבה מרעתנו.

נשלם ספר צחות
ולשם רוב חושבנות.

באור

ע"ש דבריו רש"י ז"ל. (עט) כל הפסוקים האלה, שהביא החכם ז"ל פה:
ואברהם עודנו וגו', הם מן י"ח תקון סופרים, המובנים במסורה, בספרי
ובמכילתא ובשאר מקומות, וראה בתקון סופרים למחש"ד ז"ל בפרשת
וירא (י"ח כ"ב) ובפ' בהעלתך (י"א ע"ו וי"ב י"ב).

תם באור ספר צחות,
בעזר משביע נפש בצחצחות.

קָחָה * מְלִים בְּכוֹר דַּעַת צְרוּפִים
וְלִרְעִים מְתוּקִים הֵם כְּצוּפִים
טַעֲמִים בְּסִפְרִים הֵם פְּזוּרִים
רָאָה כָּלֶם בְּסִפְרֵי נֶאֱסָפִים
בְּתִשְׁרֵי רֹאשׁ שְׁנַת שֵׁשׁ גִּשְׁלָמוֹ עִם
הַשֶּׁע מְאוֹת וְאַרְבַּעַת אֱלָפִים.

*) השיר הזה הוא מרבי אברהם בן עזרא כ"ע, ומיוחד על
משקל: יתד ושתי תכועות ויתד ושתי תכועות ויתד ותכועה.

דברי המבאר.

ואחרי כלות המזבח את ביאורו, יסד שיר קטן וכה תוארו:

משקל י"א תנועות על י"א תנועות

בְּרֹאשׁ יֶרֶחַ זֶו בְּשָׁנָה שֶׁבַע וּשְׁמוֹנִים
עִם חֲמֵשׁ הַמֵּאוֹת וְחֲמִשָּׁתַּת הָאֲלָפִים,
וְתִשְׁלֹם הַמִּלְאָכָה לְבָאֵר בְּתִקְוֹנִים
אֲמַרִי נָעַם, לֹא יִסְלֹו בְּרָצִי כִסְפִים.

אֲתָן שִׁיר וְהִלֵּל לְאֵל, אֲשֶׁר הָיָה בְּעֶזְרִי
לְפָרֵשׁ דִּבְרֵי צְחוֹת, וְנָא יְהִי דִי בָאֵר!
הָיָה עוֹד מְשַׁבְּבִי לְבַל אֲבוֹשׁ מִשִּׁבְרִי,
וְעַל עֲבֹדָה תָּמִיד פָּנִיָּה הָאֵר!

הוספות לבאור.

לרף ג' ע"ב סוף שורה ל"ז.

אחר שכבר יצאה ההערה הזאת מתחת מכבש הדפוס, מנלתי מה שכתב
המכס רבי אליה בפור ז"ל מקריאת הקמ"ץ בביאורו לספר המהלך ספר
ראשון שער ד', וז"ל: לקמן, אין ר"ל כתנועת הקמ"ץ על דרך שהאשכנזים
קוראים אותו, רק ע"ד שקוראים אותו הספרדים והלועזים שהוא נטע
לפת"ח, אמנם אינם יודעים לכוון קריאת הקמ"ץ, כי גם אנשי טבריא עושים
הפרש בינו ובין הפת"ח, כי קריאת הקמ"ץ מורכב מפת"ח וחול"ס, ע"כ
נורמו כנורת שניהם. עכ"ל. ואמנתי מאוד, כי כיוונתי לדעת הגדול.

דוד אטסענוואסער

רף וי"ו ע"ב סוף שורה ל"ז.

ראה בסלח למכתב בהקדמ' שלישי'ת לס' פרי עשר מ"ש על העיר ירושלים
רף י"ד ע"א שורה כ"ג.

ושם. בספר המהלך לרמ"ק ז"ל בשער השיר כתוב בחרו זה: ושת
שם

הוספות לבאור •

שם ע"ב שורה ר' •

שכחה וגו' • זה הוא מהמסור הגדול ר' שלמה ן' גביירל ז"ל, וראה
מ"ט המדקדק מהור"ר שצתי סופר ז"ל בהגהותיו למהלך שער השיר
על המלה הזאת •

שם שורה ה' •

כערכי • **אכנה** • שם במהלך: **כערכי**, **אחנה** •

שם שורה ט' •

אמת וגומר • המרא הזה גם הוא מהמסור הנזכר בנקשה אחת •
שם שורה י"א •

חברך וגומר • גם זה הוא מהמסור הנזכר בנקשה אחת •
דף י"א ע"א שורה י"א •

גחך וגומר • גם זה שר המסור הנזכר באלתו מעיר מריקס טה •
שם שורה י"ג •

נגדעה וגו' • גם זה שר רש"ג הכל בהיותו מקונן על דנינו האי נאון ז"ל •
שם שורה י"ד •

מה וגו' • סף הוא מרש"ג הנזכר • **יחירי** • במהלך שער השיר: **יחידה** •
שם ע"ב שורה כ' •

בדעתו • במהלך שם: **יחיש** •

שם שורה ח' •

אדרשה וגומר • סף הוא מרש"ג הנזכר •

דף י"ז ע"ב בראש שורה למ"ד •

(ס) **הנהיה** כדבר הגדול הזה, כנ"ל, סף תפס המכס דרך קצרה •
ד' מ"ד ע"א שורה ט"ז •

רכוב על החמור • במסכת תענית דף כ' ע"א, וראה מ"ש הד"ק ו"ל
במכלולו דף כ"ג ע"ב •

לוח התקונים •

תקן	שעות	שורה	עמוד	דף
י"ז	ד'	כ"ב	א	ג
כלשון קצת יושני חלק	כלשונות רבות בחלק	ל"ד	ה	—
דעה נוגג	טענונג	כ"א	א	ד
זס (הויפטוואָרט) פּונאָר	זס תואר	ל"א	—	—
זס תואר (אייגענע)	זס תואר	ל"ד	—	—
זשאַטסוואָרט				
כ"ח	י"ח	כ"ח	ה	ט
במלח	במלח	ד	—	י"ב
בסימן	סימן	כ"ז	א	—
תִּישָׁמְנָה	תִּישָׁמְנָה	י"ד	ה	י"ג
הוא	היא	ט	—	י"ד
והנחר	והנחר	ט"ז	א	ט"ז
הגית'ל השניה	תהיה הגית'ל	ל"ג	ה	—
זהוא	הוא	ל"ט	—	—
ואדותי	ואדותי	כ"ז	א	ט"ז
ובעבור	בעבור	ה	ה	—
וימינה	וימינה	ג	א	ה
לשון	לשו	כ"ז	—	—
שישיב	שישוב	כ"ה	ה	כ"א
ו"ז	י"ד	ט"ז	—	כ"ב
הי"ד	הי"ז	ל"ז	—	כ"ה
ידי	ידי	ב	—	כ"ז
שעלם	שעלים	ל"ט	—	—
שעלם	שעלים	י"ט	א	כ"ז
נפשו	נפשי	ה	—	ל
סמך	סמך	ו	ה	—
הלך	הלך	י"ד	א	ל"ה
במוכרח	במוכרח	י"ז	—	ל"ט
מחלוקת	מחלוקת	ד	ה	ס

לוח התקונים •

דף	עמוד	שורה	טעות	תקון
—	—	ט"ז	ומשקלו	ומשקל
—	—	כ	ארבעתים	ארבעתם
—	—	כ"ה	ששח	ששה
—	—	ל"א	ראויה	ראוי
מ"ה	א	ל	לגוש	לדגוש
—	נ	כ"ט	ובעסחה	ובעסחה
מ"ו	—	ל"ה	נוכמת או רבות	נוכמים ורבות
מ"ז	—	ד	הוסיף	והוסיף
מ"ח	—	ט"ז	יה"א	יהא
מ"ט	—	ל"ב	בח	ובח
נ"א	א	כ"ו	ו"א	שהא
נ"ב	—	י"א	חמר	חמר
נ"ד	—	כד	ותפשת	ותפשת
—	נ	ל"ז	ויגר	ויגר
נ"ז	—	ל"ה	עשי	עשי
נ"ט	א	ד	אהודנה	אהודנה
ס"ב	א	ל"ב	בפירוש	בפירוש
ס"ו	—	כ"ו	העתיר	והעתיר
ס"ז	נ	י"ב	עיללות	עלילות
ס"ח	א	כ"ד	עשיתי	עשיתי
ס"ט	נ	כ"ו	ע	ע
ע"א	א	כ"ו	וירשמה	וירשמה
—	—	כ"ט	היה	היו
—	נ	י"ד	פת פג	פת פג המלך

אלה האנשים אשר באו על החתום לקחת הספר
 הזה, נקובים בשמותם, למקומות מושבותם.

פה ק'ק פיוררא

ר' איצק מאנהיים פו"מ
 אברהם בענדיט פו"מ
 איסרלא איקלהיימער
 ה' אויערבאכער
 הב"ח אברהם אדלער מקל"ש
 אברהם בורגפרעפאך
 איזק ווילהערמסדארף
 ר' ברוך פערלוצה ים פו"מ
 הב"ח בער פייססמאן מולצבאך
 ר' גוטפל מערגענסהיים
 ה' דוד לוי
 הב"ח דוד רישפעק
 דוד אסטהיימער מינה
 דוד לערכענסהאל מו"ס
 דוד שטערן משטיינאך
 אדמו"ר ר' הירש קונרייט
 ר' הירש קעניגסווארט פו"ג
 הירש דינקלשפיהל
 הב"ח הירש מערצבאך
 הירש רישפעק
 אדמו"ר הרב מהור"ר וואלף ראס
 בורג נר"ו
 ר' וואלף דאריטצער
 הב"ח וואלף גוטסאן מפ"ו
 וואלף מיכלבאך
 ר' זנוויל וויינשענק פו"מ
 זלמנה וועדעלעסג"ה
 ועליגמן ווערטהיים
 זלמן בער גוסדארמער 10
 זלמן שלעסינגער 25
 הב"ח מהו"ר ועליגמן בער מו"ב
 זלמן בער מברייט
 זעקל היימאן מולצבאך
 זיסל אלצבערג
 זלמן ענגלענדער מפלאס

ר' חיים ליב כהן
 הב"ח חיים ווייל ממערצבאך
 חיים העכינגן מו"ש
 חיים כהן מוואלדארף
 מעבלי פארזאנבאך
 רב"ד מהור"ר יהושע משה פאלי
 קענויא נר"ו
 אדמו"ר הדיין מהור"ר יודא ליב
 האלבערשטאט נר"ו
 ר' ישעי' בראנדייס פו"מ
 יעקב צירנדארף
 יודא אופיבאך
 הב"ח יהונתן בכ"ה איצק מא"ד
 יעקב בוימבלאט מט"ה
 יודא הארבורג מברייט
 יעקב ליב פוקסשטאט
 יעקב שטיין מולצבאך
 יעקב מיינשטאקיהיים
 הדיין מהור"ר ליפמן גערויא נר"ו
 ר' לאוי בער העכינגען
 ליפמן ליב פעטעלבאך
 לחר וואלף ב"ה בנימן ליב ו"ל
 ליב באמבערג
 הב"ח ליב שטיין מאדעלסדארף
 לעמלה סג"ל מוענגינגען
 לעמלה ב"ר אברהם ר"ק
 ליבר הארבורגער מהירבען
 ליב ווילהערמסדארף
 ליב בויער מערמרייט
 ר' מאיר אופנהיים
 מאיר נוימבורג
 משה דינקלשפיהל
 ה' מאנקאוויטץ
 הב"ח מנלי מאללערסהיים
 מאיר לעברעכט מפ"ד
 הב"ח 20

שמות החתומים

בורגפרעפאך

הב"ח ליב אוללמאן

היכבערג

ר' אלחנן וועללינג 25

ווירצבורג

הגאב"ד מהור"ר אברהם בינג

סג"ל נר"ו

ר' אברהם היימאן

הערר אברהם מאיער מק"ה

הב"ח אברהם ריים

אנשיל טרויבע

אברהם ניימאן מג"ה

אהרן לעהמאן מפ"ש

ר' בער ב"ה יוסף ו"ל

ברוך מאיר

הב"ח ברוך מאיר מלויבהיים

ברוך לוי ממינץ

ברוך בליסליין מר"ד

ר' דוד וויסקאפף

הב"ח ראניעל מאיר מהיינריכס

דוד שטערן משטיינאך

ר' זלמן בכ"ה משה הירש

הב"ח זלמן פֿרענקל

ה' חיים שוואב מהיידינגספֿעלד

הב"ח חיים זעליץ מהאדבורג

הערר יואל von הירש

ר' יעקב בכ"ה משה מאיר

יוזל בכ"ה אברהם הירש מאיער

הערר ישעי' היידעגער

יוספא בלאך

יאקאב עבערט מנייהויס 5

יוסף אָפּפּענהיים

הב"ח יחיאל עפשטיין כהן

ה' ליור כהן מנייהויס

הב"ח

הב"ח מהרס בעכהאָפּען

משה מאיר כהן

מאיר בכ"ה ליור אָקס

משה ווייל משאָפּפּלאַך

מאיר מאַריספּעלד

ר' נתן שנאָטאָך

נטע גאָטראָפּער

נטע אָטטענואָס

הב"ח נפתלי מהיינריכס

ר' ענועל שטערן

הערר ראָקטאָר פֿייסט

הב"ח קאָפל ברוינשווייג מער"ה

ר' שמעון יעקב פעסלש פו"מ

שלמה פֿעגראַשהיים

שמשון שוואַבאָך

הב"ח שמעון הירש מערגענטהיים

שמעון מערגענטהיים

שמעון שוואב מאוהלפֿעלד

שמעון גאָלינגער מו"ה

שמעון ליב טעטעלכאָך

שמעון האַנויאַ

אבערנברייט

הב"ח דוד פֿריוואַס ממ"ד

באמבערג

הרב מהור"ר שמשון וואַלף

ראָזענפֿעלד נר"ו

בישבערג

ר' אברהם ליכטמאן ש"ץ

ה' אדלער רעליגיאָנסלעהרער

ברוק

ר' יואל מאַנאָ

ה' ליב קליינער

שמות החתומים

הב"ח ליכ בן מהו' אהרן עפלינגער	א"ר ר' משה האלפמאן
ליכ באדענהיימער מק"ר	ר' מענדלה היימאן כהן
ליכ הענעבערג מוילצראך	ה' מאיר פראנק עלעמענט
ליכ בינג משיינפעלד	לעהרער
הערר מארקוס בלימליין	הב"ח שמעי' לעכרעכס
הב"ח משה רייס מקארלסרוהע	מאיר שרייבער סופר כת"ם
מענדל טרויבע	מאיר ב"ה איצק לעכרעכס
מענדל העס	מערצבאך
משה גאלדשמיד מה"ד	הב"ח אברהם פֿעלזענהעלד
מנשה נאָרדמאן מהנ"ל	יעקב שכרוים
משה מאנהיימער	מאָנשטאקהיים
מאיר שטרוים	ה' שמואל כהן עלעמענטאָר
מאיר ב"ר משה מהיינריכס	לעהרער
נחן אדלער הכהן	מיללער שולעקספעקטאנט
נעהם הירש לייכט	מארקטברייט
נטע עהרליך משאפפלאן	הערר שטערן
פייכל שפיעגל	פיייערשדארף
פנחס וועכסלער משו"ב	הדיין מהור"ר שמעון ד"פ נר"ו
קאפל פֿרענקל	ר' אייזק כהן
שמואל ווייל מא"ה	איצק עפלינגער ש"ץ
ווייקערסהיים	הירש מיכאל קונסט
ר' אהרן דעסויער	יודא ליכ כהן
וועלכהויווען	הב"ח מהור"ר משה גוטמאן
ה' אברהם הירש בעפמאן	רעקענדארף
מעמעלסדארף	מהור"ר משה בלימליין נר"ו
ר' איצק כהן	הב"ח דוד בראַנד ש"ץ
גיסר ר' אבר כהן בעטהויסען	ר' הירש אוהלפעלד פו"מ
הב"ח איצק ליסויער	הב"ח וואַלף בן פו"מ ר' משה מיכא
אהרן אדלער ש"ץ	ר' יודא ליכ העללמאן
גבריאֵל הירש פֿרידמאן	לאוי בער אוהלפעלד
א"א ר' ויסל ליפמאן יצ"ו	הערר ליכ פֿליישמאן
ר' וואַלף קליין	לעאָן בלימליין
א"ד ר' ליכ פֿרידמאן	מאָרשיץ שולעקספעקטאנט
פו"מ ר' מרדכי נאָרדהיימער	
ר' משה לוי מאָרגענראַטה	